

ᠬᠤᠭᠤᠬᠡᠳᠤ, ᠵᠠᠯᠤᠭᠤᠴᠤᠭᠤ

ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУД

1

БОЛОВСРОЛ,
БИЧИГ ҮСГИЙН
МЭДЛЭГ

2

ШИЛЖИХ,
ХӨДӨЛГӨӨН,
СҮҮРЬШИЛ

3

ӨНДӨР
НАСТАЙ

4

ӨРХ-ГЭР
БУЛИЙН БАЙДАЛ,
ГЭРЛЭЛТ

5

ХӨГЖЛИЙН
БЭРХШЭЭЛТЭЙ
ИРГЭД

6

ХӨНДӨРЛИЙН
ТЭГШ БАЙДАЛ

7

ОРОН СУУЦНЫ
АХУЙН НӨХЦӨЛ

8

ИНТЕРНЕТ,
ГАР УТАСНЫ
ХЭРЭГЛЭЭ

10

ЭДИЙН ЗАСЛИЙН
ИДЭВХ

11

ХҮН АМЫН ТОО
ХҮН АМЫН
ХЭТИЙН ТООЦОО
2010-2040

12

МЯНГАНЫ
ХӨГЖЛИЙН
ЗӨРИЛГҮЙН
ЗӨРИЛГҮЙН
ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

МОНГОЛ УЛСЫН
ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2010 ОНЫ УЛСЫН ТООЛЛОГО

ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУД

Улаанбаатар хот
2011 он

DDC
305.23'021'517
X-856

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

Монгол улс, Улаанбаатар хот
Сүхбаатар дүүрэг, Бага тойруу,
Засгийн газрын III байр
<http://www.nso.mn>
И-мэйл: nso@magicnet.mn

Сэдэвчилсэн судалгаанд тусгасан дүгнэлт, зөвлөмж нь уг судалгааг бичиж
боловсруулсан судлаачдын дүгнэлт, санал болно.

Энэхүү судалгаа нь англи хэл дээр хэвлэгдэж, хэрэглэгчдийн хүртээл болно.

ISBN 978-99929-64-73-1

АГУУЛГА

Судалгаа бичихэд оролцогчид.....	iv
Хүснэгтийн жагсаалт.....	v
Зургийн жагсаалт.....	viii
Хавсралт хүснэгтийн жагсаалт.....	ix
Товчилсон үгийн тайлбар	x
Өмнөх үг.....	1
НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. Удиртгал	3
ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. Хүүхэд, залуучуудын ерөнхий төрх	8
ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. Хүүхэд	27
ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ. Залуучууд.....	49
ТАВДУГААР БҮЛЭГ. Залуучуудын эдийн засгийн идэвх	69
ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ. Бүс нутгийн болон аймгуудын ялгаа	85
Дүгнэлт, зөвлөмж.....	93
Хавсралт	97

СЭДЭВЧИЛСЭН СУДАЛГАА БИЧИХЭД ОРОЛЦОГЧИД

НЭГ. СУДАЛГААГ БИЧИЖ БОЛОВСРУУЛСАН

Бямбын Саранчимэг

Статистикч

ҮСХ-ны Хүн ам, нийгмийн статистикийн газрын орлогч дарга

Содбаатарын Тодгэрэл

Эдийн засагч - Хүн ам зүйч

ҮСХ-ны Хүн ам, нийгмийн статистикийн газрын шинжээч

ХОЁР. ХЯНАН ТОХИОЛДУУЛСАН

Баатарын Эрдэнэсүрэн

Үйлдвэрийн инженер - эдийн засагч, Эдийн засгийн ухааны доктор, профессор

ҮСХ-ны дэд дарга

Балжмаагийн Ганбат

Статистикч, Эдийн засгийн ухааны доктор

ҮСХ-ны Ерөнхий менежер, Тамгын газрын дарга

Бидэрьяагийн Цэрэнханд

Программ зохиогч, Тооцоолох техникийн инженер

ҮСХ-ны Мэдээлэл боловсруулалт, технологийн газрын дарга

ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ЗОХИЦУУЛАГЧ

Ганбаатарын Урангоо

Бизнесийн удирдлага, санхүүгийн менежер

ҮСХ-ны Хүн ам, орон сууцны тооллогын товчооны шинжээч

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 2.1. 0-24 насны хүүхэд, залуучууд, нийт хүн амд эзлэх хувь, насны бүлэг, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 1989, 2000, 2010 он	12
Хүснэгт 2.2. 0-24 насны хүүхэд, залуучуудын тоо, насны бүлэг, хүйс, байршлаар, 2010 он.....	14
Хүснэгт 2.3. 0-24 насны хүүхэд, залуучуудын тоо, нийт дүнд эзлэх хувь, насны бүлэг, үндэс угсаагаар, 2000, 2010 он	16
Хүснэгт 2.4. 0-24 насны хүүхэд, залуучуудын тоо, насны бүлэг, хүйс, үндэс угсаагаар, 2000, 2010 он.....	17
Хүснэгт 3.1. 2-5 насны хүүхдийн тоо, нас, хүйс, цэцэрлэгт хүмүүждэг эсэхээр, 2010 он	31
Хүснэгт 3.2. Цэцэрлэгт хүмүүждэг 2-5 насны хүүхдийн тоо, нийт дүнд эзлэх хувь, нас, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	32
Хүснэгт 3.3. Цэцэрлэгт хүмүүждэггүй 2-5 насны хүүхдийн тоо, нийт дүнд эзлэх хувь, нас, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	32
Хүснэгт 3.4. Сургуульд суралцдаг 6-14 насны хүүхдийн тоо, нас, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он..	33
Хүснэгт 3.5. 7-14 насны хүүхдийн сургуульд хамрагдалт, хувиар, нас, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2000, 2010 он.....	33
Хүснэгт 3.6. Сургууль завсардсан 6-15 насны хүүхдийн тоо, насны бүлэг, хүйс, бүс, аймаг, нийслэлээр, 2010 он	37
Хүснэгт 3.7. 16 хүртэлх насны хүүхэдтэй өрх, хот, хөдөөгөөр, 2000, 2010 он	39
Хүснэгт 3.8. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн тоо, нийт дүнд эзлэх хувь, насны бүлэг, хөгжлийн бэрхшээлийн төрлөөр, 2010 он.....	43
Хүснэгт 3.9. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, нийт дүнд эзлэх хувь, насны бүлэг, хөгжлийн бэрхшээлийн төрлөөр, 2010 он.....	44
Хүснэгт 4.1. 15-24 насны залуучуудын гэрлэлтийн байдал, нийт дүнд эзлэх хувь, хүйс, тооллого явагдсан онуудаар	51
Хүснэгт 4.2. 15-24 насны цуцалсан, бэлэвсэн залуучууд, дүнд эзлэх хувиар, хүйсээр, тооллого явагдсан онуудаар	53
Хүснэгт 4.3. Тоологдсон газартаа шилжиж ирээд 5-6 жил оршин сууж буй 15-24 насны залуучуудын тоо, насны бүлэг, хүйсээр, 2010 он	55
Хүснэгт 4.4. Сүүлийн нэг жилд шилжих хөдөлгөөнд оролцсон 15-24 насны залуучууд, насны бүлэг, хүйсээр, 2010 он.....	56
Хүснэгт 4.5. 15-24 насны залуучуудын сургуульд хамрагдалтын хувь, нас, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2000, 2010 он	60
Хүснэгт 4.6. Суурь болон бүрэн дунд боловсролын сургуульд суралцагчид, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	61
Хүснэгт 4.7. Төрөлхийн хөгжлийн бэрхшээлтэй 15-24 насны залуучуудын тоо, бэрхшээлийн хэлбэр, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	64
Хүснэгт 4.8. Хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй 15-24 насны залуучуудын тоо, бэрхшээлийн хэлбэр, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	65
Хүснэгт 5.1. 15-24 насны залуучуудын эдийн засгийн идэвх, насны бүлэг, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	70
Хүснэгт 5.2. 15-24 насны залуучуудын эдийн засгийн идэвх, насны бүлэг, хүйс, хувиар, 2010 он.....	70
Хүснэгт 5.3. 15-24 насны ажил эрхэлдэг залуучууд, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	72
Хүснэгт 5.4. 15-24 насны ажил эрхэлдэг залуучуудын тоо, нас, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	72
Хүснэгт 5.5. 15-24 насны ажил эрхэлдэг залуучуудын тоо, насны бүлэг, хүйсээр, 2000, 2010 он	72

Хүснэгт 5.6. Ажил эрхэлдэг 15-24 насны залуучуудын тоо, насны бүлэг, хот, хөдөө, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар, 2010 он	73
Хүснэгт 5.7. 15-24 насны залуучуудын ажил эрхлэлт, хүйс, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар, 2010 он	74
Хүснэгт 5.8. Ажил эрхэлдэг залуучуудын тоо, насны бүлэг, хүйс, гэрлэлтийн байдлаар, 2010 он	77
Хүснэгт 5.9. Ажилгүй залуучууд, ажилгүйдлийн түвшин, насны бүлэг, хүйс, хот хөдөөгөөр, 2000, 2010 он.....	80
Хүснэгт 5.10.Тохирох ажил олдохгүйгээс ажилгүй байгаа залуучуудын тоо, насны бүлэг, хот хөдөөгөөр, 2000, 2010 он.....	80
Хүснэгт 5.11. Ажил хайж байгаа залуучуудын тоо, насны бүлэг, хүйсээр, 2000, 2010 он	81
Хүснэгт 5.12. Ажил хайж байгаа залуучуудын тоо, насны бүлэг, хот, хөдөөгөөр, 2000, 2010 он	81
Хүснэгт 5.13. Ажил хайж байгаа залуучуудын тоо, ажилгүйдлийн түвшин, хүйс, насны бүлэг, боловсролын түвшингээр, 2010 он	82
Хүснэгт 6.1. Хүүхэд, залуучуудын тоо, насны бүлэг, бүсээр, 2010 он	86
Хүснэгт 6.2. 15-24 насны эдийн засгийн идэвхгүй залуучууд, нийт дүнд эзлэх хувиар, шалтгаан, аймгаар, 2010 он.....	92

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 2.1. Хүүхэд, залуучуудын тоо, тооллого хоорондын өсөлтийн хувь	10
Зураг 2.2. 0-24 насны хүүхэд, залуучуудын тооны тооллого хоорондын өсөлт, хувь, тооллого явагдсан онуудаар	11
Зураг 2.3. 0-24 насны хүүхэд, залуучууд, нийт хүн амд эзлэх хувь, тооллого явагдсан онуудаар	11
Зураг 2.4. 0-24 насны хүүхэд, залуучуудын хүйсийн харьцаа, насны бүлгээр, 2000, 2010 он	13
Зураг 2.5. 0-24 насны хүүхэд, залуучуудын нас, хүйсийн суварга, хот, хөдөөгөөр, 2000, 2010 он	13
Зураг 2.6. 0-24 насны хүүхэд, залуучууд, байршлаар, 2010 он	14
Зураг 2.7. 0-24 насны хүүхэд, залуучуудын нас, хүйсийн бүтэц, иргэний харьяаллаар, 2010 он.....	15
Зураг 2.8. Гадаадын харьяат хүүхэд, залуучууд, улсаар, хувиар, 2010 он.....	16
Зураг 2.9. 0-24 насны хүүхэд, залуучууд тоо, үндэс угсаа, хот, хөдөө, хувиар, 2010 он.....	18
Зураг 2.10. Залуучуудын шашин шүтлэгийн байдал, нас, хүйсээр, 2010 он	19
Зураг 2.11. Буддын шашин шүтдэг залуучуудын тоо, нас, хүйсээр, 2010 он.....	19
Зураг 2.12. Шашин шүтдэг залуучууд, насны бүлэг, хүйс, шашны урсгалаар, 2010 он	20
Зураг 2.13. Шашин шүтдэг залуучууд, нас, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	20
Зураг 2.14. Шашин шүтдэг залуучууд, дүнд эзлэх хувь, хот, хөдөө, шашны урсгалаар, 2010 он.....	21
Зураг 2.15. 0-18 насны хүүхэдтэй өрх, өрхөд тоологдсон хүүхдийн тоо, дүнд эзлэх хувиар, 2010 он	21
Зураг 2.16. 0-18 насны хүүхэдтэй өрх, өрхөд тоологдсон хүүхдийн тоо, сууцны төрлөөр, 2010 он.....	22
Зураг 2.17. Байшинд амьдардаг 0-18 насны хүүхэдтэй өрхийн тоо, өрхөд тоологдсон хүүхдийн тоо, байшингийн төрлөөр, 2010 он	22
Зураг 2.18. 0-18 насны хүүхэдтэй өрхийн тоо, ундны усны эх үүсвэрээр, 2010 он.....	23
Зураг 2.19. 0-18 насны хүүхэд, залуучуудын тоо, насны бүлэг, ундны усаа авдаг зайгаар, 2010 он	24

Зураг 2.20.	0-18 насны хүүхэдтэй өрхийн тоо, хүүхдийн насны бүлэг, хоол ундаа ихэвчлэн болгодог түлшний төрлөөр, хувиар, 2010 он.....	24
Зураг 2.21.	Өрх тэргүүлэн амьдарч байгаа 15-24 насны залуучуудын тоо, хүйс, сууцны эзэмшлээр, 2010 он	25
Зураг 2.22.	Өрх тэргүүлэн амьдарч байгаа 15-24 насны залуучуудын тоо, сууцны төрөл, эзэмшлээр, 2010 он	25
Зураг 3.1.	0-17 насны хүүхдийн тоо, насны бүлэг, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	28
Зураг 3.2.	6-14 насны хүүхдийн тоо, нас, бичиг үсгийн мэдлэг, хувиар, 2010 он	29
Зураг 3.3.	6-14 насны хүүхдүүдийн нас, хүйсийн бүтэц, бичиг үсгийн мэдлэгээр, 2010 он	30
Зураг 3.4.	6-14 насны хүүхдийн тоо, нас, хот, хөдөө, бичиг үсгийн мэдлэгээр, 2010 он	30
Зураг 3.5.	6-11 насны хүүхдийн сургуульд хамрагдалт, хүйс, хот, хөдөө, хувиар, 2010 он	34
Зураг 3.6.	12-15 насны хүүхдийн суурь боловсролд хамрагдалт, хүйс, хот, хөдөө, хувиар, 2010 он	35
Зураг 3.7.	Сургууль завсардсан 6-15 насны хүүхдүүдийн нас, хүйсийн бүтэц, 2010 он	36
Зураг 3.8.	Сургууль завсардсан 6-15 насны хүүхдийн тоо, хүйс, бүсээр, 2010 он.....	36
Зураг 3.9.	0-17 насны хүүхэд, нийт дүнд эзлэх хувиар, эцэг, эхтэйгээ амьдардаг эсэх, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	38
Зураг 3.10.	Эцэг, эхээсээ бусад асран хамгаалагчтай амьдарч байгаа 18 хүртэлх насны хүүхэд, нийт дүнд эзлэх хувь, асран хамгаалагч, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	39
Зураг 3.11.	16 хүртэлх насны хүүхэдтэй өрх, хүүхдийн тоо, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	40
Зураг 3.12.	Гадаадад төрсөн Монгол Улсын харьяат 0-14 насны хүүхэд, дүнд эзлэх хувь, үндсэн нэгждээ амьдарч буй хугацаагаар, 2010 он	41
Зураг 3.13.	Гар утас хэрэглэдэг 6-14 насны хүүхдүүдийн нас, хүйсийн бүтэц, 2010 он.....	42
Зураг 3.14.	Интернет хэрэглэдэг 6-14 насны хүүхдүүдийн нас, хүйсийн бүтэц, 2010 он	42
Зураг 3.15.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн нас, хүйсийн бүтэц, хөгжлийн бэрхшээлийн төрлөөр, 2010 он	43
Зураг 3.16.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэрээр, нийт дүнд эзлэх хувиар, 2010 он	44
Зураг 3.17.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, нийт дүнд эзлэх хувь, хүйс, хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэрээр, 2010 он	45
Зураг 3.18.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй, бичиг үсэг мэддэг хүүхдийн тоо, нас, хүйсээр, 2010 он	45
Зураг 3.19.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн СӨБ-д хамрагдалт, нас, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	46
Зураг 3.20.	Сургуульд хамрагдсан хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн тоо, нас, хүйсээр, 2010 он...	46
Зураг 3.21.	Сургуульд сурдаг хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн нас, хүйсийн бүтэц, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	47
Зураг 3.22.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй бага боловсролтой хүүхдийн тоо, нас, хүйсээр, 2010 он.....	47
Зураг 4.1.	Анхны гэрлэлтийн дундаж нас, хүйсээр, тооллого явагдсан онуудаар	50
Зураг 4.2.	Огт гэрлээгүй залуучуудын нас, хүйсийн суварга, 2010 он	52
Зураг 4.3.	Гэр бүлтэй залуучуудын нас, хүйсийн бүтэц, 2010 он	52
Зураг 4.4.	Өрх тэргүүлэн амьдарч байгаа залуучууд, нас, гэрлэлтийн байдлаар, 2010 он	54
Зураг 4.5.	Гадаадад 6 сараас дээш хугацаагаар оршин сууж байгаа Монгол Улсын харьяат 15-24 насны залуучуудын нас, хүйсийн бүтэц, 2010 он.....	55
Зураг 4.6.	Гадаадад төрсөн Монгол Улсын харьяат 15-24 насны залуучуудын тоо, насны бүлэг, үндсэн нэгждээ амьдарч буй хугацаагаар, 2010 он.....	56
Зураг 4.7.	15-24 насны залуучуудын бичиг үсгийн мэдлэг, хувиар, сонгосон орнуудаар, 2009 он.....	57

Зураг 4.8.	15-24 насны залуучуудын бичиг үсгийн мэдлэг, хувь, насны бүлэг, тооллого явагдсан онуудаар	58
Зураг 4.9.	Бичиг үсэг мэддэг 15-24 насны залуучуудын тоо, насны бүлэг, хүйс, тооллого явагдсан онуудаар	58
Зураг 4.10.	Бичиг үсэг мэддэг 15-24 насны залуучуудын тоо, нас, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	59
Зураг 4.11.	Сургуульд суралцдаг 15-24 насны залуучуудын нас, хүйсийн бүтэц, 2010 он	60
Зураг 4.12.	15-24 насны хүн амын боловсролын түвшин, дүнд эзлэх хувиар, хүйсээр, 2010 он	61
Зураг 4.13.	Гар утас, интернет хэрэглэдэг залуучуудын нас, хүйсийн бүтэц, 2010 он	62
Зураг 4.14.	Гар утас хэрэглэдэг залуучуудын тоо, насны бүлэг, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	62
Зураг 4.15.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучууд, дүнд эзлэх хувь, насны бүлэг, бэрхшээлийн хэлбэрээр, 2010 он	63
Зураг 4.16.	Төрөлхийн хөгжлийн бэрхшээлтэй 15-24 насны залуучуудын тоо, бэрхшээлийн хэлбэрээр, 2010 он	63
Зураг 4.17.	Хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй залуучуудын тоо, насны бүлэг, хүйсээр, 2010 он.....	64
Зураг 4.18.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй 15-24 насны залуучуудын тоо, хүйс, гэрлэлтийн байдлаар, 2010 он	65
Зураг 4.19.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудын бичиг үсгийн мэдлэг, хувь, насаар, 2010 он	66
Зураг 4.20.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудын нас, хүйсийн бүтэц, бичиг үсгийн мэдлэгээр, 2010 он	66
Зураг 4.21.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудын сургуульд хамрагдалт, хувь, нас, хүйсээр, 2010 он	67
Зураг 4.22.	Сургуульд суралцдаг, хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудын тоо, нас, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	67
Зураг 4.23.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудын боловсролын түвшин, хувиар, 2010 он	68
Зураг 4.24.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй 15-24 насны залуучуудын тоо, хүйс, боловсролын түвшнээр, 2010 он.....	68
Зураг 5.1.	15-24 насны залуучуудын ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хувь, насны бүлэг, хүйсээр, 2000, 2010 он.....	71
Зураг 5.2.	15-24 насны залуучуудын ажил эрхлэлт, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн статусаар, 2010 он	75
Зураг 5.3.	Ажил эрхэлдэг 15-24 насны залуучуудын тоо, насны бүлэг, боловсролын түвшингээр, 2010 он	75
Зураг 5.4.	Залуучуудын ажил эрхлэлт, боловсролын түвшин, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	76
Зураг 5.5.	Ажил эрхэлдэг залуучууд, хувиар, насны бүлэг, гэрлэлтийн байдлаар, 2010 он.....	76
Зураг 5.6.	Хөдөлмөр эрхлэхийн зэрэгцээ сургуульд сурдаг залуучуудын нас, хүйсийн бүтэц, 2010 он.....	77
Зураг 5.7.	Хөдөлмөр эрхлэхийн зэрэгцээ сургуульд сурдаг залуучуудын нас, хүйсийн бүтэц, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	78
Зураг 5.8.	Ажил эрхэлдэг, хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудын тоо, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн статусаар, 2010 он	78
Зураг 5.9.	Ажил эрхэлдэг, хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудын тоо, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн статус, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	79
Зураг 5.10.	Тохирох ажил олдохгүйгээс ажилгүй байгаа залуучууд, насны бүлэг, байршлаар, 2010 он	81
Зураг 5.11.	Ажил хайж байгаа залуучууд, дүнд эзлэх хувь, хүйс, боловсролын түвшингээр, 2010 он	82
Зураг 5.12.	Ажил хайж байгаа залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин, хүйс, боловсролын түвшин, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	83
Зураг 5.13.	Эдийн засгийн идэвхгүй залуучууд, хувиар, шалтгаанаар, 2010 он	83

Зураг 5.14.	Эдийн засгийн идэвхгүй залуучууд, насны бүлэг, шалтгаанаар, 2010 он.....	84
Зураг 5.15.	Ажиллах сонирхолгүй залуучуудын нас, хүйсийн бүтэц, 2010 он	84
Зураг 6.1.	Нийт хүн амд хүүхэд, залуучуудын эзлэх хувь, насны бүлэг, бүсээр, 2010 он.....	87
Зураг 6.2.	15-24 насны залуучуудын хүйсийн харьцаа, аймгаар, 2010 он	87
Зураг 6.3.	Бага боловсролын шатны сургуульд суралцагчид, дүнд эзлэх хувь, аймаг, хувиар, 2010 он.....	88
Зураг 6.4.	Сургууль завсардсан 6-15 насны хүүхдийн тухайн насны нийт хүүхдэд эзлэх хувь, хүйсийн харьцаа, бүсээр, 2010 он.....	89
Зураг 6.5.	Сургууль завсардсан 6-15 насны хүүхэд, тухайн насны нийт хүүхдэд эзлэх хувиар, аймаг, хувиар, 2010 он.....	89
Зураг 6.6.	Эдийн засгийн идэвхтэй 15-24 насны залуучууд, нийт дүнд эзлэх хувь, бүсээр, 2010 он	90
Зураг 6.7.	Эдийн засгийн идэвхтэй 15-24 насны залуучууд, хөдөлмөр эрхэлдэг эсэхээр, аймаг, нийслэл, хувиар, 2010 он.....	90
Зураг 6.8.	Эдийн засгийн идэвхтэй 15-24 насны залуучууд, хөдөлмөр эрхэлдэг эсэхээр, нас, хүйсээр, аймаг нийслэлээр, 2010 он.....	91
Зураг 6.9.	15-24 насны хөдөлмөр эрхэлдэг залуучууд, дүнд эзлэх хувиар, хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, бүсээр, 2010 он	92

ХАВСРАЛТ ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1.	0-24 насны суурин хүн амын тоо, нас, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	98
Хүснэгт 2.	0-24 насны суурин хүн амын тоо, насны бүлэг, хүйс, аймаг, нийслэлээр, 2010 он.....	99
Хүснэгт 2А.	Хотын 0-24 насны суурин хүн амын тоо, насны бүлэг, хүйс, аймаг, нийслэлээр, 2010 он.....	100
Хүснэгт 2Б.	Хөдөөгийн 0-24 насны суурин хүн амын тоо, насны бүлэг, хүйс, аймаг, нийслэлээр, 2010 он.....	101
Хүснэгт 3.	Монгол улсын харьяат 0-24 насны иргэдийн тоо, үндэс угсаа, насны бүлгээр, 2010 он	102
Хүснэгт 4.	15-24 насны хүн амын тоо, гэрлэлтийн байдал, насны бүлэг, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	102
Хүснэгт 5.	15-24 насны суурин хүн амын тоо, нас, хүйс, шашны урсгал, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	103
Хүснэгт 6.	6-24 насны хүн амын тоо, боловсролын түвшин, насны бүлэг, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	104
Хүснэгт 7.	6-24 насны хүн амын тоо, бичиг үсгийн мэдлэг, насны бүлэг, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	105
Хүснэгт 8.	Суурь, бүрэн дунд боловсрол, МСҮТ-д хамрагддаг хүн амын тоо, хүйс, аймаг, нийслэлээр, 2010 он.....	105
Хүснэгт 9.	2-24 насны хүн амын тоо, сургуульд хамрагдалт, насны бүлэг, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	106
Хүснэгт 10.	6-15 насны хүн амын тоо, сургуульд хамрагдалт, аймаг, нийслэл, хүйсээр, 2010 он	107
Хүснэгт 11.	Бага боловсролын шатны сургуульд хамрагддаг 6-11 насны хүн амын тоо, хүйс, аймаг, нийслэл, хот, хөдөөгөөр, 2010 он.....	107
Хүснэгт 12.	Сургууль завсардсан 6-15 насны хүүхдийн тоо, насны бүлэг, хүйс, аймаг, нийслэлээр, 2010 он.....	108

Хүснэгт 13.	0-24 насны хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн тоо, насны бүлэг, аймаг нийслэлээр, 2010 он	108
Хүснэгт 14.	0-24 насны хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн тоо, хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр, хүйс, насны бүлгээр 2010 он	109
Хүснэгт 15.	15-24 насны хүн амын тоо, эдийн засгийн идэвх, насны бүлэг, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	109
Хүснэгт 16.	15-24 насны ажил эрхэлдэг хүн амын тоо, ажил эрхлэлтийн байдал, насны бүлэг, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	110
Хүснэгт 17.	6-24 насны хүн амын гар утас болон интернетийн хэрэглээ, насны бүлэг, хүйсээр, 2010 он	110
Хүснэгт 18.	18 хүртэлх насны суурин хүн амын тоо, насны бүлэг, хүйс, эцэг, эхтэйгээ хамт амьдардаг байдлаар, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	111
Хүснэгт 19.	18 хүртэлх насны суурин хүн амын тоо, насны бүлэг, хүйс, эцэг, эхтэйгээ хамт амьдардаггүй байдлаар, хот, хөдөөгөөр, 2010 он	111
Хүснэгт 20.	0-14 насны хүүхдийн тоо, амьдарч байгаа өрхийн шинж байдлаар, сургуульд суралцаж / цэцэрлэгт хүмүүжиж байгаа эсэхээр, 2010 он	112
Хүснэгт 21.	15-24 насны залуучуудын тоо амьдарч буй өрхийн шинж байдлаар, хөдөлмөр эрхэлдэг эсэхээр, 2010 он	112
Хүснэгт 22.	15-24 насны өрхийн тэргүүлэгчтэй өрхийн тоо, сууцны төрлөөр, сууцны өмчийн хэлбэр, эзэмшлийн хэлбэрээр, өрхийн тэргүүлэгчийн хүйсээр, 2010 он	113
Хүснэгт 23.	Хүүхэдтэй өрх, тухайн өрхөд амьдарч буй хүүхдийн тоо, орон сууцны нөхцлөөр, хүүхдийн насаар, 2010 он	114

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР

ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
МСҮТ	Мэргэжлийн сургалт, үйлдвэрлэлийн төв
МХЗ	Мянганы хөгжлийн зорилт
СӨБ	Сургуулийн өмнөх боловсрол
ХАОСТ	Хүн ам, орон сууцны тооллого

ӨМНӨХ ҮГ

Монгол Улсын хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын дүнг төр, засгийн болон төрийн бус байгууллага, эрдэм шинжилгээ, бизнесийн байгууллагууд, өргөн олон хэрэглэгчдэд хүргэх нь Үндэсний статистикийн хороо (ҮСХ)-ны гол зорилт бөгөөд энэхүү тооллогын дүнгээр гаргаж байгаа сэдэвчилсэн судалгаануудын нэг болох “Хүүхэд, залуучууд” судалгааг хэрэглэгчдийн гар дээр хүргэж байна.

Хүүхэд, залуучууд нь хүн амын доторх хамгийн идэвхтэй, өөрчлөмтгий хэсэг бөгөөд тэдний тоо, бүтэц, байршил нь хүн амын төрөлт, нас баралт үүний дотор нялхсын болон хүүхдийн нас баралтын үе үеийн түвшин, шилжих хөдөлгөөнтэй нягт уялдаатайгаар өөрчлөгдөж байдаг. Түүнчлэн тооллогын дүнгээр манай улсын 10 хүн тутмын 5 нь 0-24 насны хүүхэд, залуучууд байгаа учир

тэдний ерөнхий дүр төрх, эдийн засгийн идэвх, боловсролын түвшин зэрэгт сүүлийн 10 жилд гарсан өөрчлөлтийг харуулсан, XXI зууны нийгмийн идэвхтэй хэсгийн талаар баримтлах бодлого, хөтөлбөр боловсруулахад шаардлагатай суурь материал бүрдүүлэх зорилгоор энэ судалгааг хийлээ.

Энэхүү судалгаанд хүүхэд, залуучуудын тоо, бүтцийн өөрчлөлт төдийгүй тэдний гэрлэлт, орон сууцны нөхцөл, сургуульд хамрагдалт, боловсрол, эдийн засгийн идэвх, хөгжлийн бэрхшээлийн талаарх мэдээллүүдийг нас, хүйс, байршлаар тусгасан нь хүүхэд, залуучуудын талаар төрөөс баримтлах бодлого, хөтөлбөр, төслийг залуучуудын хэрэгцээ, шаардлагад үндэслэн тэдэнд өгөөжтэйгээр боловсруулж, тэдний өмнө тулгамдсан асуудлыг оновчтой шийдвэрлэхэд ач холбогдолтой мэдээлэл болно гэж үзэж байна.

ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРООНЫ ДАРГА,
ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2010 ОНЫ ТООЛЛОГЫН
УЛСЫН КОМИССЫН ОРЛОГЧ ДАРГА

 С.МЭНДСАЙХАН

НЭГЛҮГЭЭР БҮЛЭГ

УДИРТГАЛ

1.1. ЗОРИЛГО

Монгол Улсын хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын дүнг үндэслэн төрөл бүрийн сэдэвчилсэн судалгаа хийж байгаагийн нэг нь “Хүүхэд, залуучууд” судалгаа юм.

НҮБ-ын Хүүхдийн эрхийн конвенци, Монгол Улсын “Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай” хуульд 18 хүртэлх насны хүн амыг хүүхэд гэж заасан бол, НҮБ-аас гаргасан “Хүн ам, орон сууцны тооллогын удирдамж, зарчмууд”-ын 3.97-д “Статистикийн зорилгоор “хүүхэд” гэдэгт 15-аас доош насны хүн ам, “залуучууд” гэдэгт 15-24 насны хүн амыг хамааруулж ойлгоно. Гэхдээ хүн амын эдгээр тусгайлсан бүлгүүдийг 5 насны бүлгээр хуваах нь зүйтэй, учир нь энэ насны бүлгийн хүн амын сургуульд хамрагдалт, гэрлэлтийн байдал, үйл ажиллагаа гэх зэрэг шинж төрхүүд нь хурдан өөрчлөгддөг юм...” гэж заасан олон улсын нийтлэг жишгийг харгалзан, өмнөх тооллогуудын дүнд үндэслэн хийгдсэн судалгаануудтай харьцуулах үүднээс 0-14 насны хүн амыг “хүүхэд”, 15-24 насны хүн амыг “залуучууд” гэж авлаа.

Хүн ам зүйн шинжлэх ухаан аливаа улсын хүн амын насны бүтэц нь залуужих, идэрших, хөгшрөх гэсэн гурван үндсэн хандлагатай гэж үздэг. Манай улсын хүн амын 50.7 хувь нь 1979 оны тооллогоор хөдөлмөрийн насных байсан бол 2010 онд 68.3 хувьд хүрчээ. Хүн ам зүйн ачаалал буурч, хүн амын насны бүтэц идэршин, хөдөлмөрийн насны хүн амын тоо эрс нэмэгдэхийг “хүн ам зүйн цонх үе” гэдэг. Манай улсад “хүн ам зүйн цонх үе” тохиож байгаа нь ажлын байрыг олноор нэмэгдүүлэх, ажиллах хүчний шингээлттэй, хөдөлмөр эрхлэлтийн мэдрэмж сайтай эдийн засгийн өсөлт бий болгохыг зүй ёсоор шаардаж байна. Энэ нь хүн ам зүйн талаасаа тааламжтай үе боловч тодорхой хугацааны дараа түүний сөрөг үр дагавар хүчтэй илрэх болно. Хүн амд идэр болон ахимаг насны хүн ам зонхилох хувийг эзлэх хандлага 2030-аад оныг хүртэл үргэлжилж, түүнээс цааших хугацаанд насжилт явагдах хэтийн төлөв ажиглагдаж байна. Өөрөөр хэлбэл, Монгол Улсад хүн амын насжих явц 20-иод жилийн дараагаас эхлэх бөгөөд үүнтэй холбоотойгоор эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын болон ахмад настанд үзүүлэх асрамж, халамжийн үйлчилгээний зардал өсөн нэмэгдэж, төсөв багагүй ачаалал үүрэх төлөв ажиглагдаж байна.

Хүүхэд, залуучууд нь хүн амын доторх хамгийн идэвхтэй бөгөөд өөрчлөмтгий хэсэг бөгөөд тэдний тоо, бүтэц, байршил нь хүн амын төрөлт, нас баралт үүний дотор нялхсын болон хүүхдийн нас баралтын үе үеийн түвшин, шилжих хөдөлгөөнтэй нягт уялдаатайгаар өөрчлөгдөж байдаг. Иймээс хүүхэд, залуучуудын тооны өөрчлөлт, гэрлэлт, боловсролын түвшин, ажил эрхлэлтийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг бэлтгэж, түүндээ тулгуурлан зарим дүгнэлт, бодлогын чанартай санал дэвшүүлэхэд судалгааны гол зорилго оршино.

Түүнчлэн нийт хүн амын 48.4 хувийг эзэлж буй хүүхэд, залуучуудын ерөнхий дүр төрх, эдийн засгийн идэвх, боловсролын түвшин зэрэгт сүүлийн 10 жилд гарсан өөрчлөлтийг харуулсан судалгааны материал шаардлагатай байгаа бөгөөд судалгаанд хүүхэд, залуучуудын тооны өсөлт, бүтэц, нийт хүн амд эзлэх хувийн жингийн өөрчлөлтийг 2000, 2010 оны тооллогын дүнгээр харуулж XXI зууны нийгмийн хамгийн идэвхтэй хэсгийн талаар баримтлах бодлого, хөтөлбөр боловсруулахад шаардлагатай суурь материал бэлтгэхийг нэг зорилт болгосон юм. Тоо, бүтцийн өөрчлөлт төдийгүй тэдний сургуульд хамрагдалт, боловсрол, гэрлэлт, эдийн засгийн идэвхийн талаарх мэдээллүүдийг нас, хүйс, байршлаар тусгасан нь хүүхэд, залуучуудын амьдралын тулгамдсан асуудлыг оновчтой шийдвэрлэхэд ач холбогдолтой мэдээлэл болно гэж үзэж байна.

1.2. ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ

Энэхүү сэдэвчилсэн судалгаа нь хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын үр дүнд үндэслэн хийгдэж байгаа учир үндсэн ойлголт, тодорхойлолт, хэмжигдэхүүнийг тооллогод ашигласнаар авсан бөгөөд 2000 оны тооллогын мэдээлэлтэй харьцуулагдах байдлыг ч харгалзан үзсэн болно.

Өрхийн тэргүүлэгч. Өрхийн тэргүүлэгч нь 16-аас дээш настай, ажил хөдөлмөр эрхэлдэг буюу өрхийн орлогод голлох хувь нэмэр оруулдаг, өрхийн аливаа асуудлыг шийдвэрлэхэд голлох үүрэгтэй оролцдог ам бүлийн аль нэг гишүүн байна.

Гэрлэлтийн байдал. Өмнө хийгдэж байсан хүн амын тооллогуудад 18 нас хүрсэн залуучуудаас гэрлэлтийн байдлыг асууж байсан бол 2000, 2010 оны улсын тооллогод хүн амын гэр бүлийн байдлыг олон улсын жишигт нийцүүлэн 15 нас хүрсэн залуучуудаас асуусан болно.

- *Огт гэр бүл болоогүй:* Арван тав түүнээс дээш настай, огт гэрлэж байгаагүй хүнийг энд хамруулна.
- *Батлуулсан болон батлуулаагүй гэр бүлтэй:* Гэрлэлтээ иргэний гэр бүлийн байгууллагад бүртгүүлсэн, гэрлэлтийн баталгаатай хүмүүсийг “Батлуулсан гэр бүлтэй”, хэдийгээр гэр бүл болж хамтран амьдарч байгаа боловч (хугацаа харгалзахгүйгээр) иргэний гэр бүлийн байгууллагад бүртгүүлж, гэр бүлээ батлуулаагүй хүмүүсийг “Батлуулаагүй гэр бүлтэй” (хамтран амьдрагч) гэж тус тус үзсэн.
- *Тусгаарласан:* Гэр бүлээ албан ёсоор цуцлуулаагүй, тусдаа амьдарч байгаа хүмүүсийг “тусгаарласан” гэж үзсэн.
- *Цуцалсан:* Гэр бүлээ хуулийн дагуу цуцалснаас хойших хугацааг харгалзахгүйгээр дахин гэрлээгүй хүмүүсийг “цуцалсан” гэж үзсэн.
- *Бэлбэсэн:* Эхнэр, нөхрийн аль нэг нь нас барснаас хойших хугацааг харгалзахгүйгээр дахин гэрлээгүй бол “бэлбэсэн” гэж үзсэн.

Боловсролын түвшин. Монгол Улсын боловсролын тогтолцооны бүрэлдэхүүнд хамаарах төрөл бүрийн шатны сургууль болон түүнтэй адилтгах сургуулийг гадаадад дүүргэсэн тухайн хүний эзэмшсэн боловсролын хамгийн дээд түвшнээр тодорхойлов.

Эзэмшсэн боловсролын түвшинг дараах байдлаар тодорхойлсон. Үүнд:

- *Бага боловсрол:*
 - а. Ерөнхий боловсролын 4 дүгээр анги (1975 оныг дуустал хуучин системээр),
 - б. 1975-1996 оныг дуустал 3 дугаар анги,
 - в. 1997-2004 оныг дуустал 4 дүгээр анги,
 - г. 2005 оноос хойш 5 дугаар анги төгсөгчдийг бага боловсролтой хүн амд хамруулсан.
- *Бүрэн бус дунд боловсрол:* Ерөнхий боловсролын сургуулийн 7 дугаар анги (1975 он хүртэл хуучин системээр), 8 дугаар анги төгсөгчдийг бүрэн бус дунд боловсролтой хүн амд хамруулсан.
- *Бүрэн дунд боловсрол:* Ерөнхий боловсролын сургуулийн 10 (11) дүгээр ангийг өдөр, орой, эчнээгээр төгссөн хүнийг бүрэн дунд боловсролтой хүн амд хамруулсан.
- *Техникийн болон мэргэжлийн боловсрол:* Мэргэжлийн сургалт үйлдвэрлэлийн төв (Техник мэргэжлийн сургууль-ТМС) төгссөн мэргэжлийн үнэмлэхтэй хүнийг техникийн болон мэргэжлийн боловсролтой хүн амд хамруулсан.
- *Тусгай мэргэжлийн дунд боловсрол:* Гадаад, дотоодын тусгай мэргэжлийн дунд сургууль (хуучнаар техникум) түүнтэй адилтгах сургууль төгссөн, үнэмлэх, дипломтой хүмүүсийг тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой хүн амд хамруулсан.

- *Дээд боловсрол (диплом, бакалавр, магистр, доктор ба түүнээс дээш):* Гадаад, дотоодын их, дээд сургууль, коллежийг өдөр, орой, эчнээгээр төгссөн, дипломын дээд, бакалавр, магистр, докторын зэргийн диплом болон түүнтэй адилтгах боловсролын баримт бичиг бүхий хүмүүсийг дээд боловсролтой гэж үзнэ. Дээд боловсрол эзэмшүүлэх дипломын сургалт 90 багц цагаас доошгүй байх бөгөөд өмнөх түвшний сургалтын багц цагийг оролцуулан бакалаврын сургалт 120, магистрын сургалт 150, докторын сургалт 210 багц цагаас тус тус доошгүй байна. Түүнчлэн Улсын багшийн их сургуулийг 1964 оноос өмнө 3 жилээр, Намын дээд сургуулийг 1966 оноос өмнө, Намын дээд сургуулийн дэргэдэх 2 жилийн курс, Марксизм-Ленинизмийн оройн дээд сургууль, Дорно дахины хөдөлмөрчдийн их сургууль (КУТВ) төгссөн хүмүүсийг дипломын дээд боловсролтой гэж үзнэ.
- *Бичиг үсгийн мэдлэг:* Аль нэг хэлээр (бичгийн төрөл, хэлбэрээс үл хамааран) өдөр тутмын амьдралын тухай хамгийн энгийн богино өгүүлбэрийг уншиж, ойлгож, бичиж чаддаг, энэ чадвар нь тодорхой хугацаа өнгөрсөн ч хэвээр хадгалагдаж үлдсэн хүнийг бичиг үсэг мэддэг гэж үзнэ.
- *Сургуульд суралцагчид:* Ямар нэг түвшний боловсрол олгох сургуулийн өдөр, орой, эчнээ ангид тооллогын үед суралцаж байгаа хүмүүсийг сургуульд суралцагчид гэж үзсэн.

Эдийн засгийн идэвх. Тооллогод эдийн засгийн идэвхийг гаргахын тулд богино хугацааны буюу долоо хоногт хамааралтай тухайн үеийн идэвх гэсэн аргыг хэрэглэсэн бөгөөд 15-аас дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвхийн байдлыг нь тусгасан юм.

- Сүүлийн 7 хоногт ажил эрхэлсэн буюу “Тийм-1” гэсэн кодыг дараах нөхцөлд дугуйлсан. Үүнд:
 - Тоолох үеийн өмнөх 7 хоногийн турш эсвэл аль нэг өдөр цалин, орлоготой ажил эрхэлсэн бүх хүн,
 - Ажиллаж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагын төрөл, өмчийн хэлбэр, тухайн хүний эрхэлж байгаа ажлын зэрэг дэвийг харгалзахгүйгээр ажил эрхэлж байгаа бүх хүн, мөн зах, гудамж талбайд наймаа, худалдаа хийгч, гутал тослогч, сонин борлуулагч, машин угаагч, сийлбэрчин, түүхий эд цуглуулагч зэрэг албан бусаар ажилладаг хүн,
- Тооллогын өмнөх 7 хоногт ажиллаагүй боловч үндсэн байгууллагатайгаа хөдөлмөрийн гэрээгээ цуцлаагүй, тодорхой хугацааны дараа ажилдаа эргэн орох дараах хүмүүсийг ажил эрхэлсэнд тооцсон. Үүнд:
 - Жирэмсний, хүүхэд төрүүлсний амралт болон 2 хүртэлх настай хүүхдээ асрахаар ажлаас чөлөө авсан,
 - Өвчний болон гэмтсэний улмаас урт, богино хугацааны түр чөлөө авсан,
 - Захиргааны түр чөлөөтэй хүн (цалинтай, цалингүй харгалзахгүй),
 - Ээлжийн амралтаа авсан,
 - Ажил хаялт зарласан,
 - Газар тариалан, алт олборлох, барилга, геологи хайгуул зэрэг улирлын чанартай ажил, үйлдвэрлэл эрхэлдэг учраас өвлийн улиралд түр ажиллахгүй байгаа,
 - Аж ахуйн нэгж, байгууллага нь ямар нэг шалтгаанаар (ажилчид нь ажил хаясан, үйлдвэрлэлийн осол гарсан, байгалийн хүнд нөхцөл, цахилгаан түүхий эд, түлш тасарсан гэх мэт) ажлаа зогсоосон, сургалтад хамрагдсан болон бусад шалтгааны улмаас түр хугацаагаар ажил хийгээгүй хүмүүсийг хамруулна.
- *Ажилгүйчүүд:* Тооллогын өмнөх 7 хоногт цалин, орлоготой ажил эрхлээгүй, тухайн үед ажил хайж байгаа хүмүүсийг ажилгүйчүүдэд оруулсан.

- *Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам:* Ажил эрхэлж байгаа болон ажилгүй байгаа хүн амын нийлбэр.
- *Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам:* Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амд тооллогын өмнөх 7 хоногт дараах шалтгааны улмаас ажил эрхлээгүй хүн амыг хамруулав. Үүнд:
 - Сургуульд сурдаг,
 - Тэтгэвэр нөхөн олговорт,
 - Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй,
 - Гэрийн ажилтай,
 - Тохирох ажил олдохгүй байгаа,
 - Ажил хайж байгаа,
 - Ажиллах сонирхолгүй,
 - Бусад

Шилжих хөдөлгөөн. Сэдэвчилсэн судалгаанд шилжих хөдөлгөөнийг тодорхойлохдоо тухайн хүний тооллогын үед байнга оршин сууж байсан аймаг, нийслэлийг 1 болон 5 жилийн өмнө байнга оршин сууж байсан аймаг, нийслэлтэй зэрэгцүүлж дараах байдлаар тусгав.

- Таван жилийн өмнөхтэй харьцуулсан шилжих хөдөлгөөнд тухайн хүн 2005 оны 1 дүгээр сарын 1-нд тооллогын үед байнга оршин сууж байгаа аймаг, нийслэлээсээ өөр аймаг, нийслэлд амьдарч байсан бол 5 жилийн шилжих хөдөлгөөнд оролцсон гэж үзэв.
- Нэг жилийн шилжих хөдөлгөөнд тухайн хүн нэг жилийн өмнө буюу 2009 оны эхэнд тооллогын үед байнга оршин сууж байгаа аймаг, нийслэлээсээ өөр аймаг, нийслэлд амьдарч байсан бол 1 жилийн шилжих хөдөлгөөнд оролцсон гэж үзлээ.

Хөгжлийн бэрхшээл. “Бие махбодь, оюун санаа, сэтгэл мэдрэл, мэдрэхүйн согогийн улмаас бусдын адил нийгмийн харилцаанд оролцох чадвар нь бүрэн болон 12 сараас дээш хугацаагаар хязгаарлагдсан хүнийг “хөгжлийн бэрхшээлтэй” гэж ойлгоно”¹

Хөгжлийн бэрхшээлийн төрлийг дараах байдлаар ойлгоно. Үүнд:

- **Төрөлхийн** хөгжлийн бэрхшээлийн төрөлд удамшлын эмгэг, согог, жирэмсний болон төрөх үеийн хүндрэлээс шалтгаалан бие махбодь, оюун санаа, сэтгэл мэдрэл, мэдрэхүйн согогтой болж, бусдын адил нийгмийн харилцаанд оролцох чадвар нь хязгаарлагдсан тохиолдлыг хэлнэ.
- Хөгжлийн **олдмол** бэрхшээлийн төрөлд ахуйн болон үйлдвэрлэлийн осол, гэмтэл, ердийн болон мэргэжлээс шалтгаалах өвчний улмаас бие махбодь, оюун санаа, сэтгэл мэдрэл, мэдрэхүйн согогтой болж, бусдын адил нийгмийн харилцаанд оролцох чадвар нь хязгаарлагдсан тохиолдлыг хэлнэ.

Хөгжлийн бэрхшээлийн илэрсэн хэлбэрийг дараах байдлаар ойлгоно. Үүнд:

- *Харааны:* Харааны эрхтний гэмтэл, согог, өвчин эмгэгийн улмаас хүний “харах” хэвийн үйл ажиллагааны чадвар алдагдсан буюу хязгаарлагдсан.
- *Ярианы:* Хэл, ярианы эрхтний гэмтэл, согог, өвчин эмгэгийн улмаас хүний “ярих” хэвийн үйл ажиллагааны чадвар алдагдсан буюу хязгаарлагдсан.
- *Сонсголын:* Сонсголын болон хэл, ярианы эрхтний гэмтэл, согог, өвчин эмгэгийн улмаас хүний “сонсох” хэвийн үйл ажиллагааны чадвар алдагдсан буюу хязгаарлагдсан.

¹ “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний нийгмийн хамгааллын тухай” хуулийн 3-р зүйл

- **Хөдөлгөөний:** Биеийнхээ тодорхой хэсгийг хөдөлгөх чадваргүйн улмаас хүний амьдралын өдөр тутмын хэвийн үйл ажиллагааг гүйцэтгэх чадвар алдагдсан буюу хязгаарлагдсан.
- **Сэтгэцийн:** Сэтгэцийн эмгэг нь бодох сэтгэх, мэдрэх ухамсарлахуйн болон зан төлөвийн өөрчлөлтөөр илрэх бөгөөд үүнийхээ улмаас хүний нийгэмд биеэ авч явах байдал нь өөрчлөгдсөн, гадаад (төрөх үеийн хүндрэлүүдийн үлдэцийн улмаас 0-3 насанд тэнэгрэх) болон дотоод (хромосомын өөрчлөлт, бодисын солилцооны дутмагшил гэх мэт) шалтгааны улмаас ойлгох, сэтгэх, мэдрэх үйл ажиллагаа нь хязгаарлагдсан оюун ухааны бэрхшээлийг сэтгэцийн эмгэг гэж ойлгоно.
- **Бусад:** Хөгжлийн бэрхшээлийн дээр дурьдсан хэлбэрээс бусад хэлбэрийг үүнд хамааруулна. Тухайлбал, дотор эрхтний өвчин эмгэг болон хоёр ба түүнээс дээш хөгжлийн бэрхшээл нэг хүнд хамт илэрч байвал бусдад хамааруулна.

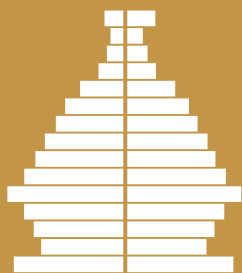
1.3. СЭДЭВЧИЛСЭН СУДАЛГААНЫ ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

Энэхүү судалгаа нь удиртгал, хавсралтуудыг оролцуулан нийт 8 бүлгээс бүрдэж байгаа бөгөөд 2 дугаар бүлэгт хүүхэд, залуучуудын тоо, нас, хүйсийн бүтцийн өөрчлөлт, үндэс угсаа, шашин шүтлэг, орон сууцны нөхцөлийн талаарх ерөнхий дүр төрхийг, 3 дугаар бүлэгт хүүхдийн сургуульд хамрагдалт, шилжих хөдөлгөөн, гар утас, интернетийн хэрэглээг нас хүйс, хот, хөдөөгөөр ялган харуулснаас гадна хүүхдийн эрүүл мэндийн байдлыг төрөлхийн болон олдмол хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлийг төрлөөр илэрхийлэхийг зорив.

Судалгааны 4 дүгээр бүлэгт залуучуудын гэрлэлтийн байдал, шилжих хөдөлгөөн, боловсрол, гар утас, интернетийн хэрэглээний байдлыг авч үзэв. Мөн залуучуудын эрүүл мэндийн байдлыг төрөлхийн болон олдмол хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлийг төрлөөр гаргаж харууллаа. 5 дугаар бүлэгт залуучуудын эдийн засгийн идэвхийг авч үзсэн бол 6 дугаар бүлэгт хүүхэд, залуучуудын дүр төрхийн бүс нутаг, аймаг хоорондын ялгаатай байдлыг харуулахыг зорив. Судалгааны 7-р бүлэгт хүүхэд, залуучуудын тоо, нас, хүйсийн бүтэц, боловсрол, эрүүл мэнд, эдийн засгийн идэвхийн байдалд гарсан өөрчлөлтүүдийг дүгнэж, бодлогын зөвлөмж, саналуудыг тусгалаа.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН ЕРӨНХИЙ ТӨРХ

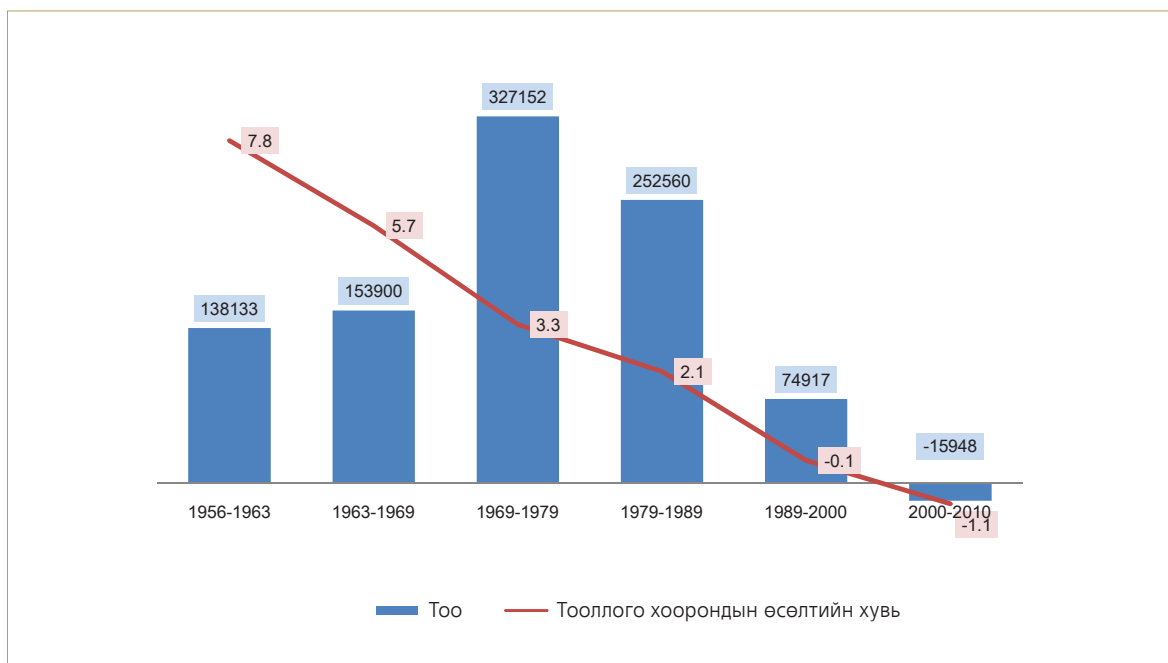
Хүүхэд, залуучуудын нийгэм, эдийн засгийн байдал тухайлбал, боловсрол, эрүүл мэнд, эрхийн хэрэгжилт, амьдарч буй орчин нөхцөл зэрэг нь хүний хөгжлийн үндэс төдийгүй хүүхэд насандаа эрүүл саруул өссөнөөр боловсрол эзэмшиж, цаашлаад насанд хүрч ажил хөдөлмөр эрхлэх зэрэгт суурь болж өгдөг. Тиймээс бид энэ судалгаандаа хүүхэд, залуучуудын нас, хүйсийн бүтэц, үндэс угсаа, боловсрол, эрүүл мэнд, залуучуудын хувьд шашин шүтлэг, хөдөлмөр эрхлэлт зэргийг нарийвчлан авч үзлээ.

2.1. ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, ТҮҮНД ГАРСАН ӨӨРЧЛӨЛТ, ХОТ, ХӨДӨӨГИЙН ЯЛГАА

Нас, хүйс гэсэн үзүүлэлтийг 2010 оны тооллогоор төрсөн огноо, түүнд үндэслэн тооллогын товтой харьцуулсан бүтэн нас, эрэгтэй, эмэгтэй гэсэн үндсэн хоёр ангилалд багтах хүйсийн уламжлалт ойлголтоор тодорхойлон авч үзсэн юм.

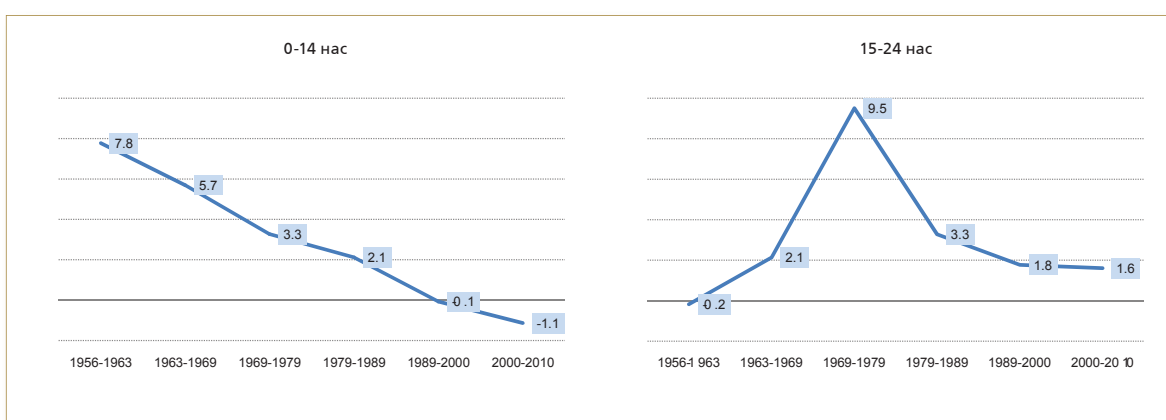
Тодорхой хугацааны туршид хүн амын тооны эерэг өөрчлөлтийг хүн амын өсөлт, сөрөг өөрчлөлтийг хүн амын бууралт гэдэг бөгөөд хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод 0-24 насны 1332.3 мянган хүүхэд, залуучууд тоологдсон нь 1956 оны тооллогын дүнгээс 3.3 дахин, 1963 оны тооллогынхоос 2.4 дахин их байгаа бөгөөд энэ нь 1989 оны тооллогын дүнгээс 4.6 хувиар өсч, 2000 оны тооллогынхоос 1.2 хувиар буурчээ. Түүнчлэн хүүхэд, залуучуудын тооны тооллого хоорондын өсөлтийг авч үзвэл 1956-1963 оны тооллогын хооронд хамгийн өндөр буюу 7.8 хувиар өссөн байна. Хүн ам, орон сууцны 1979 оны тооллогоор 0-24 насны 1020.8 мянган хүүхэд, залуучууд тоологдсон нь 1969 оныхоос 327.1 мянган хүнээр өссөн нь жилд дунджаар 32.7 мянгаар нэмэгдсэн үр дүн төдийгүй 1956 оноос 2010 оны хооронд хамгийн өндөр өсөлт болж байгаа юм.

ЗУРАГ 2.1. ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, ТООЛЛОГО ХООРОНДЫН ӨСӨЛТИЙН ХУВЬ

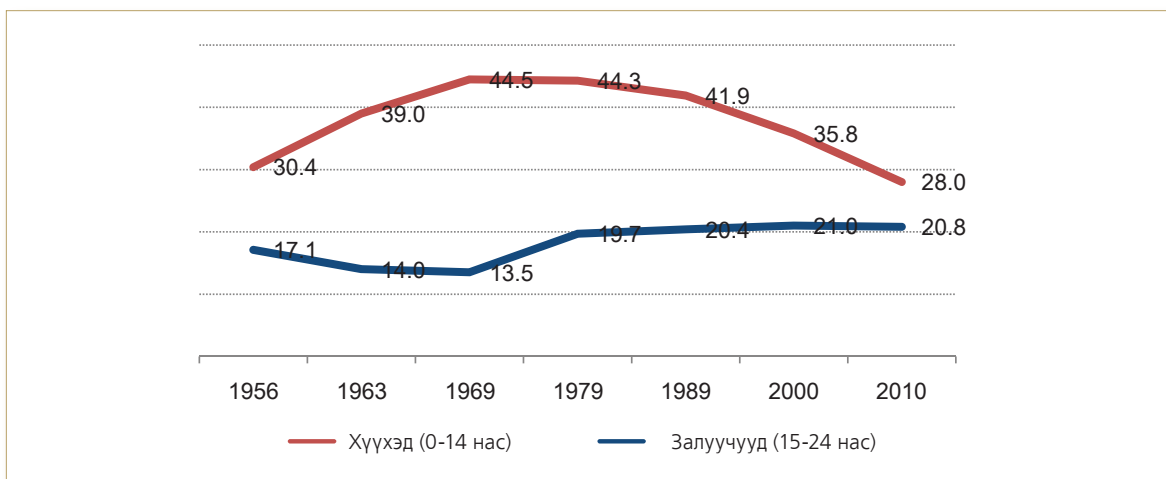
Дэлхийн 2-р дайны дараагаар ихэнх хөгжиж байгаа улс оронд төрөлт нэмэгдэж нийт хүн амд эзлэх хүүхэд, залуучуудын хувь нэлээдгүй хэмжээгээр өссөн. Энэ хандлага манай улсад ч ажиглагдсан бөгөөд өнгөрсөн зууны тавиад оны сүүлч, жараад оны эхэн үед төрөлтийн тоо эрс нэмэгдэж, улмаар хүн ам залуужих үйл явц эхэлсэн юм. Хүн амын залуужих үйл явц нь 2 мөчлөгтэй байсан бөгөөд эхний мөчлөгийн үед хүүхдийн тооны өсөлт их, хоёр дахь мөчлөгт залуучуудын тооны өсөлт хүүхдийнхээс давсан байна. Тухайлбал, 1956-1963 оны хооронд 0-14 насны хүүхдийн тоо 7.8 хувиар өсч 15-24 насны залуучуудын тоо 0.2 хувиар буурч байсан бол үүнээс хойших тооллого хооронд 15-24 насны залуучуудын тооны өсөлт 0-14 насны хүүхдүүдийнхээс давсан байна. 2000-2010 оны хооронд 0-14 насны хүүхдийн тоо 1.1 хувиар буурсан бол 15-24 насны залуучуудын тоо 1.6 хувиар өсчээ.

ЗУРАГ 2.2. 0-24 НАСНЫ ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН ТООНЫ ТООЛЛОГО ХООРОНДЫН ӨСӨЛТ, ХУВЬ, ТООЛЛОГО ЯВАГДСАН ОНУУДААР

Нийт хүн амын дунд 0-15 насны хүн амын эзлэх хувь 35 ба түүнээс дээш бол тухайн улсыг залуу хүн амтай улс гэж үздэг. Манай улсын нийт хүн амд 15 хүртэлх насны хүүхдийн эзлэх хувь 1956-1969 онуудад 30.4-44.5 байсан бол 1979 оноос буурсаар 2010 онд 28.0 хувь болсон байна. Харин нийт хүн амд эзлэх залуучуудын хувь 1963-1969 онуудад 13.5-14.0 байсан бол 1969-1979 онд огцом өсч (6.2 пунктээр) түүнээс хойш аажмаар нэмэгдсэн ч 2010 онд яльгүй буурч 20.8-д хүрсэн байна.

ЗУРАГ 2.3. 0-24 НАСНЫ ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУД, НИЙТ ХҮН АМД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ТООЛЛОГО ЯВАГДСАН ОНУУДААР

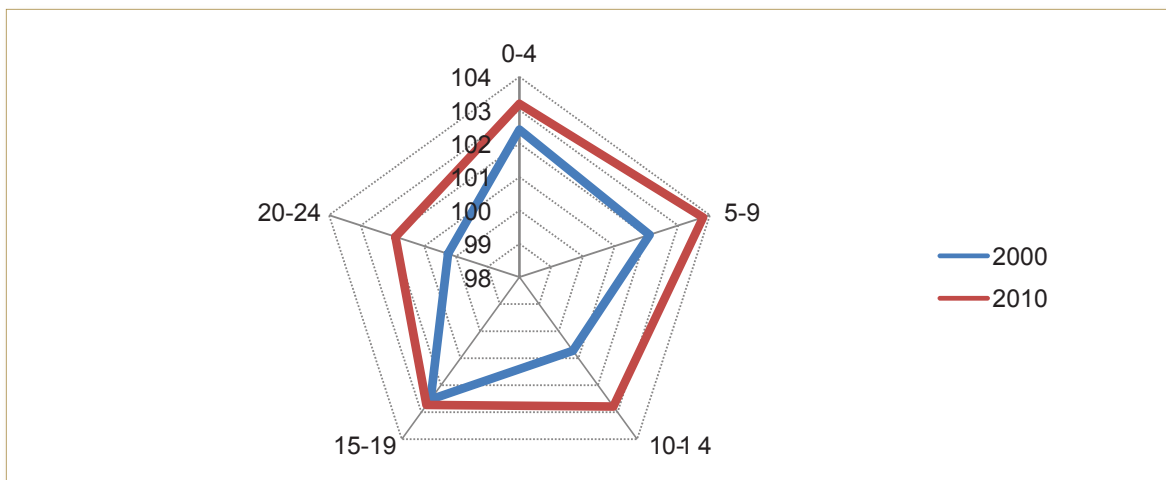
Нийт хүн амд 0-24 насны хүүхэд, залуучуудын эзлэх хувийн жин 2010 онд 48.7 хувь болсон нь өмнөх 2 тооллогынхоос буурсан байна. Харин 0-4 насны хүүхдийн эзлэх хувь бага зэрэг өссөн нь 2006-2009 онуудад төрөлт нэмэгдсэнтэй холбоотой юм.

ХҮСНЭГТ 2.1. 0-24 НАСНЫ ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУД, НИЙТ ХҮН АМД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 1989, 2000, 2010 ОН

Насны бүлэг	1989			2000			2010		
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд
БҮГД	62.9	61.7	62.3	57.7	55.9	56.8	49.8	47.8	48.7
0-4	16.1	15.7	15.9	10.6	10.2	10.4	11.2	10.6	10.9
5-9	13.6	13.3	13.5	12.3	11.8	12.0	8.4	8.0	8.2
10-14	12.6	12.4	12.5	13.5	13.2	13.4	9.1	8.8	8.9
15-19	11.0	10.7	10.8	11.3	10.9	11.1	9.9	9.5	9.7
20-24	9.6	9.6	9.6	10.0	9.8	9.9	11.2	10.9	11.0
ХОТ - БҮГД	61.2	60.9	61.0	55.4	53.9	54.8	50.0	47.6	48.7
0-4	15.2	14.6	14.9	8.9	8.3	8.6	11.0	10.1	10.5
5-9	12.8	12.4	12.6	11.5	10.9	11.2	7.8	7.1	7.4
10-14	11.8	11.6	11.7	13.6	13.1	13.4	8.3	7.7	8.0
15-19	11.5	11.9	11.7	11.4	11.5	11.5	10.6	10.4	10.5
20-24	9.9	10.4	10.1	10.0	10.1	10.1	12.3	12.3	12.3
ХӨДӨӨ - БҮГД	65.1	62.7	64.0	60.5	58.7	59.5	49.5	48.0	48.9
0-4	17.2	17.2	17.2	12.7	12.7	12.7	11.5	11.9	11.7
5-9	14.7	14.5	14.6	13.2	13.1	13.1	9.5	9.9	9.7
10-14	13.7	13.5	13.6	13.4	13.4	13.4	10.8	11.1	11.0
15-19	10.4	8.9	9.7	11.2	10.0	10.6	8.7	7.6	8.2
20-24	9.1	8.6	8.9	10.0	9.5	9.7	9.0	7.5	8.3

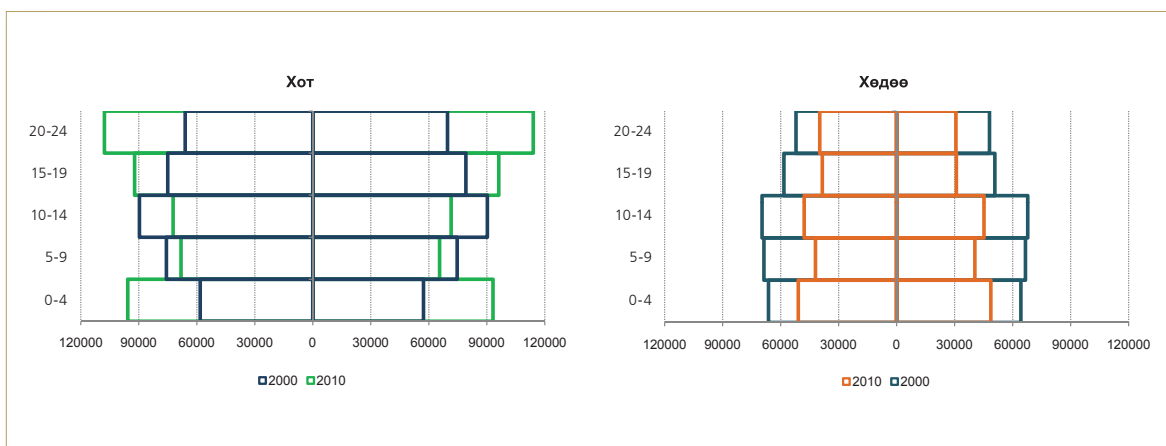
Хүйсийн харьцааг 100 эмэгтэйд ногдох эрэгтэйчүүдийн тоогоор илэрхийлдэг бөгөөд хүүхэд, залуучуудын хүйсийн харьцааг авч үзэхэд 15 хүртэлх насны 100 охинд 103 хүү, 15-24 насны 100 залуу эмэгтэйд 102 залуу эрэгтэй ногдож байна. Олон улсын жишгээр 100 охин төрөхөд 104-106 хүү төрж, цаашдаа хүйсийн энэ харьцаа жигдэрсээр нас ахих тусам эмэгтэйчүүд нь давамгайлж, хүйсийн харьцаа буурдаг зүй тогтол манайд ч ажиглагдаж байна.

ЗУРАГ 2.4. 0-24 НАСНЫ ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, 2000, 2010 ОН

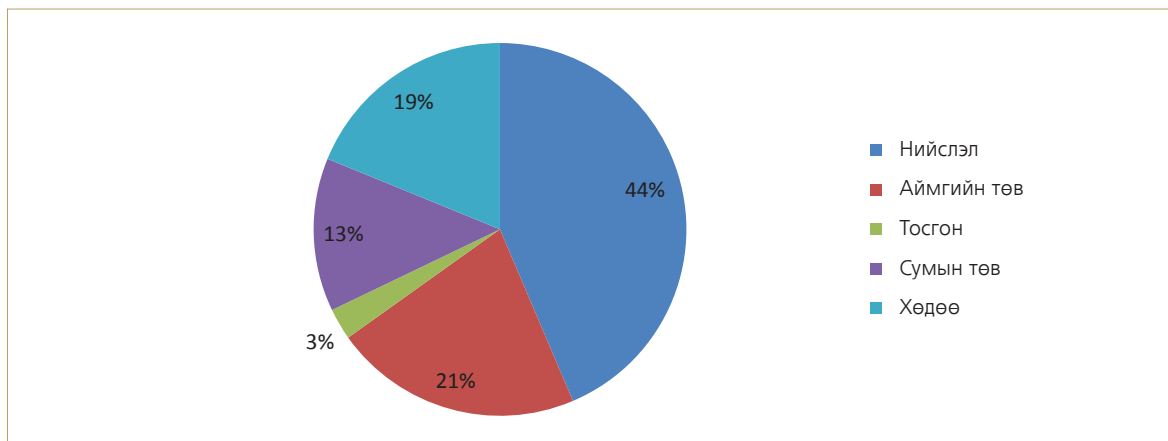
Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын дүнгээр 15 хүртэлх насны нийт хүүхдийн 62.9 хувь, 15-24 насны залуучуудын 74.6 хувь нь хотод амьдарч байна. Хүүхэд, залуучуудын нас, хүйсийн бүтцэд гарсан нэг өөрчлөлт бол 2010 онд хөдөөд тоологдсон 15-24 насны залуучуудын тоо багасч, хотод амьдарч буй залуучуудын тоо нэмэгдсэн явдал юм.

ЗУРАГ 2.5. 0-24 НАСНЫ ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН НАС, ХҮЙСИЙН СУВАРГА, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2000, 2010 ОН

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод тоологдсон 0-24 насны хүүхэд, залуучуудын 44.0 хувь нь нийслэлд, 21.0 хувь нь аймгийн төвд оршин сууж байна. Энэ байдалд хүн амын дотоод шилжих хөдөлгөөн нөлөөлж байгаа бөгөөд залуучуудын төв суурин газарт боловсрол эзэмших, хот, суурин газарт амьдрах гэсэн хүсэлтэй холбоотой байж болох юм.

ЗУРАГ 2.6. 0-24 НАСНЫ ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУД, БАЙРШЛААР, 2010 ОН

Хот, аймгийн төвд амьдарч буй хүүхэд, залуучуудын дотор эмэгтэйчүүд илүү, харин тосгон, сумын төв, хөдөөд эрэгтэйчүүд илүү байна. Тухайлбал, нийслэлд амьдарч буй 0-24 насны эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс 4.8 мянгаар илүү байгаа юм.

ХҮСНЭГТ 2.2. 0-24 НАСНЫ ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, БАЙРШЛААР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Байршил					
	Бүгд	Нийслэл	Аймгийн төв	Тосгон	Сумын төв	Хөдөө
ХҮН АМ - БҮГД	1 291 404	563 092	278 211	35 283	171 883	242 935
0-4	288 497	119 637	60 781	8 464	39 079	60 536
5-9	216 214	80 040	47 203	6 497	34 299	48 175
10-14	236 865	82 753	53 822	7 271	39 332	53 687
15-19	257 645	121 019	61 144	6 171	30 466	38 845
20-24	292 183	159 643	55 261	6 880	28 707	41 692
ЭРЭГТЭЙ - БҮГД	654 729	279 153	138 492	18 264	90 239	128 581
0-4	146 516	60 587	30 799	4 285	19 870	30 975
5-9	110 117	40 885	23 923	3 311	17 356	24 642
10-14	120 064	41 840	26 721	3 683	19 936	27 884
15-19	130 560	58 632	30 187	3 305	17 122	21 314
20-24	147 472	77 209	26 862	3 680	15 955	23 766
ЭМЭГТЭЙ - БҮГД	636 675	283 939	139 719	17 019	81 644	114 354
0-4	141 981	59 050	29 982	4 179	19 209	29 561
5-9	106 097	39 155	23 280	3 186	16 943	23 533
10-14	116 801	40 913	27 101	3 588	19 396	25 803
15-19	127 085	62 387	30 957	2 866	13 344	17 531
20-24	144 711	82 434	28 399	3 200	12 752	17 926

2.2. ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН ИРГЭНИЙ ХАРЬЯАЛАЛ, ҮНДЭС УГСАА

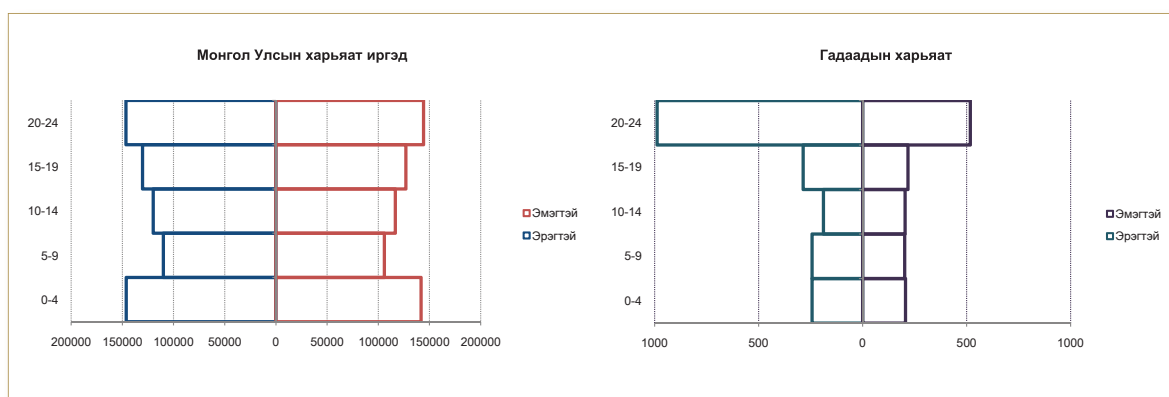
2.2.1. ИРГЭНИЙ ХАРЬЯАЛАЛ

Монгол Улсын Үндсэн хуулиар эрх зүйн байдал нь хуульчлагдаж, Монгол Улсын бүрэн эрхт байдлыг төлөөлөн бүх талын эрх зүйн харилцаанд ордог хүнийг Монгол Улсын иргэн гэнэ. Монгол Улсад хүнийг төрөлх чанар, угаас заяасан эрх, эрх чөлөө, улс төр, хууль зүйн түгээмэл утгаар нь иргэн, төртэй харьцах эрх зүйн тодорхой харьцаанд ордог утгаар нь харьяат гэж нэрлэдэг².

“Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай” хуулийн 5 дугаар зүйлд “гадаадын иргэн” гэж Монгол Улсын иргэний харьяалалгүй бөгөөд гадаад улсын иргэний харьяалалтай хүнийг, “харьяалалгүй хүн” гэж аль ч улсын харьяат бус хүнийг хэлнэ гэж заажээ.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын дүнгээр манай улсад байнга оршин сууж буй 15 хүртэлх насны хүүхдийн 99.8 хувь, 15-24 насны залуучуудын 99.6 хувь нь Монгол Улсын харьяат, харин хүүхдүүдийн 0.2 хувь, залуучуудын 0.4 хувь нь гадаадын харьяат байна. Гадаадын харьяат хүүхэд, залуучуудын 59.1 хувь нь эрэгтэй, 45.7 хувь нь 20-24 насныхан байна.

ЗУРАГ 2.7. 0-24 НАСНЫ ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, ИРГЭНИЙ ХАРЬЯАЛЛААР, 2010 ОН

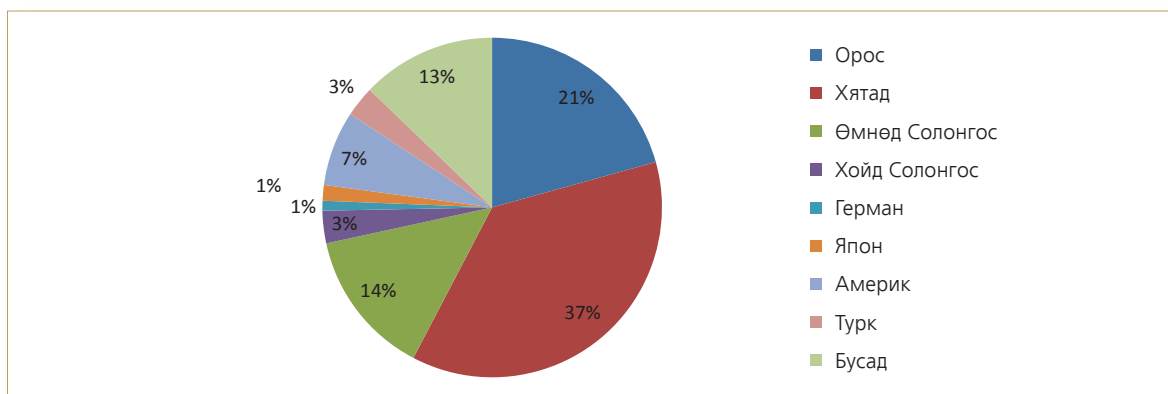

Аль нэг улсын харьяалалгүй 27 хүүхэд, залуучууд тоологдсоны 48.1 хувь нь 0-4 насны хүүхдүүд байв. Мөн харьяалалгүй хүүхдүүдийн 51.9 хувь нь охид байгаа юм.

Монгол Улсад 6 ба түүнээс дээш сарын хугацаагаар оршин сууж байгаа гадаадын харьяат 0-24 насны 3.3 мянган хүүхэд, залуучуудыг улсаар нь авч үзвэл, 58.0 хувь нь БНХАУ, ОХУ-ын харьяат, 14.0 хувь нь БНСУ-ын харьяат байна.

² Ж. Амарсанаа, Г. Совд, бусад: “Хууль зүйн тайлбар толь”, Улаанбаатар, 2003

ЗУРАГ 2.8. ГАДААДЫН ХАРЬЯАТ ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУД, УЛСААР, ХУВИАР, 2010 ОН

2.2.2. ҮНДЭС УГСАА

Үндэс угсаа гэдэг нь тухайн үндэстнийг бүрдүүлэгч газар нутаг, иргэншлийн хувьд нэгдмэл байх нийтлэг өв соёлтой, хэл, шашин шүтлэг, ертөнцийг үзэх нийтлэг үзэлтэй, үүсэл гарвал нэгтэй омог ястнуудыг ерөнхийд нь нэрлэсэн ойлголт юм.

Хүн ам, орон сууцны тооллогоор тухайн улсын харьяат иргэдийн үндэс угсааны талаарх мэдээллийг цуглуулдаг бөгөөд манай улсын хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод тоологдсон 15 хүртэлх насны хүүхдийн 81.2 хувь нь халх, 4.9 хувь нь казак, 2.9 хувь нь дөрвөд, 2.3 хувь нь баяд, 1.5 хувь нь буриад, 1.4 хувь нь захчин, 1.0 хувь нь дарьганга, 1.0 хувь нь урианхай, 0.9 хувь нь дархад байв. Харин 15-24 насны залуучуудын хувьд 83.0 хувь нь халх, 3.9 хувь нь казак, үлдсэн хувь нь дөрвөд, баяд, буриад, захчин, урианхай, дарьганга ястан байна.

ХҮСНЭГТ 2.3. 0-24 НАСНЫ ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НИЙТ ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ҮНДЭС УГСААГААР, 2000, 2010 ОН

Үндэс угсаа	2000				2010			
	0-14 насны хүүхэд		15-24 насны залуучууд		0-14 насны хүүхэд		15-24 насны залуучууд	
	Хүний тоо	Хувь	Хүний тоо	Хувь	Хүний тоо	Хувь	Хүний тоо	Хувь
МОНГОЛЫН ХАРЬЯАТ-БУГД	847 706	100.0	497 987	100.0	740 267	100.0	547 814	100.0
Халх	686 386	81.0	411 116	82.6	600 894	81.2	454 760	83.0
Казак	43 805	5.2	21 169	4.3	36 064	4.9	21 146	3.9
Дөрвөд	24 554	2.9	13 344	2.7	21 400	2.9	15 036	2.7
Баяд	18 833	2.2	10 021	2.0	16 764	2.3	11 528	2.1
Буриад	12 416	1.5	7 986	1.6	11 005	1.5	8 620	1.6
Захчин	11 412	1.3	6 081	1.2	10 017	1.4	6 812	1.2
Дарьганга	10 899	1.3	6 541	1.3	7 193	1.0	4 689	0.9
Урианхай	8 949	1.1	5 115	1.0	7 607	1.0	5 285	1.0
Дархад	7 164	0.8	3 663	0.7	6 484	0.9	4 455	0.8
Хотгойд	2 514	0.3	1 557	0.3	4 586	0.6	2 802	0.5
Хотон	4 010	0.5	1 825	0.4	4 299	0.6	2 397	0.4
Торгууд	4 487	0.5	2 459	0.5	3 844	0.5	2 822	0.5
Өөлд	5 171	0.6	2 964	0.6	3 915	0.5	3 099	0.6
Мянгад	2 205	0.3	1 324	0.3	1 884	0.3	1 307	0.2
Тува	1 820	0.2	961	0.2	1 611	0.2	1 062	0.2
Барга	824	0.1	536	0.1	669	0.1	622	0.1
Үзэмчин	801	0.1	488	0.1	697	0.1	519	0.1
Элжигэн	48	0.0	27	0.0	445	0.1	200	0.0
Сартуул	553	0.1	315	0.1	262	0.0	239	0.0
Хамниган	207	0.0	102	0.0	124	0.0	75	0.0
Бусад үндэстэн	648	0.1	393	0.1	503	0.1	339	0.1

Манай улсын нийт хүн амын дунд эзлэх казакуудын хувийн жин өнгөрсөн 10 гаруй жилийн хугацаанд 0.5 пунктээр буурсныг дагаад нийт хүүхэд, залуучуудын дунд эзлэх казакуудын хувийн жин буурсан ба нийт казак иргэдийн дунд 15 хүртэлх насны хүүхдийн эзлэх хувийн жин ч 2000 онтой харьцуулахад буурсан байгаа боловч бусад үндэс угсаатай харьцуулахад энэ үзүүлэлт өндөр хэвээр байна.

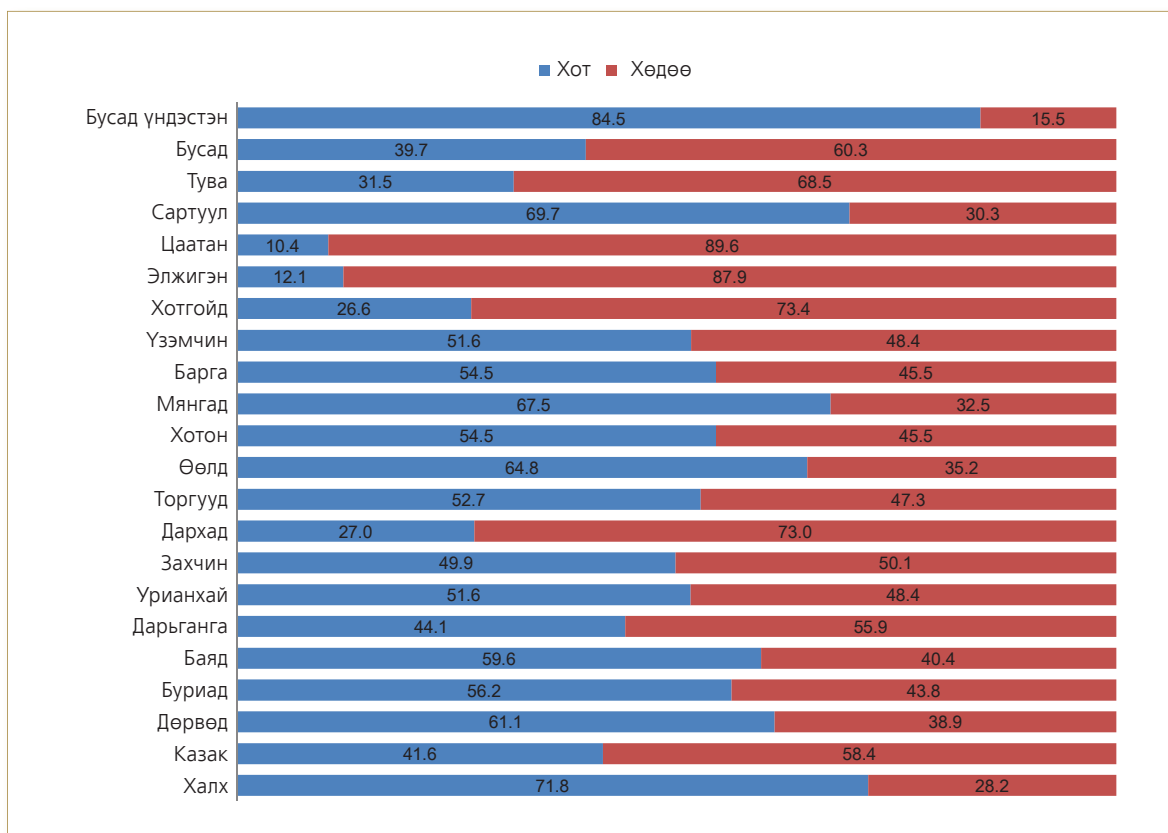
Хүүхэд, залуучуудын хүйсийн харьцааг үндэс угсаагаар авч үзвэл, эрэгтэйчүүд дийлэнх байгаа нь шинээр төрж буй хүүхдүүдийн дотор хөвгүүд олон байгаад цаашдаа хүйсийн энэ харьцаа жигдэрсээр нас ахих тусам эмэгтэйчүүд нь давамгайлж, хүйсийн харьцаа буурдаг зүй тогтол мөн ажиглагдаж байна. Энэ зүй тогтол 2000 оны тооллогын дүнгээс ч мөн харагдаж байлаа. Өнгөрсөн 10 жилийн хугацаанд гарсан өөрчлөлт нь урианхай, хотон охидын тоо хөвгүүдээс илүү, торгууд, тува залуучуудын дотор эмэгтэйчүүд илүү болсон байна.

ХҮСНЭГТ 2.4. 0-24 НАСНЫ ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ҮНДЭС УГСААГААР, 2000, 2010 ОН

	2000				Хүйсийн харьцаа		2010				Хүйсийн харьцаа	
	0-14		15-24		0-14	15-24	0-14		15-24		0-14	15-24
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй			Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй		
Халх	345 817	340 569	206 263	204 853	101.5	100.7	305 214	295 680	229 335	225 425	103.2	101.7
Казак	22 227	21 578	10 645	10 524	103.0	101.1	18 251	17 813	10 678	10 468	102.5	102.0
Дөрвөд	12 371	12 183	6 914	6 430	101.5	107.5	10 930	10 470	7 604	7 432	104.4	102.3
Баяд	9 596	9 237	5 246	4 775	103.9	109.9	8 632	8 132	5 913	5 615	106.1	105.3
Буриад	6 269	6 147	4 076	3 910	102.0	104.2	5 540	5 465	4 449	4 171	101.4	106.7
Дарьганга	5 581	5 318	3 459	3 082	104.9	112.2	3 688	3 505	2 482	2 207	105.2	112.5
Захчин	5 768	5 644	3 110	2 971	102.2	104.7	5 086	4 931	3 469	3 343	103.1	103.8
Урианхай	4 511	4 438	2 627	2 488	101.6	105.6	3 795	3 812	2 700	2 585	99.6	104.4
Дархад	3 544	3 620	1 869	1 794	97.9	104.2	3 270	3 214	2 234	2 221	101.7	100.6
Өөлд	2 646	2 525	1 531	1 433	104.8	106.8	2 013	1 902	1 566	1 533	105.8	102.2
Торгууд	2 226	2 261	1 236	1 223	98.5	101.1	1 939	1 905	1 403	1 419	101.8	98.9
Хотон	2 064	1 946	868	957	106.1	90.7	2 145	2 154	1 234	1 163	99.6	106.1
Хотгойд	1 285	1 229	796	761	104.6	104.6	2 325	2 261	1 483	1 319	102.8	112.4
Мянгад	1 100	1 105	670	654	99.5	102.4	944	940	657	650	100.4	101.1
Тува	856	964	484	477	88.8	101.5	822	789	525	537	104.2	97.8
Бусад	1 521	1 560	955	906	97.5	105.4	1 418	1 282	1 024	970	110.6	105.6
Бусад үндэстэн	709	706	601	521	100.4	115.4	674	612	1 274	736	110.1	173.1

Казак, Дарьганга, Захчин, Дархад, Хотгойд, Элжигэн, Цаатан, Тува зэрэг угсаатан хүүхэд, залуучуудын дийлэнх нь хөдөө суурьшиж байна /Зураг 2.9/.

ЗУРАГ 2.9. 0-24 НАСНЫ ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУД ТОО, ҮНДЭС УГСАА, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010 ОН

2.3. ЗАЛУУЧУУДЫН ШАШИН ШҮТЛЭГ

Шашин шүтлэг нь хүн төрөлхтөн үүсэж оршин тогтносон цагаасаа өөрсдийн амьдралд бий болгосон дэлхий дахины нийтлэг үзэгдэл юм. Энэ нь хүний амьдралын сонголт, арга барил, соёлын үзэл ухагдахуунд нөлөөлдөг соёл, нийгмийн үндсэн тал мөн. Шашин шүтлэг нь сорилт, эргэлзэж тээнэгэлзсэн байдлаас холдуулж зайлсхийлгэж чадахгүй ч гэлээ залуучуудын соёлд онцгой нөлөө үзүүлж, чухал байр суурь эзэлсэн хэвээр байна³.

Монгол Улсын шинэ Үндсэн хуулиар /1992 оны/ иргэд шүтэх, эс шүтэх эрх чөлөөтэй болсноор төрөл бүрийн урсгалын сүм хийд олноор байгуулагдаж эхэлсэн юм. Уламжлалт буддын шашны сүм хийд олноор байгуулагдаж байгаагийн зэрэгцээ христийн болон бусад шашны сүм хийд, шашны байгууллагуудын тоо нэмэгдэж байна. Манай улсын албан ёсны статистикийн мэдээллээр, сүм хийдийн тоо 2010 онд 234 болж 2009 оныхоос 0.9 хувиар өсчээ. Шашны сургууль, дацанд суралцагчид 2010 онд 1.6 мянга болж өмнөх оныхоос 22.9 хувиар, гэрээр шашны ном заалгадаг хүүхдийн тоо 4.5 мянга болж 9.2 хувиар өсөв. Нийт сүм хийдийн 54.3 хувийг будда, 41.0 хувийг христ, 2.6 хувийг ислам, 2.1 хувийг бусад шашны сүм хийд эзэлж байна⁴.

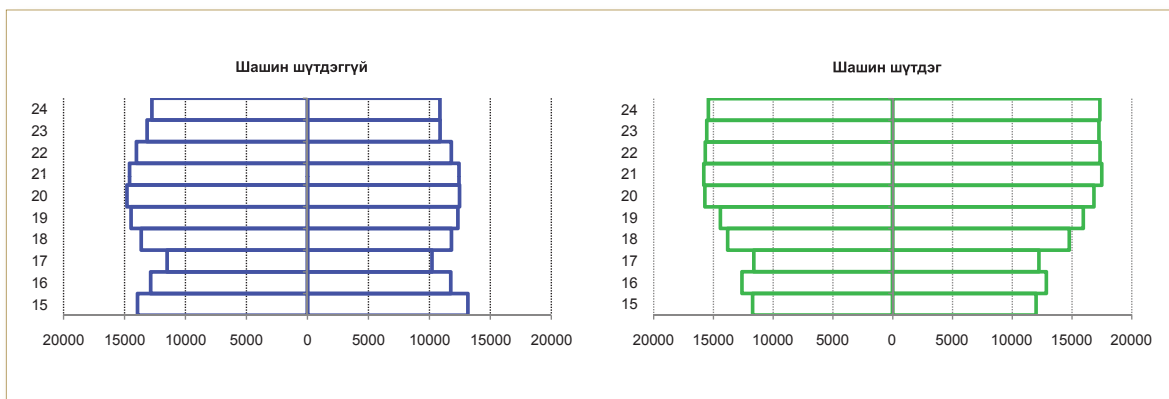
Өмнөх тооллогод шашин шүтлэгийн талаар асууж байгаагүй бөгөөд 2010 оны тооллогоор 15 ба түүнээс дээш насны хүн амаас шашин шүтдэг эсэх, шүтдэг бол ямар шашин шүтдэгийг асуусан юм.

³ UNFPA: "Adolescence education", Volume 9, 2006

⁴ УСХ: "Нийгмийн статистик 2010" танилцуулга 49-р хуудас

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод 15-24 насны 549.8 мянган залуучууд тоологдсоны 46.1 хувь нь ямар нэг шашин шүтдэггүй, 53.9 хувь нь шашин шүтдэг гэж хариулжээ. Арван таван настай хүүхдүүдийн хувьд шашин шүтдэггүй хүүхдийн тоо олон байгаа ч нас ахих тусам шашин шүтэгчдийн тоо нэмэгдэж байна.

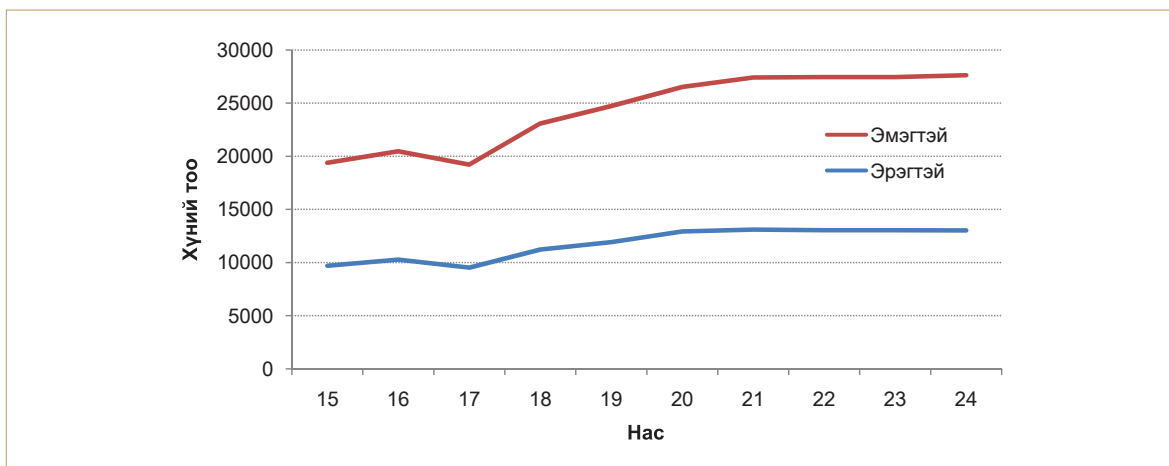
ЗУРАГ 2.10. ЗАЛУУЧУУДЫН ШАШИН ШҮТЛЭГИЙН БАЙДАЛ, НАС, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

15-24 насны шашин шүтдэг залуучуудын 82.0 хувь нь буддын шашин, 18.0 хувь нь христ, ислам, бөө болон бусад шашин шүтдэг байна.

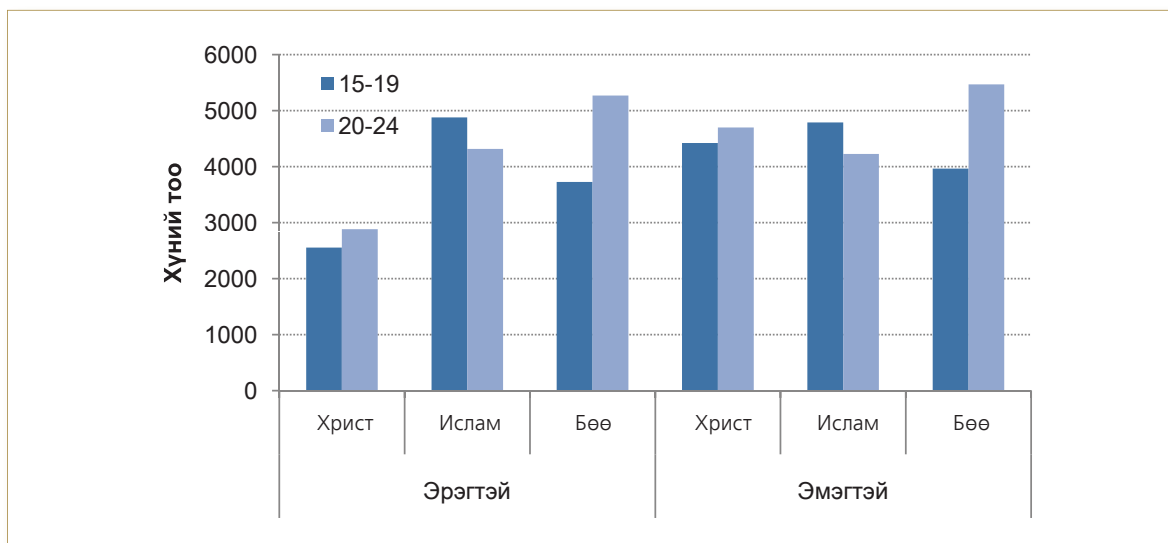
15-17 насныхны дунд уламжлалт буддын шашнаа шүтдэг эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн тоо ижил байгаа ч нас ахих тусам буддын шашин шүтдэг эмэгтэйчүүдийн тоо нэмэгдэж байна.

ЗУРАГ 2.11. БУДДЫН ШАШИН ШҮТДЭГ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАС, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

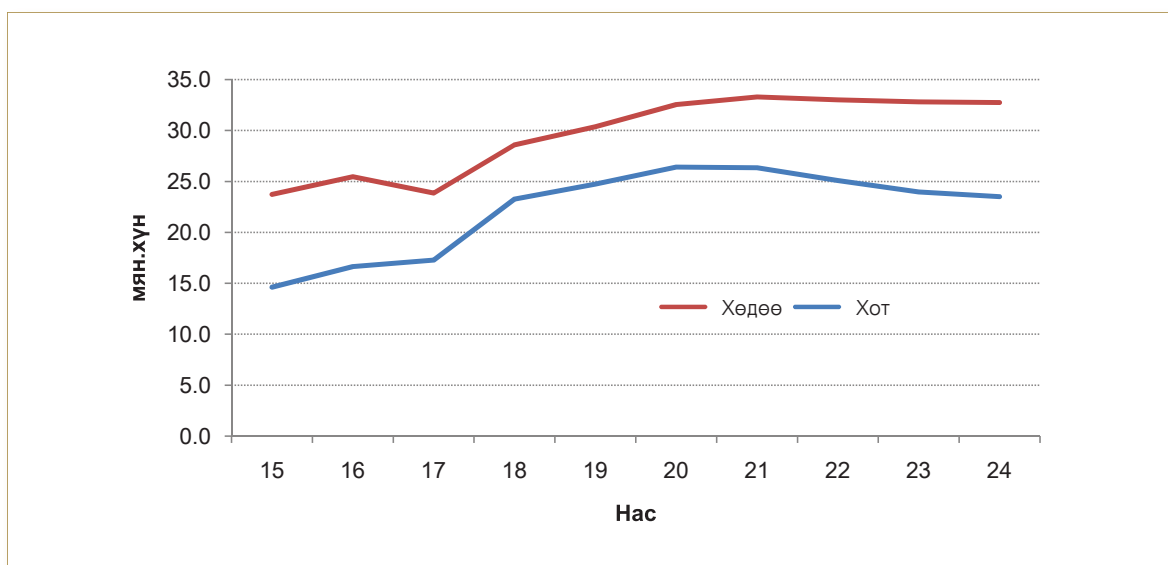
Ислам шашин шүтдэг залуучуудын дунд эрэгтэйчүүд илүү байгаа бол бусад шашны хувьд эмэгтэйчүүд илүү байна.

ЗУРАГ 2.12. ШАШИН ШҮТДЭГ ЗАЛУУЧУУД, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ШАШНЫ УРСГАЛААР, 2010 ОН

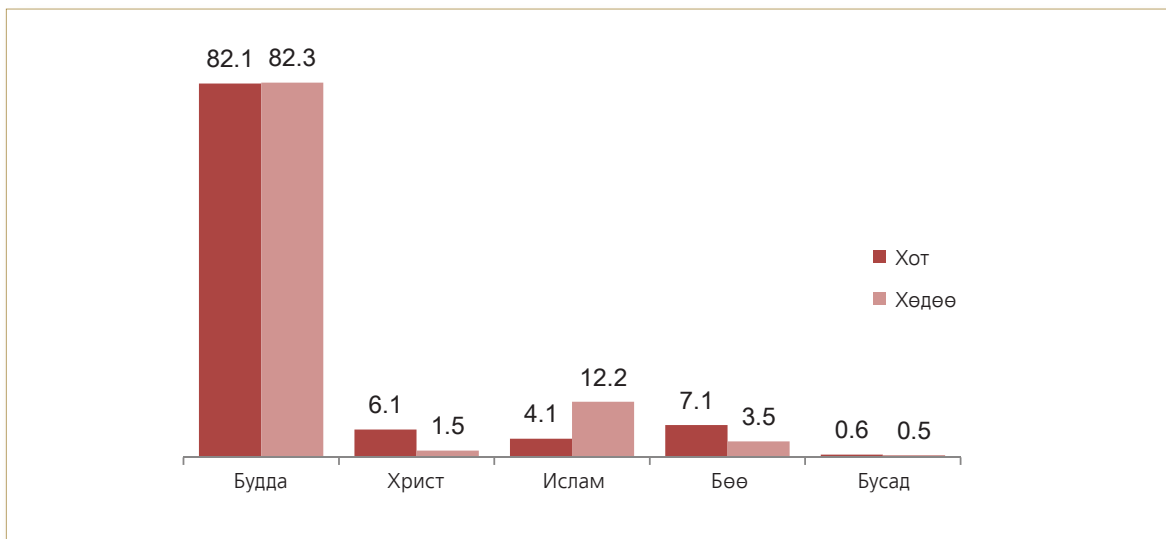
Залуучуудын шашин шүтлэгийн байдал хот, хөдөөгөөр ялгаатай байгаа бөгөөд хөдөө амьдарч байгаа шашин шүтдэг залуучууд аль ч насны хувьд хотынхоос илүү байна.

ЗУРАГ 2.13. ШАШИН ШҮТДЭГ ЗАЛУУЧУУД, НАС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Шашны урсгалаар нь судлахад буддын шашин шүтдэг 15-24 насны залуучуудын эзлэх хувь хот, хөдөөд ижил, харин христийн шашин шүтдэг хотын залуучууд хөдөөгийнхөөс 3 дахин их, исламын шашин шүтдэг залуучуудын хувьд хөдөөд хотынхоос 3 дахин их байна.

ЗУРАГ 2.14. ШАШИН ШҮТДЭГ ЗАЛУУЧУУД, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ШАШНЫ УРСГАЛААР, 2010 ОН

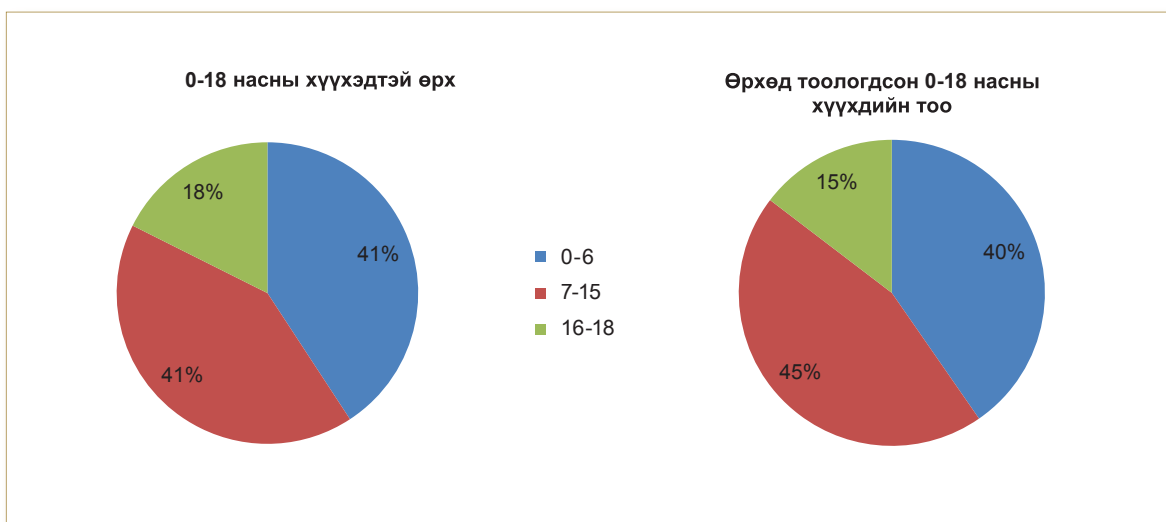

Ислам шашны хувьд хөдөөгийн залуучуудын 6.5 хувь нь шүтэж байгаа нь хотынхоос 3 дахин их байгаа бөгөөд ислам шашинтнуудын дийлэнх нь казак үндэстэн юм.

2.4. ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН ОРОН СУУЦНЫ НӨХЦӨЛ

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын дүнгээр манай улсын 0-18 насны хүүхэдтэй өрхийн 80 гаруй хувь нь 0-15 насны хүүхэдтэй өрх байгаа бөгөөд өрхөд тоологдсон хүүхдүүдийн мөн 85 хувь нь 0-15 насны хүүхэд байна /Зураг 2.15/.

ЗУРАГ 2.15. 0-18 НАСНЫ ХҮҮХЭДТЭЙ ӨРХ, ӨРХӨД ТООЛОГДСОН ХҮҮХДИЙН ТОО, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010 ОН

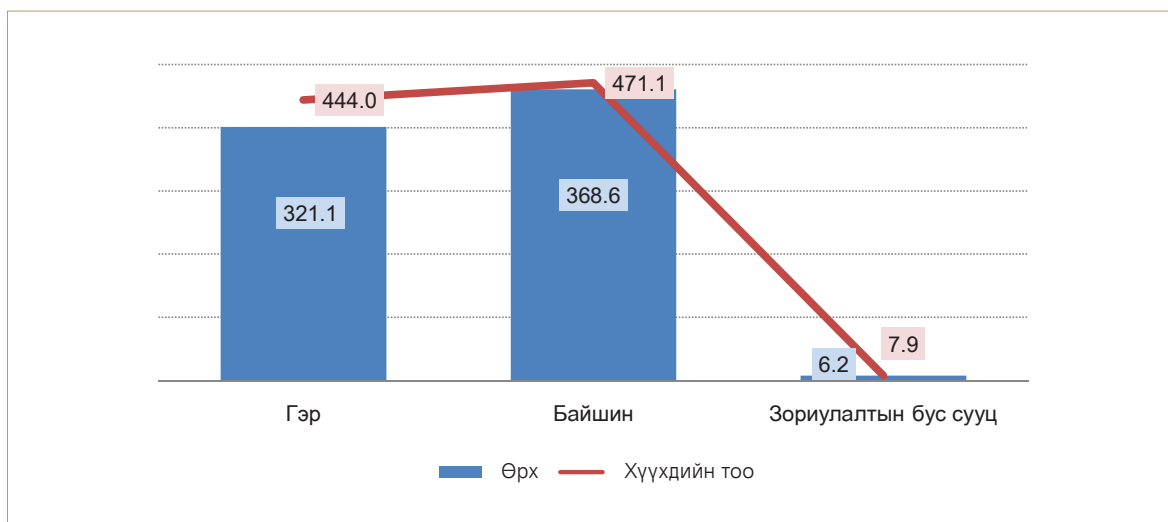

2010 оны тооллогод 0-15 насны хүүхэдтэй 573.3 мянган өрх тоологдсон нь өмнөх тооллогынхоос 38.3 хувиар нэмэгджээ.

0-15 насны хүүхэдтэй өрхийн 46.8 хувь нь гэрт, 52.4 хувь нь байшинд, 0.8 хувь нь зориулалтын бус сууцанд амьдарч байгаа бөгөөд өрхөд тоологдсон хүүхдүүдийн 48.9 хувь нь гэрт, 50.3 хувь нь байшинд, 0.8 хувь нь зориулалтын бус сууцанд амьдарч байна.

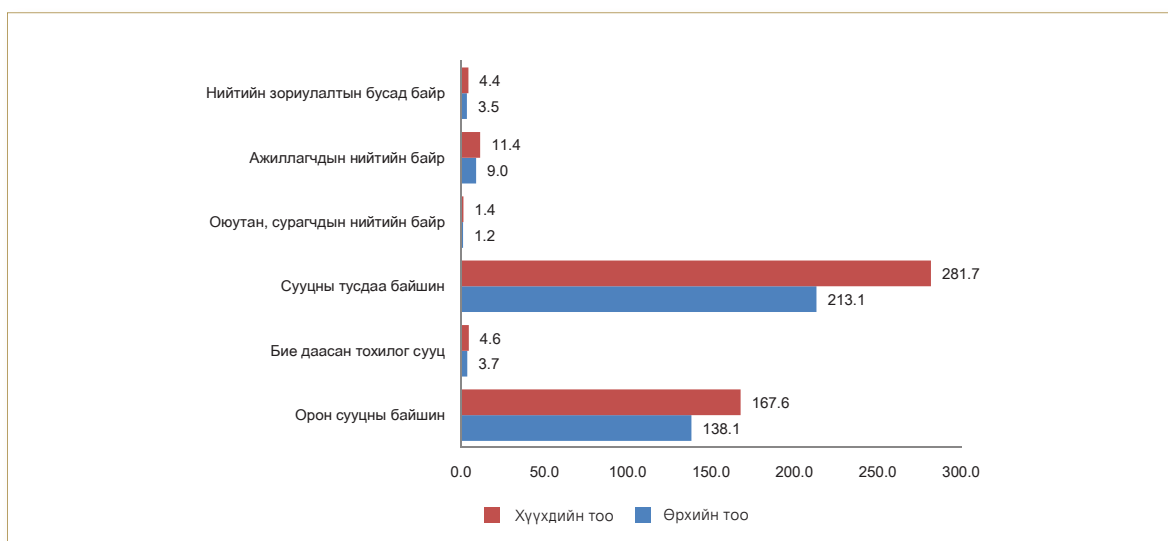
Манай улсын харьяат 0-18 насны хүүхэд, залуучуудын 47.3 хувь нь буюу 10 хүүхэд тутмын 5 нь, хүүхэдтэй нийт өрхөд тоологдсон энэ насны 10 хүүхэд тутмын 5 нь гэрт амьдарч байна.

ЗУРАГ 2.16. 0-18 НАСНЫ ХҮҮХЭДТЭЙ ӨРХ, ӨРХӨД ТООЛОГДСОН ХҮҮХДИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТӨРЛӨӨР, 2010 ОН

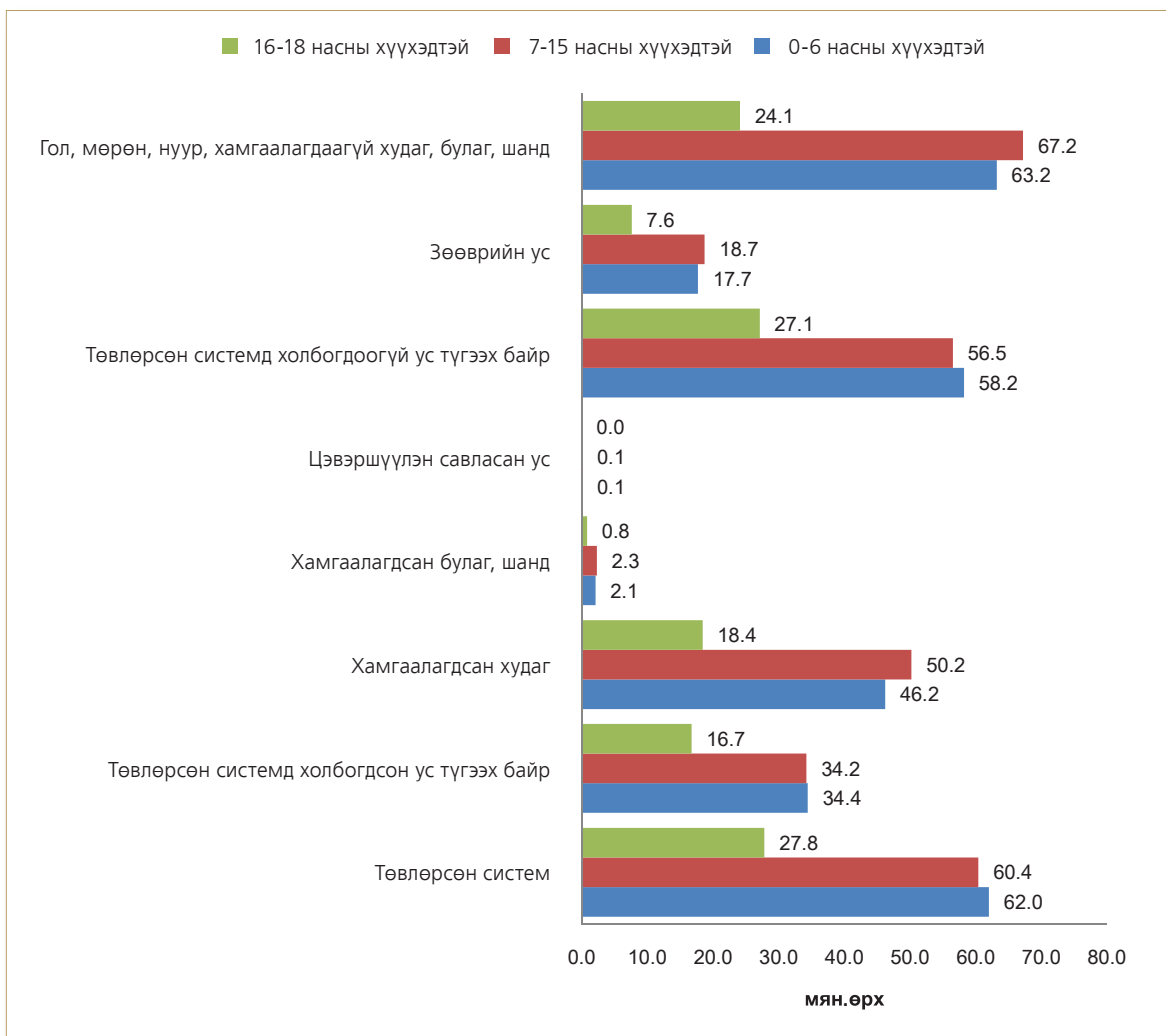
2010 оны тооллогод тоологдсон 0-18 насны 10 хүүхэд тутмын 5 нь, өрхөд тоологдсон 10 хүүхэд тутмын 9 нь байшинд амьдарч байна. Байшинд амьдардаг өрхийн 57.8 хувь нь сууцны тусдаа байшинд, 37.5 хувь нь орон сууцны байшинд амьдарч байна.

ЗУРАГ 2.17. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ 0-18 НАСНЫ ХҮҮХЭДТЭЙ ӨРХИЙН ТОО, ӨРХӨД ТООЛОГДСОН ХҮҮХДИЙН ТОО, БАЙШИНГИЙН ТӨРЛӨӨР, 2010 ОН

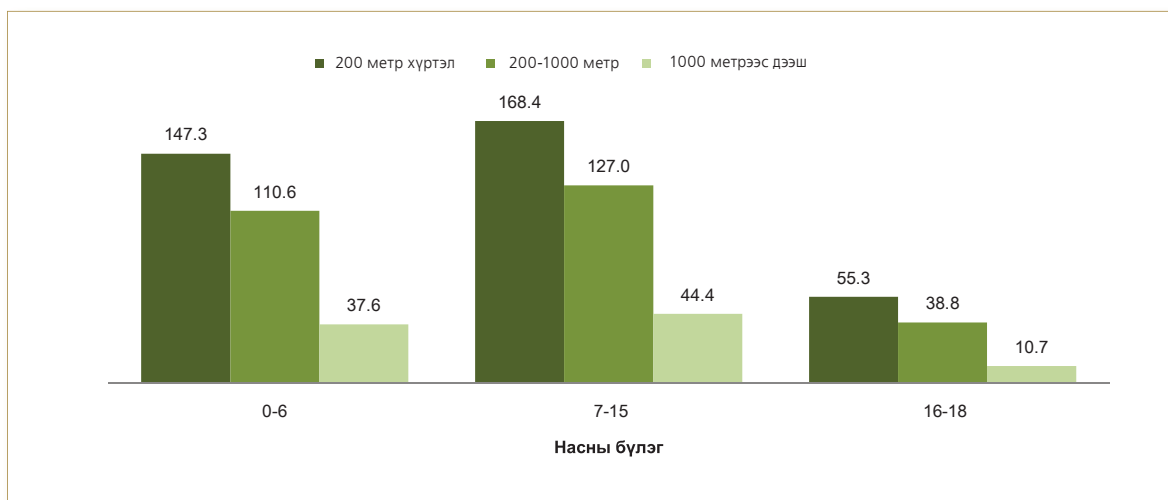
0-18 насны хүүхэдтэй өрхүүдийн 22.0 хувь нь төвлөрсөн системээс, 20.0 хувь нь төвлөрсөн системд холбогдоогүй ус түгээх байрнаас, 22.0 хувь нь гол, мөрөн, нуур, хамгаалагдаагүй худаг, булаг, шанднаас ундны усаа авч хэрэглэдэг байна.

ЗУРАГ 2.18. 0-18 НАСНЫ ХҮҮХЭДТЭЙ ӨРХИЙН ТОО, УНДНЫ УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭРЭЭР, 2010 ОН

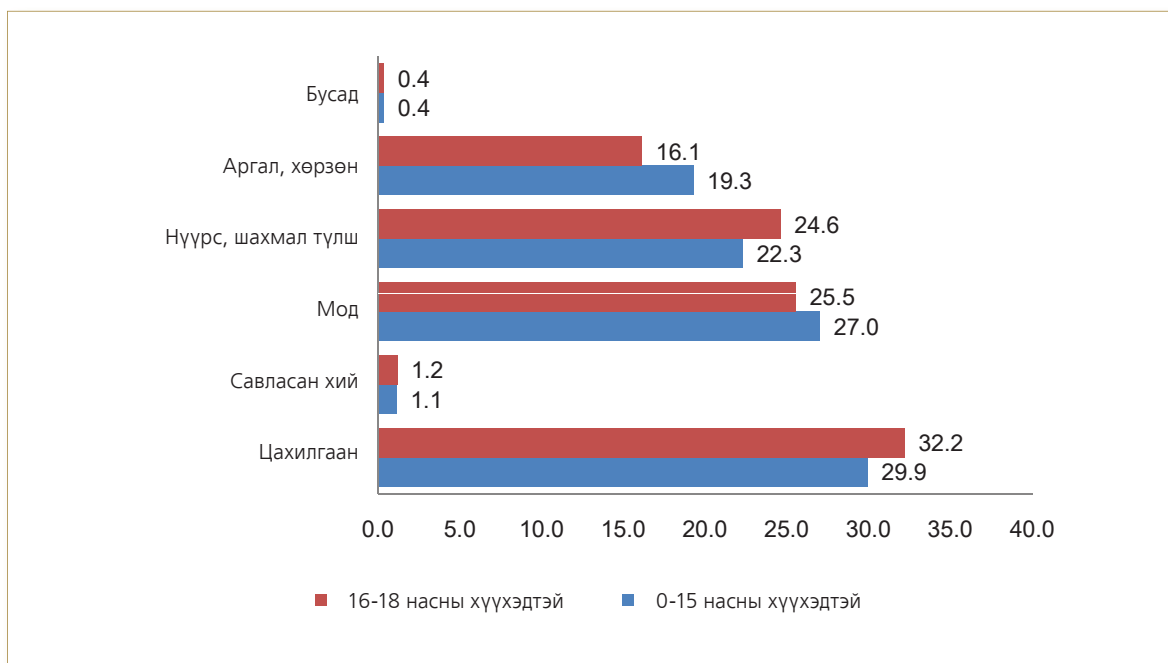
Зөөврийн ус хэрэглэдэг өрхөд тоологдсон 10 хүүхэд тутмын 5 нь 200 метр хүртэл зайнаас, 4 нь 200-1000 метр, 1 нь 1000 метрээс дээш зайнаас ус зөөдөг байна. Ус зөөдөг хүүхдүүдийн 45.9 хувь нь 7-15 насны хүүхдүүд байна.

ЗУРАГ 2.19. 0-18 НАСНЫ ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ҮНДНҮЙ УСАА АВДАГ ЗАЙГААР, 2010 ОН

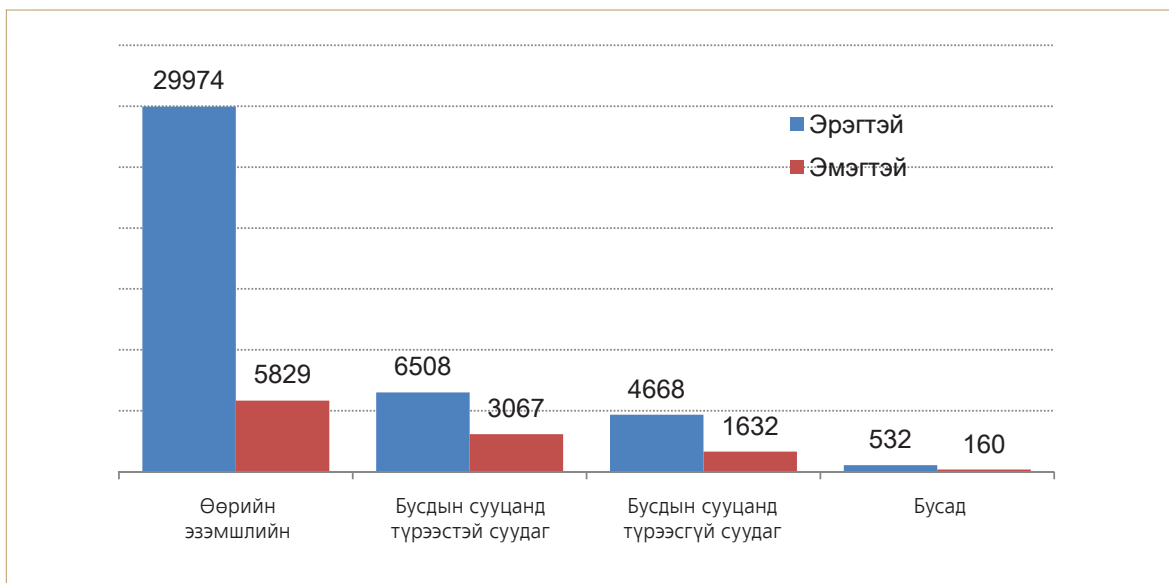
Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод тоологдсон 0-18 насны хүүхэдтэй өрхийн 97.3 хувь нь цахилгааны эх үүсвэртэй, үлдсэн 2.7 хувь нь ямар нэг цахилгааны эх үүсвэргүй байна. Хүүхэдтэй өрхөд тоологдсон 5 хүүхэд тутмын 1 нь цахилгааны эх үүсвэргүй өрхөд амьдарч байна.

ЗУРАГ 2.20. 0-18 НАСНЫ ХҮҮХЭДТЭЙ ӨРХИЙН ТОО, ХҮҮХДИЙН НАСНЫ БҮЛЭГ, ХООЛ УНДАА ИХЭВЧЛЭН БОЛГОДОГ ТҮЛШНИЙ ТӨРЛӨӨР, ХУВИАР, 2010 ОН

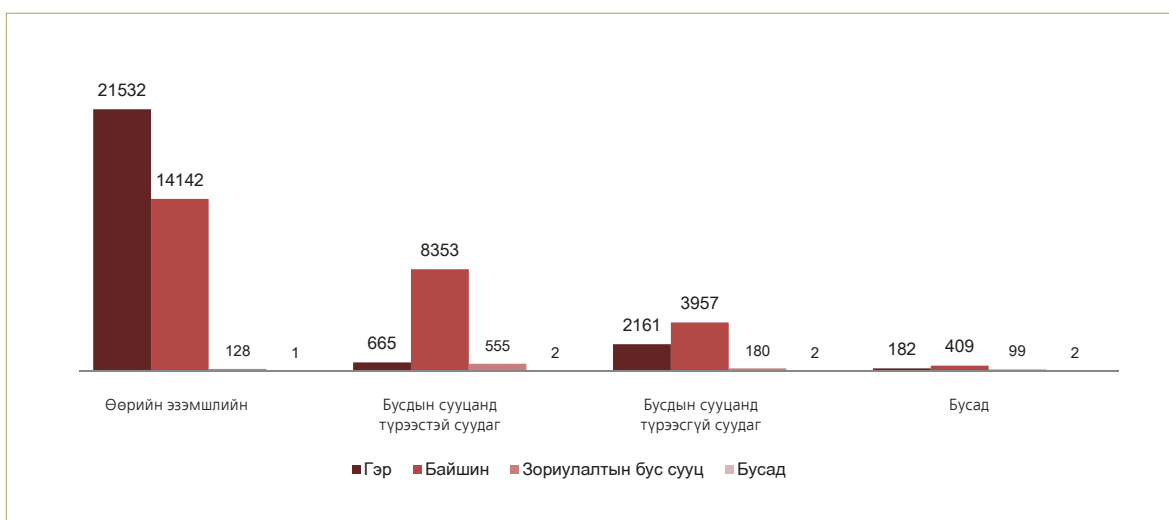
Өрх тэргүүлэн амьдардаг 15-24 насны 52.4 мянган залуучуудын 68.4 хувь нь өөрийн эзэмшлийн сууцанд, 18.3 хувь нь бусдын сууцыг түрээсэлж амьдарч байна. Өрхийн тэргүүлэгч залуу эрэгтэйчүүдийн 71.9 хувь нь өөрийн эзэмшлийн сууцанд, 15.6 хувь нь бусдын сууцыг түрээсэлж амьдардаг бол залуу эмэгтэйчүүдийн 54.5 хувь өөрийн эзэмшлийн сууцанд, 28.7 хувь бусдын сууцыг түрээсэлж амьдарч байна.

ЗУРАГ 2.21. ӨРХ ТЭРГҮҮЛЭН АМЬДАРЧ БАЙГАА 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, ХҮЙС, СУУЦНЫ ЭЗЭМШЛЭЭР, 2010 ОН

15-24 насны залуучуудын дийлэнх нь өөрийн эзэмшлийн гэрт амьдарч байна.

ЗУРАГ 2.22. ӨРХ ТЭРГҮҮЛЭН АМЬДАРЧ БАЙГАА 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, СУУЦНЫ ТӨРӨЛ, ЭЗЭМШЛЭЭР, 2010 ОН

Хөдөөгийн залуучуудын 69.5 хувь нь өөрийн эзэмшлийн гэрт амьдардаг бол хотод тоологдсон залуучуудын 31.3 хувь нь өөрийн эзэмшлийн гэрт, 32.0 хувь нь өөрийн эзэмшлийн байшинд амьдарч байна.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

ХҮҮХЭД

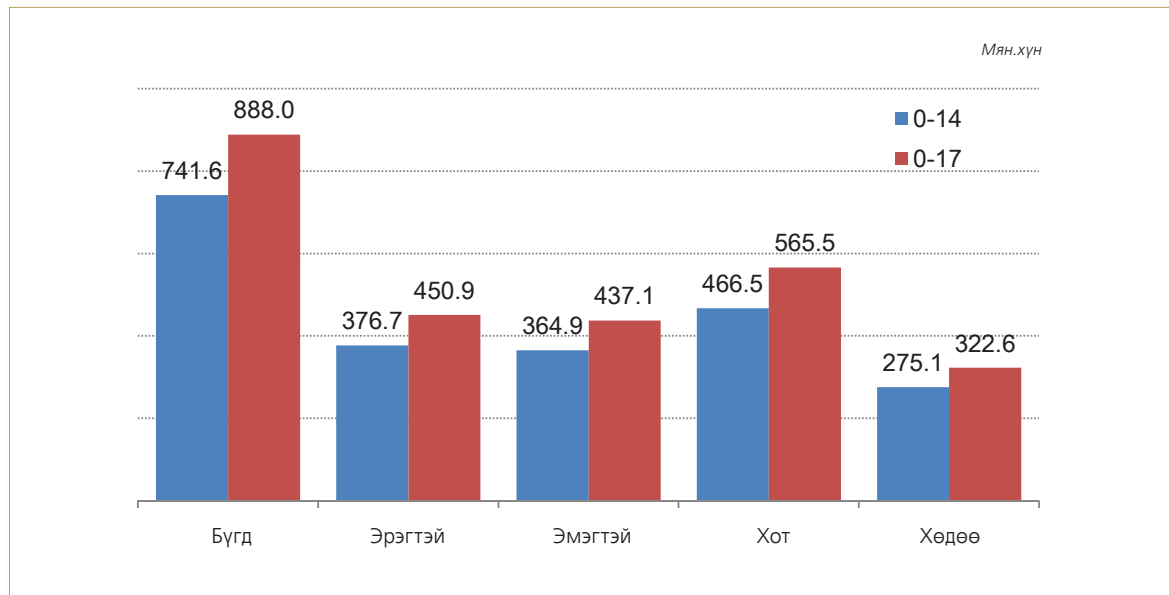
Аливаа улс орны хөгжил дэвшлийн суурь нь хүний хөгжил бөгөөд хүний хөгжил нь хүүхдийн хөгжлөөс эхлэлтэй юм. Хүүхэд эрүүл өсч, торнин, мэдлэг, боловсрол эзэмшиж зөв төлөвших нь нийгэмд эзлэх байр суурь, хувь хүнийг тодорхойлох үндсэн хүчин зүйлүүдийн нэг болдог.

НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейгаас баталсан “Хүүхдийн эрхийн конвенци”-д Монгол Улс нэгдсэн орсныхоо хувьд хүүхдийг ямар нэгэн ялгаварлалгүй, эсэн мэнд амьдрах, эрүүл саруул өсөн торних, бүхий л талаараа хөгжих, үнэ төлбөргүй суурь боловсрол эзэмших, олон эх сурвалжаас мэдээлэл авах, сүсэглэх, шашин шүтэх зэрэг олон эрхийн хэрэгжилтийг хангаж, түүнд чиглэгдсэн бодлого, хөтөлбөрийг боловсруулж, хэрэгжүүлэх, түүнчлэн хүүхдийн нөхцөл байдалд үнэлгээ хийж, тоо мэдээллүүдийг гаргаж байх үүрэг хүлээдэг юм. Тэр ч утгаараа Улсын Их Хурлаас 1996 онд “Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай” хуулийг баталснаас гадна Засгийн газрын зүгээс 2002 онд “Хүүхдийн хөгжил, хамгааллыг сайжруулах үндэсний хөтөлбөр (2003-2010)”-ийг хэрэгжүүлсэн байна.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогоор 0-14 насны 741.6 мянган хүүхэд тоологдсоны 376.7 мянга нь эрэгтэй, 364.9 мянга нь эмэгтэй, хүйсийн харьцаа 103 байв. Энэ насны нийт хүүхдийн 62.9 хувь нь хотод, 37.1 хувь нь хөдөөд амьдардаг байна.

Хүүхдийн эрхийн конвенц болон Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хуульд зааснаар 18 хүртэлх насны бүх хүнийг хүүхэд гэж үздэг бөгөөд хүүхдийн тоо 2010 оны тооллогын дүнгээр 888.0 мянга байгаагаас 450.9 мянга нь эрэгтэй, 437.1 мянга нь эмэгтэй байгаа юм.

ЗУРАГ 3.1. 0-17 НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

3.1. СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН

2010 оны тооллогоор 6 ба түүнээс дээш насны хүн бүрээс боловсролын түвшин, бичиг үсгийн мэдлэг, 2-39 насны хүн амаас аль нэг шатны сургуульд суралцаж байгаа эсэхийг асуусан болно.

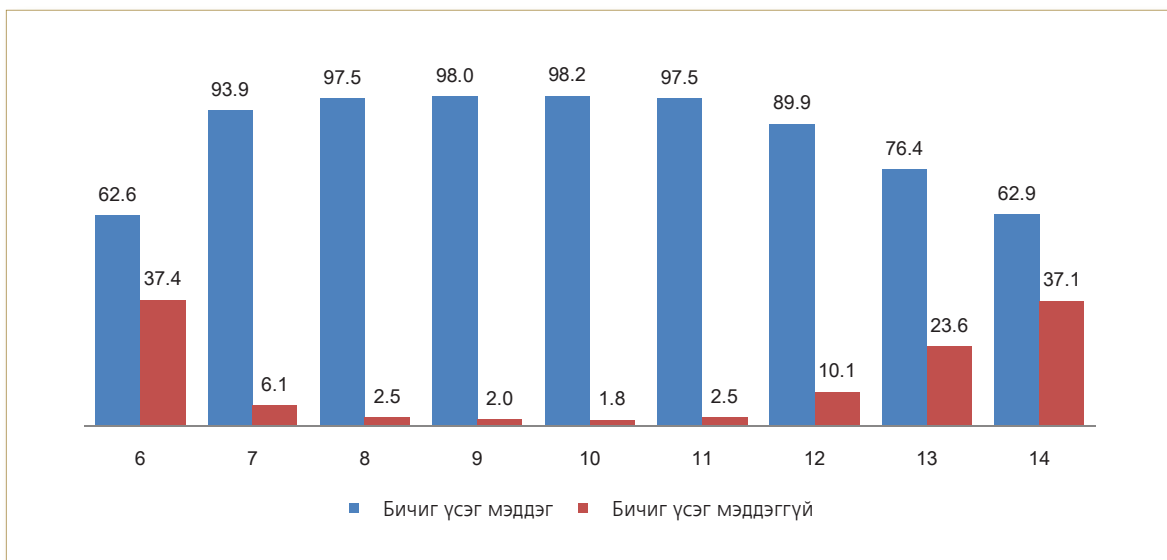
Хүн ам, орон сууцны 2000, 2010 оны тооллогоор боловсрол, бичиг үсгийн мэдлэгийг хоёр салангид асуултаар асууж, ингэснээр багаас доош боловсролтой хүмүүсийг бичиг үсэг мэддэг, үл мэддэг болохыг тодруулсан юм.

3.1.1. БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ

Ямар нэг боловсрол эзэмшээгүй ч аль нэг хэлээр хамгийн энгийн богино өгүүлбэрийг уншиж, ойлгож, бичих чадвартай хүнийг бичиг үсэг мэддэг гэж үзнэ.

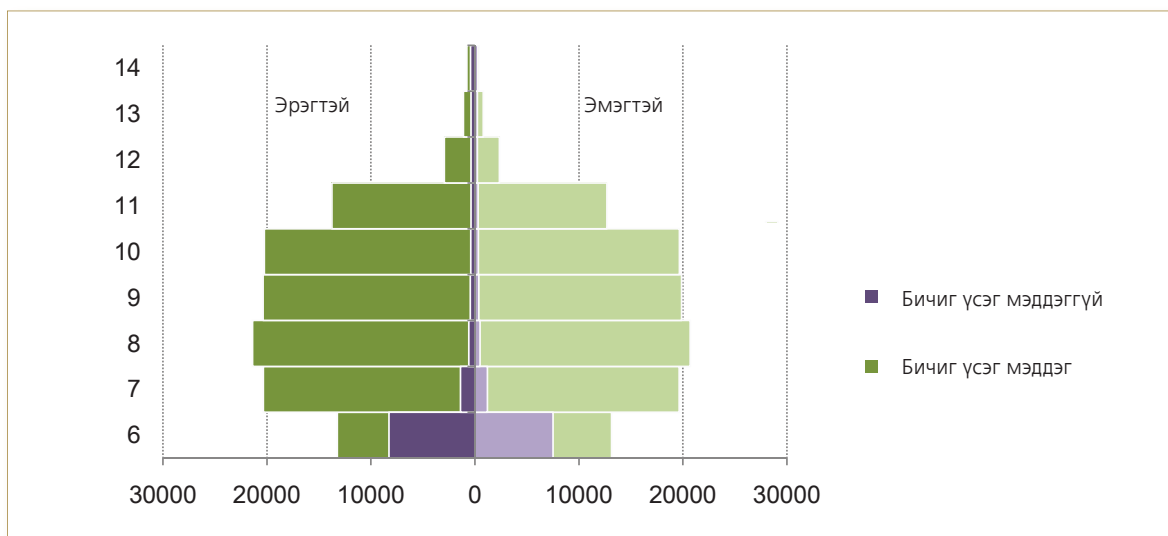
Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод 6-14 насны 409.7 мянган хүүхэд тоологдсоны 247.0 мянган хүүхэд буюу 60.3 хувь нь боловсролгүй байгаа бөгөөд эдгээр хүүхдүүдийн 90.5 хувь нь боловсролгүй ч бичиг үсэг мэддэг байна.

ЗУРАГ 3.2. 6-14 НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ТОО, НАС, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, ХУВИАР, 2010 ОН

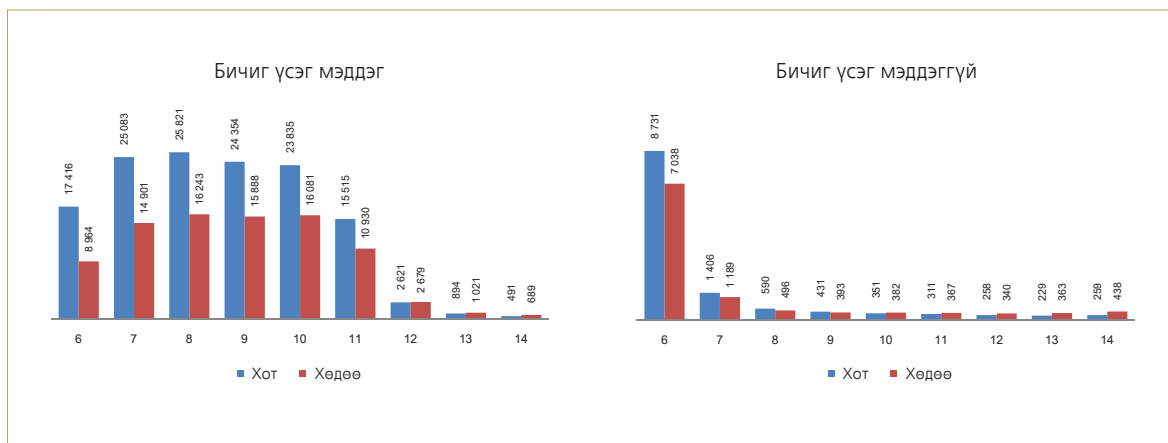
6-14 насны хүүхдүүдийн дотор бичиг мэддэг хөвгүүд охидоосоо 4.9 мянгаар, бичиг үсэг мэддэггүй хөвгүүд охидоосоо мөн 1.7 мянгаар илүү байгаа нь 15 хүртэл насны хүүхдүүд түүний дотор 6-14 насны хөвгүүдийн тоо охидоосоо илүү байгаагаас хамаарч байж болох юм.

ЗУРАГ 3.3. 6-14 НАСНЫ ХҮҮХДҮҮДИЙН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГЭЭР, 2010 ОН

6-11 насны бичиг үсэг мэддэг хүүхдийн тоо хотод илүү, харин 12-14 насны хувьд хөдөөд бага зэрэг илүү байна. Хотын 6-9 насны бичиг үсэг мэддэггүй хүүхдийн тоо хөдөөгийнхөөс илүү байгаа ч 10-14 насанд хөдөөгийнх илүү байгаа нь энэ насны хүүхдүүдийн сургууль завсардалт хөдөөд илүү байдагтай холбоотой байж болох юм. Бичиг үсэг мэддэг хүүхдүүдийн 66.5 хувь, мэддэггүй хүүхдүүдийн 86.0 хувь нь 6-14 насныхан байна.

ЗУРАГ 3.4. 6-14 НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ТОО, НАС, ХОТ, ХӨДӨӨ, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГЭЭР, 2010 ОН

3.1.2. СУРГУУЛИЙН ӨМНӨХ БОЛОВСРОЛ (СӨБ) БОЛОН БҮХ ШАТНЫ СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ

Хүн ам, орон сууцны 1989, 2000 оны тооллогоор 7-29 насны хүн бүрээс сургуульд суралцаж байгаа эсэхийг асууж байсан бол 2010 онд сургуульд суралцаж байгаа эсэхийг тодорхойлохдоо 2-5 насны хүүхдээс цэцэрлэгт хүмүүждэг эсэхийг, 6-39 насны хүнээс албан ёсны боловсрол олгох сургуульд суралцаж байгаа эсэхийг асуусан болно.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын дүнгээр 2-39 насны 1834.9 мянган хүн тоологдсоны 45.6 хувь нь цэцэрлэг, сургуульд хамрагддаг, 54.4 хувь нь аль нэг шатны сургуульд хамрагддаггүй байна.

СӨБ-Д ХАМРАГДАЛТ

Монгол Улсын “Боловсролын тухай” хуулинд сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллага нь цэцэрлэг болохыг заасан бөгөөд ҮСХ-оос гаргасан албан ёсны статистикийн мэдээллээр 2010/2011 оны хичээлийн жилд нийт 839 цэцэрлэг⁵ ажиллаж байна.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор 2-5 насны 202.4 мянган хүүхэд тоологдсоны 60.1 хувь нь цэцэрлэгт хүмүүжиж байгаа бол үлдсэн 39.9 хувь нь цэцэрлэгт хүмүүждэггүй хүүхдүүд байна. Цэцэрлэгт хүмүүжиж байгаа 2-5 насны хүүхдүүдийн 50.1 хувь нь хөвгүүд, 49.9 хувь нь охид байв /Хүснэгт 3.1/.

ХҮСНЭГТ 3.1. 2-5 НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ТОО, НАС, ХҮЙС, ЦЭЦЭРЛЭГТ ХҮМҮҮЖДЭГ ЭСЭХЭЭР, 2010 ОН

Нас	Бүгд			Цэцэрлэгт хүмүүждэг			Цэцэрлэгт хүмүүждэггүй		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	202 420	102 986	99 434	121 647	60 910	60 737	80 773	42 076	38 697
2	61 433	31 142	30 291	27 361	13 683	13 678	34 072	17 459	16 613
3	52 128	26 501	25 627	30 875	15 369	15 506	21 253	11 132	10 121
4	45 509	23 177	22 332	30 703	15 358	15 345	14 806	7 819	6 987
5	43 350	22 166	21 184	32 708	16 500	16 208	10 642	5 666	4 976

2-5 насны хөвгүүдийн 59.0 хувь, охидын 61.0 хувь нь цэцэрлэгт хүмүүжиж байна.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогод 2-5 насны нийт хүүхдийн 68.0 хувь нь хотод, 32.0 хувь нь хөдөөд тоологджээ. СӨБ-д хамрагдсан энэ насны бүлгийн хүүхдүүдийн 71.7 хувь нь хотод амьдарч байна /Хүснэгт 3.2/. Цэцэрлэгт хүмүүжиж байгаа хүүхдүүдийн дунд 3-5 насны хүүхдүүдийн эзлэх хувь өндөр, 2 настай хүүхдүүдийнх бага байна. Хөдөөд цэцэрлэгт хамрагдаж байгаа хөвгүүд охидоосоо цөөн байна.

⁵ ҮСХ, “Статистикийн эмхтгэл 2010”, 2011 он

ХҮСНЭГТ 3.2. ЦЭЦЭРЛЭГТ ХҮМҮҮЖДЭГ 2-5 НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ТОО,
НИЙТ ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, НАС, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Нас	Цэцэрлэгт хүмүүждэг			Хүйсийн бүтэц, %		Дүнд эзлэх хувь	
	Бүгд	Хүйс		Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй
		Эрэгтэй	Эмэгтэй				
БҮГД	121 647	60 910	60 737	50.1	49.9	100.0	100.0
2	27 361	13 683	13 678	50.0	50.0	22.5	22.5
3	30 875	15 369	15 506	49.8	50.2	25.2	25.5
4	30 703	15 358	15 345	50.0	50.0	25.2	25.3
5	32 708	16 500	16 208	50.4	49.6	27.1	26.7
ХОТ - БҮГД	88 577	44 602	43 975	50.4	49.6	100.0	100.0
2	20 590	10 311	10 279	50.1	49.9	23.1	23.4
3	23 225	11 643	11 582	50.1	49.9	26.1	26.3
4	22 188	11 197	10 991	50.5	49.5	25.1	25.0
5	22 574	11 451	11 123	50.7	49.3	25.7	25.3
ХӨДӨӨ - БҮГД	33 070	16 308	16 762	49.3	50.7	100.0	100.0
2	6 771	3 372	3 399	49.8	50.2	20.7	20.3
3	7 650	3 726	3 924	48.7	51.3	22.8	23.4
4	8 515	4 161	4 354	48.9	51.1	25.5	26.0
5	10 134	5 049	5 085	49.8	50.2	31.0	30.3

СӨБ-д хамрагддаггүй хүүхдүүдийн талаас илүү буюу 52.0 хувь нь хөвгүүд байгаа нь 2-5 насны нийт хөвгүүдийн 41.0 хувийг эзэлж байгаа юм. Цэцэрлэгт хүмүүждэггүй хөвгүүдийн 51.0 хувь, охидын мөн 51.0 хувь нь хотод тоологдсон байна.

ХҮСНЭГТ 3.3. ЦЭЦЭРЛЭГТ ХҮМҮҮЖДЭГҮЙ 2-5 НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ТОО,
НИЙТ ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, НАС, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Нас	Цэцэрлэгт хүмүүждэггүй			Хүйсийн бүтэц, хувьс		Дүнд эзлэх хувь	
	Бүгд	Хүйс		Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй
		Эрэгтэй	Эмэгтэй				
БҮГД	80 773	42 076	38 697	52.1	47.9	100.0	100.0
2	34 072	17 459	16 613	51.2	48.8	41.5	42.9
3	21 253	11 132	10 121	52.4	47.6	26.5	26.2
4	14 806	7 819	6 987	52.8	47.2	18.6	18.1
5	10 642	5 666	4 976	53.2	46.8	13.5	12.9
ХОТ - БҮГД	41 354	21 525	19 829	52.1	47.9	100.0	100.0
2	19 321	9 947	9 374	51.5	48.5	46.2	47.3
3	10 738	5 620	5 118	52.3	47.7	26.1	25.8
4	6 681	3 473	3 208	52.0	48.0	16.1	16.2
5	4 614	2 485	2 129	53.9	46.1	11.5	10.7
ХӨДӨӨ - БҮГД	39 419	20 551	18 868	52.1	47.9	100.0	100.0
2	14 751	7 512	7 239	50.9	49.1	36.6	38.4
3	10 515	5 512	5 003	52.4	47.6	26.8	26.5
4	8 125	4 346	3 779	53.5	46.5	21.1	20.0
5	6 028	3 181	2 847	52.8	47.2	15.5	15.1

БҮХ ШАТНЫ СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор 6-39 насны 1632.4 мянган хүн тоологдсоны 43.8 хувь нь аль нэг шатны сургуульд суралцдаг хүмүүс байна. Сургуульд суралцдаг хүмүүсийн 48.3 хувь нь эрэгтэйчүүд, 51.7 хувь нь эмэгтэйчүүд байв. Сургуульд суралцдаг 6-14 насны хүүхдүүдийн хувьд хүйсийн ялгаа байхгүй байна.

ХҮСНЭГТ 3.4. СУРГУУЛЬД СУРАЛЦДАГ 6-14 НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ТОО, НАС, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Нас	Улсын дүн			Хот			Хөдөө		
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хүйсийн харьцаа	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хүйсийн харьцаа	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хүйсийн харьцаа
6	20 003	19 459	102.8	12 790	12 339	103.7	7 213	7 120	101.3
7	21 231	20 439	103.9	13 284	12 775	104.0	7 947	7 664	103.7
8	21 592	20 877	103.4	13 209	12 855	102.8	8 383	8 022	104.5
9	22 351	21 942	101.9	13 726	13 434	102.2	8 625	8 508	101.4
10-14	114 838	113 992	100.7	70 167	70 194	100.0	44 671	43 798	102.0

Хүн ам, орон сууцны 2000 оны тооллогын дүнгээр 7-29 насны хүн амын бараг тал хувь нь (47.8 хувь) сургуульд суралцаж байсан бол 2010 оны тооллогоор энэ насны хүмүүсийн 56.9 хувь нь сургуульд суралцаж байгаа гэж хариулсан нь 10 жилийн өмнөхөөс 9.1 пунктээр илүү байна. Харин 7-14 насны хүүхдүүдийн хувьд 97.2 хувь нь сургуульд суралцаж байгаа гэж хариулжээ.

ХҮСНЭГТ 3.5. 7-14 НАСНЫ ХҮҮХДИЙН СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ, ХУВИАР, НАС, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2000, 2010 ОН

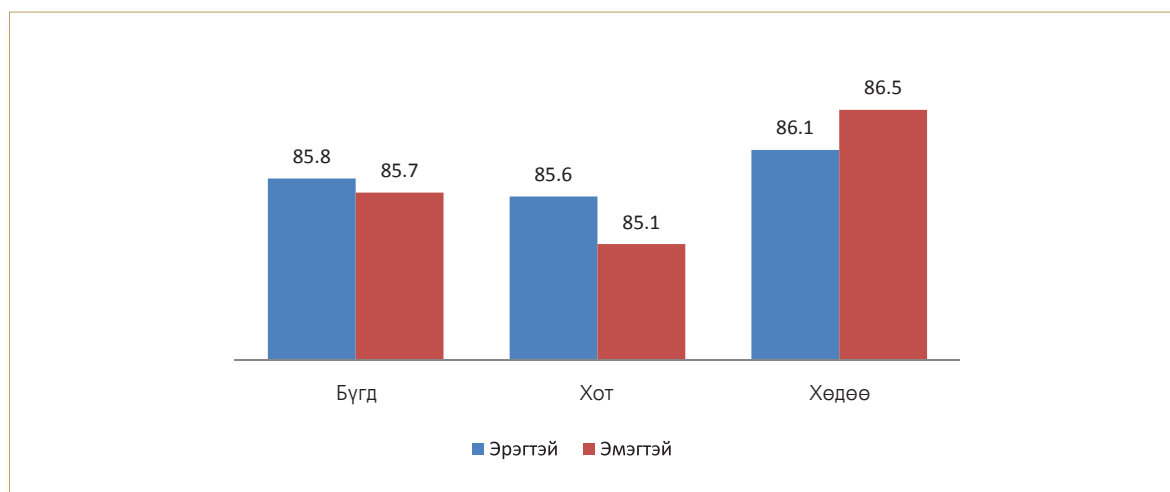
Нас	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
2010 ОН									
7	97.9	97.7	98.1	98.4	98.3	98.5	97.0	96.7	97.4
8	98.4	98.3	98.6	98.7	98.6	98.7	98.0	97.8	98.3
9	98.5	98.3	98.6	98.7	98.6	98.9	98.0	97.8	98.2
10	98.2	97.9	98.5	98.5	98.3	98.7	97.8	97.3	98.3
11	97.6	97.1	98.1	98.1	97.9	98.4	96.7	95.8	97.7
12	96.7	95.8	97.7	97.6	97.2	98.0	95.4	93.8	97.1
13	95.8	94.6	97.0	97.1	96.5	97.6	93.9	91.9	96.0
14	94.7	92.8	96.7	96.6	95.8	97.4	91.9	88.4	95.5
2000 ОН									
7	29.4	27.2	31.7	41.0	38.1	43.9	16.6	15.2	17.9
8	84.8	83.3	86.3	91.7	90.6	92.8	76.4	74.3	78.4
9	93.8	92.5	94.2	96.8	96.4	97.2	88.8	87.5	90.2
10	93.4	92.4	94.5	97.2	96.8	97.6	88.4	86.5	90.3
11	91.8	89.9	93.6	96.8	95.9	97.7	85.0	81.9	88.2
12	88.4	85.4	91.6	95.8	94.5	97.1	78.8	73.5	84.4
13	84.8	80.5	89.0	94.5	92.8	96.1	72.3	65.2	79.7
14	80.1	74.5	85.8	92.1	89.2	94.9	64.8	56.2	73.7

Долоон настай хүүхдүүдийн сургуульд хамрагдалт огцом нэмэгдсэн нь манай улсын боловсролын шинэ тогтолцооны дагуу хүүхдийг 6 наснаас эхлэн сургуульд элсүүлэх болсонтой холбоотой.

Боловсролын салбарт шинэчлэл хийж, 12 жилийн боловсрол эзэмшүүлэх болсонтой холбоотойгоор ЕБС-ийн 1-р ангид элсэх нас 6 наснаас эхэлж байгаа бөгөөд хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор 6 настай 42.1 мянган хүүхэд тоологдсоны 93.6 хувь, үүний дотор энэ насны хөвгүүдийн 93.0 хувь, охидын 94.3 хувь нь сургуульд хамрагдаж байна. Зургаан настнуудын 62.0 хувь нь хотод тоологдсон бөгөөд эдгээр хүүхдүүдийн 96.1 хувь (хөвгүүдийн 95.8 хувь, охидын 96.5 хувь) нь сургуульд хамрагджээ. Харин хөдөөд тоологдсон энэ насны нийт хүүхдийн 89.6 хувь, үүнээс хөвгүүдийн 88.4 хувь, охидын 90.7 хувь нь сургуульд хамрагдсан нь хотынхтой харьцуулахад нэлээд доогуур байна.

Бага сургуульд суралцаж байгаа 6-11 насны 230.3 мянган хүүхэд тоологдсоны 50.9 хувь нь хөвгүүд, 49.1 хувь нь охид байна. Бага сургуульд суралцдаг эдгээр охид, хөвгүүд нь 6-11 насны нийт хүүхдийн 85.7 хувийг эзэлж байгаа юм.

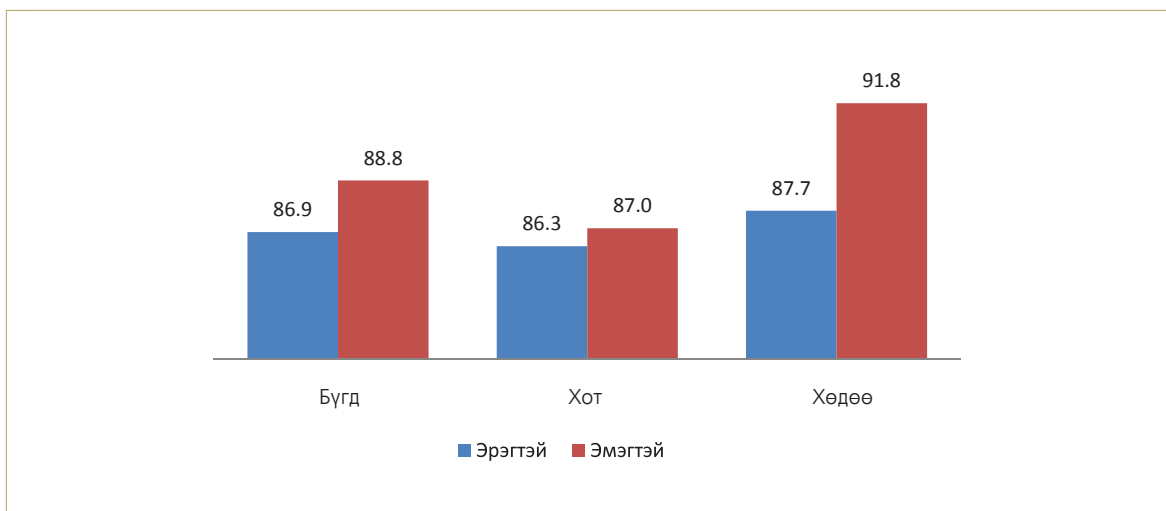
ЗУРАГ 3.5. 6-11 НАСНЫ ХҮҮХДИЙН СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010 ОН

Хотод тоологдсон 6-11 насны хөвгүүдийн бага сургуульд хамрагдалтын хувь охидынхоос 0.5 пунктээр, харин хөдөөд охидын хамрагдалтын хувь хөвгүүдийнхээс 0.4 пунктээр тус тус илүү байна.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор суурь боловсролд хамрагдаж байгаа 168.5 мянган хүүхэд тоологдсоны 50.0 хувь нь хөвгүүд, 50.0 хувь нь охид байна. Боловсролын шатлал ахихад сургуульд хамрагдаж байгаа хөвгүүдийн тоо цөөрч охид давамгайлах хандлага хот, хөдөөд ижил байна.

ЗУРАГ 3.6. 12-15 НАСНЫ ХҮҮХДИЙН СУУРЬ БОЛОВСРОЛД ХАМРАГДАЛТ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010 ОН

2010 оны тооллогоор Ерөнхий боловсролын сургууль болон Мэргэжлийн сургалт, үйлдвэрлэлийн төв (МСҮТ)-д суралцаж байгаа 112.8 мянган залуучуудын 49.0 хувь нь эрэгтэйчүүд, 51.0 хувь нь эмэгтэйчүүд байгаа бөгөөд энэ харьцаа хотод ижил, харин хөдөөд эрэгтэйчүүдийн хувь 47.0, эмэгтэйчүүдийнх 53.0 байна.

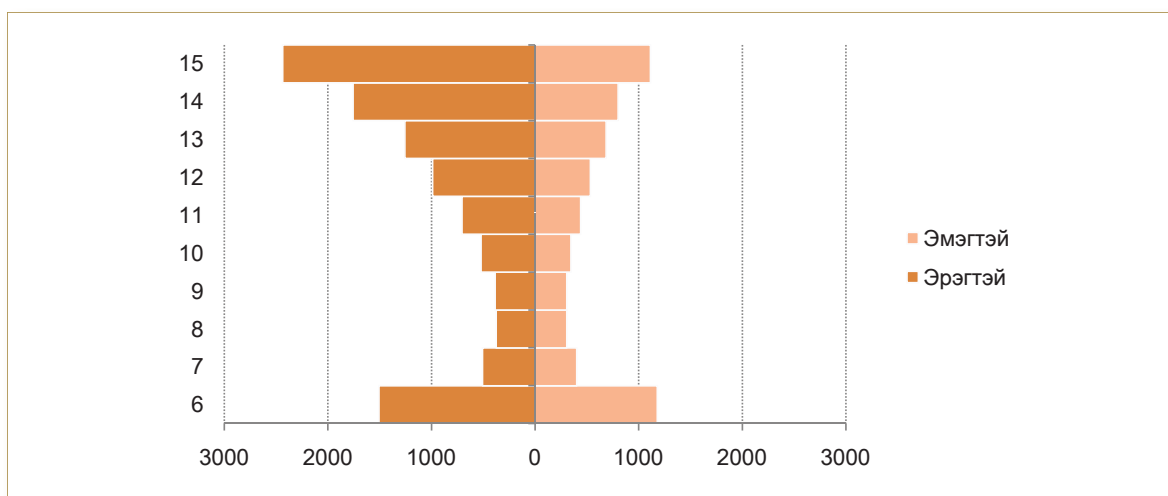
СУРГУУЛЬ ЗАВСАРДАЛТ

Хүн амын ялангуяа 6-15 насны охид, хөвгүүдийн сургууль хамрагдалтын түвшин хэр зэрэг байгааг илэрхийлдэг өөр нэг үзүүлэлт нь сургуулийн гадна байгаа буюу сургууль завсардсан⁶ хүүхдийн тоо юм.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын дүнгээр сургууль завсардсан 6-15 насны 16.6 мянган хүүхэд тоологдсоны 63.0 хувь нь хөвгүүд, 37.0 хувь нь охид байна. Сургууль завсардсан хүүхдүүдийн бараг тал хувийг 13-15 насны охид, хөвгүүд эзэлж байна. Мөн зургаан настнуудын хувьд сургууль завсардалт бусад насны бүлэгтэй харьцуулахад өндөр байгаа бөгөөд нийт завсардагчдын 16.0 хувийг эзэлж байгаа юм. Ер нь 10-аас дээш насны хүүхдүүд сургууль завсардах нь бусад насны охид, хөвгүүдээс илүү байна /Зураг 3.7/.

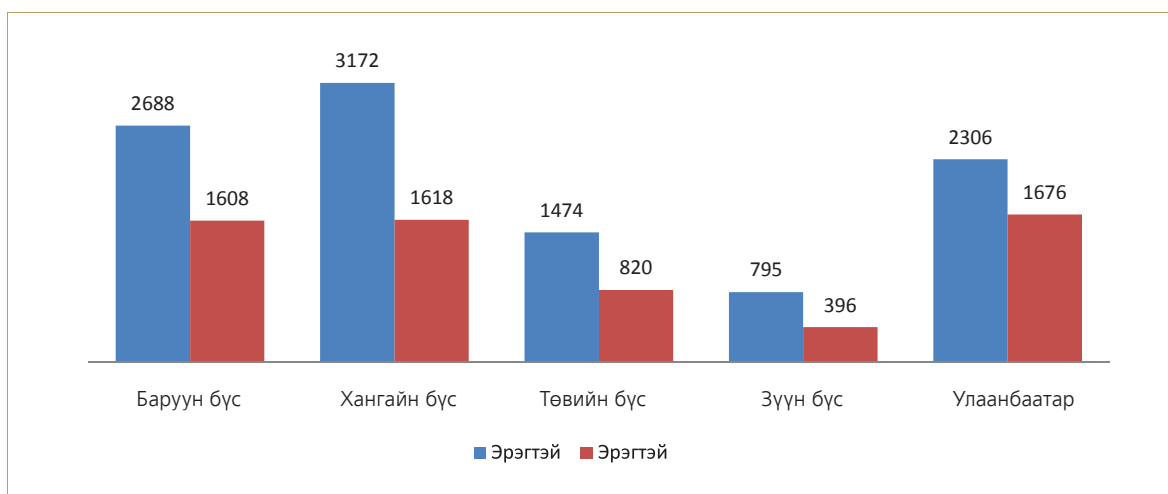
⁶ Сургуульд ороод завсардсан болон огт ороогүй завсардсан бүх хүүхдүүд

ЗУРАГ 3.7. СУРГУУЛЬ ЗАВСАРДСАН 6-15 НАСНЫ ХҮҮХДҮҮДИЙН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, 2010 ОН

Сургууль завсардсан 6-15 насны хүүхдүүдийн 28.9 хувь нь Хангайн бүсэд, 26.0 хувь нь Баруун бүсэд тоологдсон байна. Зүүн бүсэд сургууль завсардалт хамгийн бага буюу нийт завсардсан хүүхдүүдийн 7.2 хувь нь энэ бүсэд тоологджээ. Завсардагчдын дотор хөвгүүдийн эзлэх хувь өндөр байгаа нь аль ч бүсэд адил байна /Зураг 3.8/.

ЗУРАГ 3.8. СУРГУУЛЬ ЗАВСАРДСАН 6-15 НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ТОО, ХҮЙС, БҮСЭЭР, 2010 ОН

ҮСХ-ны мэдээллээс үзэхэд 6-15 насны охид хөвгүүд ажил эрхлэх, сурах дургүй, өвчний улмаас, амьдралын гачигдал зэрэг шалтгаануудаар сургууль завсарддаг байна⁷.

⁷ ҮСХ: “Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны статистик-2010” танилцуулга

Сургууль завсардсан 6 настай хүүхдүүдийн дийлэнх нь Улаанбаатар хот болон Баян-Өлгий аймагт тоологдсон бөгөөд энэ нь бүх насанд хүйс харгалзахгүйгээр ижил байна. Баруун бүсийн аймгуудын хувьд Баян-Өлгий аймаг, Хангайн бүсэд Хөвсгөл аймаг, Төвийн бүсэд Төв, Зүүн бүсэд Сүхбаатар аймаг сургууль завсардалтаараа бусдаасаа өндөр байна.

Сургууль завсардагчдын дунд хүйсийн ялгаатай байдал их байна. Өөрөөр хэлбэл, сургууль завсардсан хөвгүүдийн хувийн жин бүх аймагт, аль ч насны хувьд охидынхоос өндөр байгаа юм.

ХҮСНЭГТ 3.6. СУРГУУЛЬ ЗАВСАРДСАН 6-15 НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, БҮС, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2010 ОН

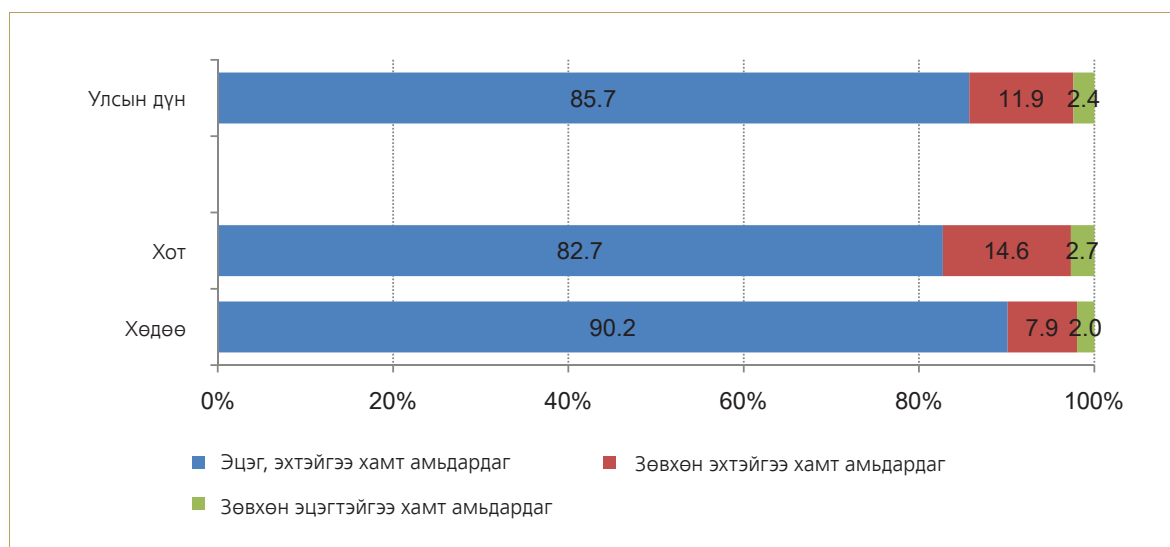
Аймаг, нийслэл	Сургууль завсардсан-бүгд			6-11 нас			12-15 нас		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	16 553	10 435	6 118	6 983	4 000	2 983	9 570	6 435	3 135
БАРУУН БҮС									
БҮГД	4 296	2 688	1 608	2 148	1 224	924	2 148	1 464	684
Баян-Өлгий	1 764	1 021	743	1 147	631	516	617	390	227
Говь-Алтай	361	241	120	124	71	53	237	170	67
Завхан	465	307	158	168	101	67	297	206	91
Увс	981	665	316	412	258	154	569	407	162
Ховд	725	454	271	297	163	134	428	291	137
ХАНГАЙН БҮС									
БҮГД	4 790	3 172	1 618	1 675	985	690	3 115	2 187	928
Архангай	915	613	302	309	187	122	606	426	180
Баянхонгор	777	503	274	265	156	109	512	347	165
Булган	324	221	103	132	78	54	192	143	49
Орхон	298	186	112	119	56	63	179	130	49
Өвөрхангай	1 172	793	379	421	262	159	751	531	220
Хөвсгөл	1 304	856	448	429	246	183	875	610	265
ТӨВИЙН БҮС									
БҮГД	2 294	1 474	820	920	539	381	1 374	935	439
Говьсүмбэр	53	35	18	24	15	9	29	20	9
Дархан-Уул	336	205	131	143	78	65	193	127	66
Дорноговь	294	186	108	116	69	47	178	117	61
Дундговь	239	149	90	83	47	36	156	102	54
Өмнөговь	303	194	109	104	62	42	199	132	67
Сэлэнгэ	523	329	194	228	133	95	295	196	99
Төв	546	376	170	222	135	87	324	241	83
ЗҮҮН БҮС									
БҮГД	1 191	795	396	391	233	158	800	562	238
Дорнод	344	223	121	122	70	52	222	153	69
Сүхбаатар	499	335	164	141	86	55	358	249	109
Хэнтий	348	237	111	128	77	51	220	160	60
УЛААНБААТАР									
Улаанбаатар	3 982	2 306	1 676	1 849	1 019	830	2 133	1 287	846

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод тоологдсон 6-14 насны нийт хүүхдийн 4.2 хувь, сургуульд суралцаж байгаа гэж хариулсан хүүхдүүдийн 4.3 хувь нь суурь боловсролтой байгаа бөгөөд сургуульд суралцаж байгаа хүүхдүүдийн 36.7 хувь нь бага боловсролтой байна. ЕБС-д суралцагчдын хүйсийн харьцаа бага, дунд ангийн түвшинд харьцангуй тэнцвэртэй байна.

6-14 насны хүүхдүүдийн сургуульд хамрагдалтад эцэг, эхийн халамж, анхаарал чухал бөгөөд хүний эрхийн болон хүүхдийн эрхийг хамгаалах тунхаглал, эрх зүйн актад хүүхэд эцэг, эхтэйгээ хамт амьдрах эрхтэй гэж заасан байдаг ч эцэг, эхийн хэн нэг нь эсвэл хоёулаа нас барах, түүнчлэн эцэг, эх нь гэрлэлтээ цуцлуулж эсвэл тусгаарласан үед, мөн эцэг, эхийн хэн нэг нь эсвэл хоёулаа гадаад улсад урт хугацаагаар суралцах, ажиллахаар явсан үед хүүхэд зөвхөн эхтэйгээ эсвэл зөвхөн эцэгтэйгээ, зарим тохиолдолд өөр асран хамгаалагчтай байх тохиолдлууд байдаг.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод хамрагдсан 18 хүртэлх насны нийт хүүхдийн 83.4 хувь нь эцэг, эхтэйгээ, эсвэл хэн нэгэнтэй нь хамт, үлдсэн 16.6 хувь нь эцэг, эхээсээ өөр асран хамгаалагчтай амьдардаг байна. Эцэг, эхтэйгээ эсвэл хэн нэгэнтэй нь хамт амьдарч байгаа хүүхдүүдийн 85.7 хувь нь хоёуланттай нь, 11.9 хувь нь зөвхөн эхтэйгээ, 2.4 хувь нь зөвхөн эцэгтэйгээ хамт амьдардаг байна. Эцэг, эхтэйгээ хамт амьдардаг хөдөөгийн хүүхдүүд хотынхтой харьцуулахад илүү байгааг Зураг 3.9-өөс харж болно. Үүнээс гадна зөвхөн эхтэйгээ хамт амьдардаг хүүхдийн хувь хотод хөдөөгийнхөөс бараг 2 дахин их байна.

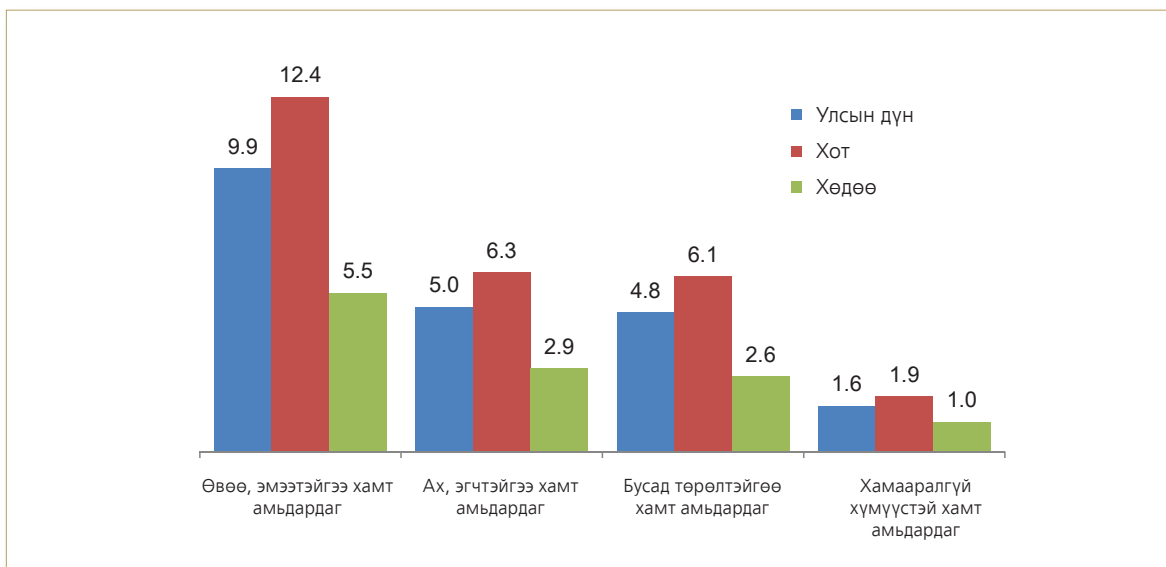
ЗУРАГ 3.9. 0-17 НАСНЫ ХҮҮХЭД, НИЙТ ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, ЭЦЭГ, ЭХТЭЙГЭЭ АМЬДАРДАГ ЭСЭХ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Хүүхдийг бага байхад нь тэр дундаа сургуульд орох нас хүртэл өвөө, эмээ, ах, эгч, бусад хамаатныд нь байлгаж өсгөх тохиолдол манай улсад их байдаг бөгөөд энэ нь тооллогын дүнгээс харагдаж байгаа юм. Тухайлбал, 0-4 настай нийт хүүхдийн 18.2 хувь нь өвөө, эмээтэйгээ, 9.2 хувь нь ах, эгчтэйгээ, 9.0 хувь нь бусад төрөл садантайгаа амьдарч байгаа бол 10-14 насны өвөө, эмээ, төрөл садантайгаа хамт амьдардаг хүүхдүүдийн хувьд 0-4 насныхантай харьцуулахад хоёр дахин бага байна. Харин хамааралгүй хүмүүстэй хамт амьдарч байгаа хүүхдүүдийн хувийн жин нас ахих тусам нэмэгдэж байна. Үүнийг хамааралгүй хүмүүстэй амьдарч байгаа 0-4 настай хүүхдийн хувийн жин ердөө 0.6 байхад 5-9 настай хүүхдүүдийн хувьд 1.1, 10-14 настай хүүхдүүдийн хувьд 2.2, 15-17 насны хүүхдүүдийн хувьд 5.2 болж өссөнөөс харж болох юм.

Эцэг, эхээсээ өөр асран хамгаалагчийн хамт амьдардаг 18 хүртэлх насны хүүхдүүд хотод хөдөөгөөс илүү байна. 18 хүртэлх насны 10 хүүхэд тутмын 1 нь өвөө, эмээтэйгээ, 20 хүүхэд тутмын 1 нь ах, эгчтэйгээ, мөн 20 хүүхэд тутмын 1 нь бусад төрөлтэйгөө хамт амьдарч байгааг Зураг 3.10-аас харж болно.

ЗУРАГ 3.10. ЭЦЭГ, ЭХЭЭСЭЭ БУСАД АСРАН ХАМГААЛАГЧТАЙ АМЬДАРЧ БАЙГАА 18 ХҮРТЭЛХ НАСНЫ ХҮҮХЭД, НИЙТ ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, АСРАН ХАМГААЛАГЧ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Тооллогын үед ямар нэгэн асран хамгаалагчгүй 15 хүртэлх насны 281 хүүхэд тоологдсоны дийлэнх буюу 228 хүүхэд нь хотынх ажээ. Энэ тоо цөөн мэт харагдаж байгаа боловч томчуудын хараа хяналтгүй хүүхэд байсаар байгааг илтгэж байна.

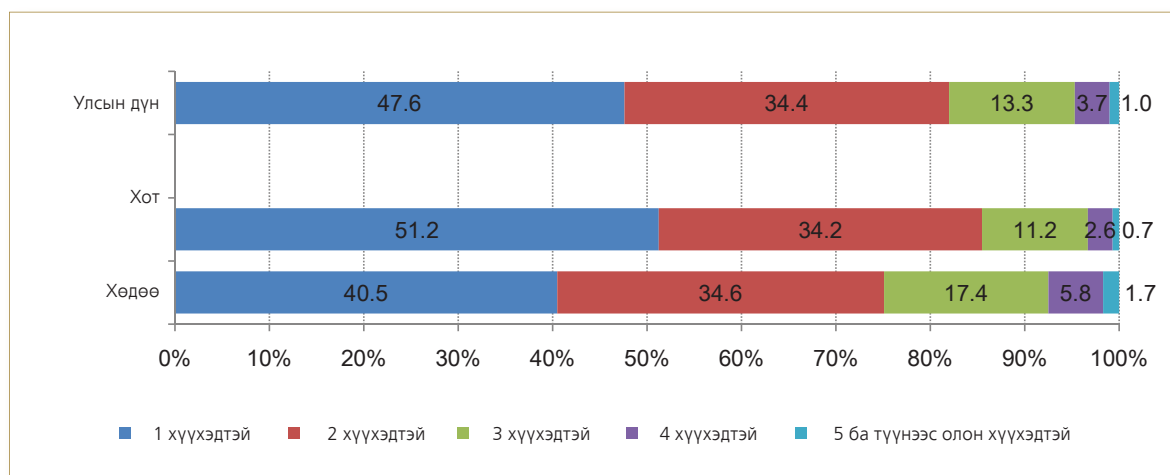
2010 оны тооллогоор улсын хэмжээнд тоологдсон 713.8 мянган өрхийн 446.7 мянга буюу 62.6 хувь нь 16 хүртэлх насны хүүхэдтэй өрх байна. Хүүхэдтэй өрхийн хувь 2000 онтой харьцуулахад 13.8 пунктээр буурсан байгаа нь 1994-2005 оны хооронд төрөлт багассантай холбоотой юм. Харин 2006 оноос төрөлт нэмэгдэж, төрөлтийн түвшин 1980-аад оныхтой ойролцоо болсон нь 2005-2009 онуудад Засгийн газраас “Хүүхдийн мөнгө” хөтөлбөр хэрэгжүүлсэнтэй болон хүн амын дунд тархсан “алтан гахай жилд хүүхэд төрүүлэх сайн”, “хулгана жилд төрсөн хүүхэд амны хишигтэй байдаг” гэсэн итгэл үнэмшилтэй холбоотой байж болох юм. 16 хүртэлх насны хүүхэдтэй өрхийн тоо хот, хөдөөд ч мөн өмнөх тооллогоос багассан байна.

ХҮСНЭГТ 3.7. 16 ХҮРТЭЛХ НАСНЫ ХҮҮХЭДТЭЙ ӨРХ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2000, 2010 ОН

	2000 он			2010 он		
	Нийт өрхийн тоо	16 хүртэлх насны хүүхэдтэй өрх		Нийт өрхийн тоо	16 хүртэлх насны хүүхэдтэй өрх	
		Тоо	Хувь		Тоо	Хувь
БҮГД	541 149	419 640	76.4	713 780	446 690	62.6
Хот	296 398	230 430	77.7	479 503	295 665	61.7
Хөдөө	244 751	184 156	75.2	234 277	151 025	64.5

Хүүхэдтэй 446.7 мянган өрхийн 295.7 мянга нь хотын, 151.0 мянга нь хөдөөгийн өрх байна. Улсын хэмжээнд хүүхэдтэй 5 өрх тутмын 4 нь нэг эсвэл хоёр хүүхэдтэй өрх байгаа бөгөөд нийт хүүхэдтэй өрхийн хувьд хүүхдийн дундаж тоог тооцож үзвэл 1.8 байгаа юм. Хүүхэдтэй өрх нь хот, хөдөөд ялгаатай байгаа бөгөөд хөдөөд олон хүүхэдтэй байх хандлагатай байна. Тухайлбал, хотод нэг хүүхэдтэй өрх хөдөөгийнхөөс 10.7 пунктээр их байхад, хөдөөд гурваас олон хүүхэдтэй өрх хоттой харьцуулахад 1.0-6.2 пунктээр их байгаа нь харагдаж байлаа /Зураг 3.11/.

ЗУРАГ 3.11. 16 ХҮРТЭЛХ НАСНЫ ХҮҮХЭДТЭЙ ӨРХ, ХҮҮХДИЙН ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

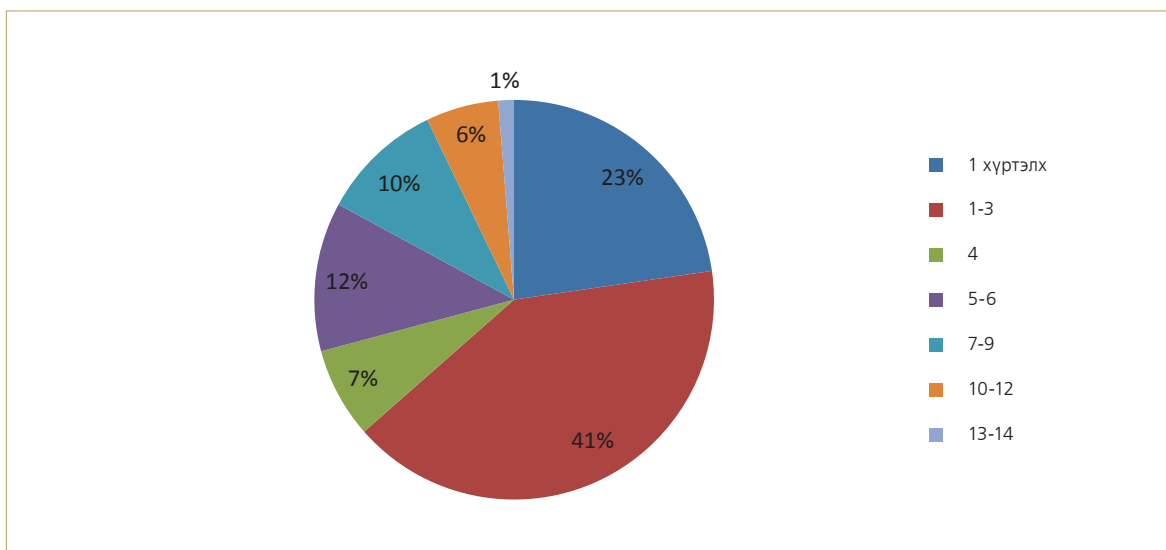
3.2. ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН

Онолын хувьд хүүхэд, өндөр настнууд эцэг эх, асран хамгаалагчийнхаа хамт шилждэг бөгөөд хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод тоологдсон 0-14 насны нийт хүүхдийн 86.8 хувь нь төрснөөсөө хойш шилжих хөдөлгөөнд ороогүй, 13.2 хувь нь тухайн тоологдсон газраа шилжиж ирсэн хүүхдүүд байна.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор гадаадад 6 сараас дээш хугацаагаар амьдарч байгаа Монгол Улсын иргэдийг тоолсон бөгөөд 0-14 насны 11.3 мянган хүүхэд тоологдсоны 50.2 хувь нь хөвгүүд 49.8 хувь охид байна. Эдгээр хүүхдүүдийн 40.7 хувь нь 0-4, 28.1 хувь нь 5-9, 31.3 хувь нь 10-14 насны хүүхдүүд байв. Гадаадад урт хугацаагаар амьдарч буй эдгээр хүүхдүүдийн 20.5 хувь нь АНУ-д, 13.0 хувь нь БНСУ-д, 9.1 хувь нь Чех улсад, 7.4 хувь нь БНХАУ-д, 6.6 хувь нь Япон улсад гэх мэтээр дэлхийн өнцөг булан бүрт оршин сууж байна.

Гадаад улсад төрөөд тооллогын үед эх орондоо оршин сууж байсан 0-14 насны 4.9 мянган хүүхэд тоологдсоны 49.5 хувь нь 0-4 насны хүүхэд байна. Эдгээр хүүхдүүдийн 41.0 хувь нь үндсэн газартаа ирээд 1-3 жил амьдарч байгаа хүүхдүүд юм.

ЗУРАГ 3.12. ГАДААДАД ТӨРСӨН МОНГОЛ УЛСЫН ХАРЬЯАТ 0-14 НАСНЫ ХҮҮХЭД, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ҮНДСЭН НЭГГЖДЭЭ АМЬДАРЧ БУЙ ХУГАЦААГААР, 2010 ОН

Сүүлийн нэг жилд шилжих хөдөлгөөнд оролцсон хүмүүсийн 18.9 мянга нь буюу 16.6 хувь нь 0-14 насны хүүхдүүд байна. Эдгээр хүүхдүүдийн 50.9 хувь нь хөвгүүд, 49.1 хувь нь охид байна. Энэ нь гэр бүлээрээ шилжих шилжилт дотоод шилжих хөдөлгөөний тодорхой хувийг эзэлж байгааг харуулж байгаа юм.

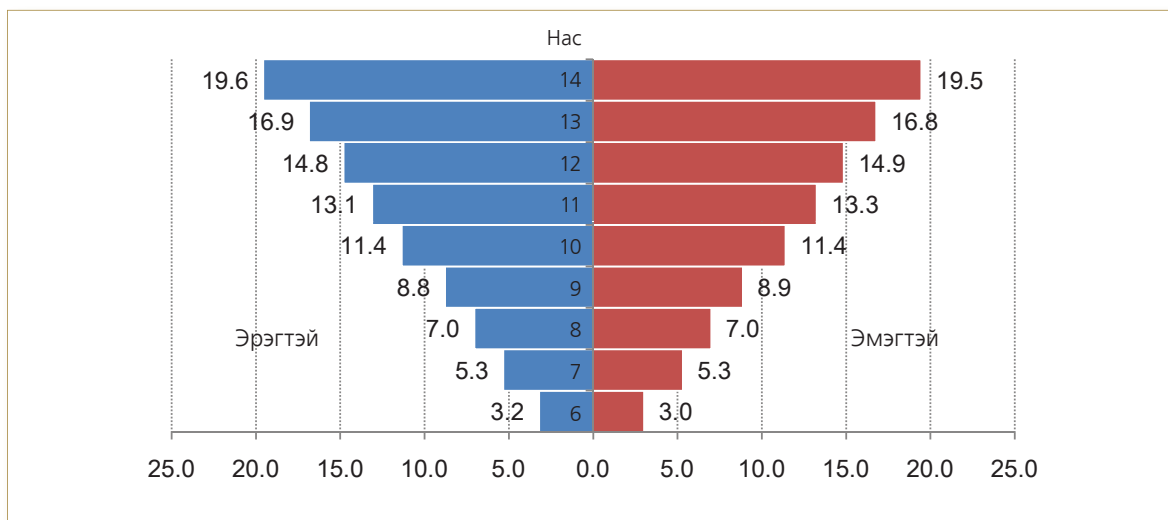
3.3. ГАР УТАС, ИНТЕРНЕТИЙН ХЭРЭГЛЭЭ

Мэдээллийн эрин зуун гэгдэж буй өнөө үед мэдээлэл холбооны технологийг ашиглан бусадтай харилцаж, мэдээлэл авах явдал түгээмэл болсон бөгөөд хүүхэд бүр төрөл бүрийн эх сурвалжаас мэдээлэл олж авах эрхтэй байдаг. Энэ удаагийн тооллогоор 6 ба түүнээс дээш насны бүх хүнээс гар утастай эсэх болон интернет хэрэглэдэг эсэхийг асуусан нь онцлог төдийгүй Монгол Улсын Засгийн газраас 2008 онд баталсан МХЗ-ын хэрэгжилтийг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийг тооцох боломж олгож байгаагаараа давуу гэдгийг дурдвал зохино.

ГАР УТАСНЫ ХЭРЭГЛЭЭ

Тооллогод хамрагдсан 6 ба түүнээс дээш насны нийт хүн амын 74.0 хувь, 6-14 насны нийт хүүхдийн 39.3 хувь нь гар утас хэрэглэдэг байна. Хүүхдийн нас ахих тусам гар утасны хэрэглээ нь жигд нэмэгдэж байгааг Зураг 3.13-аас харж болно. Гар утас хэрэглэдэг хүүхдүүдийн хувьд хүйсээр төдийлөн ялгаагүй байгаа бөгөөд охидын хувь хөвгүүдийнхээс зарим насанд 0.1 пунктээр л илүү байв. Гар утас хэрэглэдэг нийт хүүхдийн 76.6 хувь нь хот, суурин газар, үлдсэн хувь нь хөдөө амьдарч байгаа нь хот, суурин газар үүрэн телефон хэрэглэх боломж илүү байдгаас хамаарч байна.

ЗУРАГ 3.13. ГАР УТАС ХЭРЭГЛЭДЭГ 6-14 НАСНЫ ХҮҮХДҮҮДИЙН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, 2010 ОН

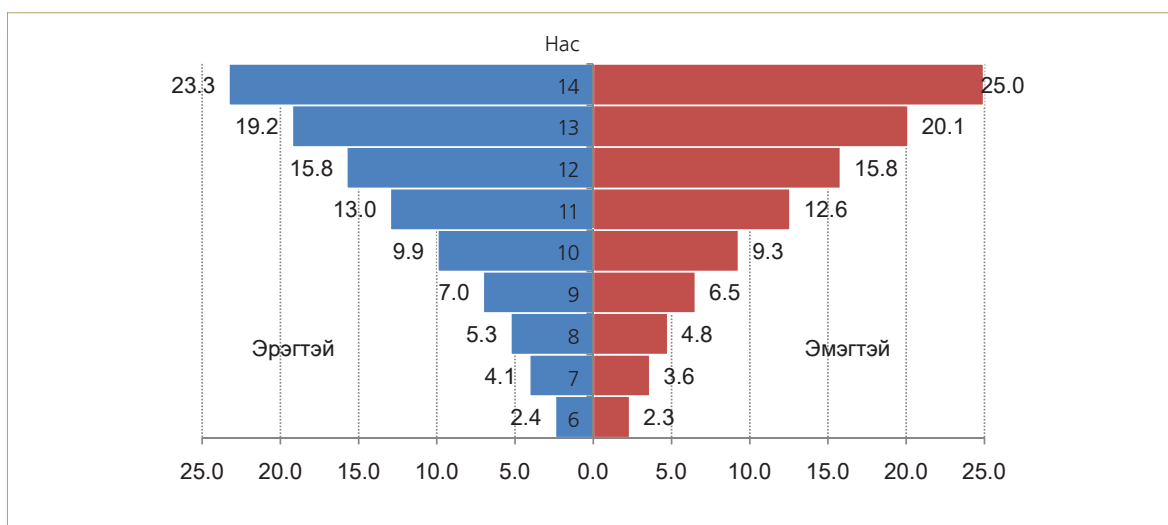

ИНТЕРНЕТИЙН ХЭРЭГЛЭЭ

6-14 насны нийт хүүхдийн 18.0 хувь нь ямар нэг байдлаар интернет хэрэглэдэг байна. Хүүхдийн нас ахих тусам интернетийн хэрэглээ нь нэмэгдэж байгаа нь нэг талаас хичээл, даалгавар хийхэд ашиглах шаардлага илүү гардаг, нөгөө талаас интернет хэрэглэх нь тодорхой хэмжээний компьютерийн төдийгүй хэлний мэдлэг шаарддагтай холбоотой байж болох юм. Интернет хэрэглэдэг хөвгүүд охидоосоо илүү байна.

Интернет хэрэглэдэг нийт хүүхдүүдийн 92.5 хувь нь хот, суурин газарт амьдарч байгаа нь интернет хэрэглэх боломж, хүртээмж илүү байдагтай холбоотой юм. Хүүхдүүд орчин үеийн мэдээллийн технологийг сайн ашиглаж, хэрэглэж байгаа нь нэг талаас сайшаалтай ч нөгөө талаас буруу зүйлд уруу татагдах, хүний наймаанд өртөх зэрэг шинэ төрлийн эрсдлийг дагуулж байдаг тул хүүхдүүд ямар зорилгоор, ямар мэдээллийг интернетээс авдаг талаар нарийвчлан судлах хэрэгтэй.

ЗУРАГ 3.14. ИНТЕРНЕТ ХЭРЭГЛЭДЭГ 6-14 НАСНЫ ХҮҮХДҮҮДИЙН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, 2010 ОН

3.4. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮҮХДҮҮД

Монгол Улсын “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний нийгмийн хамгааллын тухай” хууль, “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг дэмжих үндэсний хөтөлбөр”, “Хүүхдийн хөгжил хамгааллыг сайжруулах үндэсний хөтөлбөр” болон “Хүүхдэд ээлтэй дэлхий ертөнц тунхаглал” зэрэг өөрийн улс орны болон олон улсын хөтөлбөр, үйл ажиллагааны хэрэгжилтийг үнэлэхэд хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн ам, хүүхдийн тоо мэдээлэл зайлшгүй шаардлагатай болдог.

“Бие махбодь, оюун санаа, сэтгэл мэдрэл, мэдрэхүйн согогийн улмаас бусдын адил нийгмийн харилцаанд оролцох чадвар нь бүрэн болон 12 сараас дээш хугацаагаар хязгаарлагдсан хүнийг хөгжлийн бэрхшээлтэй” гэж тооцдог.⁸

ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ТӨРӨЛ, ХЭЛБЭР

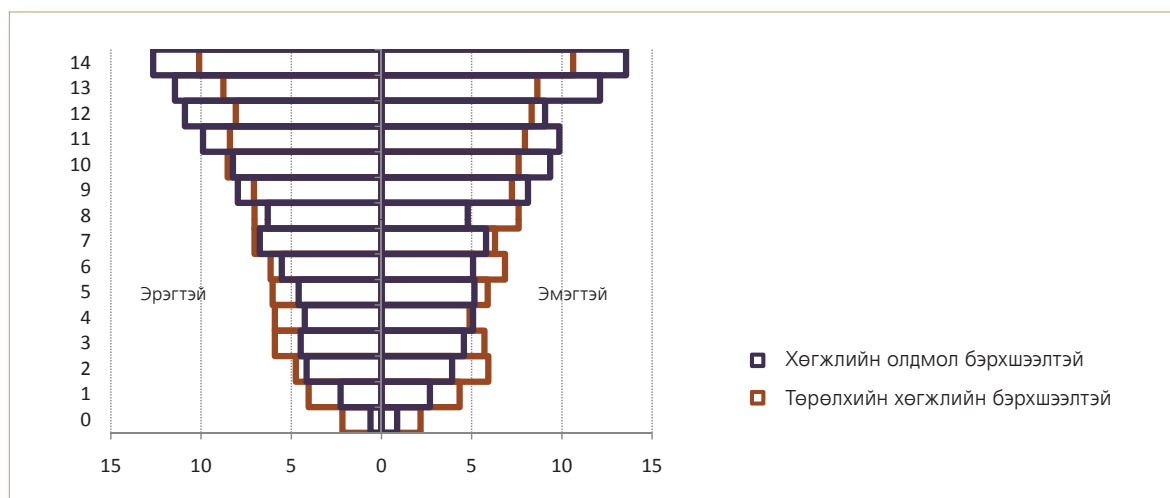
Монгол Улсын хэмжээнд тооллогод хамрагдсан 15 хүртэлх насны нийт хүүхдийн 1.3 хувь нь буюу 9.5 мянган хүүхэд хөгжлийн бэрхшээлтэй гэж хариулсан байна. Эдгээр хөгжлийн бэрхшээлтэй 3 хүүхэд тутмын 2 нь төрөлхийн, 1 нь хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй гэж үзжээ. Төрөлхийн хөгжлийн бэрхшээлтэй нийт хүүхдийн 53.7 хувь, хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй нийт хүүхдийн 56.7 хувь нь хөвгүүд байна.

ХҮСНЭГТ 3.8. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮҮХДИЙН ТОО, НИЙТ ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ТӨРЛӨӨР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд		Төрөлхийн хөгжлийн бэрхшээлтэй		Хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй	
	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь
БҮГД	9 461	100	6 273	66.3	3 188	33.7
0-4	1 957	20.7	1 436	73.4	521	26.6
5-9	3 068	32.4	2 106	68.8	962	31.2
10-14	4 436	46.9	2 731	61.6	1 705	38.4

Насны хувьд төрөлхийн хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн 77.1 хувийг 5-14 насны, хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн 53.5 хувийг 10-14 насны хүүхдүүд эзэлж байв.

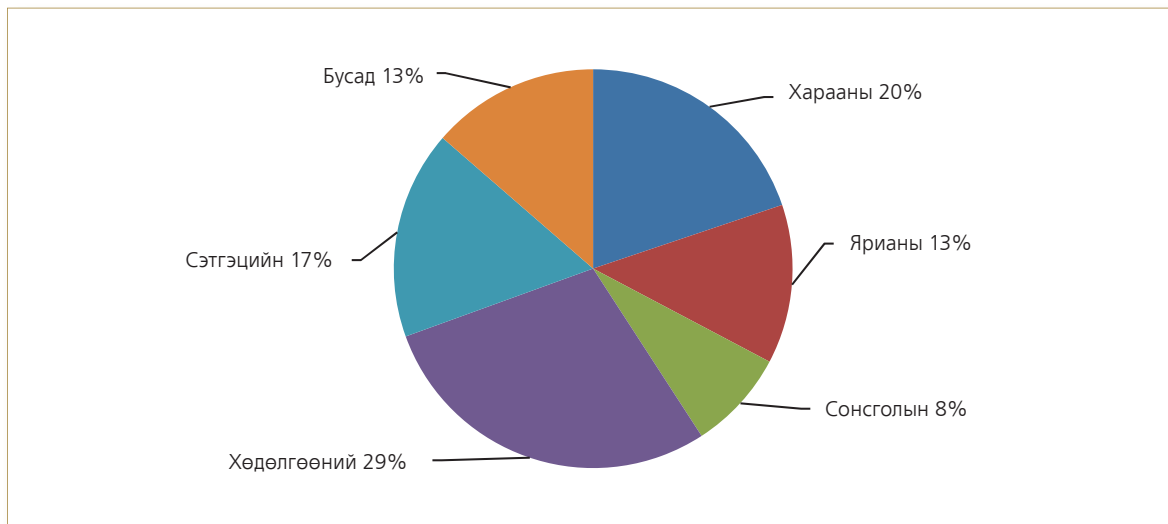
ЗУРАГ 3.15. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮҮХДҮҮДИЙН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ТӨРЛӨӨР, 2010 ОН

⁸ Монгол Улсын Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний нийгмийн хамгааллын тухай хууль. Монгол Улсын хуулийн эмхтгэл II боть, Улаанбаатар хот, 2008 он, хуудас 280

Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн дунд хөдөлгөөний (28.6 хувь) болон харааны (19.8 хувь) бэрхшээл хамгийн их байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй 6 хүүхэд тутмын 1 нь сэтгэцийн хөгжлийн бэрхшээлтэй байна.

ЗУРАГ 3.16. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮҮХЭД, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭРЭЭР, НИЙТ ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010 ОН

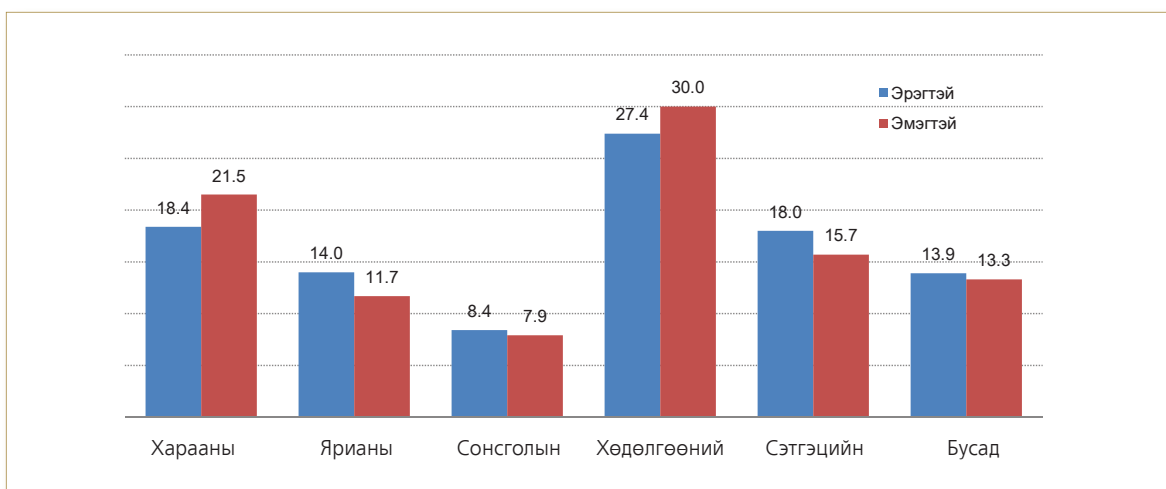
Хүүхдийн нас нэмэгдэх тусам харааны, сонсголын болон сэтгэцийн бэрхшээл нэмэгдэж байна. Харин хөдөлгөөний бэрхшээлийн хувьд нас нэмэгдэх тусам буурч 10-14 настай хүүхдүүдийг 0-4 настай хүүхдүүдтэй харьцуулахад гуравны нэгээр буурсан байна /Хүснэгт 3.9/.

ХҮСНЭГТ 3.9. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮҮХЭД, НИЙТ ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ТӨРЛӨӨР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд	Бэрхшээлийн хэлбэрээр					
		Харааны	Ярианы	Сонсголын	Хөдөлгөөний	Сэтгэцийн	Бусад
БҮГД	9 461	19.8	12.9	8.1	28.6	16.9	13.6
0-4	1 957	18.7	9.5	4.0	37.9	11.8	18.1
5-9	3 068	19.6	15.6	6.6	29.2	15.7	13.3
10-14	4 436	20.4	12.6	11.0	24.0	20.0	11.9

Охидтой харьцуулахад хөвгүүдийн хувьд ярианы болон сэтгэцийн хөгжлийн бэрхшээл их, харин охидын хувьд харааны болон хөдөлгөөний хөгжлийн бэрхшээл их байна.

ЗУРАГ 3.17. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮҮХЭД, НИЙТ ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ХҮЙС, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭРЭЭР, 2010 ОН

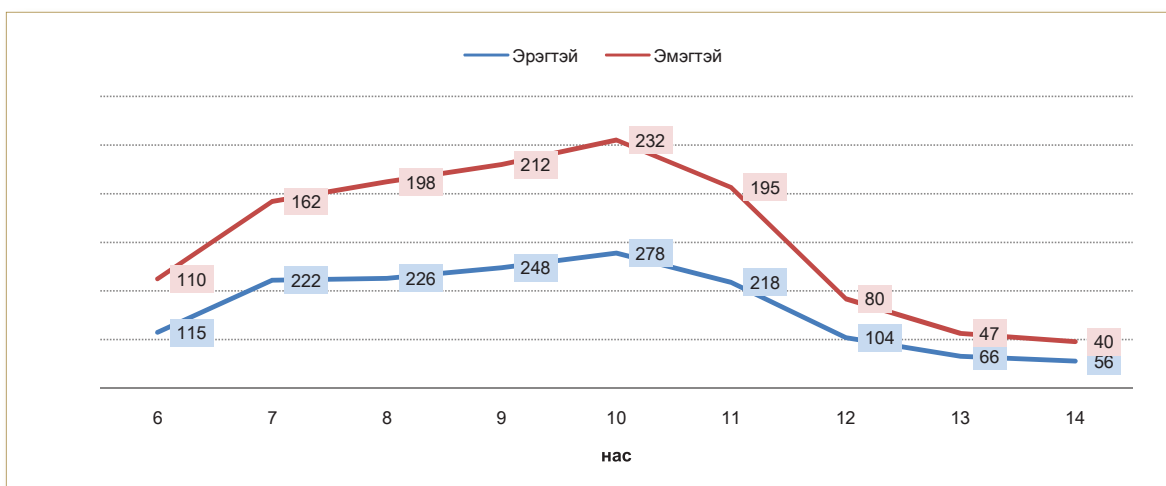
Төрөлхийн хөгжлийн бэрхшээлтэй охид, хөвгүүдийн хувьд хөдөлгөөний болон сэтгэцийн бэрхшээл голлох хэлбэр болж байгаа бол хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй охид, хөвгүүдийн хөдөлгөөний болон харааны бэрхшээл зонхилох хэлбэр болж байна. Ердийн өвчин, мэргэжлээс шалтгаалах өвчин, үйлдвэрлэлийн болон ахуйн осол зэрэг шалтгаануудын улмаас олдмол төрлийн хөгжлийн бэрхшээлтэй болдог бол төрөлхийн хөгжлийн бэрхшээл нь удамшил, эцэг, эхийн амьдралын хэвшил, зуршил (архи, тамхи хэрэглэх гэх мэт), эрүүл мэнд, боловсрол, амьжиргааны байдлаас хамаардаг байж болох юм.

ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮҮХДИЙН БОЛОВСРОЛ, СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ

Хөгжлийн бэрхшээлтэй 6-14 насны хүүхдүүдийн 70.7 хувь нь боловсрол эзэмшээгүй хүүхдүүд байгаа ч эдгээр хүүхдүүдийн 56.9 хувь нь бичиг үсэг мэддэг байна.

Бичиг үсэг мэддэг хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн тоо 6 наснаас эхлэн өсөөд, 11 наснаас буурсан дүр зураг харагдаж байна. Энэ төлөв байдал хүйсийн хувьд ялгаагүй байна /Зураг 3.18/.

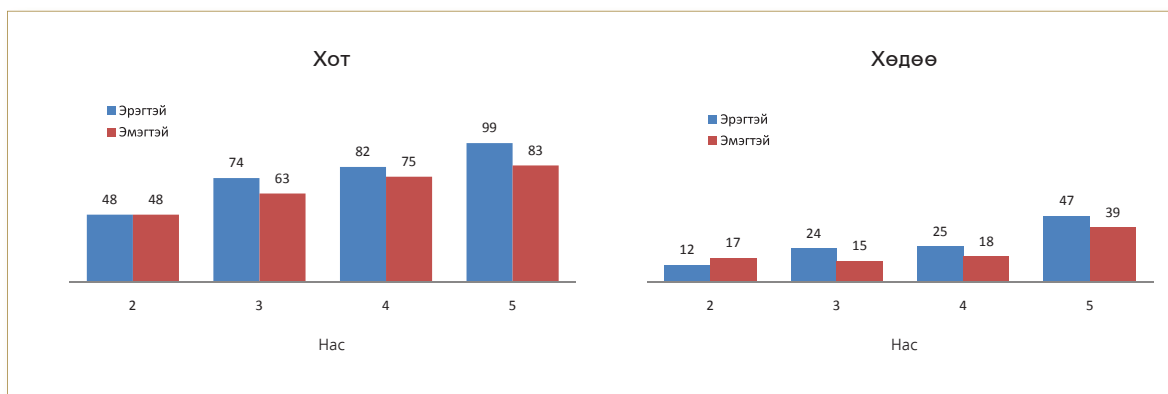
ЗУРАГ 3.18. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ, БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГ ХҮҮХДИЙН ТОО, НАС, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

СӨБ-Д ХАМРАГДАЛТ

2-5 насны хөгжлийн бэрхшээлтэй 2.0 мянган хүүхэд тоологдсоны 38.7 хувь нь цэцэрлэгт хүмүүждэг, харин үлдсэн 61.3 хувь цэцэрлэгт хүмүүждэггүй байна. Цэцэрлэгт хүмүүждэг хүүхдүүдийн 74.4 хувь нь хотод, 25.6 хувь нь хөдөө тоологдсон байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй цэцэрлэгт хүмүүждэг хүүхдүүдийн дотор хөвгүүд илүү байгаа юм.

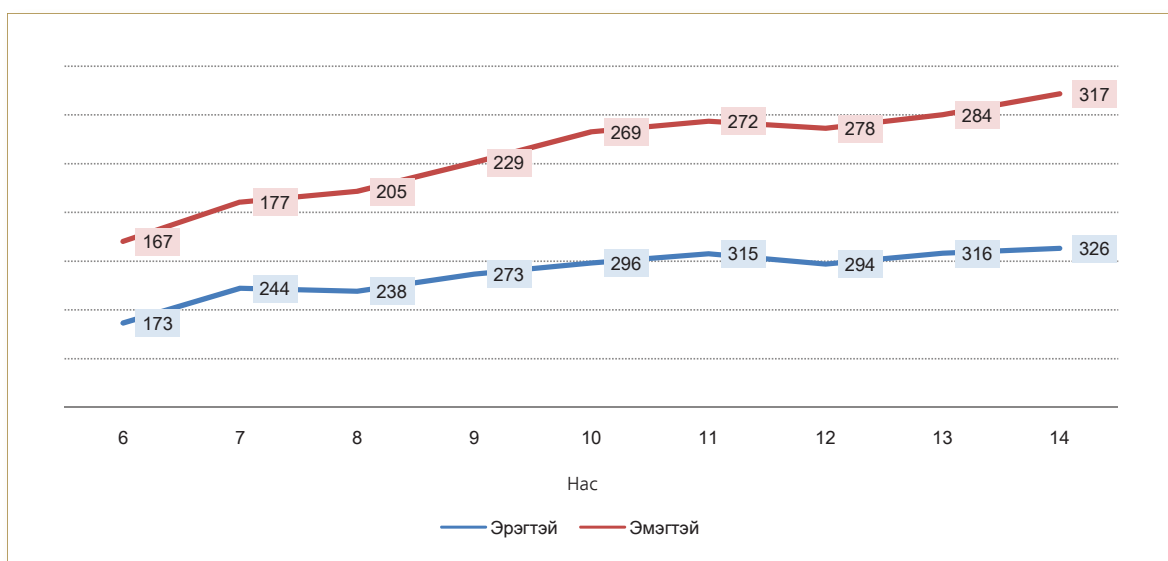
ЗУРАГ 3.19. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮҮХДИЙН СӨБ-Д ХАМРАГДАЛТ, НАС, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ

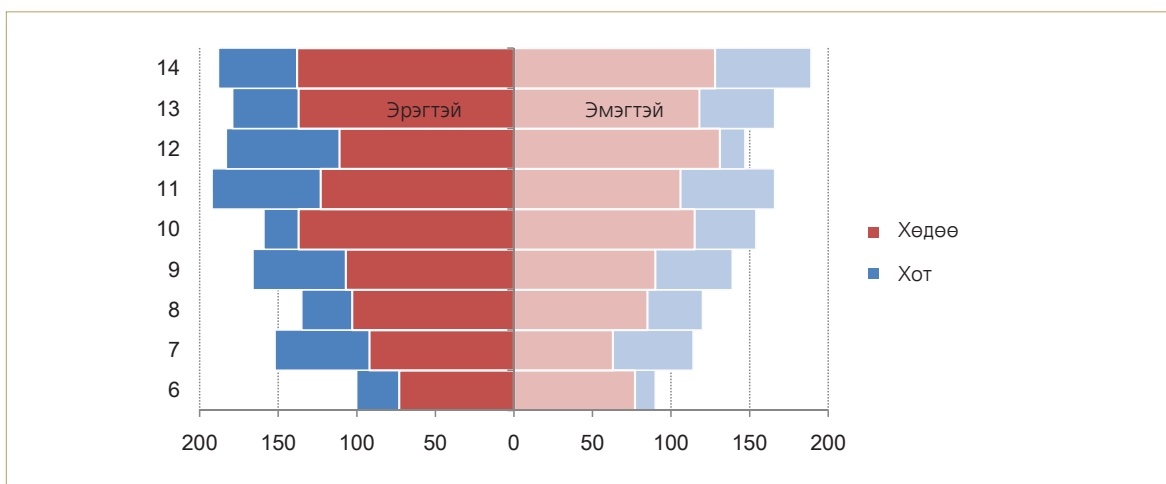
Хөгжлийн бэрхшээлтэй 6-14 насны хүүхдүүдийн 67.0 хувь нь сургуульд суралцаж байгаагийн 53.0 хувь нь хөвгүүд, 47.0 хувь нь охид байна. Эдгээр хүүхдүүдийн 36.5 хувь нь 6-9 насны, 63.5 хувь нь 10-14 насныхан байв.

ЗУРАГ 3.20. СУРГУУЛЬД ХАМРАГДСАН ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮҮХДИЙН ТОО, НАС, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

Сургуульд сурдаг хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн 58.6 хувь нь хотод, 41.4 хувь нь хөдөөд тоологджээ. Хотод амьдардаг хүүхдүүдийн хувьд жирийн болон тусгай сургуулиудад суралцах боломж нь хөдөөд байгаа хүүхдүүдээс арай илүү юм.

ЗУРАГ 3.21. СУРГУУЛЬД СУРДАГ ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮҮХДҮҮДИЙН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

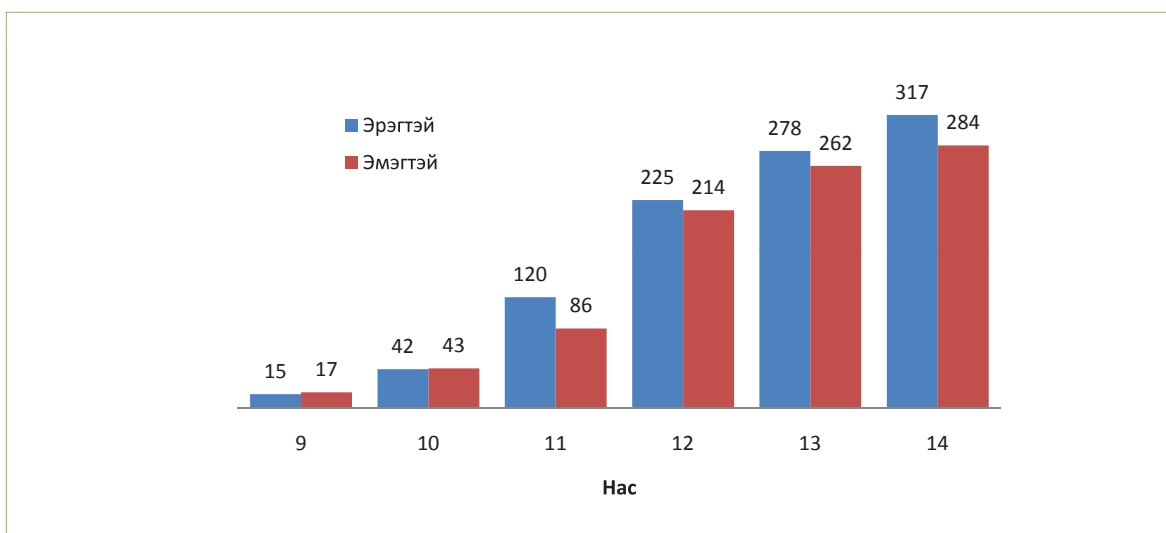

БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН

Хөгжлийн бэрхшээлтэй 6-14 насны нийт хүүхдийн 29.2 хувь нь бага болон суурь боловсрол эзэмшсэн байна. Эдгээр хүүхдүүдийн 93.4 хувь нь бага боловсролтой, 6.6 хувь нь суурь боловсрол эзэмшсэн байлаа. Бага боловсролтой хүүхдүүдийн 60.0 хувь нь 13-14 насны хүүхдүүд байна /Зураг 3.22/.

Суурь боловсрол эзэмшсэн хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн дийлэнх нь 14 настнууд, харин хүйсийн хувьд хөвгүүд охидоосоо илүү байна.

ЗУРАГ 3.22. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ БАГА БОЛОВСРОЛТОЙ ХҮҮХДИЙН ТОО, НАС, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

ЗАЛУУЧУУД

НҮБ-аас гаргасан “Хүн ам, орон сууцны тооллогын удирдамж, зарчмууд”-ын 3.97-д заасанчлан “залуучууд” гэдэгт 15-24 насны хүн амыг хамааруулаа. Энэ бүлэгт залуучуудын гэрлэлтийн байдал, шилжих хөдөлгөөн, боловсрол, гар утас, интернетийн хэрэглээг авч үзсэнээс гадна залуучуудын эрүүл мэндийн байдлыг төрөлхийн болон олдмол хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлийн төрлөөр гаргаж харуулахыг зорив.

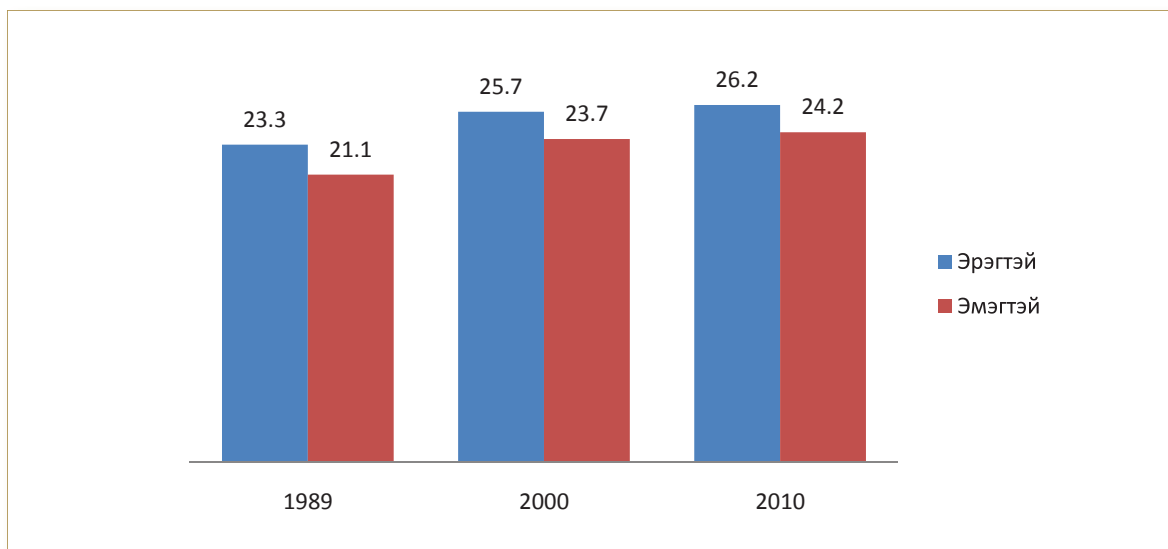
НҮБ-ын Эдийн засаг, нийгмийн хэргийн газрын Хүн амын хэлтсээс гаргасан тооцоогоор дэлхийн 7 тэрбум хүн амын бараг тал хувь нь 24 хүртэлх насны хүүхэд, залуучууд эзэлж байгаа бөгөөд түүний 1.2 тэрбум нь 10-19 насныхан байгаа юм. Дунд орлоготой, хурдацтай хөгжиж байгаа бага орлоготой зарим орнуудад ажил эрхэлж буй залуучууд их байгаа нь зурвасхан хугацаанд тухайн улс орнуудын хөгжлийн түлхэх хүч болж байгааг статистик харуулж байна⁹.

4.1. ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

Хүн ам зүйн шинжлэх ухаанд хүн амын гэрлэлтийн байдал гэдэгт гэрлэлт, цуцлалт, бэлэвсрэлт, тусгаарлалт, дахин гэрлэлт зэрэг ухагдахууныг цогцоор илэрхийлдэг.

Хүн амын гэрлэлтийн байдлыг судлах хамгийн гол үзүүлэлтийн нэг нь анхны гэрлэлтийн дундаж нас бөгөөд энэ үзүүлэлтийг тодорхойлсноор тухайн улсын хүн амын гэрлэлтийн ерөнхий төлөв байдлыг дүгнэх боломжтой болдог. Манай хүн амын анхны гэрлэлтийн дундаж нас өөрчлөгдөж, 2000 оны тооллогынхоос эрэгтэйчүүдийнх 0.5 жилээр, эмэгтэйчүүдийнх мөн 0.5 жилээр нэмэгдсэн байна /Зураг 4.1/.

ЗУРАГ 4.1. АНХНЫ ГЭРЛЭЛТИЙН ДУНДАЖ НАС, ХҮЙСЭЭР, ТООЛЛОГО ЯВАГДСАН ОНУУДААР

Гэрлэх үйл явц нь үндэсний уламжлалтай холбоотой байдгаас түүхийн богино хугацаанд эрс өөрчлөлт ордоггүй боловч улс орны эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн тухайн үеийн онцлогтой холбоотойгоор өөрчлөлт гарсаар байдаг.

⁹ UNFPA: State of world population 2011

Хүн ам, орон сууцны 2000 оны тооллогын дүнг 1979 оныхтой харьцуулахад 18-19 насны эрэгтэйчүүдийн гэрлэлт 1.4 пунктээр нэмэгдсэн байхад энэ насны эмэгтэйчүүдийн гэрлэлт 2.7 пунктээр буурч, 20-24 насны хувьд эрэгтэйчүүдийн гэрлэлт өсөөд харин эмэгтэйчүүдийнх 11.2 пунктээр багассан бол хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын дүнгээр 18-24 насны залуучуудын дунд огт гэрлээгүй залуучууд 73.0 хувь эзэлж байгааг хүйсээр авч үзвэл энэ насны эрэгтэйчүүдийн 78.8 хувь, эмэгтэйчүүдийн 67.1 хувь нь огт гэрлээгүй байна.

Тооллого хоорондын жилүүдэд гэрлэх үйл явцын үндсэн төрх хэвээр хадгалагдаж, харин нарийвчлан шинжлэхэд зарим нэг сонирхолтой өөрчлөлтүүд гарсан нь ажиглагдлаа. Хамгийн мэдэгдэхүйц өөрчлөлт бол 18-24 насны залуучуудын дунд огт гэрлээгүй хүмүүсийн эзлэх хувь 2010 оны тооллогоор 1979 оныхоос эрэгтэйчүүдийн хувьд 3.2 пунктээр буурч, эмэгтэйчүүдийн хувьд 12.1 пунктээр өссөн, 1989 оныхоос эрэгтэйчүүдэд 3.6 пунктээр буурсан, эмэгтэйчүүдэд 6.4 пунктээр өндөр, харин 2000 оныхоос огт гэрлээгүй эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь 6.7, эмэгтэйчүүдийнх 7.0 пунктээр буурсан байна. /Хүснэгт 4.1/.

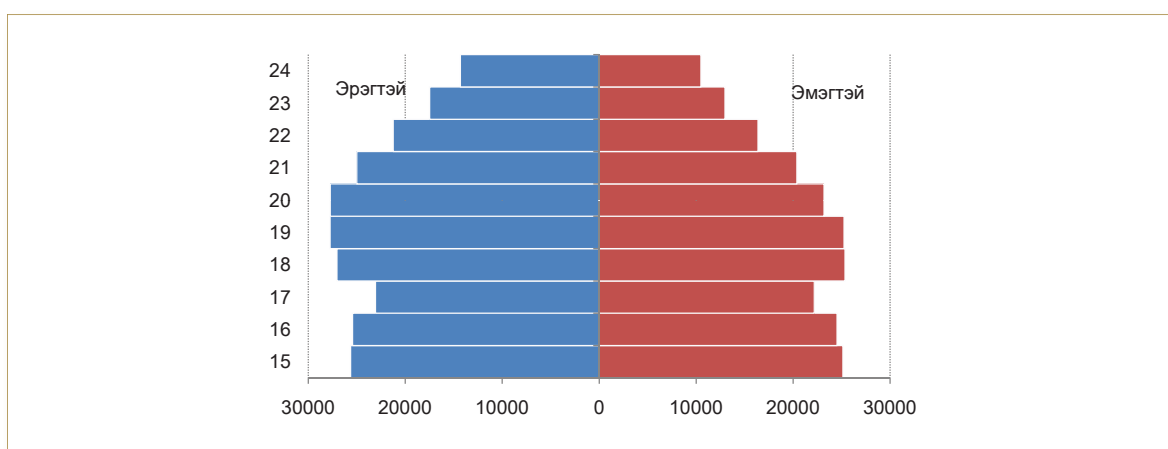
ХҮСНЭГТ 4.1. 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, НИЙТ ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ХҮЙС, ТООЛЛОГО ЯВАГДСАН ОНУУДААР

Насны бүлэг	Гэрлэлтийн байдал				Бүгд	
	Огт гэрлээгүй	Гэрлэсэн	Цуцалсан	Бэлэвсэн	Хувь	Тоо
1979 ОН						
18-19	98.3	1.7	-	-	100.0	35 153
20-24	73.1	26.4	0.4	0.1	100.0	64 083
Эрэгтэй - Бүгд	82.0	17.7	0.3	-	100.0	99 236
18-19	84.5	15.1	0.3	0.1	100.0	33 646
20-24	39.9	58.0	1.8	0.3	100.0	65 533
Эмэгтэй - Бүгд	55.0	43.5	1.3	0.2	100.0	99 179
1989 ОН						
18-19	98.6	1.4	-	-	100.0	43 761
20-24	75.1	24.6	0.2	0.1	100.0	97 505
Эрэгтэй - Бүгд	82.4	17.4	0.2	-	100.0	141 266
18-19	91.6	8.2	0.2	0.1	100.0	41 136
20-24	47.8	50.8	1.1	0.3	100.0	98 547
Эмэгтэй - Бүгд	60.7	38.3	0.8	0.2	100.0	139 683
2000 ОН						
18-19	96.8	3.1	0.1	-	100.0	133 327
20-24	70.7	28.8	0.5	-	100.0	118 023
Эрэгтэй - Бүгд	85.5	14.2	0.2	-	100.0	251 350
18-19	87.4	12.4	0.2	-	100.0	130 031
20-24	51.7	46.8	1.3	0.2	100.0	117 728
Эмэгтэй - Бүгд	74.1	25.1	0.6	0.1	100.0	247 759
2010 ОН						
18-19	97.3	2.6	0.1	-	100.0	56 324
20-24	71.7	27.8	0.5	-	100.0	147 472
Эрэгтэй - Бүгд	78.8	20.9	0.3	-	100.0	203 796
18-19	92.2	7.7	0.1	-	100.0	54 875
20-24	57.7	41.3	0.9	0.1	100.0	144 711
Эмэгтэй - Бүгд	67.1	32.1	0.7	0.1	100.0	199 586

Гэрлэлтийн байдал нь амьдралын хугацаа, насжилтын үйл явцтай нягт холбоотой байдаг тул түүнийг нас, хүйсийн ялгавартай байдлаар авч судлах хэрэгтэй байдаг. Огт гэрлээгүй хүмүүсийн эзлэх хувь 15-19 насны бүлэгт хамгийн өндөр, түүний дотор энэ насны эрэгтэйчүүдийн дийлэнхи нь гэрлээгүй байгаа нь манай улсын “Гэр бүлийн тухай” хуулинд эрэгтэй, эмэгтэй ялгаагүй гэрлэх насыг 18 насаар заасан байдагтай холбоотой байж болох юм. 15-19 насны огт гэрлээгүй залуучуудын 45.0 хувь нь 15-18 насныхан, тэдний 51.0 хувь эрэгтэйчүүд байна.

15-19 насны огт гэрлээгүй хүн амыг хүйсээр авч үзэхэд бусад насны бүлгүүдээс харьцангуй бага зөрөөтэй, тухайлбал 1979 онд эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдээс 13.6, 1989 онд 7.4, 2000 онд 4.3 пунктээр, 2010 онд 2.4 пунктээр (тооллогын он хойшлох тусам багассан байна) их байна. Харин 20-24 насны бүлэгт энэ зөрөө улам нэмэгдэж байна.

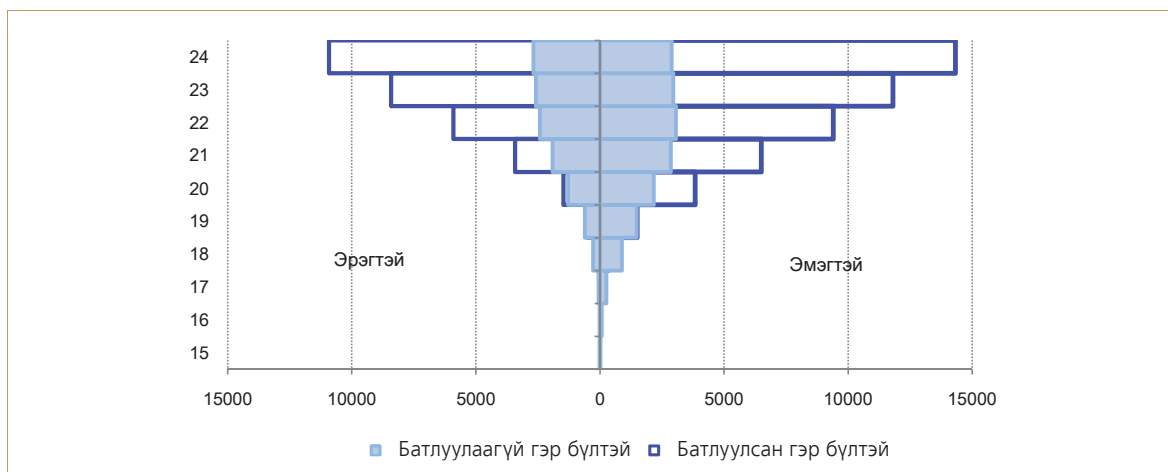
ЗУРАГ 4.2. ОГТ ГЭРЛЭЭГҮЙ ЗАЛУУЧУУДЫН НАС, ХҮЙСИЙН СУВАРГА, 2010 ОН

Гэр бүл нь нийгмийн байнгын анхааралд байх ёстой үнэт зүйл, нийгмийн тогтвортой байдлыг хангагч хамтын хүч, нийгэм оршин тогтнох нийтлэг хэлбэр юм. Гэрлэлт, гэрлэлтийн харилцаа нь хоёр хүний хувийн хэрэг мэт боловч өөрийн утга агуулгатай, ач холбогдол бүхий нийгмийн чухал үзэгдэл юм.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын дүнгээс харахад 15-24 насны залуучуудын 14.3 хувь нь батлуулсан гэр бүлтэй, 5.2 хувь нь батлуулаагүй гэр бүлтэй буюу хамт амьдардаг хосууд байна.

ЗУРАГ 4.3. ГЭР БҮЛТЭЙ ЗАЛУУЧУУДЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, 2010 ОН

Сүүлийн жилүүдэд хамтран амьдрах явдал залуучуудын дунд нэлээд байгаа бөгөөд хот, хөдөөгүй ажиглагдах болжээ. Хүн ам, орон сууцны 2000 оны улсын тооллогод 15-24 насны 32660 залуучууд, үүнээс 38.8 хувь нь эрэгтэйчүүд, 61.2 хувь нь эмэгтэйчүүд, хотод 8481 эрэгтэйчүүд, 13155 эмэгтэйчүүд, хөдөөд 4191 эрэгтэйчүүд, 6833 эмэгтэйчүүд батлуулаагүй гэр бүлтэй буюу хамтран амьдардаг гэж тоолуулсан бол 2010 оны тооллогын дүнгээр 33345 болж, үүнээс 50.1 хувь нь эрэгтэй, 49.9 хувь нь эмэгтэйчүүд болж нэмэгдсэн байна. Хөдөөгийн залуучуудаас хотын залуучууд, түүний дотор эмэгтэйчүүд хостойгоо гэрлэлтээ батлуулахгүйгээр хамтран амьдрах нь илүүтэй байна. Жишээлбэл, хотод тоологдсон 15-24 насны хамтран амьдрагчдын тоо хөдөө тоологдсоноос 5.9 дахин нэмэгдсэн байна.

Гэр бүл салалт нь эрх зүйн үүднээс батлагдан тогтоогдсон гэр бүлийн харилцаа хууль эрх зүйн үндэслэлтэйгээр төгсгөл болох үзэгдэл юм. Сүүлийн 2 тооллогын дүнгээс харахад гэр бүлээ цуцалсан, тусгаарласан 15-24 насны залуучуудын тоо 2010 оны тооллогоор 2026 болж, 2000 оны тооллогынхоос 7.7 хувиар буурчээ. Мөн энэ насны бэлэвсэн залуучуудын тоо 2000 оныхоос 35.0 хувиар буурсны дотор 15-24 насны бэлэвсэн эрэгтэйчүүд 2.2 дахин, эмэгтэйчүүдийнх 1.5 дахин буурчээ /Хүснэгт 4.2/.

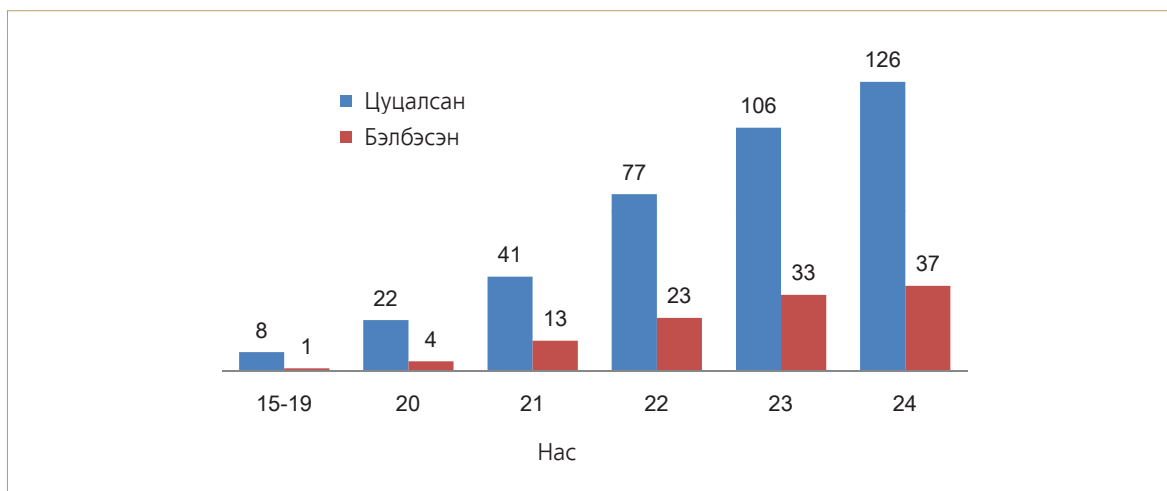
ХҮСНЭГТ 4.2. 15-24 НАСНЫ ЦУЦАЛСАН, БЭЛЭВСЭН ЗАЛУУЧУУД, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, ХҮЙСЭЭР, ТООЛЛОГО ЯВАГДСАН ОНУУДААР

Хүйс	15-19		20-24	
	Цуцалсан	Бэлэвсэн	Цуцалсан	Бэлэвсэн
1979 ОН				
Эрэгтэй	0.0	0.0	0.4	0.1
Эмэгтэй	0.3	0.1	1.8	0.3
1989 ОН				
Эрэгтэй	0.0	0.0	0.2	0.1
Эмэгтэй	0.2	0.1	1.1	0.3
2000 ОН				
Эрэгтэй	0.0	0.0	0.5	0.0
Эмэгтэй	0.1	0.0	1.3	0.0
2010 ОН				
Эрэгтэй	0.0	0.0	0.4	0.0
Эмэгтэй	0.0	0.0	0.9	0.1

Өрхийн тэргүүн нас эцэслэсний дараа хүүхдээрээ өрх тэргүүлүүлэх уламжлал бидэнд байдаг бөгөөд гэр бүл цуцлалт, бэлэвсрэлт нь эмэгтэйчүүд өрх тэргүүлэх шалтгаан болж байна. Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор өрх тэргүүлэн амьдарч байгаа 15-24 насны 8.6 мянган эмэгтэйчүүд байгаагийн 94.3 хувь нь огт гэр бүл болоогүй эмэгтэйчүүд байна.

Өрх тэргүүлэн амьдарч байгаа залуу эмэгтэйчүүдийн 5.7 хувь нь гэр бүл салалт, бэлэвсрэлтээс үүдэн өрх тэргүүлж байна. Гэр бүл салалтаас үүдэн өрх толгойлж байгаа 15-24 насны эмэгтэйчүүдийн 67.4 хувийг гэр бүлээ албан ёсоор цуцлуулаагүй тусдаа амьдарч байгаа хүмүүс эзэлж байна.

ЗУРАГ 4.4. ӨРХ ТЭРГҮҮЛЭН АМЬДАРЧ БАЙГАА ЗАЛУУЧУУД,
НАС, ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР, 2010 ОН

Өрх тэргүүлэн амьдарч байгаа 15-24 насны залуучуудын 88.5 хувь нь хотод, 11.5 хувь нь хөдөөд тоологдсон бөгөөд хотын эмэгтэйчүүдийн 88.3 хувь, хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийн 63.8 хувь нь мөн л гэр бүл цуцлалтаас үүдэн өрх тэргүүлэн амьдрах болсон байна.

4.2 ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН

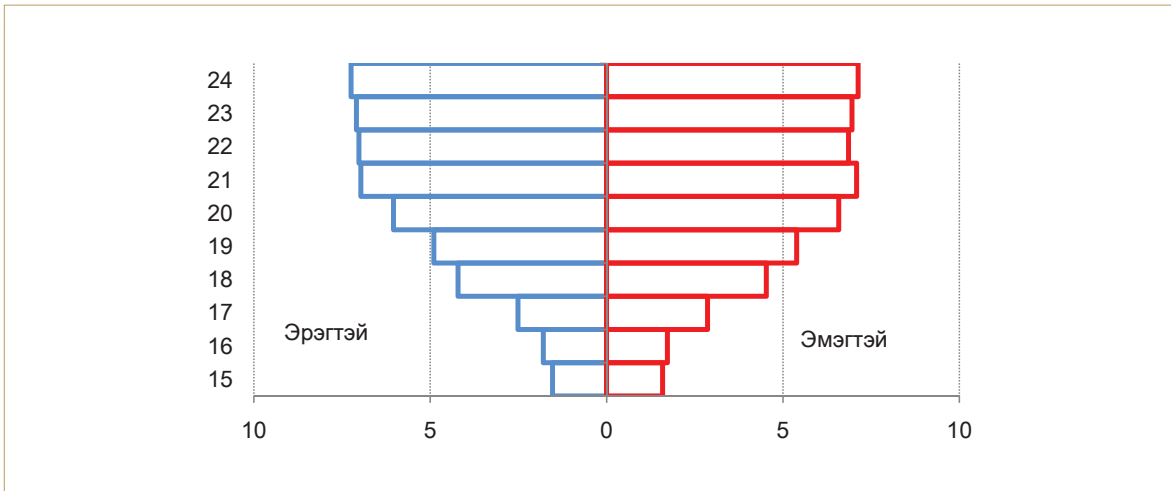
Хүн амын шилжих хөдөлгөөн нь хүн амын тоо, бүтэц, бүрэлдэхүүнийг өөрчилдөг гол хүчин зүйл юм. Шилжих хөдөлгөөнийг хэв шинжийн талаас нь 1) гадаад шилжих хөдөлгөөн, 2) дотоод шилжих хөдөлгөөн гэж ангилдаг. Гадаад шилжих хөдөлгөөн нь улс орны хэмжээний хүн амын тоо, бүтцийг өөрчилдөг бол дотоод шилжих хөдөлгөөн нь аймаг, сумдын хүн амын тоо, бүтцийг өөрчилдөг.

НҮБ-ын Эдийн засаг, нийгмийн хэргийн газрын Хүн амын хэлтсээс гаргасан тооцоогоор, өнөөдөр дэлхийн хүн ам 7 тэрбум болж байгаа бөгөөд түүний 214 сая нь төрсөн улсаасаа өөр улсад амьдарч байна. 2010 онд АНУ (42.8 сая), ОХУ (12.3 сая), Герман (10.8 сая), Саудын Араб (7.3 сая), Канад (7.2 сая) улсууд хамгийн олон шилжин ирэгчдийг бусад улс орнуудаас хүлээн авсан бол хамгийн олон шилжигчдийг бусад улс орон руу илгээсэн топ 3 орон нь БНХАУ (35.0 сая), БНЭУ (20.0 сая), Филиппин (7.0 сая) улсууд байна⁹.

Манай улсын хувьд хүн амын гадаад шилжих хөдөлгөөний талаарх тогтмол давтамжтайгаар гардаг албан ёсны статистикийн мэдээлэл байхгүй бөгөөд хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор гадаадад 6 сараас дээш хугацаагаар амьдарч байгаа Монгол Улсын иргэдийг тоолсон юм. Энэ тооллогын дүнгээр манай улсын иргэн 15-24 насны 29.6 мянган залуучууд дэлхийн өнцөг булан бүрт амьдарч байна. Эдгээр залуучуудын 49.3 хувь нь эрэгтэйчүүд, 50.7 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Нас ахих тутам аль ч хүйсийн хувьд тоо нь нэмэгдсээр 21-ээс дээш насанд илүү их өсөлттэй байна.

⁹ UNFPA: State of world population 2011

ЗУРАГ 4.5. ГАДААДАД 6 САРААС ДЭЭШ ХУГАЦААГААР ОРШИН СУУЖ БАЙГАА МОНГОЛ УЛСЫН ХАРЬЯАТ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, 2010 ОН

Гадаадад урт хугацаагаар байнга амьдарч байгаа 15-24 насны залуучуудын 31.0 хувь нь 15-19 насныхан байна. 15-24 насны эдгээр залуучуудын талаас илүү буюу 57.3 хувь нь БНСУ (19.9%), БНХАУ (14.1%), АНУ (13.2%), ОХУ (10.1)-д оршин сууж байна.

Хүн амын дотоод шилжих хөдөлгөөн нь хөдөөгөөс хот руу, хөдөөгөөс хөдөө рүү, хотоос хот руу, хотоос хөдөө рүү чиглэсэн гэсэн 4 урсгалтай бөгөөд ядуу буурай орнуудад хөдөөгөөс хөдөө рүү чиглэсэн шилжилт голлож байдаг бол хөгжиж буй орнуудад хөдөөгөөс хот руу шилжих шилжилт зонхилдог байна. Манай улсын хувьд ч шилжих хөдөлгөөний энэ урсгал давамгайлах шинжтэй байна.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод 15-24 насны 549.8 мянган залуучууд тоологдсоны 55.1 хувь нь төрснөөсөө хойш шилжих хөдөлгөөнд оролцоогүй залуучууд байна. Эдгээр залуучуудын 4.6 хувь нь буюу 25.5 мянга нь тоологдсон газартаа шилжиж ирээд 5-6 жил оршин сууж байна. Сүүлийн 5-6 жилийн дотор шилжих хөдөлгөөнд оролцсон 15-24 насны залуучуудын 30.4 хувь нь 15-19 насныхан, 69.6 хувь нь 20-24 насныхан байна. Хүйсээр нь авч үзвэл 53.0 хувь нь эрэгтэйчүүд, 47.0 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Шилжих хөдөлгөөнд оролцож байнга оршин суудаг газраа шилжин ирээд 5-6 жил болж буй эдгээр залуучуудын 88.2 хувь нь хотод тоологджээ.

Байнга оршин суудаг газраа шилжин ирээд 5-6 жил болж буй залуучуудын 30.4 хувь нь 15-19 насныхан, 69.6 хувь нь 20-24 насныхан байна. Сүүлийн 5-6 жилийн дотор шилжих хөдөлгөөнд оролцож тооллогын үед байнга оршин суудаг газартаа тоологдсон 15-24 насны залуучуудын 53.0 хувь нь эрэгтэйчүүд 47.0 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

ХҮСНЭГТ 4.3. ТООЛОГДСОН ГАЗАРТАА ШИЛЖИЖ ИРЭЭД 5-6 ЖИЛ ОРШИН СУУЖ БҮЙ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

Хүйс	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	15-19	20-24	Бүгд	15-19	20-24	Бүгд	15-19	20-24
БҮГД	98 288	7 775	17 768	81 642	6 929	15 609	16 646	846	2 159
Эрэгтэй	51 029	4 226	9 320	40 541	3 630	7 651	10 488	596	1 669
Эмэгтэй	47 259	3 549	8 448	41 101	3 299	7 958	6 158	250	490

Сүүлийн 5-6 жилд Улаанбаатар хотод 15-24 насны 166.4 мянган залуучууд шилжиж суурьшсан бөгөөд эдгээрийн 41.5 хувь нь 15-19 насныхан, 58.5 хувь нь 20-24 насныхан байна. Хүйсээр нь авч үзвэл, 47.1 хувь нь эрэгтэйчүүд, 52.9 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

Улаанбаатар хот руу Төв (15.5 мянга), Өвөрхангай (11.6 мянга), Архангай (10.8 мянга), Завхан (10.7 мянга), Увс (10.2 мянга) аймгуудаас хамгийн олон залуучууд шилжиж ирсэн байна.

Сүүлийн 5-6 жилд Дархан-Уул (11.7 мянга), Орхон (10.6 мянга), Сэлэнгэ (6.2 мянга), Төв (5.2 мянга) аймгууд хамгийн олон залуучуудыг хүлээн авч Улаанбаатар хотын дараа орж байгаа юм. Энэ хугацаанд Дорноговь аймаг 4.6 мянга, Өмнөговь аймаг 4.5 мянган залуучуудыг хүлээн авсан байна.

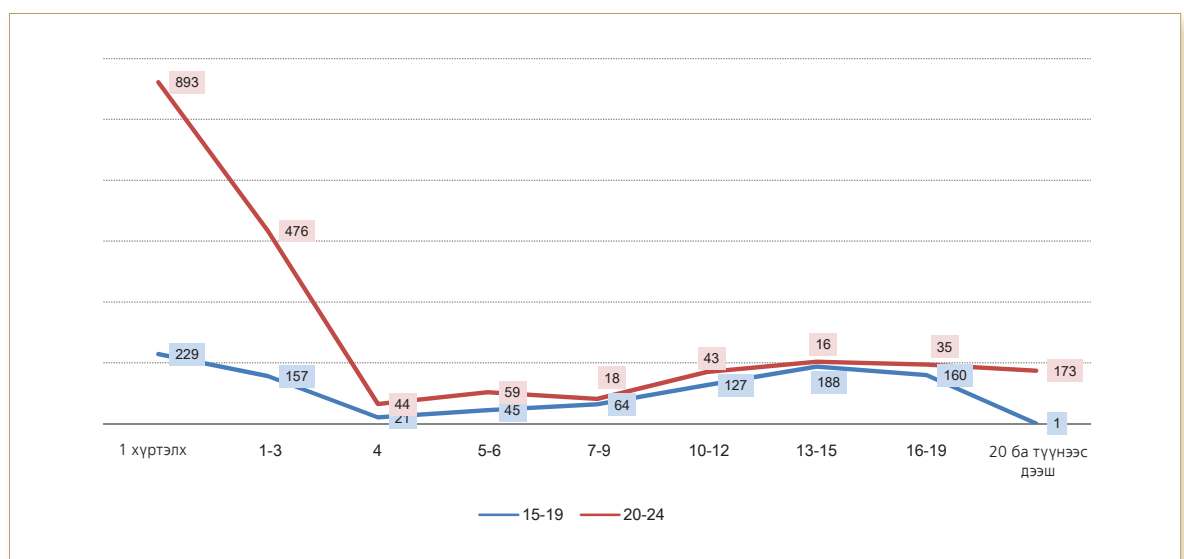
Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын дүнгээр, сүүлийн нэг жилд шилжих хөдөлгөөнд оролцсон 114.0 мянган хүний 42.6 хувийг 15-24 насны залуучууд эзэлж байгаа нь их, дээд, мэргэжлийн сургуульд суралцагчдыг тухайн суралцаж буй газарт нь тоолсонтой холбоотой байж болох юм. Шилжих хөдөлгөөнд оролцсон эдгээр залуучуудын 49.1 хувь нь эрэгтэйчүүд, 50.9 хувь нь эмэгтэйчүүд байна /Хүснэгт 4.4/.

ХҮСНЭГТ 4.4. СҮҮЛИЙН НЭГ ЖИЛД ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНД ОРОЛЦСОН 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУД, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Хүний тоо	Хувь	Хүний тоо	Хувь	Хүний тоо	Хувь
БҮГД	48 620	100.0	23 884	100.0	24 736	100.0
15-19	22 898	47.1	10 645	44.6	12 253	49.5
20-24	25 722	52.9	13 239	55.4	12 483	50.5

Гадаадад төрөөд хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын үед эх орондоо амьдарч байгаа 15-24 насны 2.7 мянган залуучууд байгаагийн 36.1 хувь нь 15-19 насныхан, 63.9 хувь нь 20-24 насны залуучууд байна. Эдгээр залуучуудын 40.8 хувь нь Монголдоо ирээд 1 жил хүрэхгүй хугацаанд амьдарч байна.

ЗУРАГ 4.6. ГАДААДАД ТӨРСӨН МОНГОЛ УЛСЫН ХАРЬАТ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ҮНДСЭН НЭГЖДЭЭ АМЬДАРЧ БУЙ ХУГАЦААГААР, 2010 ОН

4.3 БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН

2010 оны тооллогоор 6 ба түүнээс дээш насны хүн бүрээс боловсролын түвшин, бичиг үсгийн мэдлэг, 2-39 насны хүн амаас аль нэг шатны сургуульд суралцаж байгаа эсэхийг асуусан.

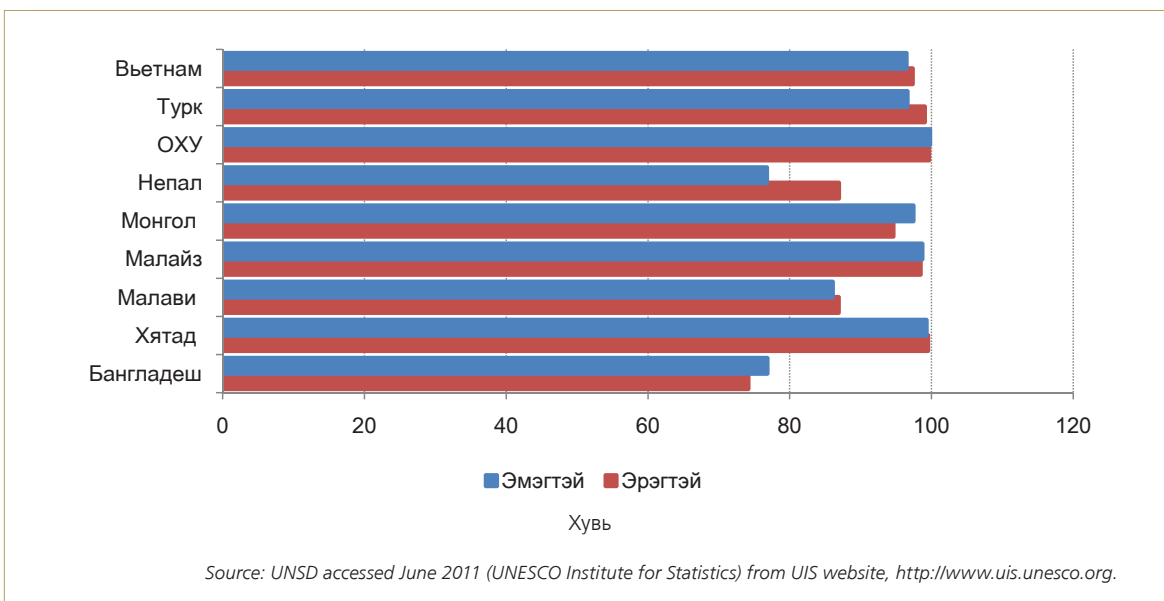
4.3.1 ЗАЛУУЧУУДЫН БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ

Бичиг үсгийн мэдлэг нь хүний эрхийн хамгийн чухал хэсэг бөгөөд чанартай суурь боловсрол нь бичиг үсгийн мэдлэгтэй хүүхдийг цаашдын амьдрал, сургалт боловсролд хөтөлдөг. Нэгдмэл, боловсролтой ард түмэн хөгжлийн тулгамдсан асуудлууд, сорилтыг давах, шийдвэрлэх хүчирхэг хүч болдог¹⁰.

Бичиг үсгийн мэдлэг гэсэн энэ үзүүлэлтийг тооцож буй зорилго нь хүн амын тэр дундаа насанд хүрэгчдийн оюуны потенциалын өсөлт, түүний нийгэм, эдийн засаг, соёлын хөгжилд оруулж буй хувь нэмрийг харуулах явдал юм.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор манай улсын 15-24 насны залуучуудын бичиг үсгийн мэдлэг 98.0 хувьтай байна. НҮБСХ-ийн мэдээллээр, 2009 оны байдлаар энэ үзүүлэлт бусад орнуудад тухайлбал ОХУ (100.0%), Хятад (99.0%), Малайз (99.0%) улсуудад манай улсынхаас өндөр, Бангладеш (75.0%), Непал (82.0%) зэрэг улсуудад доогуур байгаа ч эдгээр орнуудад эмэгтэйчүүдийн бичиг үсгийн мэдлэгийн түвшин эрэгтэйчүүдийнхээсээ доогуур байна.

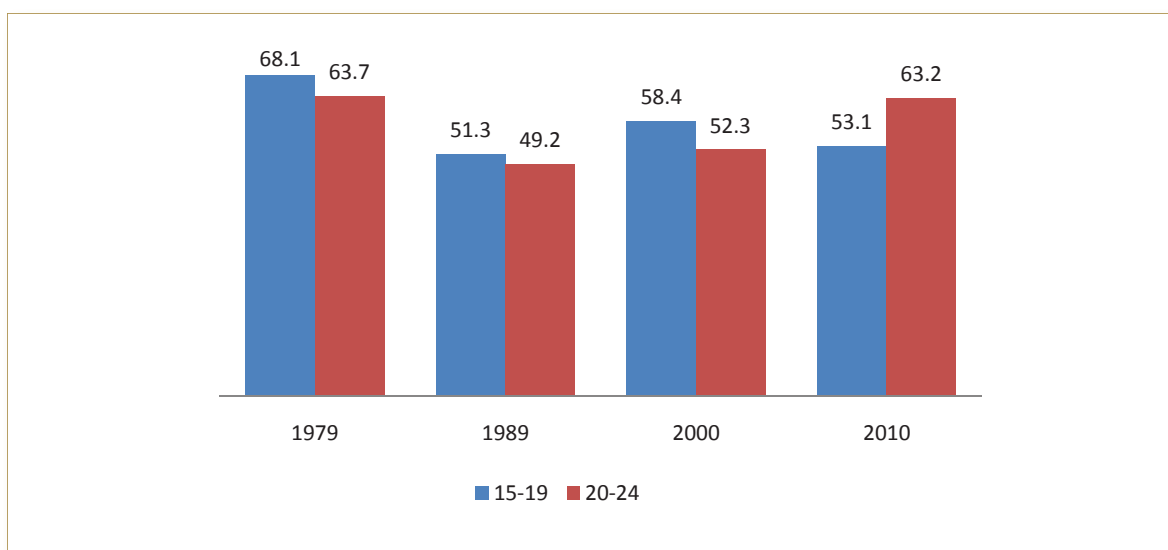
ЗУРАГ 4.7. 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, ХУВИАР, СОНГОСОН ОРНУУДААР, 2009 ОН

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын дүнгээр 15-24 насны нийт залуучуудын 3.7 хувь нь ямар нэг боловсролгүй байгаа ч эдгээр залуучуудын 58.9 хувь нь бичиг үсэг мэддэг байна. Сүүлийн 4 тооллогын дүнгээс харахад 1979, 1989, 2000 оны тооллогоор 15-19 насны бичиг үсэг мэдэгчдийн хувь 20-24 насныхнаас өндөр байсан бол 2010 оны тооллогоор 20-24 насны бичиг үсэг мэдэгчдийн хувь өндөр болсон байна.

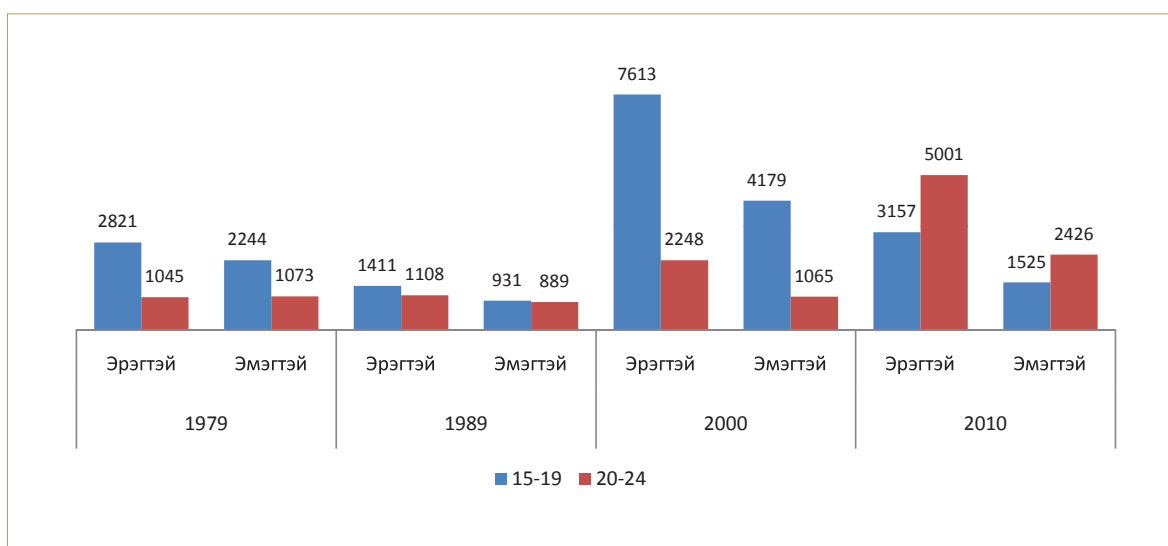
¹⁰ "International Literacy Statistics: Review of Concepts, Methodology and Current Data", UNESCO, 2008

ЗУРАГ 4.8. 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, ХУВЬ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ТООЛЛОГО ЯВАГДСАН ОНУУДААР

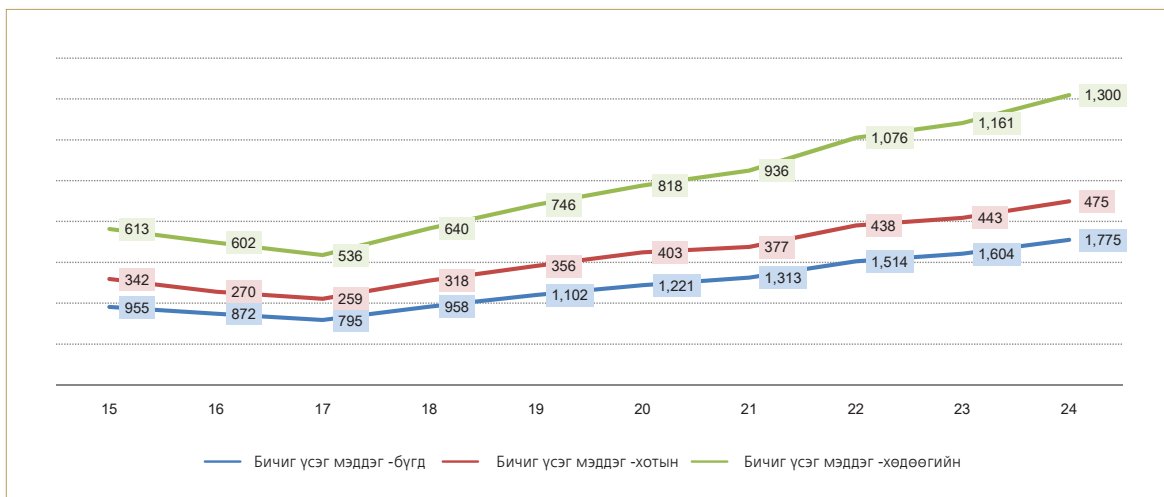
15-19 насны бичиг үсэг мэддэг эрэгтэйчүүдийн тоо 1979 оныхоос 1.1 дахин, 1989 оныхоос 2.2 дахин их байгаа ч 2000 оныхоос 2 дахин багассан бол 20-24 насны эрэгтэйчүүдийн хувьд 1979 оныхоос 4.8 дахин, 1989 оныхоос 4.5 дахин, 2000 оныхоос 1.6 дахин нэмэгдсэн байна. 15-19 насны бичиг үсэг мэддэг эмэгтэйчүүдийн тоо 1979 оныхоос 1.5 дахин, 2000 оныхоос 2.7 дахин бага, 1989 оныхоос 1.6 дахин их байгаа бол 20-24 насны бичиг үсэг мэддэг эмэгтэйчүүдийн тоо 1979 оныхоос 2.3 дахин, 1989 оныхоос 2.7 дахин, 2000 оныхоос 2.3 дахин их байна.

ЗУРАГ 4.9. БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ТООЛЛОГО ЯВАГДСАН ОНУУДААР

Хүн ам, орон сууцны тооллогод боловсролгүй ч бичиг үсэг мэддэг гэж хариулсан 15-24 насны залуучуудын 69.6 хувь нь хөдөөд тоологдсон байгаа нь энэ насны бүлгийн хотод амьдардаг залуучуудын боловсролын түвшин хөдөөгийнхөөс өндөр, сургууль завсардалт хөдөөгийнхөөс харьцангуй бага, үргэлжлүүлэн суралцах боломж илүү зэрэг олон зүйлээс шалтгаалсан байж болох юм. Боловсролгүй ч бичиг үсэг мэддэг залуучуудын тоо нас ахих тутам нэмэгдэж байна.

ЗУРАГ 4.10. БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

4.3.2 СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ

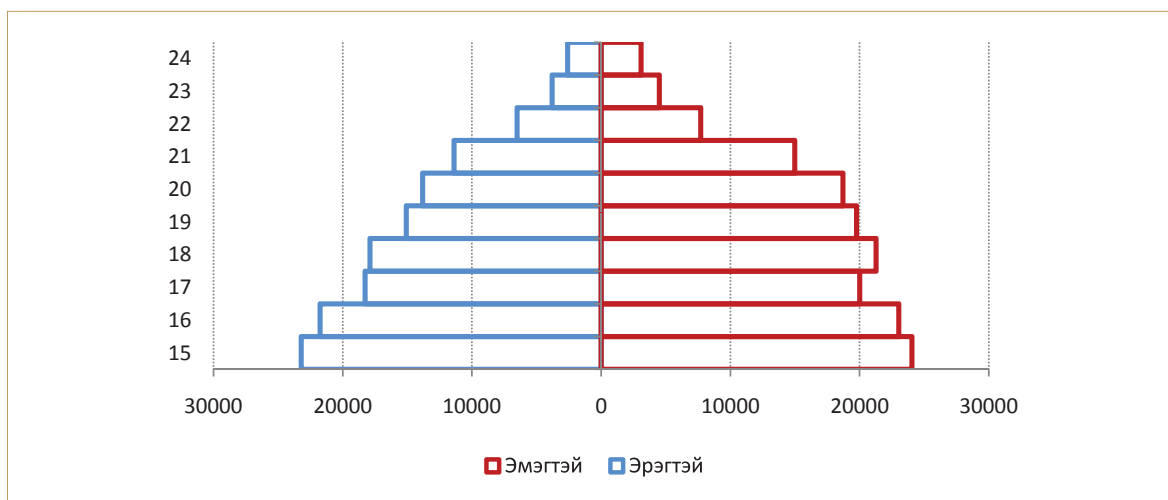
Тооллого явагдаж байх үед сургуульд суралцаж байгааг тодорхойлохдоо цэцэрлэгт хүмүүждэг эсэхийг 2-5 насны хүүхдээс, албан ёсны боловсрол олгох сургуульд суралцаж байгаа эсэхийг 6-39 насны хүн амаас асуусан болно.

НҮБ-аас гаргасан “Хүн ам, орон сууцны тооллогын удирдамж, зарчмууд”-ын 2.209-д “Сургуульд хамрагдалт нь тооллогын өдрүүдэд албан ёсны боловсрол олгох ямар нэг шатны сургуульд суралцаж байгаа тоолуулагчийн, хэрэв тооллого нь сургуулийн амралтын хугацаанд явагдсан бол тухайн хичээлийн жилийн төгсгөлд буюу өнгөрсөн хичээлийн жилийн турш суралцсан тоолуулагчаар тодорхойлогдоно. Боловсролын олон улсын стандарт ангилалд заасанчлан боловсрол гэдэгт хүний сурч боловсрох хэрэгцээг хангахад чиглэсэн зориудын, системтэй бүхий л үйл ажиллагаануудыг багтаан ойлгоно. Тооллогын зорилгоор ямар нэг шатны боловсрол олгодоггүй сургалтад хамрагдагчдыг “сургуульд хамрагдалт” гэж үзэхгүй” гэж заажээ. Түүнчлэн дээрх зөвлөмжид сургуульд хамрагдалт “сургуульд элсэлт”-тэй харилцан бие биеэ нөхдөг үзүүлэлт ч гэлээ сургуульд элсэлтийг захиргааны мэдээллээс авдгаараа ялгардаг гэдгийг дурьджээ.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын дүнгээр 15-24 насны 291.4 мянган залуучууд аль нэг шатны сургуульд суралцаж байгаа нь нийт тоологдсон энэ насны хүн амын 53.0 хувийг эзэлж байна. Сургуульд суралцдаг залуучуудын 46.1 хувь нь эрэгтэйчүүд, 53.9 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

Сургуульд суралцаж буй залуучуудын тоо 19 наснаас эхлэн нас ахих тусам буурч байна.

ЗУРАГ 4.11. СУРГУУЛЬД СУРАЛЦДАГ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, 2010 ОН

Хүн ам, орон сууцны 2000 оны тооллогоор 15 насны залуучуудын 72.8 хувь, 16-19 насныхны 40.0 хувь, 20-24 насныхны 15.6 хувь нь сургуульд хамрагдаж байсан бол 2010 оны тооллогоор 15 настнуудын 93.0 хувь, 16-19 насныхны 75.9 хувь, 20-24 насныхны 29.8 хувь нь сургуульд хамрагдаж байна.

ХҮСНЭГТ 4.5. 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТЫН ХУВЬ, НАС, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2000, 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
2010 ОН									
15	93.0	90.5	95.6	95.8	94.7	96.9	88.2	83.5	93.1
16-19	75.9	69.6	82.5	82.9	78.9	86.8	54.4	45.2	66.8
20-24	29.8	25.8	33.8	37.3	33.5	40.9	6.2	5.1	7.6
2000 ОН									
15	72.8	65.7	80.0	87.6	83.5	91.5	53.5	44.2	64.0
16-19	40.0	33.2	47.0	57.0	49.6	63.9	15.5	11.8	19.8
20-24	15.6	12.3	19.0	26.0	20.9	30.8	1.7	1.5	1.9

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын дүнгээр 168.4 мянган хүүхэд суурь боловсролд хамрагдаж байгаагийн 50.0 хувь нь хөвгүүд, 60.4 хувь хотод, 39.6 хувь нь хөдөө амьдарч байна.

Бүрэн дунд сургуульд болон МСҮТ-д 112.8 мянган залуучууд суралцаж байгаагийн 48.6 хувь нь эрэгтэйчүүд 51.4 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Эдгээр залуучуудын 71.3 хувь нь хотод, 28.7 хувь нь хөдөө амьдардаг залуучууд байна. Энэ нь суурь болон ахлах сургууль нийт 686, МСҮТ 63 ажиллаж байгаагийн талаас илүү нь хот сууринд төвлөрсөн байдагтай холбоотой юм. Нөгөө талаас хүмүүс хот, суурин руу шилжиж хүүхэддээ чанартай боловсрол эзэмшүүлэх гэсэн хүсэл ч мөн нөлөөлж байна.

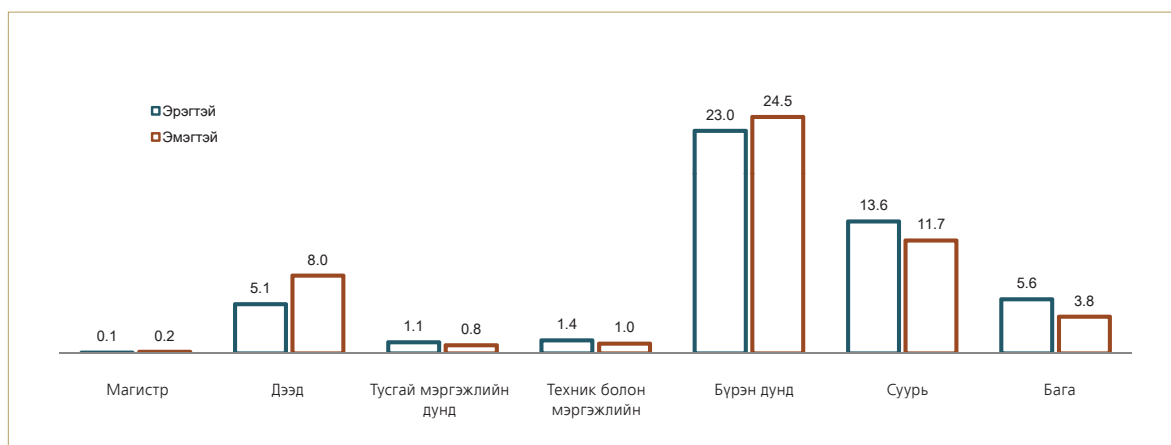
ХҮСНЭГТ 4.6. СУУРЬ БОЛОН БҮРЭН ДУНД БОЛОВСРОЛЫН СУРГУУЛЬД СУРАЛЦАГЧИД, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

	Суурь боловсролд хамрагдаж байгаа			Хүйсийн харьцаа	Бүрэн дунд болон МСҮТ-д суралцаж байгаа			Хүйсийн харьцаа
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй		Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	
БҮГД	168 505	84 308	84 197	100.1	112 781	54 801	57 980	94.5
Хот	101 731	50 725	51 006	99.4	80 463	39 643	40 820	97.1
Хөдөө	66 774	33 583	33 191	101.2	32 318	15 158	17 160	88.3

Боловсролын шатлал ахихад сургуульд хамрагдаж байгаа хөвгүүдийн тоо цөөрч охид давамгайлах хандлагатай болж байгаа бөгөөд энэ нь хот, хөдөөд ижил байна.

Тооллогод хамрагдсан 15-24 насны залуучуудын 96.3 хувь нь ямар нэг шатны боловсролтой гэж хариулсны 47.9 хувь нь бүрэн дунд боловсролтой, 25.3 хувь нь суурь боловсролтой, 13.4 хувь нь дээд боловсролтой байна. Хүйсээр авч үзвэл боловсролтой эрэгтэйчүүдийн 10.4 хувь нь дээд боловсролтой байгаа бол эмэгтэйчүүдийн 16.4 хувь нь дээд боловсролтой байгаа нь эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшин эрэгтэйчүүдийнхээс өндөр байгааг харуулж байна.

ЗУРАГ 4.12. 15-24 НАСНЫ ХҮН АМЫН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

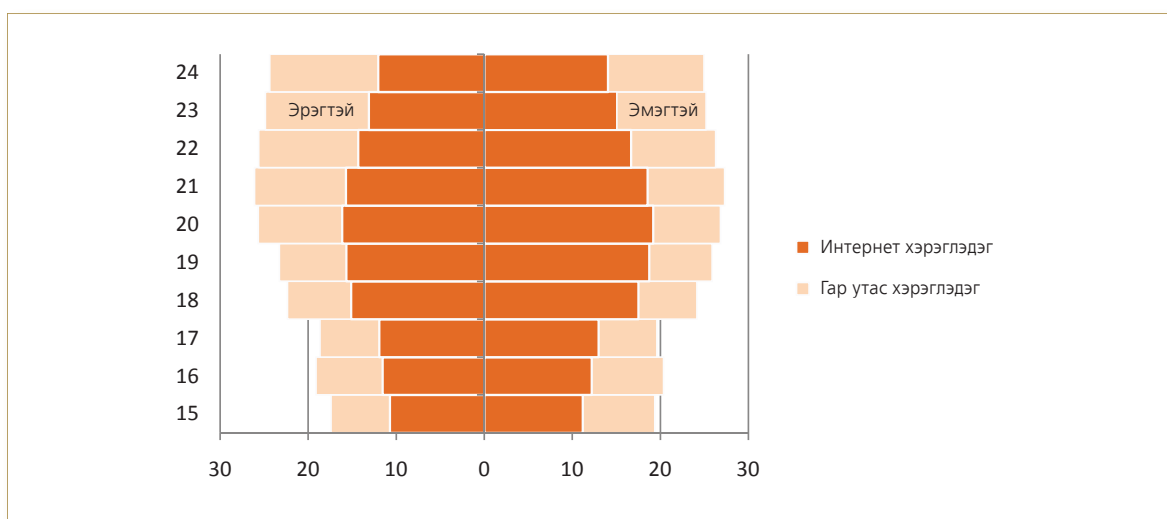

15-24 насны залуучуудын боловсролын байдалд гарсан нэг өөрчлөлт бол дээд боловсролтой залуучуудын тоо 1979 оныхоос 11 дахин, 1989 оныхоос 7 дахин, 2000 оныхоос 4.8 дахин өссөн байна. Хүйсээр авч үзвэл, энэ насны дээд боловсролтой эрэгтэйчүүдийн тоо 2000 оныхоос 5.4 дахин, эмэгтэйчүүдийн тоо 4.5 дахин нэмэгджээ.

4.4. ГАР УТАС, ИНТЕРНЕТИЙН ХЭРЭГЛЭЭ

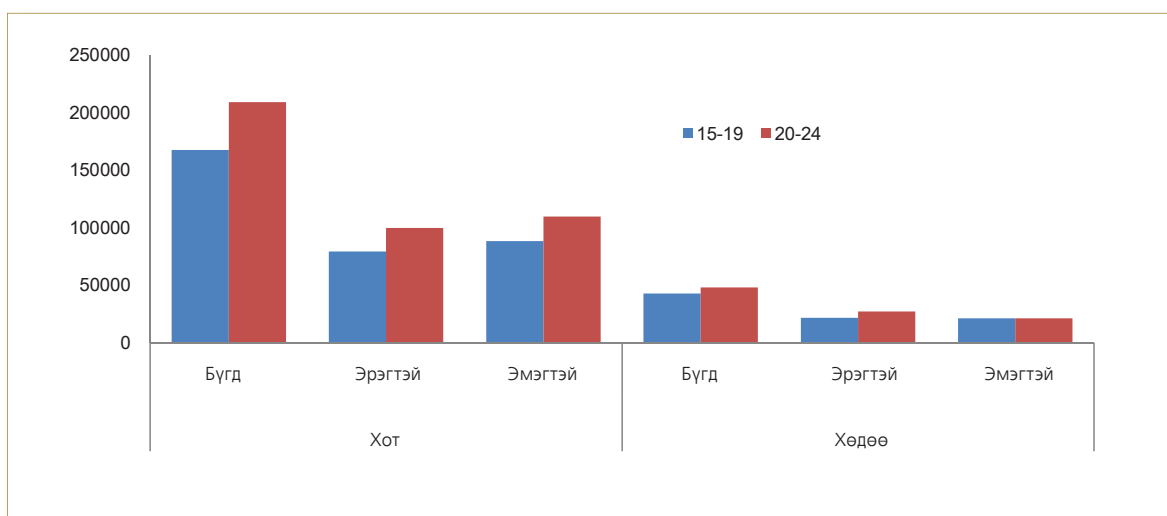
Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын дүнгээр гар утас хэрэглэдэг 15-24 насны 467.4 мянган залуучууд байгаагийн 48.7 хувь нь эрэгтэйчүүд, интернет хэрэглэдэг 292.5 мянган залуучуудын 46.6 хувь нь эрэгтэйчүүд байна. Гар утас хэрэглэгчдийн 55.0 хувь, интернет хэрэглэгчдийн талаас илүү нь буюу 52.9 нь 20-24 насны залуучууд байна. Гар утас, интернет хэрэглэгчдийн дотор эмэгтэйчүүдийн хувийн жин илүү байгаа нь эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшин эрэгтэйчүүдийнхээс илүү байгаатай холбоотой байж болох юм.

ЗУРАГ 4.13. ГАР УТАС, ИНТЕРНЕТ ХЭРЭГЛЭДЭГ ЗАЛУУЧУУДЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, 2010 ОН

Залуучуудын гар утасны хэрэглээг хот, хөдөөгөөр авч үзвэл гар утас хэрэглэгч залуучуудын 80.6 хувь нь хотод, 19.4 хувь нь хөдөөд тоологдсон нь хот сууринд амьдарч буй хүмүүст гар утас ашиглах боломж илүү байдагтай холбоотой юм.

ЗУРАГ 4.14. ГАР УТАС ХЭРЭГЛЭДЭГ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

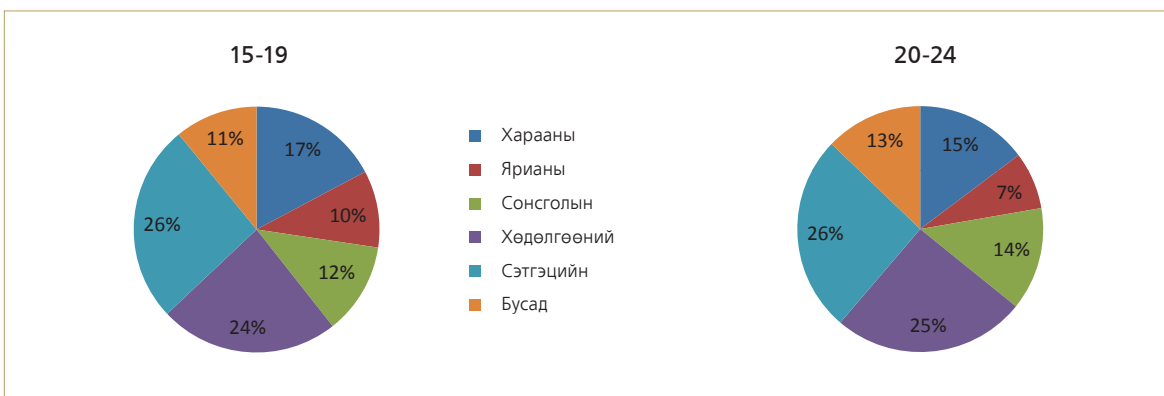
Гар утасны хэрэглээ хотод ч, хөдөөд ч, хүйсийн хувьд ч нас ахих тусам нэмэгдэж байна.

4.5. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЗАЛУУЧУУД

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын дүнгээр 108.1 мянган хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд байгаагийн 2.6 хувь нь буюу 14.3 мянга нь 15-24 насны залуучууд эзэлж байна. Эдгээр залуучуудын 57.0 хувь нь эрэгтэйчүүд, 43.0 хувь нь эмэгтэйчүүд, насны хувьд 44.8 хувь нь 15-19 насны залуучууд эзэлж байна.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй 15-24 насны залуучуудын тал хувь нь сэтгэцийн болон хөдөлгөөний бэрхшээлтэй залуучууд байна.

ЗУРАГ 4.15. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЗАЛУУЧУУД, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, НАСНЫ БҮЛЭГ, БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭРЭЭР, 2010 ОН

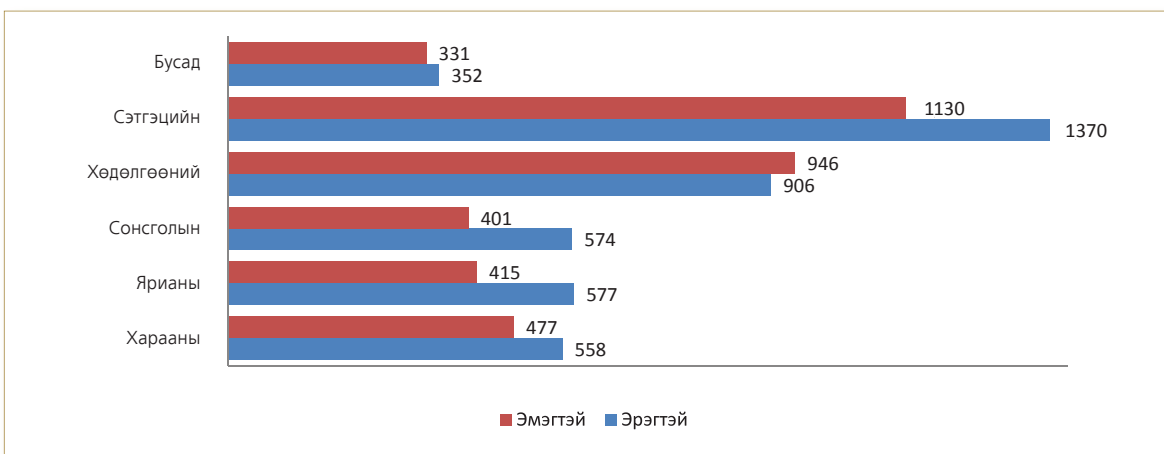

Хөгжлийн бэрхшээлийн төрөлхийн болон олдмол гэсэн 2 төрөл байдаг бөгөөд ердийн өвчин, мэргэжлээс шалтгаалах өвчин, үйлдвэрлэлийн болон ахуйн осол зэрэг шалтгаануудын улмаас олдмол төрлийн хөгжлийн бэрхшээлтэй болдог.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудын 55.9 хувь төрөлхийн, 44.1 хувь олдмол төрлийн бэрхшээлтэй хүмүүс байна.

Төрөлхийн хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн 21.9 хувийг 15-24 насны залуучууд эзэлж байгаа бөгөөд эдгээр залуучуудын талаас илүү нь 20-24 насны залуучууд, хүйсийн хувьд 54.0 хувь нь эрэгтэйчүүд, 46.0 хувь нь эмэгтэйчүүд эзэлж байна. Төрөлхийн хөгжлийн бэрхшээлтэй 15-24 насны залуучуудын 54.1 хувь нь сэтгэцийн болон хөдөлгөөний бэрхшээлтэй байна.

ЗУРАГ 4.16. ТӨРӨЛХИЙН ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭРЭЭР, 2010 ОН

Төрөлхийн хөгжлийн бэрхшээлтэй 15-24 насны залуучуудын 56.4 хувь нь хотод, 43.6 хувь нь хөдөөд тоологдсон бөгөөд талаас илүү нь сэтгэцийн болон хөдөлгөөний бэрхшээлтэй хүмүүс байна. Энэ нь хүйсийн хувьд ч, хот, хөдөөгөөр ч ялгаагүй манай залуучуудын дунд төрөлхийн энэ хэлбэрийн бэрхшээл зонхилж байгаа нь ажиглагдаж байна /Хүснэгт 4.7/.

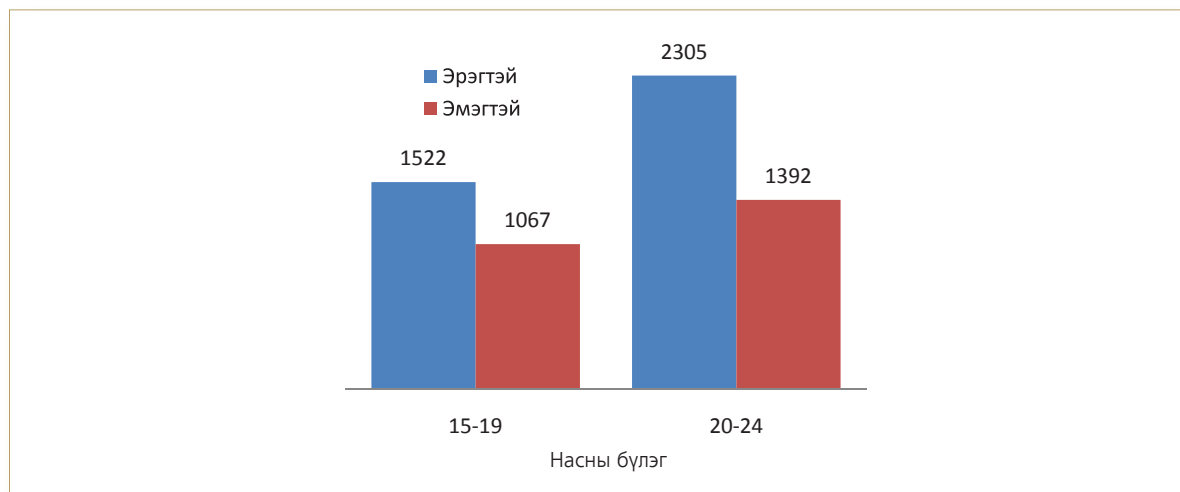
ХҮСНЭГТ 4.7. ТӨРӨЛХИЙН ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭР, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Бэрхшээлийн хэлбэр	Бүгд		Хот			Хөдөө			
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд
БҮГД	4 337	3 700	8 037	2 404	2 130	4 534	1 933	1 570	3 503
Харааны	558	477	1 035	287	279	566	271	198	469
Ярианы	577	415	992	306	224	530	271	191	462
Сонсголын	574	401	975	350	262	612	224	139	363
Хөдөлгөөний	906	946	1 852	554	562	1 116	352	384	736
Сэтгэцийн	1 370	1 130	2 500	698	588	1 286	672	542	1 214
Бусад	352	331	683	209	215	424	143	116	259

Түүнчлэн төрөлхийн сэтгэцийн болон хөдөлгөөний бэрхшээлтэй залуучуудын эзлэх хувь аль ч насанд зонхилох хувийг эзэлж байна.

Хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй залуучуудын 60.9 хувь нь эрэгтэйчүүд, 39.1 хувь нь эмэгтэйчүүд, насны хувьд талаас илүү буюу 58.8 хувийг 20-24 насны залуучууд эзэлж байна /Зураг 4.17/.

ЗУРАГ 4.17. ХӨГЖЛИЙН ОЛДМОЛ БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

Хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй залуучуудын дунд хөдөлгөөний бэрхшээл хамгийн өндөр хувьтай байгаа бол харааны болон сэтгэцийн бэрхшээл хоёр, гуравдугаар зонхилох бэрхшээл болж байна. Хүйсээр авч үзвэл эрэгтэйчүүдийн хувьд энэ байдал ижил байгаа ч эмэгтэйчүүдийн хувьд арай ялгаатай байгаа бөгөөд хөдөлгөөний бэрхшээл хамгийн өндөр хувьтай, сэтгэцийн болон харааны бэрхшээл хоёр, гуравдугаар зонхилох бэрхшээл болж байна. Хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй 15-24 насны залуучуудын 69.5 хувь нь хотод, 30.5 хувь нь хөдөөд тоологдсон байна /Хүснэгт 4.8/.

ХҮСНЭГТ 4.8. ХӨГЖЛИЙН ОЛДМОЛ БЭРХШЭЭЛТЭЙ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭР, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Бэрхшээлийн хэлбэр	Бүгд		Хот			Хөдөө			
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд
БҮГД	3 827	2 459	6 286	2 555	1 814	4 369	1 272	645	1 917
Ярианы	142	111	253	91	74	165	51	37	88
Сонголын	523	346	869	328	250	578	195	96	291
Хөдөлгөөний	1 130	544	1 674	745	410	1155	385	134	519
Сэтгэцийн	693	532	1 225	458	381	839	235	151	386
Бусад	634	397	1 031	436	296	732	198	101	299

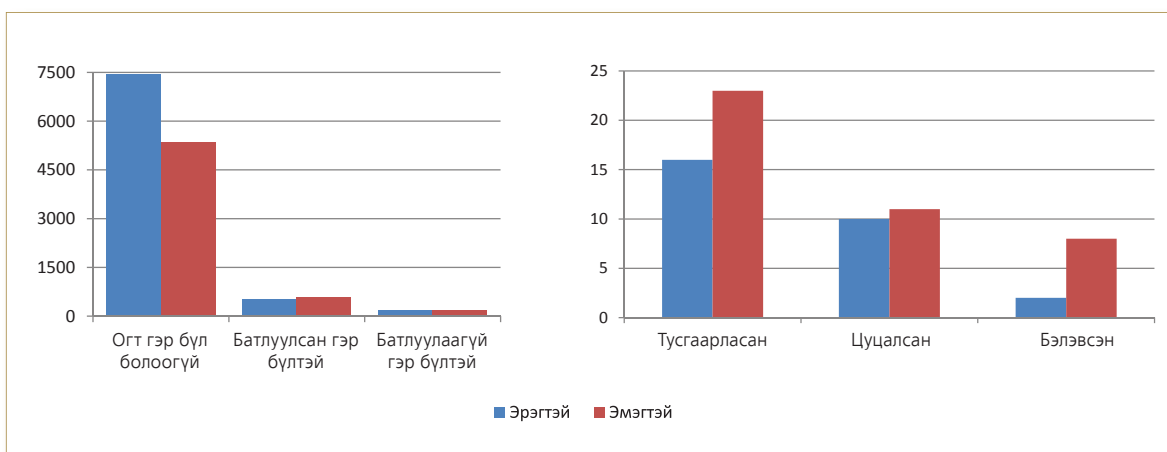
Хотод тоологдсон хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудын 58.5 хувийг эрэгтэйчүүд эзэлж байгаа бөгөөд хөдөлгөөний бэрхшээл хамгийн өндөр хувьтай, харааны болон сэтгэцийн бэрхшээл хоёр, гуравдугаар зонхилох бэрхшээл болж байна. Энэ нь хүйсийн хувьд ялгаагүй байна.

Харин хөдөөгийн залуучуудын 66.4 хувь нь эрэгтэйчүүд байгаа бөгөөд хөдөлгөөний бэрхшээл мөн хамгийн өндөр хувьтай, сэтгэцийн болон харааны бэрхшээл хоёр, гуравдугаар зонхилох бэрхшээл болж байгаа нь хүйсийн хувьд мөн ялгаагүй байна. Түүнчлэн зонхилох хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр насны хувьд ч ялгаагүй байна.

ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

Хөгжлийн бэрхшээлтэй 15-24 насны залуучуудын 89.3 хувь нь огт гэр бүл болоогүй залуучууд байгаа бөгөөд тэдний 58.2 хувь эрэгтэйчүүд, 41.8 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудын 7.7 хувь батлуулсан гэр бүлтэй, 2.5 хувь нь батлуулаагүй гэр бүлтэй, 0.4 гэр бүл цуцалсан байна. Гэр бүлтэй залуучуудын дотор гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд илүү байна.

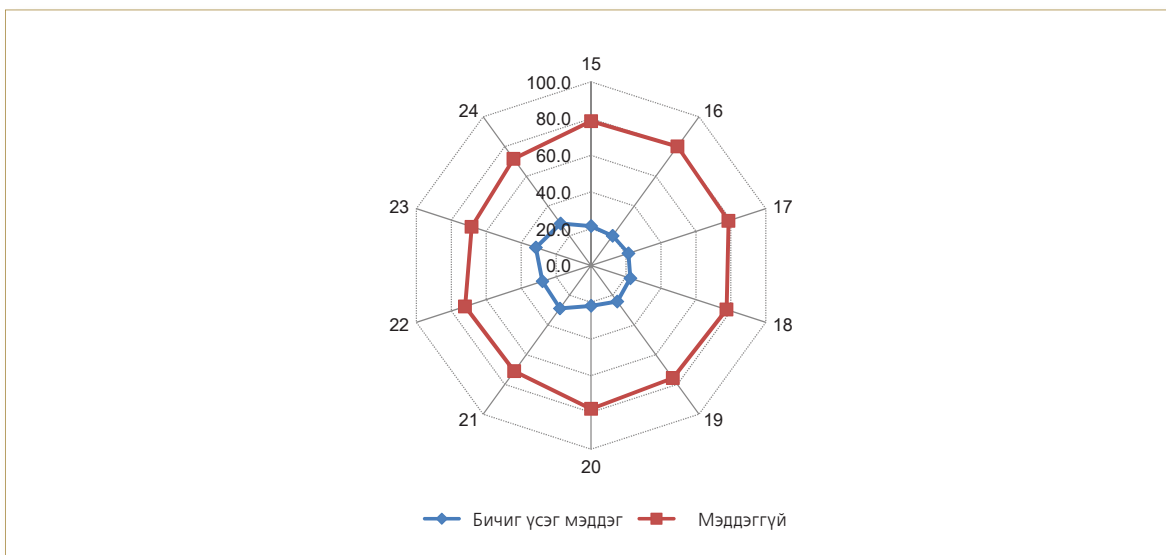
ЗУРАГ 4.18. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, ХҮЙС, ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР, 2010 ОН

БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ

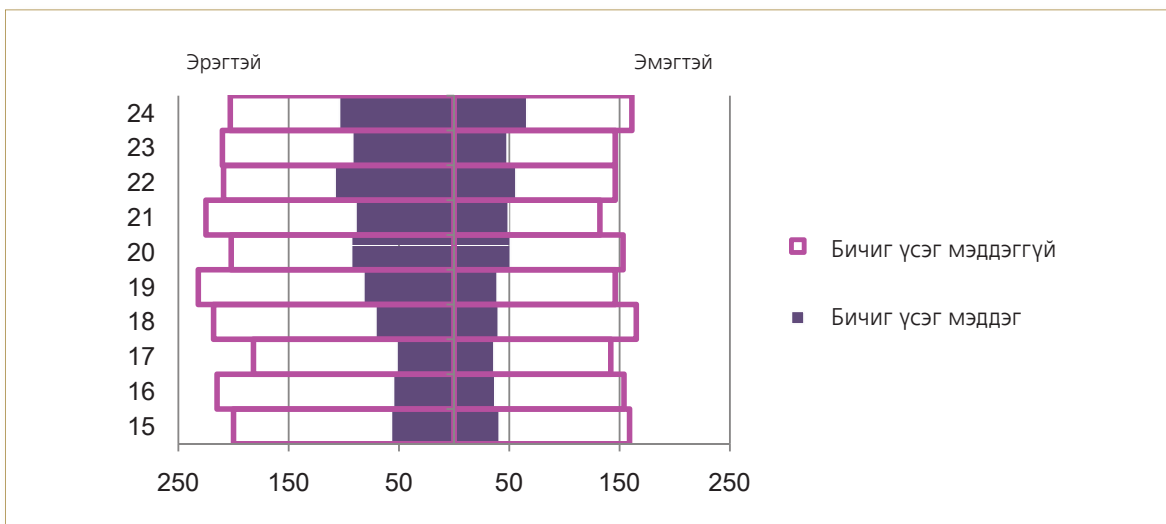
Хөгжлийн бэрхшээлтэй 15-24 насны залуучуудын 26.0 хувь нь боловсролгүй ч бичиг үсэг мэддэг бол 74.0 хувь нь бичиг үсгийн мэдлэггүй байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудын бичиг үсгийн мэдлэг нас ахих тусмаа нэмэгдэж байна.

ЗУРАГ 4.19. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЗАЛУУЧУУДЫН БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, ХУВЬ, НАСААР, 2010 ОН

Хүйсийн хувьд бичиг үсэг мэддэг, мэддэггүй эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдээсээ илүү байна.

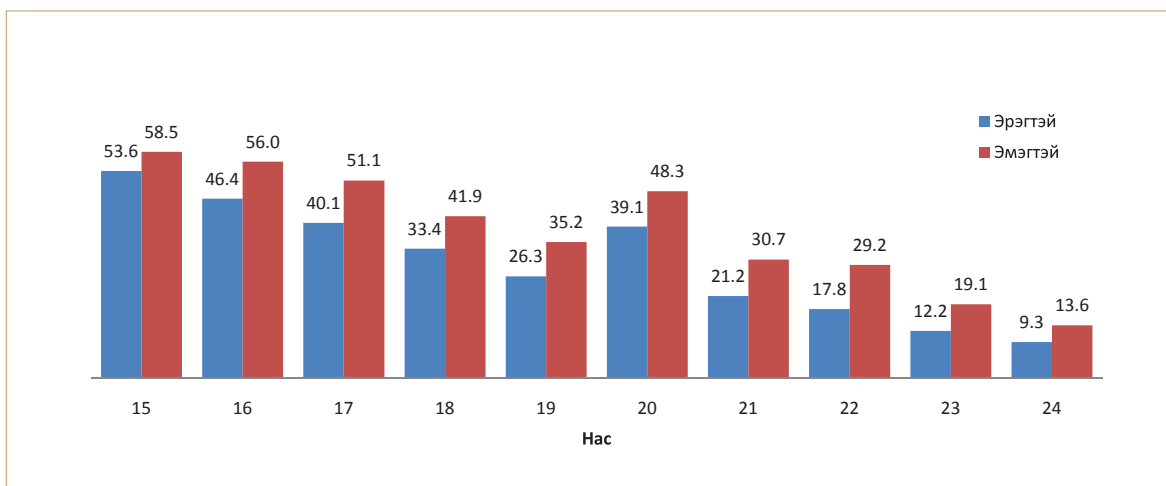
ЗУРАГ 4.20. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЗАЛУУЧУУДЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГЭЭР, 2010 ОН

СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ

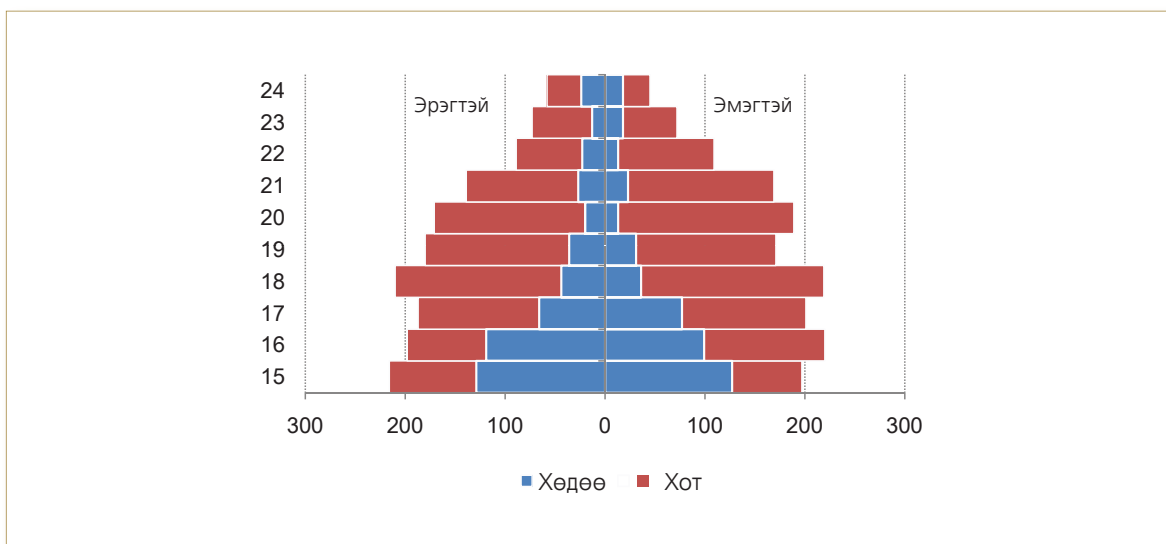
Хөгжлийн бэрхшээлтэй 15-24 насны залуучуудын 28.4 хувь нь сургуульд сурч байгаа, 71.6 хувь нь сургуульд сураагүй гэсэн хариулт өгчээ.

ЗУРАГ 4.21. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЗАЛУУЧУУДЫН СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ, ХУВЬ, НАС, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

Хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудын сургуульд хамрагдалт аль ч хүйсийн хувьд нас ахих тусам багасч байна. Энэ хандлага нь хот, хөдөөд ижил байна.

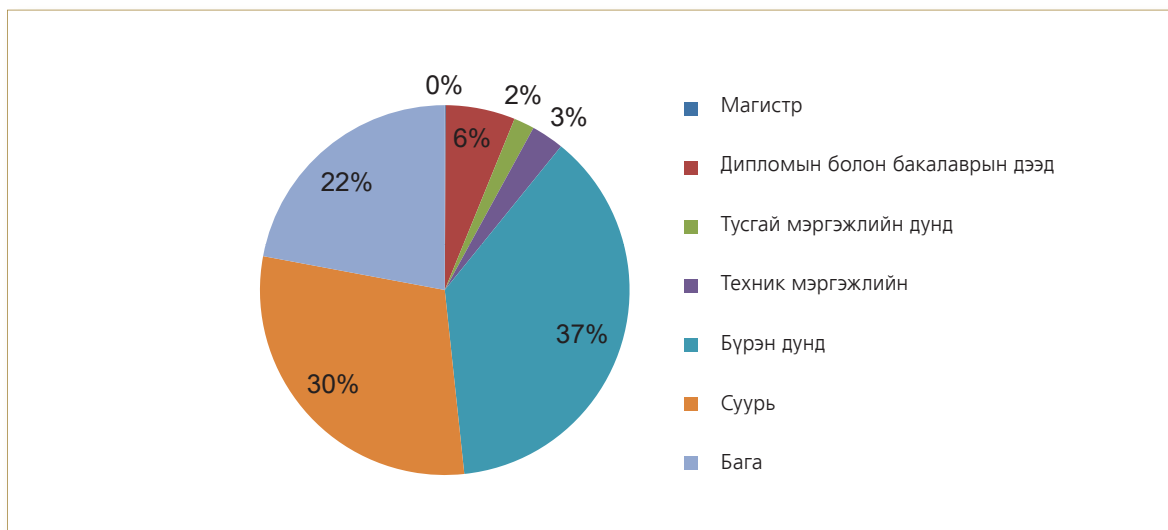
ЗУРАГ 4.22. СУРГУУЛЬД СУРАЛЦДАГ, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАС, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН

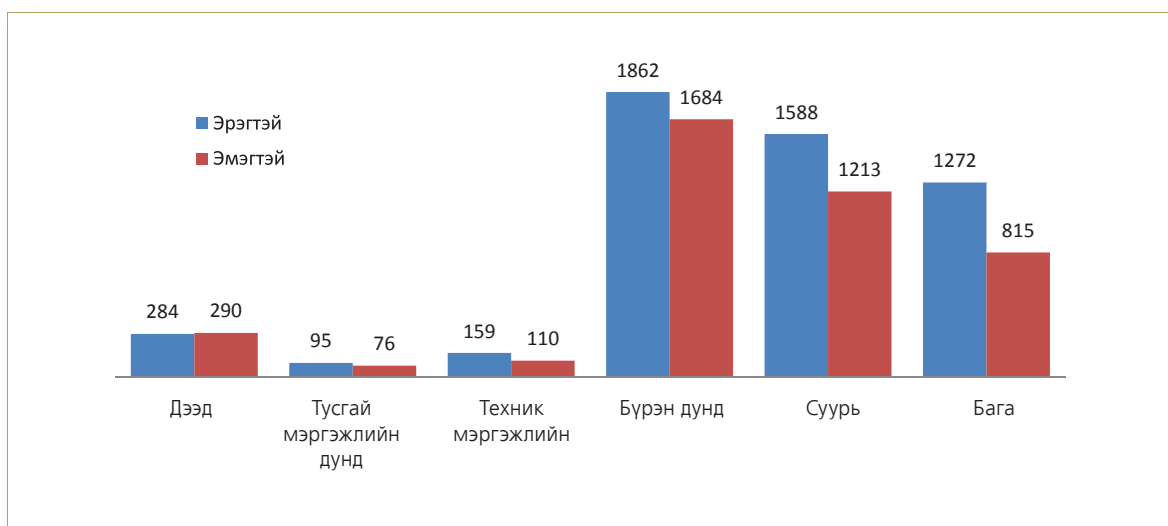
Хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудын 6.0 хувь нь дээд боловсролтой, 0.1 хувь магистр залуучууд байна.

ЗУРАГ 4.23. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЗАЛУУЧУУДЫН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХУВИАР, 2010 ОН

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн боловсролын түвшинг хүйсээр авч үзвэл дээд боловсролтой хүмүүсийн хувь бараг ижил, тусгай мэргэжлийн дундаас доош бүх шатны боловсролтой хүмүүсийн хувьд эрэгтэйчүүд давамгайл байна.

ЗУРАГ 4.24. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, ХҮЙС, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШНЭЭР, 2010 ОН

ТАВЛУГААР БҮЛЭГ

ЗАЛУУЧУУДЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ

Тооллогод эдийн засгийн идэвхийг гаргахын тулд богино хугацаанд, долоо хоногт хамааралтай тухайн үеийн идэвх гэсэн аргыг хэрэглэсэн бөгөөд 15-аас дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвхийн байдлыг нь тусгасан юм.

5.1. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод тоологдсон 15-24 насны 549.8 мянган залуучуудын 40.1 хувь нь эдийн засгийн идэвхтэй, тэдний хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин 67.3 хувь байна.

ХҮСНЭГТ 5.1. 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	15-19	20-24	Бүгд	15-19	20-24	Бүгд	15-19	20-24
15-24 насны хүн ам - Бүгд	549 828	257 645	292 183	410 118	188 334	221 784	139 710	69 311	70 399
Эдийн засгийн идэвхитэй хүн ам - Бүгд	220 740	42 615	178 125	139 571	21 141	118 430	81 169	21 474	59 695
Ажил эрхэлдэг хүн амын тоо	148 523	25 631	122 892	91 564	10 905	80 659	56 959	14 726	42 233
Ажилгүйчүүд	72 217	16 984	55 233	48 007	10 236	37 771	24 210	6 748	17 462
Тохирох ажил олдохгүй байгаа	22 353	5 492	16 861	14 331	3 130	11 201	8 022	2 362	5 660
Ажил хайж байгаа	49 864	11 492	38 372	33 676	7 106	26 570	16 188	4 386	11 802
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, %	40.1	16.5	61.0	34.0	11.2	53.4	58.1	31.0	84.8
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, %	67.3	60.1	69.0	65.6	51.6	68.1	70.2	68.6	70.7

15-24 насны залуучуудын эдийн засгийн идэвхийг авч үзвэл насны хувьд 20-24 насны залуучуудын идэвх 15-19 насныхнаас илүү, эрэгтэйчүүдийнх эмэгтэйчүүдийнхээс илүү байгаа нь 15-24 насны суралцагчдын дунд эмэгтэйчүүд зонхилж байдагтай холбоотой юм.

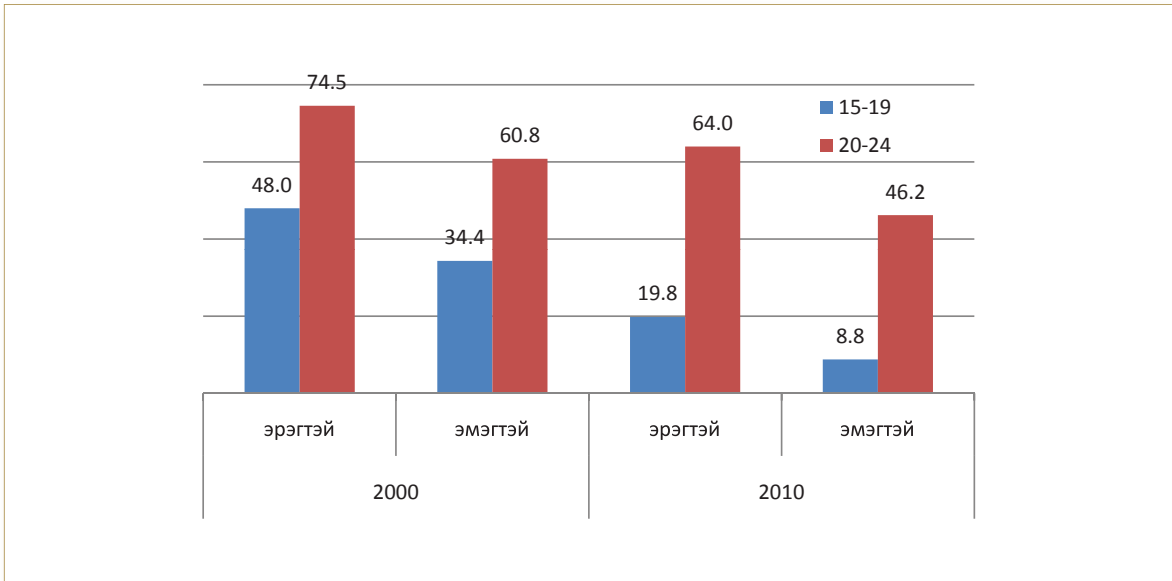
ХҮСНЭГТ 5.2. 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010 ОН

	Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам						Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам					
	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй		Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	мян. хүн	хувь*	мян. хүн	хувь*	мян. хүн	хувь*	мян. хүн	хувь*	мян. хүн	хувь*	мян. хүн	хувь*
БҮГД	198.4	36.1	120.3	43.3	78.1	28.7	351.4	63.9	157.8	56.7	193.6	71.3
15-19	37.1	14.4	25.9	19.8	11.2	8.8	220.5	85.6	104.7	80.2	115.8	91.2
20-24	161.3	55.2	94.4	64.0	66.9	46.2	130.9	44.8	53.1	36.0	77.8	53.8

* тухайн насны бүлгийн хүн амд эзлэх хувь

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын дүнгээр 15-24 насны залуучуудын ажиллах хүчний оролцооны түвшин 2000 оны тооллогынхоос буурсны дотор 15-19 настай хүн амынх 24.7, 20-24 настай залуучуудынх 6.7 хувиар буурсан байна. Ажиллах хүчний оролцооны түвшинг хүйсээр авч үзэхэд ч мөн өмнөх тооллогынхоос буурсан байна. Энэ нь 15-24 насны залуучуудын сургуульд хамрагдалт нэмэгдсэнтэй холбоотой байж болох юм.

ЗУРАГ 5.1. 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХУВЬ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2000, 2010 ОН

5.2. АЖИЛ ЭРХЛЭЛТ

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор 15-24 насны 49.9 мянган хүн хөдөлмөр эрхэлдэг гэсэн дүн гарсны 57.8 хувь нь эрэгтэйчүүд, 42.2 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Эдгээр залуучуудын 23.0 хувь нь 15-19 насныхан, 77.0 хувь нь 20-24 насныхан байна.

ХҮСНЭГТ 5.3. 15-24 НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ЗАЛУУЧУУД, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Хүйс	Бүгд		Хот		Хөдөө	
	тоо	хувь*	тоо	хувь*	тоо	хувь*
БҮГД	49 864	9.1	33 676	8.2	16 188	11.6
Эрэгтэй	28 826	10.4	19 209	9.6	9 617	12.3
Эмэгтэй	21 038	7.7	14 467	6.9	6 571	10.7

* тухайн насны бүлгийн хүн амд эзлэх хувь

Тооллогод хөдөлмөр эрхэлдэг гэж хариулсан 15-24 насны залуучуудын 67.5 хувь нь хотод байгаа нь хотод оршин сууж буй залуучууд ажил эрхлэх боломжоороо хөдөө амьдардаг залуучуудаас илүү байдагтай холбоотой байж болох юм.

Хөдөлмөр эрхэлдэг 15-24 насны залуучуудын 57.7 хувь нь эрэгтэйчүүд байна. Хөдөлмөр эрхэлдэг залуучуудын дотор эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь өндөр байгаа хандлага хот, хөдөөд ч мөн ижил байна.

ХҮСНЭГТ 5.4. 15-24 НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАС, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Мян.хүн

	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	49.9	28.8	21.0	33.7	22.2	14.5	16.2	9.6	6.5
15-19	11.5	7.2	4.3	7.1	4.4	2.7	4.4	2.7	1.6
20-24	38.4	21.6	16.7	26.6	17.8	11.8	11.8	6.9	4.9

Ажил эрхэлдэг залуучуудын тоо өмнөх тооллогын дүнгээс буурсан байгаа нь залуучуудын сургуульд хамрагдалт нэмэгдсэн, аж ахуйн нэгж байгууллагууд ажлын дадлага туршлагатай, ажил гүйцэтгэх чадвар сайтай, бүтээмж өндөртэй хүмүүсийг ажиллуулах сонирхол нэмэгдэж байгаа зэрэг шалтгаанаас гадна өнгөрсөн жилүүдэд ажиллаж байсан энэ насны хүмүүс нас дэвшсэнтэй холбоотой юм /Хүснэгт 5.5/.

ХҮСНЭГТ 5.5. 15-24 НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2000, 2010 ОН

Мян.хүн

Насны бүлэг	2000			2010			2010 2000 %
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	
БҮГД	207.0	117.5	89.5	148.5	91.4	57.1	71.7
15-19	80.9	48.4	32.5	25.6	18.7	6.9	31.6
20-24	126.1	69.1	57.0	122.9	72.7	50.2	97.5

Ажил эрхэлдэг залуучуудын 61.6 хувь нь хотод тоологдсон, 38.4 хувь нь хөдөөд тоологдсон байна. Хотын залуучууд голчлон бөөний болон жижиглэн худалдаа, боловсруулах үйлдвэрлэл, барилгын салбарт ажиллаж байгаа бол хөдөөгийн залуучуудын дийлэнх нь хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллаж байна.

ХҮСНЭГТ 5.6. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР, 2010 ОН

Мян.хүн

	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	15-19	20-24	Бүгд	15-19	20-24	Бүгд	15-19	20-24
БҮГД	148.5	25.6	122.9	91.6	10.9	80.7	57.0	14.7	42.2
ХАА, ан агнуур, ойн аж ахуйн, загас барилт	39.5	11.0	28.5	2.9	0.8	2.1	36.6	10.2	26.4
Уул уурхай, олборлолт	8.5	1.0	7.5	4.9	0.4	4.5	3.6	0.6	3.0
Боловсруулах үйлдвэрлэл	11.9	1.6	10.3	11.1	1.4	9.6	0.9	0.2	0.7
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж	1.7	0.1	1.6	1.5	0.1	1.4	0.3	0.0	0.2
Усан хангамж, бохир ус, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэгээ	0.6	0.1	0.5	0.5	0.1	0.5	0.1	0.0	0.1
Барилга	12.0	1.8	10.2	10.3	1.4	8.8	1.7	0.3	1.4
Бөөний, жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээ	16.6	1.8	14.9	15.5	1.6	13.9	1.1	0.2	1.0
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	5.9	0.4	5.4	5.0	0.4	4.7	0.8	0.1	0.8
Байр сууц болон хоол хүнсээр үйлчлэх үйл ажиллагаа	8.0	1.6	6.3	7.4	1.5	5.9	0.6	0.2	0.4
Мэдээлэл, холбоо	3.3	0.1	3.1	3.2	0.1	3.1	0.1	0.0	0.1
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	3.1	0.0	3.1	2.5	0.0	2.5	0.6	0.0	0.6
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	0.8	0.1	0.7	0.8	0.1	0.7	0.0	0.0	0.0
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	1.5	0.1	1.4	1.3	0.0	1.3	0.2	0.0	0.1
Захиргааны болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	2.6	0.3	2.2	2.2	0.3	1.9	0.4	0.1	0.4
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	16.2	4.6	11.6	9.9	1.9	8.0	6.3	2.7	3.6
Боловсрол	7.7	0.2	7.5	5.2	0.1	5.1	2.5	0.0	2.5
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа	3.1	0.1	3.0	2.3	0.1	2.2	0.8	0.0	0.8
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	1.5	0.2	1.3	1.4	0.2	1.2	0.1	0.0	0.1
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	3.5	0.5	3.0	3.3	0.4	2.9	0.2	0.1	0.2
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	0.2	0.1	0.1	0.2	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	0.3	0.0	0.3	0.3	0.0	0.3	0.0	0.0	0.0

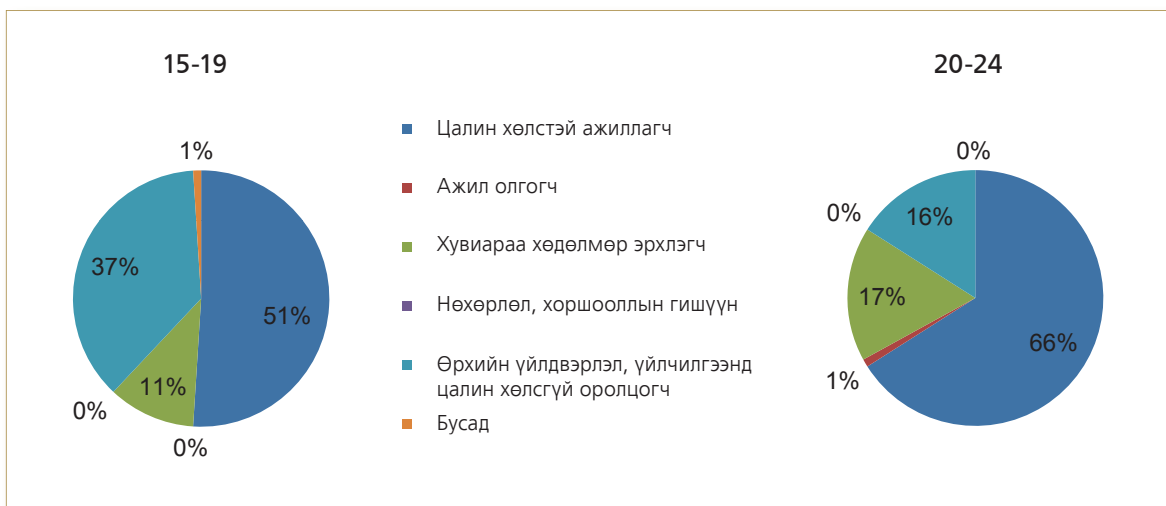
Ажил эрхэлдэг залуучуудын 61.5 хувь нь эрэгтэйчүүд, 38.5 хувь нь эмэгтэйчүүд байгаа бөгөөд эрэгтэйчүүд голчлон хөдөө аж ахуй, барилга, төрийн удирдлага, батлан хамгаалах үйл ажиллагаанд, эмэгтэйчүүд ХАА, ан агнуур, ойн аж ахуйн, загас барилт, бөөний болон жижиглэн худалдаа, байр сууц болон хоол хүнсээр үйлчлэх үйл ажиллагаанд ихэвчлэн ажиллаж байна.

ХҮСНЭГТ 5.7. 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН АЖИЛ ЭРХЛЭЛТ, ХҮЙС, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР, 2010 ОН

Ажил эрхэлдэг хүн ам	Бүгд		Хүйсийн бүтэц, %		Дүнд эзлэх хувь		
	Эрэгтэй мян.хүн	Эмэгтэй мян.хүн	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	
БҮГД	148.5	91.4	57.1	61.5	38.5	100.0	100.0
Хаа, ан агнуур, ойн аж ахуйн, загас барилт	39.5	25.0	14.4	63.4	36.6	27.4	25.3
Уул уурхай, олборлолт	8.5	7.1	1.4	83.5	16.5	7.8	2.5
Боловсруулах үйлдвэрлэл	11.9	6.8	5.1	57.3	42.7	7.5	8.9
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж	1.7	1.5	0.3	83.8	16.2	1.6	0.5
Усан хангамж	0.6	0.4	0.2	72.7	27.3	0.5	0.3
Барилга	12.0	10.2	1.8	84.8	15.2	11.1	3.2
Бөөний, жижиглэн худалдаа	16.6	7.8	8.9	46.8	53.2	8.5	15.5
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	5.9	4.9	1.0	83.7	16.3	5.4	1.7
Байр сууц болон хоол хүнсээр үйлчлэх үйл ажиллагаа	8.0	2.1	5.9	26.3	73.7	2.3	10.3
Мэдээлэл, холбоо	3.3	1.8	1.4	55.8	44.2	2.0	2.5
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	3.1	1.2	1.9	40.0	60.0	1.4	3.3
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	0.8	0.5	0.4	58.1	41.9	0.5	0.6
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	1.5	0.7	0.8	48.3	51.7	0.8	1.3
Захиргааны болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	2.6	1.9	0.7	73.3	26.7	2.1	1.2
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах	16.2	14.1	2.1	86.9	13.1	15.4	3.7
Боловсрол	7.7	2.1	5.6	27.8	72.2	2.3	9.8
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа	3.1	0.7	2.4	22.3	77.7	0.8	4.2
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	2.2	1.5	0.7	70.1	29.9	1.7	1.1
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	2.0	0.0	2.0	0.8	99.2	0.0	3.5
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа, өрхийн өөрийн хэрэглээнд зориулан үйлдвэрлэсэн хэмжээг нь тодорхойлох боломжгүй бүтээгдэхүүн үйлчилгээ	0.3	0.1	0.2	41.5	58.5	0.1	0.3
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	0.2	0.0	0.2	5.0	95.0	0.0	0.4

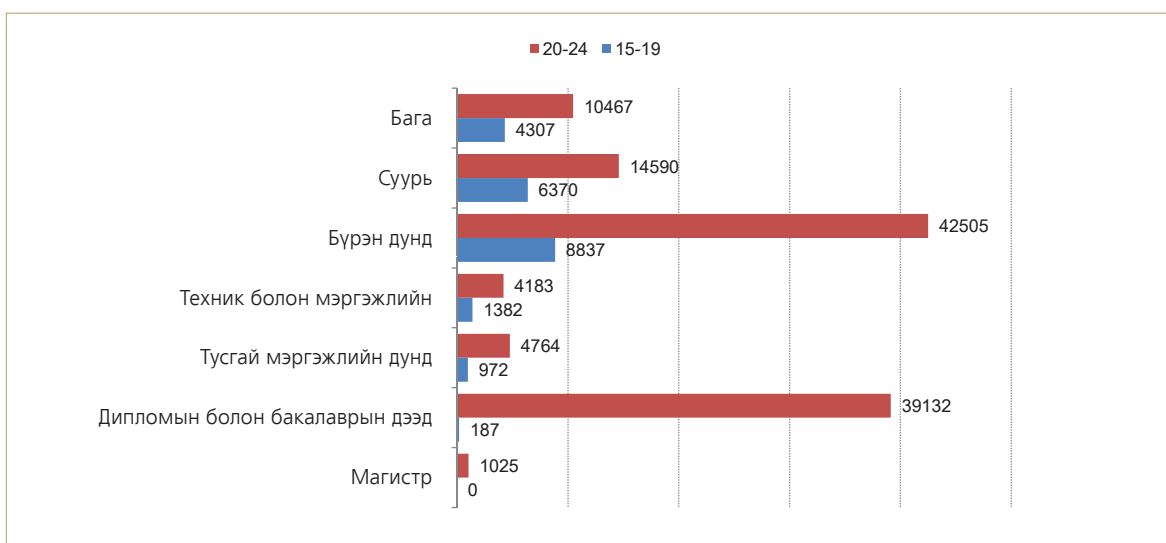
Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод ажил эрхэлдэг гэж хариулсан 15-24 насны залуучуудын ажил эрхлэлтийн байдал (статус)-ыг авч үзвэл, 15-19 насны залуучуудын 51.0 хувь нь цалин хөлстэй ажил эрхэлдэг, 37.0 хувь нь өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч байгаа бол 20-24 насныхны хувьд 66.0 хувь цалин хөлстэй ажил эрхэлдэг, 1.0 хувь нь ажил олгогч, 17.0 хувь нь хувиараа хөдөлмөр эрхэлж байна.

ЗУРАГ 5.2. 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН АЖИЛ ЭРХЛЭЛТ, НАСНЫ БҮЛЭГ, АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУСААР, 2010 ОН

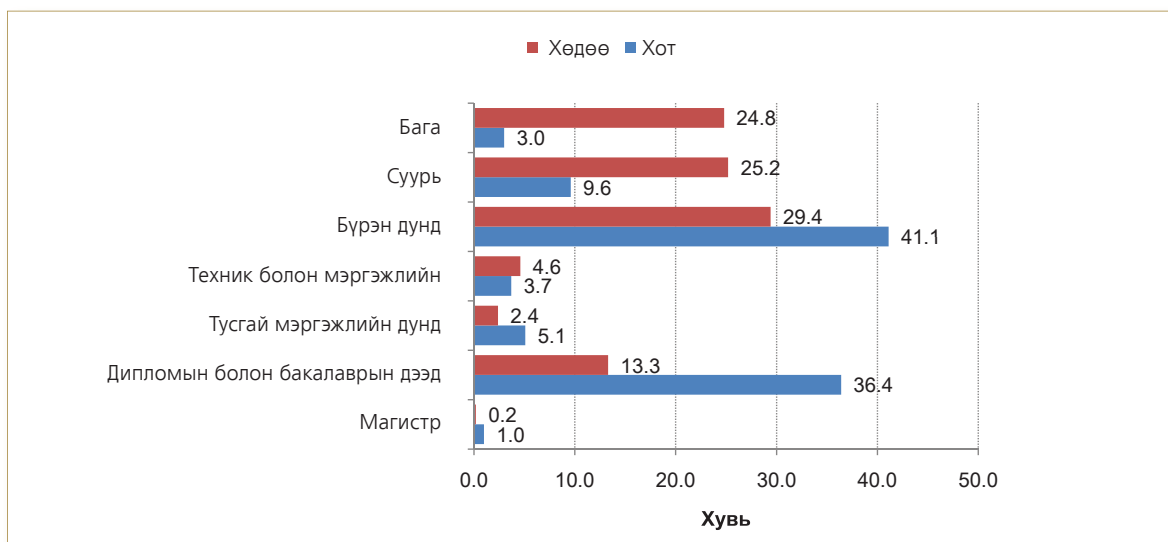
Ажил эрхэлдэг залуучуудын 6.6 хувь нь ямар нэг шатны боловсролгүй залуучууд байгаагийн 67.6 хувь нь бичиг үсэг мэддэг, 32.4 хувь нь бичиг үсэг мэддэггүй, хотод тоологдсон ажил эрхэлдэг залуучуудын 1.6 хувь, хөдөөд тоологдсон залуучуудын 14.6 хувь нь боловсролгүй залуучууд байна. Бичиг үсэг мэддэг залуучуудын 32.6 хувийг 15-19 насны залуучууд, 67.4 хувийг 20-24 насныхан эзэлж байна. Ажил эрхэлдэг 15-24 насны залуучуудын 34.6 хувь нь бүрэн дунд, 14.1 хувь нь суурь, 26.5 хувь нь дээд боловсролтой байна.

ЗУРАГ 5.3. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГЭЭР, 2010 ОН

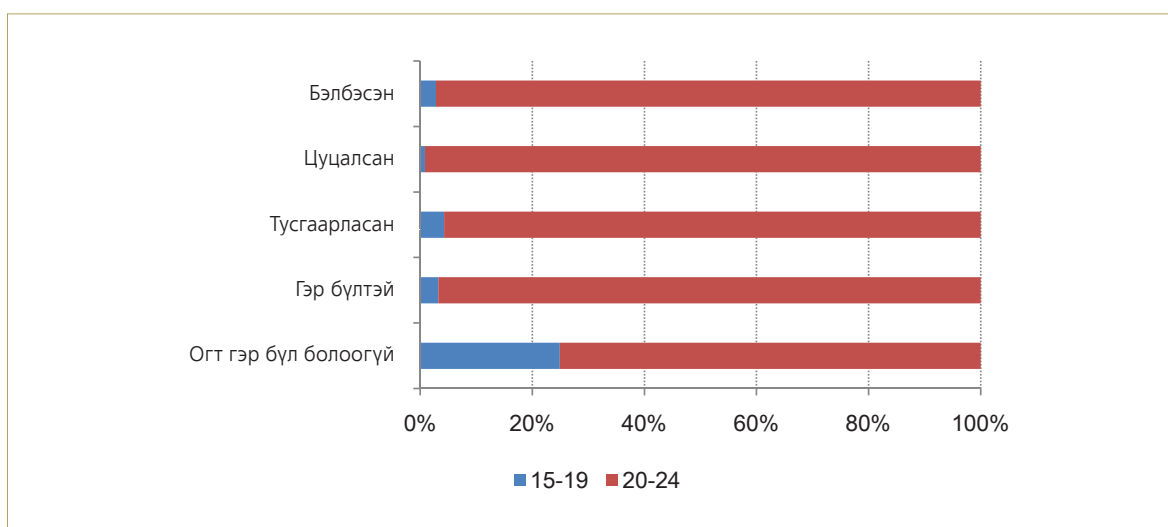
Хотод ажиллаж байгаа 15-24 насны залуучуудын дунд дээд боловсролтой, бүрэн дунд боловсролтой залуучууд дийлэнх хувийг эзэлж байгаа бол хөдөөд ажиллаж байгаа залуучуудын дийлэнх нь бүрэн дундаас доош боловсролтой байгаагаас дээр дурьдсанчлан хөдөө ажиллаж буй залуучууд гол төлөв мал аж ахуйн салбарт ажиллаж, өрхийн үйлдвэрлэл үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцож байна.

ЗУРАГ 5.4. ЗАЛУУЧУУДЫН АЖИЛ ЭРХЛЭЛТ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Ажил эрхэлдэг залуучуудын 64.7 хувь нь огт гэрлээгүй бол 34.6 хувь нь гэр бүлтэй залуучууд байна.

ЗУРАГ 5.5. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ЗАЛУУЧУУД, ХУВИАР, НАСНЫ БҮЛЭГ, ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР, 2010 ОН

Ажил эрхэлдэг 15-24 насны эрэгтэйчүүдийн 70.1 хувь нь, эмэгтэйчүүдийн 56.0 хувь нь огт гэрлээгүй байна. Энэ насны эрэгтэйчүүдийн 29.5 хувь нь, эмэгтэйчүүдийн 42.9 хувь нь гэр бүлтэй байна. Тооллогод тоологдсон 15-24 насны огт гэр бүл болоогүй нийт залуучуудын 21.8 хувь, гэр бүлтэй залуучуудын 48.1 хувь нь ажил эрхэлж байна. Огт гэр бүл болоогүй эрэгтэйчүүдийн 27.3 хувь, эмэгтэйчүүдийн 15.5 хувь, гэр бүлтэй эрэгтэйчүүдийн 63.2 хувь, эмэгтэйчүүдийн 38.0 хувь нь ажил эрхэлж байна.

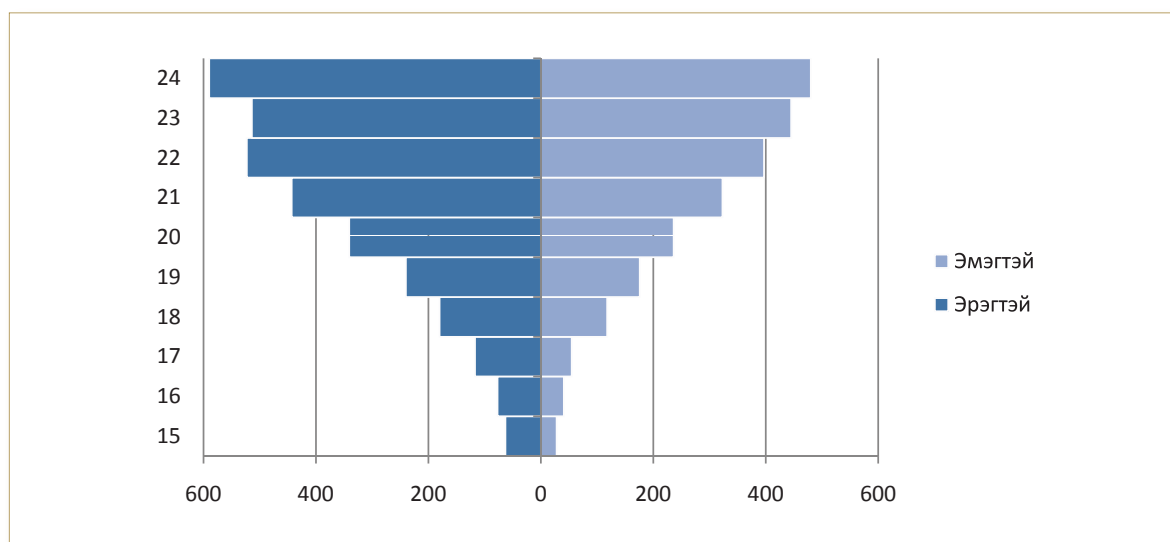
ХҮСНЭГТ 5.8. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд	Огт гэр бүл болоогүй	Батлуулсан гэр бүлтэй	Батлуулаагүй гэр бүлтэй	Тусгаарласан	Цуцалсан	Бэлбэсэн
БҮГД	148 523	96 084	40 013	11 386	586	348	106
15-19	25 631	23 949	846	805	25	3	3
20-24	122 892	72 135	39 167	10 581	561	345	103
ЭРЭГТЭЙ - БҮГД	91 413	64 091	20 066	6 859	252	126	19
15-19	18 684	18 051	253	361	18	1	0
20-24	72 729	46 040	19 813	6 498	234	125	19
ЭМЭГТЭЙ - Бүгд	57 110	31 993	19 947	4 527	334	222	87
15-19	6 947	5 898	593	444	7	2	3
20-24	50 163	26 095	19 354	4 083	327	220	84

Түүнчлэн хөдөлмөр эрхлэхийн зэрэгцээ сургуульд сурдаг гэж хариулсан 15-24 насны 5.4 мянган залуучууд байгаа нь энэ насны ажил эрхэлдэг залуучуудын 3.6 хувийг эзэлж байна. Эдгээр залуучуудын 20.3 хувь нь 15-19 насныхан, 79.7 хувь нь 20-24 насныхан, 57.3 хувь нь эрэгтэйчүүд, 42.7 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

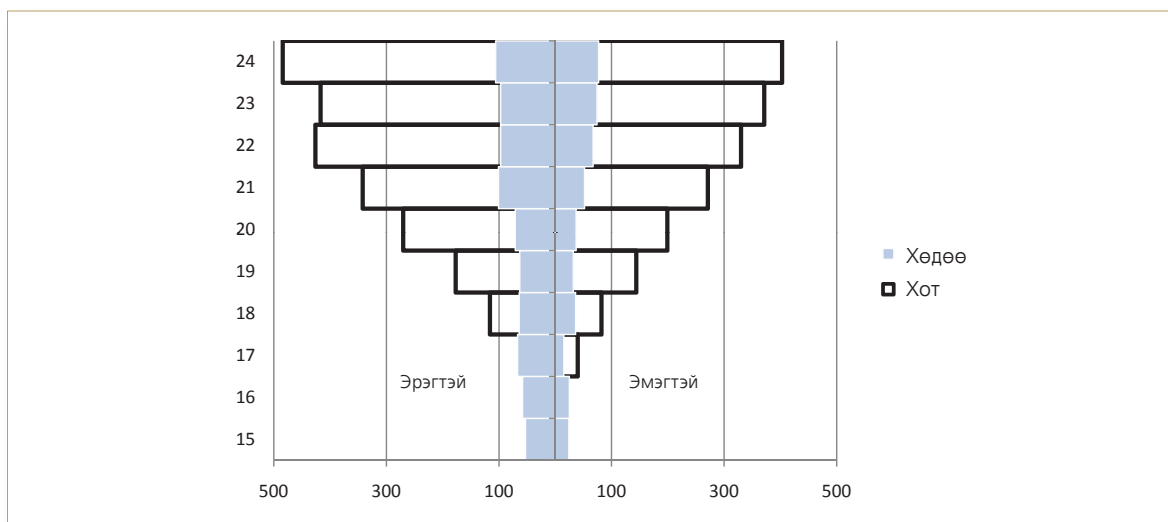
Хөдөлмөр эрхлэхийн зэрэгцээ сургуульд сурдаг залуучуудын тоо 18 наснаас дээш нас ахих тусам нэмэгдэж байгаа бөгөөд энэ байдал хүйсийн хувьд ижил байна.

ЗУРАГ 5.6. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭХИЙН ЗЭРЭГЦЭЭ СУРГУУЛЬД СУРДАГ ЗАЛУУЧУУДЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, 2010 ОН

Хөдөлмөр эрхлэхийн зэрэгцээ сургуульд сурдаг залуучуудын тоо хотод хөдөөгийнхөөс илүү байна. Хөдөөд ажил эрхлэхийн зэрэгцээгээр сурдаг гэж хариулсан 15-17 насны охид хөвгүүд хотынхоос олон байна.

ЗУРАГ 5.7. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭХИЙН ЗЭРЭГЦЭЭ СУРГУУЛЬД СУРДАГ ЗАЛУУЧУУДЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

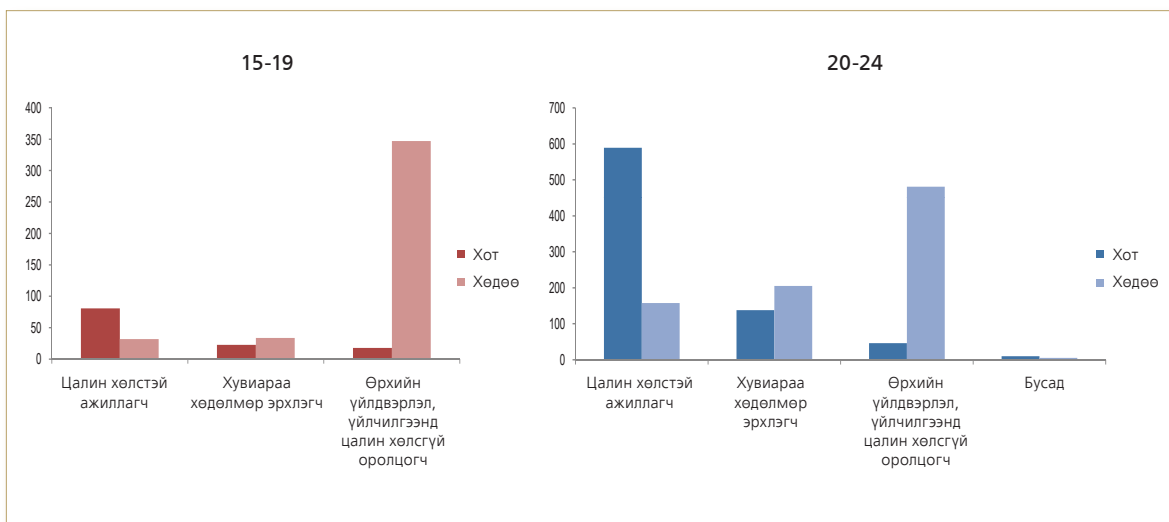
Ажил эрхэлдэг 15-24 насны залуучуудын 1.5 хувь нь хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучууд байгаагийн 24.8 хувь нь 15-19 насныхан, 75.2 хувь нь 20-24 насныхан байна. Ажил эрхэлдэг хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудын дийлэнх нь цалин хөлстэй ажиллагч, өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцдог залуучууд байна. 20-24 насныхан дунд хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид нэлээд хувийг эзэлж байна.

ЗУРАГ 5.8. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУСААР, 2010 ОН

Ажил эрхэлдэг хөгжлийн бэрхшээлтэй 15-19 насны хотод амьдардаг залуучуудын хувьд цалин хөлстэй ажил эрхлэх боломж хөдөөгийнхөөс арай илүү байгаа бол энэ насны хөдөө амьдардаг залуучуудын дийлэнх нь өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцож байна. 20-24 насныхны хувьд ч мөн хотод цалин хөлстэй ажил эрхлэх боломж илүү, хөдөөд амьдардаг залуучуудын дийлэнх нь өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцож, цөөн хэсэг нь хувиараа хөдөлмөр эрхэлж байна. Хувиараа хөдөлмөр эрхэлж буй хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудын дотор хөдөөгийнхний эзлэх хувь арай өндөр байна.

ЗУРАГ 5.9. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

5.3. АЖИЛГҮЙ ЗАЛУУЧУУД

2009 оны байдлаар дэлхийн 207 сая хүн ажилгүй байсны 40 хувь орчим буюу 81 сая орчим нь 15-24 насны залуучууд байна. Залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин эдийн засгийн хямралаас үүдэн 2008 онд 11.8 байснаа 12.7 хувь болж өссөн ч 2010 оноос бага зэрэг дээрдэх төлөв ажиглагдаж байна¹¹.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод 72.2 мянган 15-24 насны залуучууд ажилгүй гэсэн хариулт өгсний 58.1 хувь нь эрэгтэйчүүд, 41.9 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин 2000 оныхоос нэмэгдсэн байна.

ХҮСНЭГТ 5.9. АЖИЛГҮЙ ЗАЛУУЧУУД, АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ ХӨДӨӨГӨӨР, 2000, 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
2000 ОН									
БҮГД	22.8	22.7	23.0	24.4	26.0	22.4	10.2	10.2	10.3
15-19	25.5	24.4	27.2	48.7	47.1	51.0	13.7	12.5	15.3
20-24	21.0	21.5	20.4	32.8	33.5	31.8	11.2	11.0	11.4
2010 ОН									
БҮГД	25.1	24.0	26.9	26.9	26.2	27.9	22.1	20.5	24.9
15-19	31.0	27.8	38.2	39.5	37.7	42.9	22.9	19.5	32.5
20-24	23.8	22.9	25.0	24.8	24.0	25.9	21.8	21.0	23.2

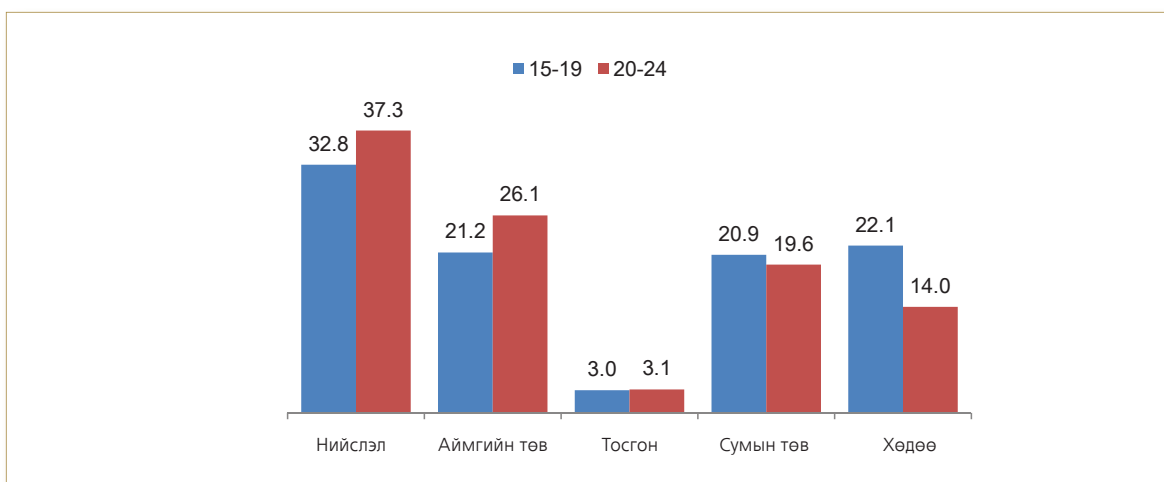
Ажилгүй залуучуудын 31.0 хувь нь тохирох ажил олдохгүй байгаа гэсэн хариулт өгсөн байна. Сүүлийн 10 жилд буюу 2 тооллогын хооронд гарсан нэг өөрчлөлт бол тохирох ажил олдохгүйгээс ажилгүй байгаа залуучуудын тоо буурсан бөгөөд энэ байдал хот, хөдөөд адил байгаа ч хөдөөд амьдарч байгаа тохирох ажил олдохгүйгээс ажилгүй байгаа 20-24 насны залуучуудын тоо нэмэгдсэн байна.

ХҮСНЭГТ 5.10. ТОХИРОХ АЖИЛ ОЛДОХГҮЙГЭЭС АЖИЛГҮЙ БАЙГАА ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ ХӨДӨӨГӨӨР, 2000, 2010 ОН

Насны бүлэг	2000			2010		
	Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө
БҮГД	29 656	20 910	8 746	22 353	14 331	8 022
15-19	13 804	9 169	4 635	5 492	3 130	2 362
20-24	15 852	11 741	4 111	16 861	11 201	5 660

Тохирох ажил олдохгүй гэсэн шалтгаанаар ажилгүй байгаа залуучуудын 61.1 хувь нь нийслэл, аймгийн төвүүдэд амьдарч байгаа нь нэг талаас дотоод шилжих хөдөлгөөн, залуучуудын төв суурин газар амьдарч, ажиллах хүсэл тэмүүлэл зэрэгтэй холбоотой байж болох юм. Мөн хот, хөдөөгийн хөгжлийн ялгаа ч нөлөөлж байна.

¹¹ ILO: Global employment trends for youth: 2011 update

**ЗУРАГ 5.10. ТОХИРОХ АЖИЛ ОЛДОХГҮЙГЭЭС АЖИЛГҮЙ БАЙГАА ЗАЛУУЧУУД,
НАСНЫ БҮЛЭГ, БАЙРШЛААР, 2010 ОН**

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын үед ажилгүй байсан ч ажил идэвхтэй хайж байгаа 15-24 насны 49.9 мянган залуучууд байгаагийн 57.8 хувь нь эрэгтэйчүүд, 42.2 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Ажил хайж байгаа залуучуудын тоо 2000 оны тооллогынхоос буурсан нь 15-24 насны залуучуудын сургуульд хамрагдалт нэмэгдсэнтэй холбоотой юм.

**ХҮСНЭГТ 5.11. АЖИЛ ХАЙЖ БАЙГАА ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО,
НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2000, 2010 ОН**

Насны бүлэг	2000			2010		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	61 258	34 476	26 782	49 864	28 826	21 038
15-19	27 745	15 593	12 152	11 492	7 193	4 299
20-24	33 513	18 883	14 630	38 372	21 633	16 739

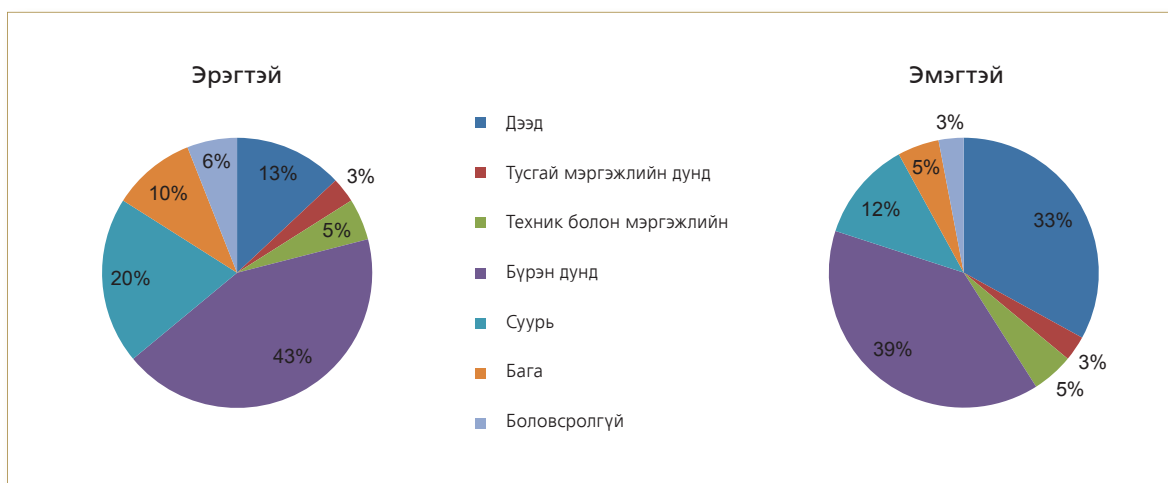
Ажил хайж байгаа гэж хариулсан залуучуудын 67.5 хувь нь хотод тоологдсон байна. Хот, хөдөөд тоологдсон 20-24 насны ажил хайж байгаа залуучуудын тоо өмнөх тооллогынхоос нэмэгдсэн байна.

**ХҮСНЭГТ 5.12. АЖИЛ ХАЙЖ БАЙГАА ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО,
НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2000, 2010 ОН**

Насны бүлэг	2000			2010		
	Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө
БҮГД	61 258	41 672	19 586	49 864	33 676	16 188
15-19	27 745	17 907	9 838	11 492	7 106	4 386
20-24	33 513	23 765	9 748	38 372	26 570	11 802

Ажил хайж байгаа залуучуудын 70.6 хувь нь бүрэн дундаас дээш боловсролтой, 52.4 хувь нь эрэгтэйчүүд, 47.6 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

ЗУРАГ 5.11. АЖИЛ ХАЙЖ БАЙГАА ЗАЛУУЧУУД, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ХҮЙС, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГЭЭР, 2010 ОН

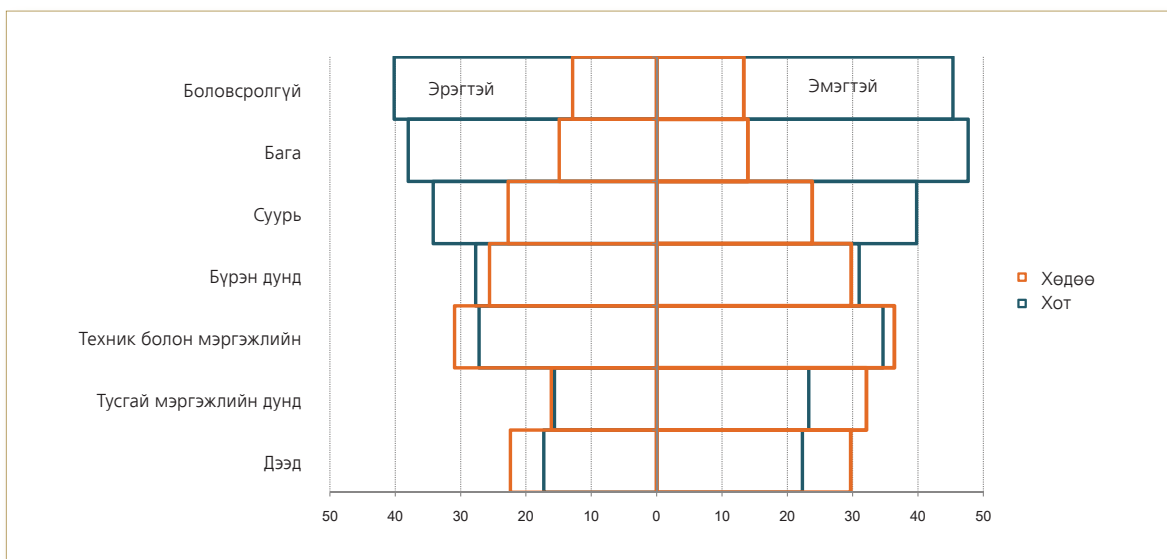
Ажил хайж байгаа ямар нэг шатны боловсролтой залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин 25.5 байхад боловсролгүй залуучуудынх 18.9 байна. Түүнчлэн ажил хайж байгаа боловсролтой эмэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин эрэгтэйчүүдийнхээс өндөр байна. Энэ нь сүүлийн жилүүдэд дээд боловсрол эзэмшигчдийн болон мэргэжил, үйлдвэрлэл сургалтын төвд элсэгчдийн тоо тогтмол өсч, залуучуудын сургуульд хамрагдалт, боловсролын түвшин дээшилж байгаа ч хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, хэрэгцээ, сургуулиудын мэргэжлийн чиглэл шинэ тутам хөгжиж байгаа бизнесийн салбар, чиглэлүүдтэй уялдахгүй байгааг харуулж байна.

ХҮСНЭГТ 5.13. АЖИЛ ХАЙЖ БАЙГАА ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН, ХҮЙС, НАСНЫ БҮЛЭГ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГЭЭР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд	Дээд	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техник болон мэргэжлийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага	Боловсролгүй
АЖИЛ ХАЙЖ БАЙГАА, МЯН.ХҮН								
БҮГД	49.9	10.9	1.4	2.5	20.4	8.5	3.9	2.3
15-19	11.5	0.1	0.3	0.9	5.0	3.1	1.3	0.8
20-24	38.4	10.8	1.1	1.6	15.4	5.4	2.6	1.5
ЭРЭГТЭЙ - БҮГД	28.8	3.9	0.8	1.5	12.3	5.9	2.8	1.7
15-19	7.2	0.0	0.2	0.5	2.9	2.1	0.9	0.6
20-24	21.6	3.9	0.6	1.0	9.4	3.8	1.9	1.1
ЭМЭГТЭЙ - БҮГД	21	6.9	0.7	1.1	8.1	2.6	1.1	0.5
15-19	4.3	0.0	0.2	0.4	2.1	1.0	0.4	0.2
20-24	16.7	6.9	0.5	0.7	6.0	1.6	0.7	0.3
АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН, ХУВЬ								
БҮГД	25.1	21.3	19.2	31.2	28.4	28.9	20.8	18.9
15-19	31.0	27.5	24.1	39.1	36.0	33.0	23.0	18.9
20-24	23.8	21.3	18.2	28.1	26.6	26.9	19.9	18.9
ЭРЭГТЭЙ - БҮГД	24.0	18.1	15.7	28.6	27.1	28.1	20.8	19.1
15-19	27.8	25.4	17.2	34.8	33.0	30.3	21.3	17.5
20-24	22.9	18.1	15.4	26.3	25.7	26.9	20.6	20.0
ЭМЭГТЭЙ - БҮГД	26.9	23.6	25.6	35.4	30.6	30.9	20.8	18.4
15-19	38.2	29.8	39.4	45.6	41.1	40.8	29.2	23.2
20-24	25.0	23.6	23.0	31.2	28.2	26.9	18.2	16.0

Хотод тоологдсон ажил хайж байгаа залуучуудын хувьд боловсролгүй залуучуудад ажлын байр олдох боломж хомс учраас боловсролгүй залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин бусдаас өндөр байгаа бол хөдөөд эсрэгээрээ бүрэн дундаас дээш боловсролтой залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин өндөр байгаа нь хөдөөд ажлын байр хомс байдагтай холбоотой юм.

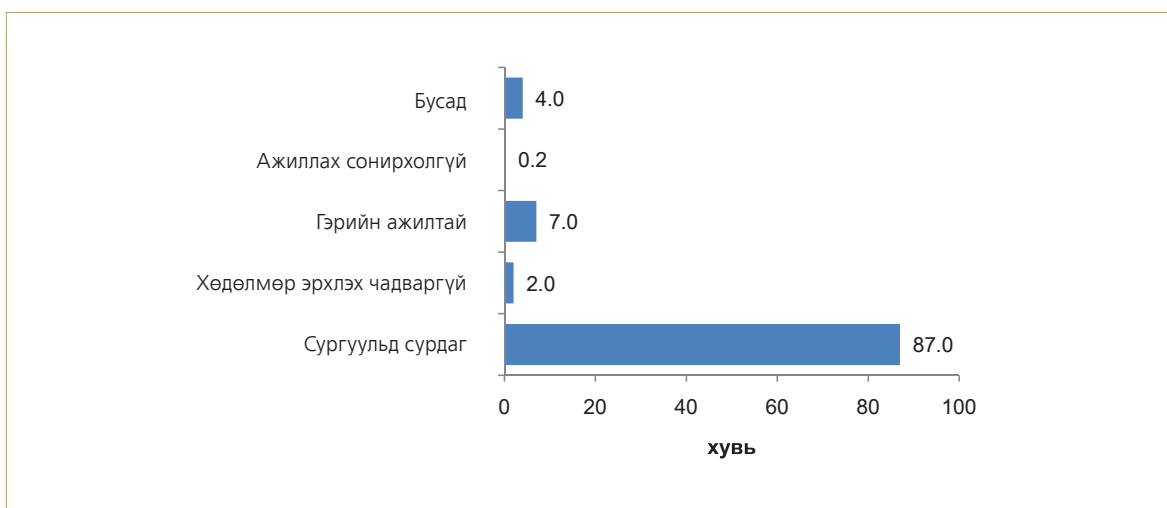
ЗУРАГ 5.12. АЖИЛ ХАЙЖ БАЙГАА ЗАЛУУЧУУДЫН АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН, ХҮЙС, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

5.4. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХГҮЙ ЗАЛУУЧУУД

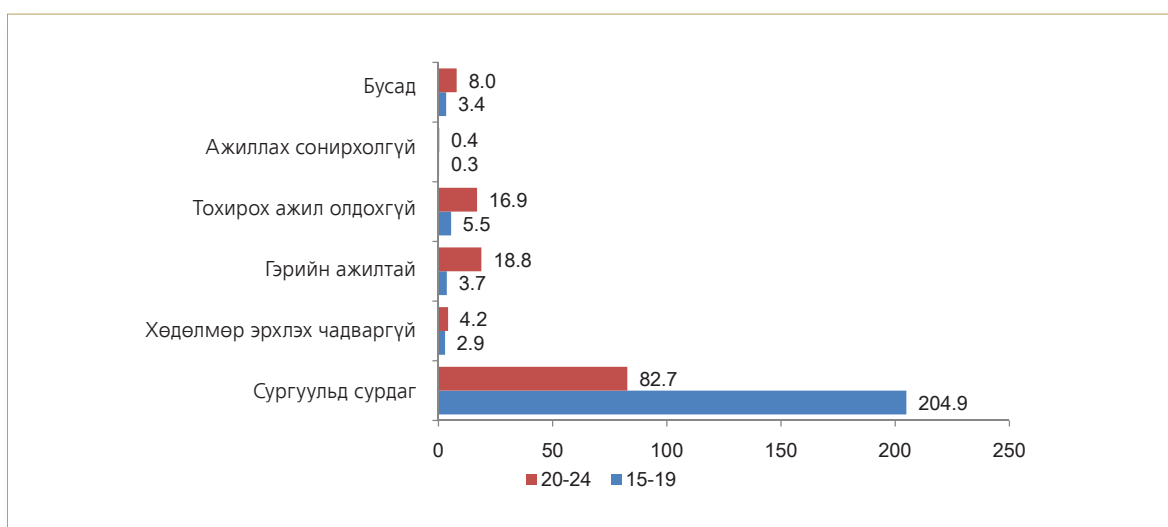
Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амд тооллогын өмнөх 7 хоногт сургуульд сурдаг, тэтгэвэр, нөхөн олговорт байдаг, хөдөлмөрлөх чадваргүй, гэрийн ажилтай, ажиллах сонирхолгүй зэрэг шалтгааны улмаас ажил эрхлээгүй хүн амыг хамааруулав. 15-24 насны залуучуудын 87.0 хувь нь сургуульд сурдаг, 2.0 хувь нь хөдөлмөрлөх чадваргүй учир ажил эрхэлдэггүй байна.

ЗУРАГ 5.13. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХГҮЙ ЗАЛУУЧУУД, ХУВИАР, ШАЛТГААНААР, 2010 ОН

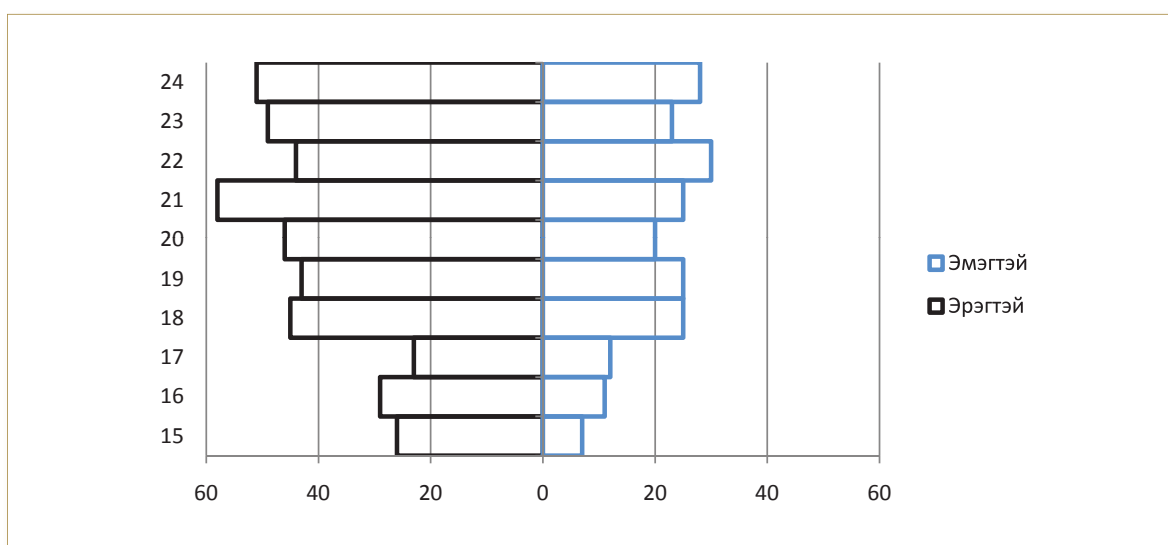
Эдийн засгийн идэвхгүй 351.7 мянган залуучуудын 62.8 хувь нь 15-19 насныхан, 37.2 хувь нь 20-24 насны залуучууд байна. 15-19 насныхны хувьд дийлэнх нь сургуульд сурдаг бол 20-24 насныхны хувьд сургуульд сурдагас гадна гэрийн ажилтай, тохирох ажил олдохгүй гэсэн шалтгаанаар хөдөлмөр эрхлээгүй байна.

ЗУРАГ 5.14. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХГҮЙ ЗАЛУУЧУУД, НАСНЫ БҮЛЭГ, ШАЛТГААНААР, 2010 ОН

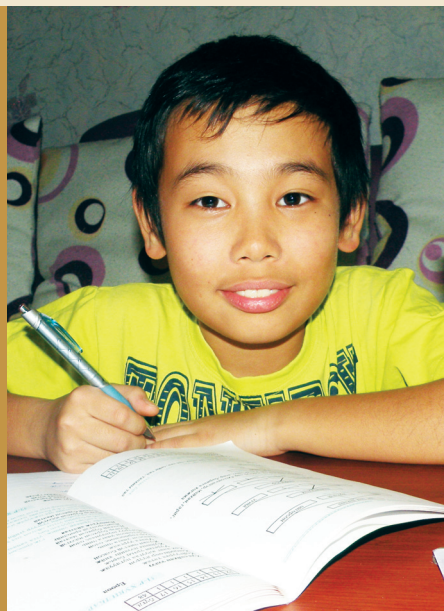
Эдийн засгийн идэвхгүй залуучуудын тодорхой хэсгийг ажиллах сонирхолгүй гэж хариулсан залуучууд эзэлж байгаа бөгөөд тэдний дийлэнх 57.1 хувь нь 20-24 насныхан, 66.8 хувь нь эрэгтэйчүүд байна.

ЗУРАГ 5.15. АЖИЛЛАХ СОНИРХОЛГҮЙ ЗАЛУУЧУУДЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, 2010 ОН

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ

БҮС НУТГИЙН БОЛОН АЙМГУУДЫН ЯЛГАА

6.1. ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

Монгол Улсын Улсын Их Хурлын 2001 оны 57 дугаар тогтоолоор “Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал”-ыг баталсан бөгөөд бүсчилсэн хөгжлийн нийгэм, соёлын хүрээний нэг үндэслэл нь хүн ам тухайн нутагтаа тогтвор, суурьшилтай ажиллаж, амьдрах, сурч боловсрох, эрүүл мэндийн болон нийгмийн халамжийн үйлчилгээ хүртэх, мэдээлэл авах эрх чөлөө эдлэх, аймаг, орон нутгийнхаа амьдралд идэвхтэй, эрх тэгш хамтран оролцох, улмаар хөдөөгийн хүн амын хөдөлмөр, нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, боловсрол, соёл, урлаг, мэдээлэл, ахуйн үйлчилгээний тогтолцоог бэхжүүлж, бүс нутгийн харьцангуй жигд хөгжлийг хангах нөхцлийг бүрдүүлэхэд оршдог. Мөн уг үзэл баримтлалд “бодлогын гол чиглэлийг хэрэгжүүлэх үндсэн арга хэрэглүүр болгон Монгол Улсад эдийн засгийн Баруун, Хангайн, Төвийн, Зүүн гэсэн дөрвөн бүсийг тогтоож, Улаанбаатар хотыг бие даасан бүсийн жишгээр хөгжүүлнэ” гэж заасан байдаг.

Аймаг, орон нутагт сургууль, цэцэрлэг, эрүүл мэнд болон бусад төрийн үйлчилгээний бодлого, төлөвлөлт хийхэд шаардлагатай байдаг үзүүлэлтийн нэг нь хүүхэд, залуучуудын тоо юм.

2010 оны 11 сарын байдлаар Монгол Улсад 0-24 насны нийт 1291.4 мянган хүүхэд, залуучууд байгаагаас 452.1 мянга нь Улаанбаатар хотод, 249.7 мянга нь Хангай, 206.3 мянга нь Төв, 184.2 мянга нь Баруун, 88.2 мянга нь Зүүн бүсэд амьдарч байв.

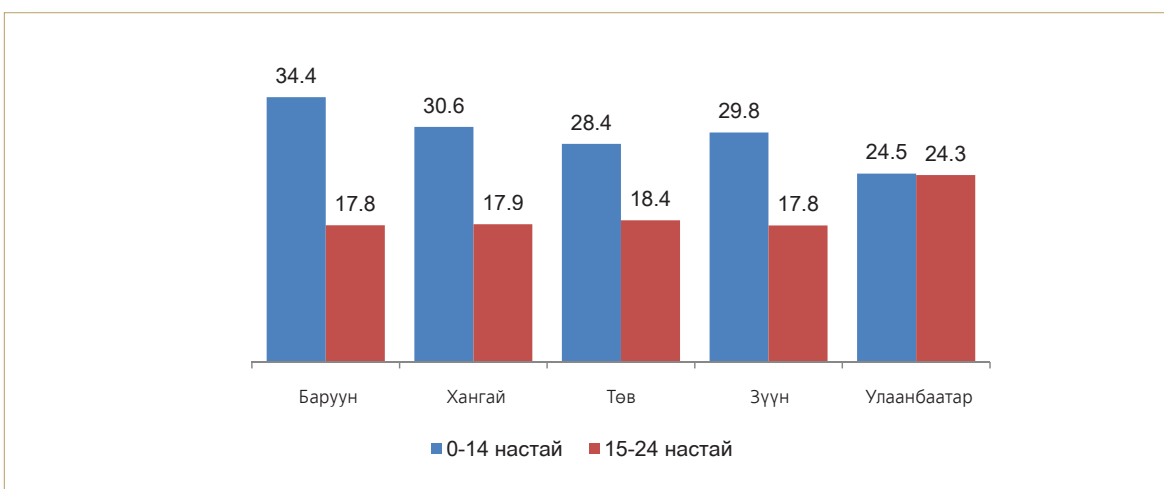
ХҮСНЭГТ 6.1. ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, БҮСЭЭР, 2010 ОН

Бүс	0-24 насны хүн ам - Бүгд	Насны бүлэг				
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24
БҮГД	1 291 404	288 497	216 214	236 865	257 645	292 183
Баруун	184 156	43 012	37 432	40 990	34 829	27 893
Хангай	249 656	57 435	45 740	54 211	46 903	45 367
Төв	206 295	47 631	36 511	40 902	38 585	42 666
Зүүн	88 205	20 782	16 491	18 009	16 309	16 614
Улаанбаатар	563 092	119 637	80 040	82 753	121 019	159 643

Тухайн бүсийн нийт хүн амд эзлэх 0-14 насны хүүхдийн хувийн жинг бүсээр авч үзэхэд Баруун бүсийнх хамгийн өндөр (34.4 хувь) байгаа нь Баруун бүсэд төрөлтийн түвшин өндөр хэвээр байгаатай холбоотой юм. Энэ үзүүлэлт Улаанбаатар хотод хамгийн бага (24.5 хувь) байна.

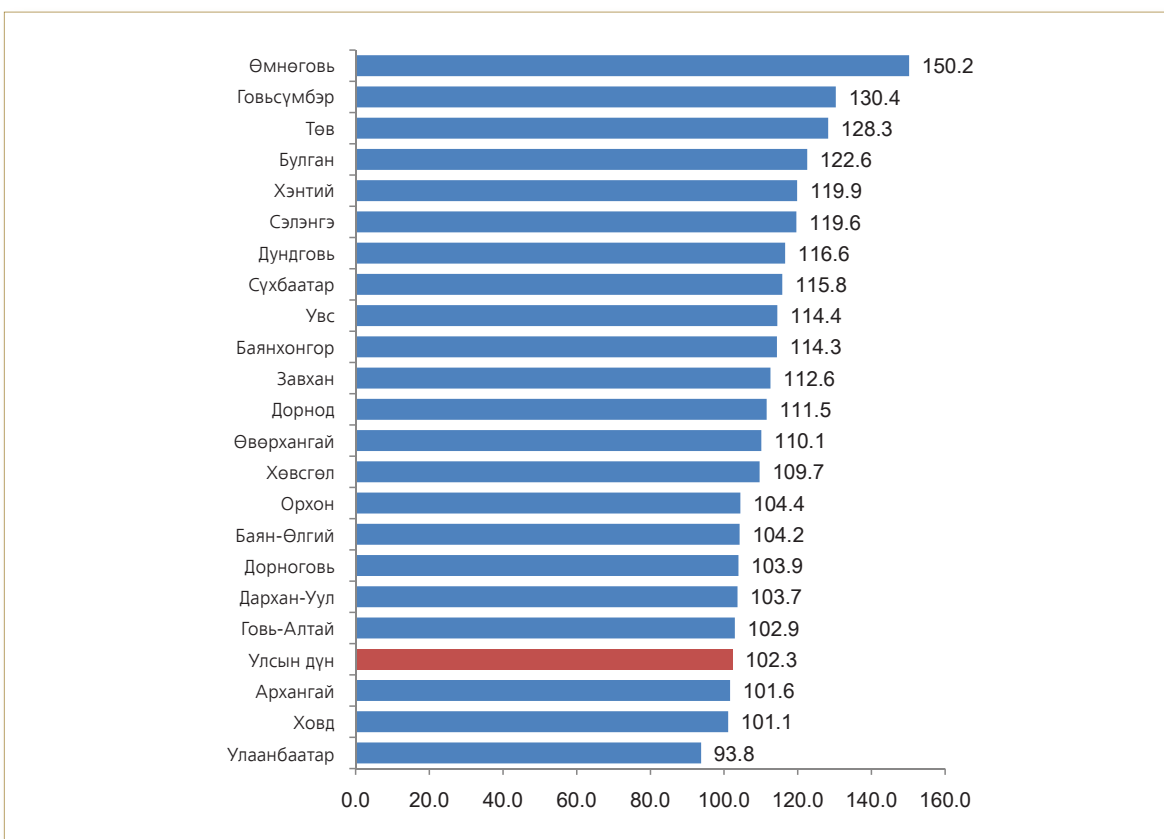
15-24 насны залуучуудын хувийн жин Улаанбаатараас бусад бүсэд ойролцоо буюу 17.8-18.4 хувь байхад Улаанбаатар хотод 24.5 хувьтай байгаа нь хот руу чиглэсэн шилжих хөдөлгөөн, их дээд, сургууль, МСҮТ нийслэлд төвлөрсөн зэрэг хүчин зүйлүүд нөлөөлж байна.

ЗУРАГ 6.1. НИЙТ ХҮН АМД ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, НАСНЫ БҮЛЭГ, БҮСЭЭР, 2010 ОН

15-24 насны залуучуудын хүйсийн харьцаа улсын хэмжээнд 100 эмэгтэйд 102.3 эрэгтэй ногдож байна. Хүйсийн харьцаа Улаанбаатар хотод 100-аас бага буюу 100 эмэгтэйд 93.8 эрэгтэй ногдож байна. Архангай, Ховд аймгаас бусад бүх аймгийн хувьд залуучуудын хүйсийн харьцаа улсын түвшнээс өндөр байгаа нь хөдөө орон нутагт залуу эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдээс илүү тоологдсоныг харуулж байна. Тэр дундаа Өмнөговь аймагт залуучуудын хүйсийн харьцаа 150.2 байгаа нь уг аймагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа уул уурхайн компаниудад залуу эрэгтэйчүүд их ажилладагтай холбоотой юм.

ЗУРАГ 6.2. 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, АЙМГААР, 2010 ОН

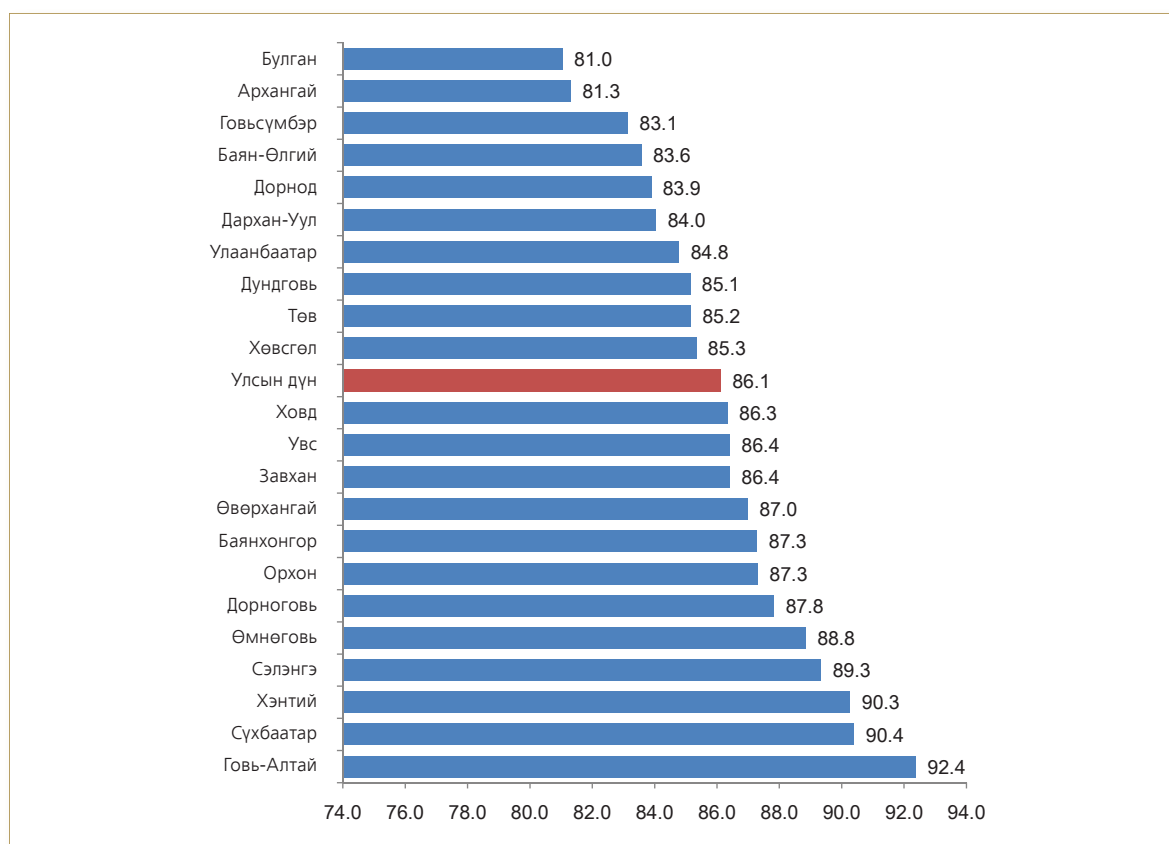

6.2. ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН БОЛОВСРОЛ

Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалд бүсүүдэд их сургууль, коллежийн салбар, судалгаа, мэдээллийн болон сургалтын төвүүд байгуулахыг дэмжиж тухайн бүс нутгийн хөгжлийн чиглэлтэй уялдсан боловсрол, шинжлэх ухааны шинэ хэв шинж бүхий тогтолцоо бүрдүүлэхээр заасан байдаг.

Бага боловсролын шатны сургуульд суралцагчдын хувь Хэнтий, Сүхбаатар, Говь-Алтай аймагт 90-ээс дээш хувьтай, Архангай, Булган аймгийн хувьд 6-10 насны 10 хүүхэд тутмын 8 нь бага боловсролын шатны сургуульд суралцаж байна /Зураг 6.3/.

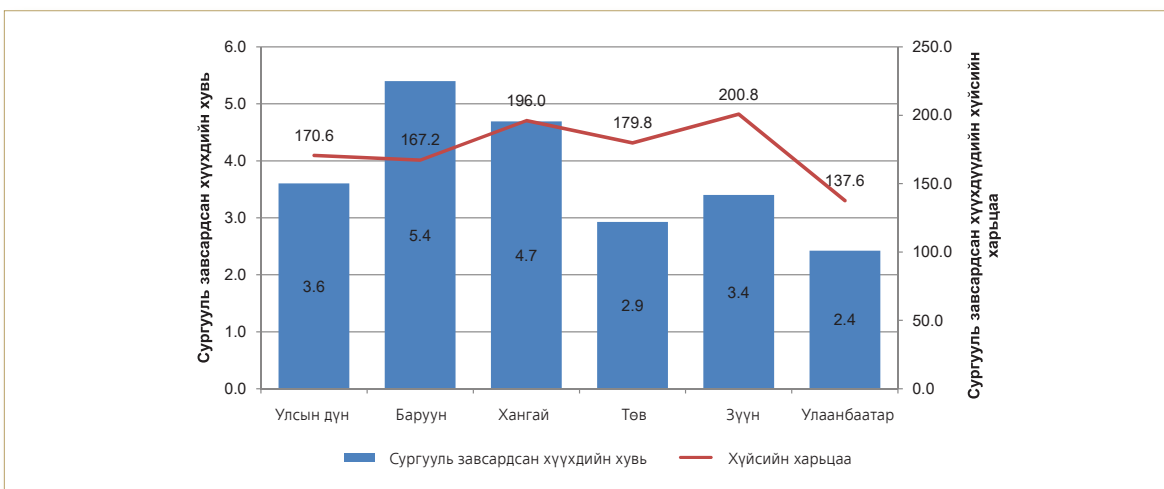
ЗУРАГ 6.3. БАГА БОЛОВСРОЛЫН ШАТНЫ СУРГУУЛЬД СУРАЛЦАГЧИД, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, АЙМАГ, ХУВИАР, 2010 ОН

Улсын хэмжээнд 6-15 насны нийт хүүхдийн 3.6 хувь нь сургуулиас завсардсаныг бүсээр авч үзвэл Баруун бүсэд хамгийн их буюу 5.4 хувь, Хангайн бүсэд 4.7 хувь, Зүүн бүсэд 3.4 хувь, Төвийн бүсэд 2.9 хувь, Улаанбаатар хотод хамгийн бага буюу 2.4 хувь байна.

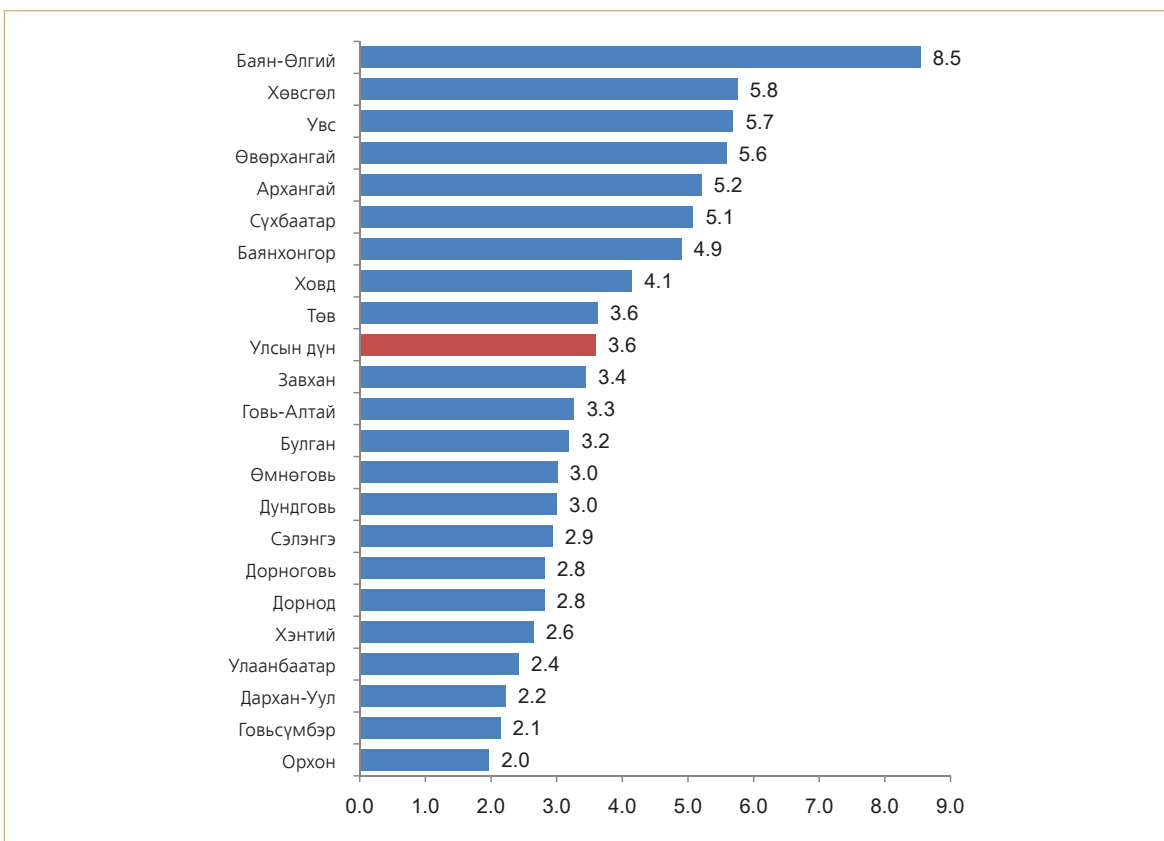
Улаанбаатараас бусад бүсэд сургууль завсардсан хүүхдүүдийн хүйсийн харьцаа 160-аас их байгаа нь хөдөө орон нутагт суурь боловсрол эзэмших насандаа сургууль завсардаж байгаа хүүхдүүдийн дотор хөвгүүд дийлэнх хэвээр байгааг харуулж байна.

ЗУРАГ 6.4. СУРГУУЛЬ ЗАВСАРДСАН 6-15 НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ТУХАЙН НАСНЫ НИЙТ ХҮҮХДЭД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, БҮСЭЭР, 2010 ОН

Баруун бүсэд сургууль завсардалт өндөр байгаа нь Ховд (4.2 хувь), Увс (5.8 хувь), Баян-Өлгий (8.5 хувь) аймагт 6-15 насны хүүхдийн сургууль завсардалт их байгаатай холбоотой юм.

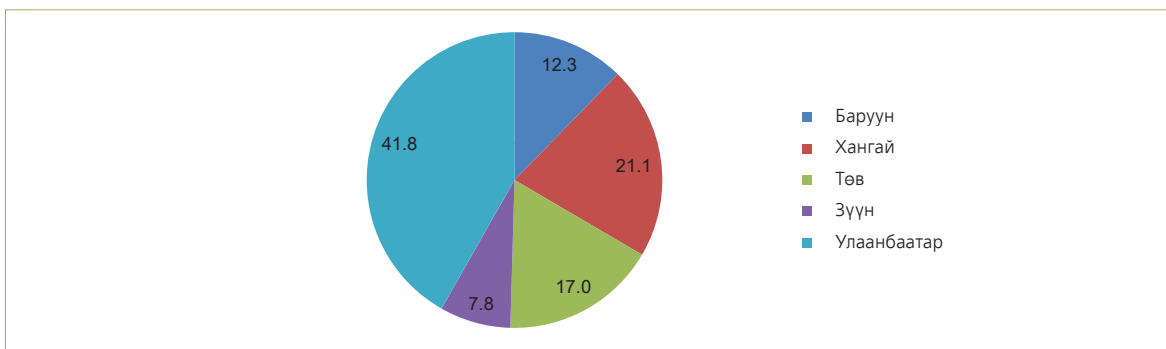
ЗУРАГ 6.5. СУРГУУЛЬ ЗАВСАРДСАН 6-15 НАСНЫ ХҮҮХЭД, ТУХАЙН НАСНЫ НИЙТ ХҮҮХДЭД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, АЙМАГ, ХУВИАР, 2010 ОН

6.3. ЗАЛУУЧУУДЫН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

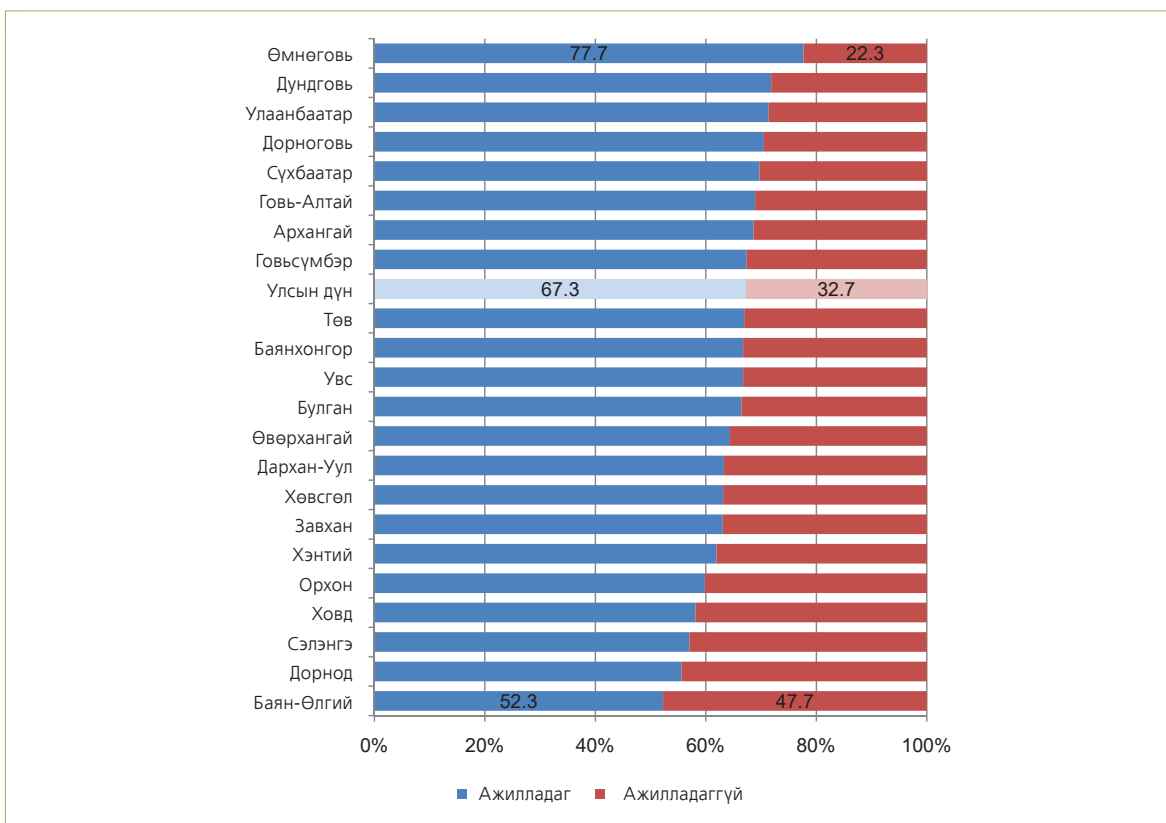
Монгол Улсын эдийн засгийн идэвхтэй 15-24 насны залуучуудын 41.8 хувь нь Улаанбаатар хотод, 21.1 хувь нь Хангай, 17.0 хувь нь Төв, 12.3 хувь нь Баруун, 7.8 хувь нь Зүүн бүсэд амьдардаг байна.

ЗУРАГ 6.6. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХТЭЙ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУД, НИЙТ ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, БҮСЭЭР, 2010 ОН

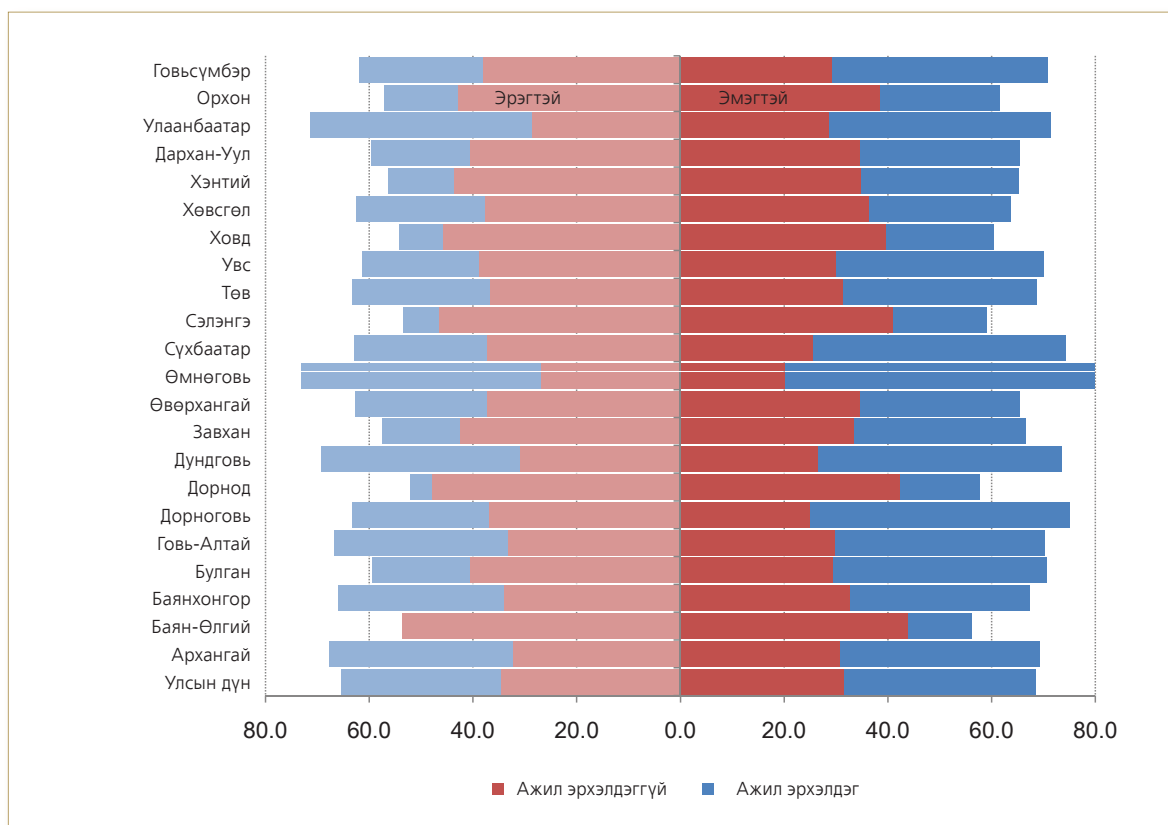
Эдийн засгийн идэвхтэй 3 залуу тутмын 2 нь хөдөлмөр эрхэлдэг байна. Хөдөлмөр эрхэлдэг залуучуудыг аймгаар авч үзэхэд Өмнөговь аймгийн 15-24 насны 4 залуу тутмын 3 нь хөдөлмөр эрхэлдэг байхад Баян-Өлгий аймагт ердөө 2 залуу тутмын 1 нь л хөдөлмөр эрхэлдэг байна.

ЗУРАГ 6.7. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХТЭЙ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУД, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГ ЭСЭХЭЭР, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ХУВИАР, 2010 ОН

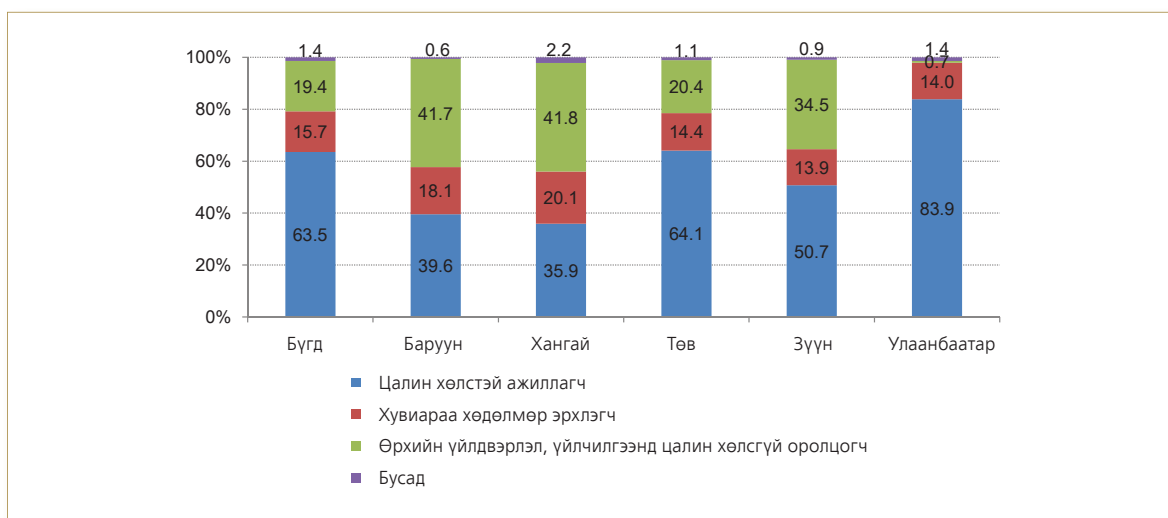
Эдийн засгийн идэвхтэй залуучуудыг хөдөлмөр эрхэлдэг эсэхээр нь нас, хүйсээр Зураг 6.8-д үзүүлэв. Уг зургаас харахад аль ч аймагт хөдөлмөр эрхэлж буй залуу эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдээсээ илүү байна. Тэр дундаа Баян-Өлгий аймагт хөдөлмөр эрхэлдэггүй залуу эмэгтэйчүүд их байна.

ЗУРАГ 6.8. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХТЭЙ 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУД, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГ ЭСЭХЭЭР, НАС, ХҮЙСЭЭР, АЙМАГ НИЙСЛЭЛЭЭР, 2010 ОН

Хөдөлмөр эрхэлдэг 15-24 насны залуучуудыг хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлаар нь авч үзэхэд цалин хөлстэй ажиллагч Улаанбаатар хотод (83.9 хувь), хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг болон өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцдог залуучууд Баруун болон Хангайн бүсэд хамгийн их байна.

ЗУРАГ 6.9. 15-24 НАСНЫ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГ ЗАЛУУЧУУД, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, БҮСЭЭР, 2010 ОН

Эдийн засгийн идэвхгүй залуучуудын хувийн жин аймгуудад 70-85 хувьтай байгаа бөгөөд ажиллах сонирхолгүй залуучуудынх 0.1-0.4 хувьтай байгаа юм. Дундговь, Сүхбаатар, Хөвсгөл аймгуудад хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй залуучуудын хувь улсын дунджаас 2.2-2.3 дахин их байгааг нарийвчлан судлах хэрэгтэй юм. Баян-Өлгий, Баянхонгор, Дорнод, Сүхбаатар, Хөвсгөл аймгийн 15-24 насны 10 залуу тутмын 1 нь тохирох ажил олдохгүй байгаа гэж хариулсан байгаа нь хөдөлмөрийн зах зээл дээрх мэргэжлийн эрэлт хэрэгцээг нарийвчлан судлах, мэргэжилтэн бэлтгэж байгаа чиглэлийг үүнтэй уялдуулах шаардлагатайг харуулж байна.

ХҮСНЭГТ 6.2. 15-24 НАСНЫ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХГҮЙ ЗАЛУУЧУУД, НИЙТ ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, ШАЛТГААН, АЙМГААР, 2010 ОН

	Эдийн засгийн идэвхигүй залуучууд - Бүгд	Сургуульд сурдаг	Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	Гэрийн ажилтай	Тохирох ажил олдохгүй байгаа	Ажиллах сонирхолгүй	Бусад
БҮГД	100.0	81.8	2.0	6.4	6.4	0.2	3.2
Архангай	100.0	80.8	2.8	5.0	7.9	0.3	3.2
Баян-Өлгий	100.0	76.2	2.5	6.3	11.6	0.3	3.2
Баянхонгор	100.0	73.5	3.9	5.7	14.0	0.2	2.8
Булган	100.0	77.1	3.2	6.4	8.1	0.3	4.9
Говь-Алтай	100.0	77.9	2.8	3.3	13.5	0.1	2.4
Дорноговь	100.0	74.6	2.9	9.2	6.7	0.4	6.1
Дорнод	100.0	70.9	3.3	8.8	11.6	0.5	4.9
Дундговь	100.0	79.7	4.5	5.7	5.7	0.2	4.2
Завхан	100.0	81.3	2.7	4.4	8.2	0.1	3.3
Өвөрхангай	100.0	75.3	3.0	7.8	8.8	0.3	4.7
Өмнөговь	100.0	71.5	3.3	11.6	7.1	0.3	6.1
Сүхбаатар	100.0	70.9	4.4	6.4	11.3	0.2	6.8
Сэлэнгэ	100.0	72.6	3.7	9.2	9.9	0.1	4.5
Төв	100.0	74.9	2.9	8.5	8.5	0.2	5.0
Увс	100.0	81.3	3.2	3.4	9.9	0.2	2.0
Ховд	100.0	82.8	2.2	4.3	8.4	0.2	2.1
Хөвсгөл	100.0	70.2	4.6	8.0	12.0	0.3	4.9
Хэнтий	100.0	70.7	3.9	8.8	10.4	0.3	5.9
Дархан-Уул	100.0	87.2	1.5	5.1	4.6	0.1	1.5
Улаанбаатар	100.0	85.5	1.2	6.1	4.1	0.2	2.9
Орхон	100.0	80.7	2.2	7.7	8.1	0.1	1.1
Говьсүмбэр	100.0	79.8	2.9	8.6	5.9	0.4	2.3

ДУГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН ЕРӨНХИЙ ДҮР ЗУРАГ

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор 0-24 насны 1332.3 мянган хүүхэд, залуучууд байна.

2000-2010 оны хооронд 0-14 насны хүүхдийн тоо 1.1 хувиар буурсан бол 15-24 насны залуучуудын тоо 1.6 хувиар өссөн байна. Нийт хүн амын дунд залуу буюу 0-15 насны хүн амын эзлэх хувь нь 35 ба түүнээс дээш бол тухайн улсыг залуу хүн амтай улс гэж үздэг. Манай улсын нийт хүн амд 15 хүртэлх насны хүүхдийн эзлэх хувь 1956-1969 онуудад 30.4-44.5 байсан бол 1979 оноос буурсаар 2010 онд 28.0 хувь боллоо.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор хөдөөд тоологдсон 15-24 насны залуучуудын тоо өмнөх тооллогынхоос багасч, хотод амьдарч буй энэ насны залуучуудын тоо нэмэгдсэн байна. 0-24 насны хүүхэд, залуучуудын 44.0 хувь нийслэлд, 21.0 хувь аймгийн төвд оршин сууж байна.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод хамрагдсан 18 хүртэлх насны нийт хүүхдийн 83.4 хувь нь эцэг, эхтэйгээ эсвэл хэн нэгэнтэй нь хамт, үлдсэн 16.6 хувь нь эцэг, эхээсээ өөр асран хамгаалагчтай амьдардаг байна.

0-15 насны хүүхэдтэй өрхийн 46.8 хувь нь гэрт, 52.4 хувь нь байшинд, 0.8 хувь нь зориулалтын бус сууцанд амьдарч байгаа бөгөөд өрхөд тоологдсон хүүхдүүдийн 48.9 хувь нь гэрт, 50.3 хувь нь байшинд, 0.8 хувь нь зориулалтын бус сууцанд амьдарч байна.

Манай улсын харьяат 0-18 насны хүүхэд, залуучуудын 47.3 хувь нь буюу 10 хүн тутмын 5 нь, хүүхэдтэй нийт өрхөд тоологдсон энэ насны 10 хүн тутмын 5 нь гэрт амьдарч байна.

Зөөврийн ус хэрэглэдэг өрхөд тоологдсон 10 хүүхэд тутмын 5 нь 200 метр хүртэл зайнаас, 4 нь 200-1000 метр, мөн 10 хүүхэд тутмын 1 нь 1000 метрээс дээш зайнаас ус зөөдөг байна. Ус зөөдөг хүүхдүүдийн 45.9 хувь нь 7-15 насны хүүхдүүд байна.

Өрх тэргүүлэн амьдардаг 15-24 насны 52.4 мянган залуучуудын 68.4 хувь нь өөрийн эзэмшлийн сууцанд, 18.3 хувь нь бусдын сууцыг түрээсэлж амьдарч байна. Өрхийн тэргүүлэгч энэ насны эрэгтэйчүүдийн 71.9 хувь нь өөрийн эзэмшлийн сууцанд, 15.6 хувь нь бусдын сууцыг түрээсэлж амьдардаг бол эмэгтэйчүүдийн 54.5 хувь нь өөрийн эзэмшлийн сууцанд, 28.7 хувь нь бусдын сууцыг түрээсэлж амьдарч байна.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод 6-14 насны 409.7 мянган хүүхэд тоологдсоны 60.3 хувь нь буюу 247.0 мянга нь боловсролгүй байгаа бөгөөд эдгээр хүүхдүүдийн 90.5 хувь нь боловсролгүй ч бичиг үсэг мэддэг байна. 15-24 насны нийт залуучуудын 3.7 хувь нь ямар нэг боловсролгүй байгаагийн 58.9 хувь нь боловсролгүй ч бичиг үсэг мэддэг байна.

6-15 насны сургууль завсардсан 16.6 мянган хүүхдүүд тоологдсоны 63.0 хувь нь хөвгүүд, 37.0 хувь нь охид байна. Сургууль завсардсан хүүхдүүдийн бараг тал хувь нь 13-15 насны охид, хөвгүүд эзэлж байна. Мөн зургаан настнуудын сургууль завсардалт бусад насны бүлэгтэй харьцуулахад өндөр байгаа бөгөөд нийт завсардагчдын 16.0 хувийг эзэлж байна.

Тооллогод хамрагдсан 15-24 насны залуучуудын 96.3 хувь нь ямар нэг шатны боловсролтой байна. 15-24 насны залуучуудын боловсролын байдалд гарсан нэг том өөрчлөлт бол дээд боловсролтой залуучуудын тоо 1979 оныхоос 11 дахин, 1989 оныхоос 7 дахин, 2000 оныхоос 4.8 дахин өссөн явдал юм.

Монгол Улсын хэмжээнд тооллогод хамрагдсан 15 хүртэлх насны 9.5 мянган хүүхэд буюу нийт хүүхдийн 1.3 хувь нь хөгжлийн бэрхшээлтэй, 3 хүүхэд тутмын 2 нь төрөлхийн, 1 нь хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй 15-24 насны 14.3 мянган залуучууд байгаагийн 57.0 хувь нь эрэгтэйчүүд, 43.0 хувь нь эмэгтэйчүүд, насны хувьд 44.8 хувь нь 15-19 насны залуучууд эзэлж байна.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод тоологдсон 15-24 насны 549.8 мянган залуучуудын 40.1 хувь нь эдийн засгийн идэвхтэй, тэдний хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин 67.3 хувь байна.

ДҮГНЭЛТ

Манай улсын хүн ам зүйн ачаалал буурч, хүн амын насны бүтэц идэршин хөдөлмөрийн насны хүн амын тоо эрс нэмэгдэж “хүн ам зүйн цонх үе” тохиож байгаа нь ажлын байрыг олноор нэмэгдүүлэх, ажиллах хүчний шингээлттэй, хөдөлмөр эрхлэлтийн мэдрэмж сайтай эдийн засгийн өсөлт бий болгохыг зүй ёсоор шаардаж байна.

6-24 насны хүн амын боловсрол, бичиг үсгийн мэдлэгийн түвшин дээшилж, ялангуяа хотын хүн ам бараг бичиг үсэгтэн болсон зэрэг олон дэвшил гарсан ч хөвгүүд, эрэгтэйчүүдийн боловсрол эзэмшиж буй байдал нь охид, эмэгтэйчүүдтэй харьцуулахад учир дутагдалтай болж, эрчүүдийн боловсролын түвшин эмэгтэйчүүдийнхээсээ доошлох хандлага ажиглагдах болов. Энэ нь гэр бүл болон нийгмийн амьдралын бүхий л хүрээнд сөргөөр нөлөөлж байна.

Монгол Улс 1990-ээд оны эхнээс сургууль завсардах явдал эрс нэмэгдэж, нэг хичээлийн жилд сургуулиас завсардсан хүүхдийн тоо нийт сурагчдын бараг 10 хувийг эзэлж байв. Өнөөдөр уг үзүүлэлт буурсан ч сургууль завсардсан хөвгүүдийн эзлэх хувийн жин охидынхоос өндөр хэвээр байна.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, залуучуудын боловсрол эзэмших, эрүүл мэндийн үйлчилгээ авах, хөдөлмөрлөх, нийгмийн амьдралд тэгш оролцох үндсэн эрхийг хэрэгжүүлэх чиглэлээр авах арга хэмжээг цогц байдлаар авч үзэх шаардлага гарч байна. Түүнчлэн хүүхэд, залуучуудын дунд төрөлхийн сэтгэцийн бэрхшээл зонхилох хэлбэр болж байгаа нь удамшил, эцэг эхийн амьдралын хэвшил, зуршил (архи, тамхи хэрэглэх гэх мэт), эрүүл мэнд, боловсрол, амьжиргааны байдлаас хамаарч байгааг анхаарах хэрэгтэй юм. Нөгөөтэйгүүр, төрөлхийн болон хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй болохоос урьдчилан сэргийлэх ажлыг эрчимжүүлэх нь зүйтэй байна. Үйлдвэрлэлийн болон ахуйн осол нь олдмол төрлийн хөгжлийн бэрхшээлтэй болдог гол шалтгаануудын нэг бөгөөд хүүхэд залуучууд осол гэмтэлд өртөх нь их байдаг.

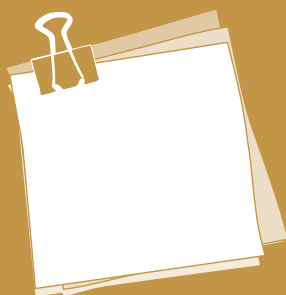
Хөдөлмөр эрхлэхийн зэрэгцээ сургуульд сурах сонирхолтой, хүсэлтэй залуучууд нэлээд байгаагаас 15-24 насны залуучуудыг цагийн ажил хийх боломжоор хангахад анхаарах хэрэгтэй нь харагдаж байна. Ажилгүй залуучуудын талаас илүү нь тохирох ажил олдохгүй гэж хариулсан залуучуудын болон ажиллах сонирхолгүй гэж хариулсан залуучуудын 60 гаруй хувь нь эрэгтэйчүүд байгаа нь гэмт хэрэг үйлдэх, гэмт хэргийн улмаас хохирох, осол, гэмтэлд өртөх эрсдэлийг нэмэгдүүлж болохыг анхаарах шаардлагатай байна.

Хөгжиж буй ихэнх улс, орнуудад гол төлөв боловсрол доогуур буюу боловсролгүй хүн ам ажилгүй байдаг бол манай улсад боловсролын түвшин дээшлэх тутам ажилгүй байх магадлал өндөр байгааг анхаарч хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, хэрэгцээнд нийцсэн мэргэжилтэн бэлтгэхэд боловсролын системийн үйл ажиллагаа, сургалтын хөтөлбөрийг чиглүүлэх шаардлагатай байна. Мөн сургуулиудын мэргэжлийн чиглэлийг шинээр хөгжиж байгаа бизнесийн салбар, чиглэлүүд, техник, технологийн хөгжилтэй уялдуулах зохицуулалт хийхгүй бол хувь хүн хичнээн нарийн мэргэжил, боловсролтой ч тохирох ажилгүй байгаа нь ажилгүйдэл нэмэгдэх нэг шалтгаан болохын зэрэгцээ ядуурлын хамрах хүрээ, гүнзгийрэлтийг нэмэгдүүлэх бас нэг шалтгаан болж байна.

ЗӨВЛӨМЖ

1. Хүүхэд ялангуяа бага насны хүүхэд эцэг, эхтэйгээ хамт өсөх гэр бүлийн таатай орчин бүрдүүлэхэд анхаарч, гэр бүлийг дэмжих бодлогыг шинэчлэх.
2. Орон сууцны тэр дундаа залуучуудад зориулсан орон сууцны хөтөлбөр хэрэгжүүлэх.
3. Боловсролын салбар дахь эмэгтэйчүүд давамгайлсан байдал нь эрэгтэйчүүд боловсролын түвшнээрээ эмэгтэйчүүдээс хоцрох ингэснээрээ гэр бүлийн болон нийгмийн амьдралын бүхий л хүрээнд сөргөөр нөлөөлж, гэр бүлийн хүчирхийллийн нэг шалтгаан болж, үүний улмаас хүүхэд, залуучууд гэр орноосоо дайжих, сургуулиа орхих, гэмт хэрэг үйлдэх нөхцөл бүрдүүлж байгааг анхаарч, эрэгтэйчүүдийн боловсролын асуудлыг төрийн бодлогоор зохицуулах.
4. Төвлөрлийг сааруулж, хөдөөгийн эдийн засгийн хөгжил төдийгүй хүний хөгжилд анхаарч, орон нутгийн онцлог, хэрэгцээ шаардлагад тулгуурласан ялгаатай бодлогыг бүсчилсэн хөгжлийн бодлоготой уялдуулан хэрэгжүүлэх.
5. Нийслэлийн алслагдсан дүүргүүдийг дагуул хот хэлбэрээр хөгжүүлж, төвлөрлийг сааруулах, хот, хөдөөгийн хөгжлийн ялгааг арилгах.
6. Хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн мэргэжлээр мэргэжилтэн бэлтгэх, дээд боловсролтой мэргэжилтнээс гадна мэргэжлийн ажилчид бэлтгэх.
7. Залуучууд хувиараа хөдөлмөр эрхлэх, бизнесээ өргөжүүлж, ажлын байр бий болгоход дэмжлэг үзүүлж, хөнгөлттэй, урт хугацаатай зээл олгох.
8. Ажиллах сонирхолгүй залуучууд байгаа учир шалтгааныг судалж үзэх.
9. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, залуучуудын боловсролд анхаарахаас гадна тэдний орлого олох, хөдөлмөрлөх чадвар нь хязгаарлагдмал байдгаас ядууралд өртөх магадлал өндөр байдаг учир мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, тэдний онцлогт тохирсон ажлын байр бий болгох талаар анхаарах.

ХАВСРАЛТ

ХҮСНЭГТ 1. 0-24 НАСНЫ СУУРИН ХҮН АМЫН ТОО,
НАС, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	1 291 404	654 729	636 675	876 586	435 909	440 677	414 818	218 820	195 998
1 хүртэл	63 542	32 202	31 340	42 624	21 535	21 089	20 918	10 667	10 251
1	65 885	33 494	32 391	43 515	21 945	21 570	22 370	11 549	10 821
2	61 433	31 142	30 291	39 911	20 258	19 653	21 522	10 884	10 638
3	52 128	26 501	25 627	33 963	17 263	16 700	18 165	9 238	8 927
4	45 509	23 177	22 332	28 869	14 670	14 199	16 640	8 507	8 133
0-4	288 497	146 516	141 981	188 882	95 671	93 211	99 615	50 845	48 770
5	43 350	22 166	21 184	27 188	13 936	13 252	16 162	8 230	7 932
6	42 149	21 510	20 639	26 147	13 356	12 791	16 002	8 154	7 848
7	42 579	21 737	20 842	26 489	13 519	12 970	16 090	8 218	7 872
8	43 150	21 967	21 183	26 411	13 392	13 019	16 739	8 575	8 164
9	44 986	22 737	22 249	27 505	13 916	13 589	17 481	8 821	8 660
5-9	216 214	110 117	106 097	133 740	68 119	65 621	82 474	41 998	40 476
10	48 471	24 557	23 914	29 592	14 908	14 684	18 879	9 649	9 230
11	47 368	24 093	23 275	29 109	14 714	14 395	18 259	9 379	8 880
12	46 317	23 524	22 793	27 853	14 016	13 837	18 464	9 508	8 956
13	46 192	23 429	22 763	27 916	13 923	13 993	18 276	9 506	8 770
14	48 517	24 461	24 056	29 376	14 683	14 693	19 141	9 778	9 363
10-14	236 865	120 064	116 801	143 846	72 244	71 602	93 019	47 820	45 199
15	50 808	25 650	25 158	32 237	16 141	16 096	18 571	9 509	9 062
16	50 065	25 459	24 606	33 474	16 814	16 660	16 591	8 645	7 946
17	45 573	23 127	22 446	33 283	16 419	16 864	12 290	6 708	5 582
18	54 037	27 443	26 594	43 517	20 949	22 568	10 520	6 494	4 026
19	57 162	28 881	28 281	45 823	21 801	24 022	11 339	7 080	4 259
15-19	257 645	130 560	127 085	188 334	92 124	96 210	69 311	38 436	30 875
20	59 826	30 522	29 304	47 962	23 179	24 783	11 864	7 343	4 521
21	60 316	30 387	29 929	47 454	22 897	24 557	12 862	7 490	5 372
22	58 836	29 696	29 140	44 424	21 696	22 728	14 412	8 000	6 412
23	56 835	28 694	28 141	41 506	20 306	21 200	15 329	8 388	6 941
24	56 370	28 173	28 197	40 438	19 673	20 765	15 932	8 500	7 432
20-24	292 183	147 472	144 711	221 784	107 751	114 033	70 399	39 721	30 678

ХҮСНЭГТ 2. 0-24 НАСНЫ СУУРИН ХҮН АМЫН ТОО*, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2010 ОН

БҮГД

Аймаг, нийслэл	0-24 насны хүн ам-Бүгд	Насны бүлэг				
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24
БҮГД	1 291 404	288 497	216 214	236 865	257 645	292 183
Архангай	41 805	9 299	7 693	9 418	7 967	7 428
Баян-Өлгий	47 291	11 037	10 383	10 092	8 947	6 832
Баянхонгор	38 387	8 606	7 038	8 505	7 134	7 104
Булган	23 788	5 836	4 433	5 426	4 212	3 881
Говь-Алтай	26 269	5 885	5 252	5 689	4 742	4 701
Дорноговь	27 597	6 688	5 116	5 315	4 698	5 780
Дорнод	32 951	7 928	5 751	6 207	6 227	6 838
Дундговь	18 419	4 285	3 674	4 157	3 242	3 061
Завхан	31 067	7 667	6 030	7 182	5 625	4 563
Өвөрхангай	49 578	11 482	9 412	11 106	9 123	8 455
Өмнөговь	26 630	5 726	4 671	5 236	4 387	6 610
Сүхбаатар	24 086	5 400	4 501	5 122	4 463	4 600
Сэлэнгэ	44 605	10 588	8 183	9 230	8 039	8 565
Төв	38 536	9 388	7 012	7 771	7 071	7 294
Увс	38 563	9 201	7 834	8 895	7 454	5 179
Ховд	40 966	9 222	7 933	9 132	8 061	6 618
Хөвсгөл	55 734	13 220	10 493	11 817	10 335	9 869
Хэнтий	31 168	7 454	6 239	6 680	5 619	5 176
Дархан-Уул	44 154	9 375	6 735	7 908	10 026	10 110
Улаанбаатар	563 092	119 637	80 040	82 753	121 019	159 643
Орхон	40 364	8 992	6 671	7 939	8 132	8 630
Говьсүмбэр	6 354	1 581	1 120	1 285	1 122	1 246

* Гадаадад б, түүнээс дээш сарын хугацаагаар суугаа Монгол Улсын харьяат иргэд ороогүй

ЭРЭГТЭЙ

Хүснэгт-2-ын үргэлжлэл

Аймаг, нийслэл	0-24 насны хүн ам-Бүгд	Насны бүлэг				
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24
БҮГД	654 729	146 516	110 117	120 064	130 560	147 472
Архангай	21 109	4 625	3 904	4 820	4 042	3 718
Баян-Өлгий	23 943	5 573	5 239	5 079	4 569	3 483
Баянхонгор	19 844	4 425	3 492	4 332	3 841	3 754
Булган	12 502	2 961	2 320	2 764	2 348	2 109
Говь-Алтай	13 354	2 977	2 688	2 899	2 373	2 417
Дорноговь	13 867	3 386	2 530	2 611	2 349	2 991
Дорнод	17 039	4 042	2 981	3 127	3 236	3 653
Дундговь	9 613	2 221	1 870	2 129	1 753	1 640
Завхан	16 046	3 845	3 093	3 712	2 978	2 418
Өвөрхангай	25 572	5 892	4 776	5 691	4 796	4 417
Өмнөговь	14 555	2 895	2 390	2 668	2 456	4 146
Сүхбаатар	12 530	2 729	2 334	2 604	2 423	2 440
Сэлэнгэ	23 279	5 422	4 178	4 635	4 344	4 700
Төв	20 517	4 867	3 588	3 990	3 944	4 128
Увс	19 926	4 675	3 964	4 545	3 880	2 862
Ховд	20 762	4 716	4 037	4 629	4 034	3 346
Хөвсгөл	28 379	6 650	5 274	5 888	5 436	5 131
Хэнтий	16 387	3 817	3 211	3 474	3 093	2 792
Дархан-Уул	22 410	4 771	3 439	3 951	5 134	5 115
Улаанбаатар	279 153	60 587	40 885	41 840	58 632	77 209
Орхон	20 560	4 633	3 364	4 001	4 239	4 323
Говьсүмбэр	3 382	807	560	675	660	680

* Гадаадад б, түүнээс дээш сарын хугацаагаар суугаа Монгол Улсын харьяат иргэд ороогүй

ХҮСНЭГТ 2А. ХОТЫН 0-24 НАСНЫ СУУРИН ХҮН АМЫН ТОО*,
НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2010 ОН

ХОТ - БҮГД

Аймаг, нийслэл	0-24 насны хүн ам-Бүгд	Насны бүлэг				
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24
БҮГД	876 586	188 882	133 740	143 846	188 334	221 784
Архангай	10 688	1 988	1 621	1 949	2 641	2 489
Баян-Өлгий	16 369	3 580	3 363	3 455	3 385	2 586
Баянхонгор	15 012	3 272	2 560	3 026	3 306	2 848
Булган	6 215	1 426	1 073	1 282	1 354	1 080
Говь-Алтай	9 065	1 768	1 531	1 738	2 151	1 877
Дорноговь	16 351	3 912	2 851	2 918	3 048	3 622
Дорнод	18 701	4 461	3 180	3 409	3 823	3 828
Дундговь	6 555	1 483	1 183	1 335	1 462	1 092
Завхан	8 533	1 894	1 459	1 697	2 059	1 424
Өвөрхангай	18 457	4 053	3 252	3 982	3 991	3 179
Өмнөговь	9 007	2 093	1 552	1 792	1 766	1 804
Сүхбаатар	7 402	1 670	1 257	1 327	1 580	1 568
Сэлэнгэ	21 465	5 010	3 846	4 273	4 027	4 309
Төв	6 156	1 353	1 010	1 113	1 368	1 312
Увс	14 119	3 179	2 576	2 995	3 377	1 992
Ховд	16 048	3 090	2 615	3 128	4 000	3 215
Хөвсгөл	18 154	4 161	3 274	3 768	3 633	3 318
Хэнтий	14 472	3 426	2 789	3 004	2 858	2 395
Дархан-Уул	36 937	7 563	5 457	6 316	8 717	8 884
Улаанбаатар	563 092	119 637	80 040	82 753	121 019	159 643
Орхон	39 034	8 697	6 425	7 642	7 861	8 409
Говьсүмбэр	4 754	1 166	826	944	908	910

* Гадаадад 6, түүнээс дээш сарын хугацааг суургаа Монгол Улсын харьяат иргэд ороогүй

ХОТ - ЭРЭГТЭЙ

Хүснэгт-2А-ын үргэлжлэл

Аймаг, нийслэл	0-24 насны хүн ам-Бүгд	Насны бүлэг				
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24
БҮГД	435 909	95 671	68 119	72 244	92 124	107 751
Архангай	4 824	932	835	991	1 098	968
Баян-Өлгий	8 125	1 777	1 713	1 726	1 692	1 217
Баянхонгор	7 475	1 702	1 272	1 447	1 618	1 436
Булган	3 158	715	548	613	730	552
Говь-Алтай	4 312	911	780	871	953	797
Дорноговь	8 048	2 011	1 422	1 426	1 428	1 761
Дорнод	9 291	2 264	1 649	1 662	1 869	1 847
Дундговь	3 344	758	610	640	776	560
Завхан	4 216	916	721	854	1 039	686
Өвөрхангай	9 303	2 077	1 673	2 034	1 989	1 530
Өмнөговь	4 657	1 045	817	877	958	960
Сүхбаатар	3 730	825	663	646	806	790
Сэлэнгэ	11 000	2 570	1 967	2 117	2 072	2 274
Төв	3 206	697	498	584	723	704
Увс	7 094	1 637	1 263	1 542	1 625	1 027
Ховд	7 675	1 578	1 297	1 565	1 826	1 409
Хөвсгөл	8 915	2 016	1 645	1 844	1 770	1 640
Хэнтий	7 436	1 781	1 421	1 503	1 482	1 249
Дархан-Уул	18 631	3 818	2 794	3 144	4 434	4 441
Улаанбаатар	279 153	60 587	40 885	41 840	58 632	77 209
Орхон	19 784	4 458	3 230	3 827	4 073	4 196
Говьсүмбэр	2 532	596	416	491	531	498

* Гадаадад 6, түүнээс дээш сарын хугацааг суургаа Монгол Улсын харьяат иргэд ороогүй

ХҮСНЭГТ 2Б. ХӨДӨӨГИЙН 0-24 НАСНЫ СУУРИН ХҮН АМЫН ТОО*, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2010 ОН

ХӨДӨӨ - БҮГД

Аймаг, нийслэл	0-24 насны хүн ам-Бүгд	Насны бүлэг				
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24
БҮГД	414 818	99 615	82 474	93 019	69 311	70 399
Архангай	31 117	7 311	6 072	7 469	5 326	4 939
Баян-Өлгий	30 922	7 457	7 020	6 637	5 562	4 246
Баянхонгор	23 375	5 334	4 478	5 479	3 828	4 256
Булган	17 573	4 410	3 360	4 144	2 858	2 801
Говь-Алтай	17 204	4 117	3 721	3 951	2 591	2 824
Дорноговь	11 246	2 776	2 265	2 397	1 650	2 158
Дорнод	14 250	3 467	2 571	2 798	2 404	3 010
Дундговь	11 864	2 802	2 491	2 822	1 780	1 969
Завхан	22 534	5 773	4 571	5 485	3 566	3 139
Өвөрхангай	31 121	7 429	6 160	7 124	5 132	5 276
Өмнөговь	17 623	3 633	3 119	3 444	2 621	4 806
Сүхбаатар	16 684	3 730	3 244	3 795	2 883	3 032
Сэлэнгэ	23 140	5 578	4 337	4 957	4 012	4 256
Төв	32 380	8 035	6 002	6 658	5 703	5 982
Увс	24 444	6 022	5 258	5 900	4 077	3 187
Ховд	24 918	6 132	5 318	6 004	4 061	3 403
Хөвсгөл	37 580	9 059	7 219	8 049	6 702	6 551
Хэнтий	16 696	4 028	3 450	3 676	2 761	2 781
Дархан-Уул	7 217	1 812	1 278	1 592	1 309	1 226
Улаанбаатар	-	-	-	-	-	-
Орхон	1 330	295	246	297	271	221
Говьсүмбэр	1 600	415	294	341	214	336

* Гадаадад б, түүнээс дээш сарын хугацаагаар суургаа Монгол Улсын харьяат иргэд ороогүй

ХӨДӨӨ - ЭРЭГТЭЙ

Хүснэгт-2Б-ийн үргэлжлэл

Аймаг, нийслэл	0-24 насны хүн ам-Бүгд	Насны бүлэг				
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24
БҮГД	218 820	50 845	41 998	47 820	38 436	39 721
Архангай	16 285	3 693	3 069	3 829	2 944	2 750
Баян-Өлгий	15 818	3 796	3 526	3 353	2 877	2 266
Баянхонгор	12 369	2 723	2 220	2 885	2 223	2 318
Булган	9 344	2 246	1 772	2 151	1 618	1 557
Говь-Алтай	9 042	2 066	1 908	2 028	1 420	1 620
Дорноговь	5 819	1 375	1 108	1 185	921	1 230
Дорнод	7 748	1 778	1 332	1 465	1 367	1 806
Дундговь	6 269	1 463	1 260	1 489	977	1 080
Завхан	11 830	2 929	2 372	2 858	1 939	1 732
Өвөрхангай	16 269	3 815	3 103	3 657	2 807	2 887
Өмнөговь	9 898	1 850	1 573	1 791	1 498	3 186
Сүхбаатар	8 800	1 904	1 671	1 958	1 617	1 650
Сэлэнгэ	12 279	2 852	2 211	2 518	2 272	2 426
Төв	17 311	4 170	3 090	3 406	3 221	3 424
Увс	12 832	3 038	2 701	3 003	2 255	1 835
Ховд	13 087	3 138	2 740	3 064	2 208	1 937
Хөвсгөл	19 464	4 634	3 629	4 044	3 666	3 491
Хэнтий	8 951	2 036	1 790	1 971	1 611	1 543
Дархан-Уул	3 779	953	645	807	700	674
Улаанбаатар	-	-	-	-	-	-
Орхон	776	175	134	174	166	127
Говьсүмбэр	850	211	144	184	129	182

* Гадаадад б, түүнээс дээш сарын хугацаагаар суургаа Монгол Улсын харьяат иргэд ороогүй

ХҮСНЭГТ 3. МОНГОЛ УЛСЫН ХАРЬАТ 0-24 НАСНЫ ИРГЭДИЙН ТОО,
ҮНДЭС УГСАА, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, 2010 ОН

	0-24 насн хүн ам-Бүгд	Насны бүлэг				
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24
БҮГД	1 254 500	280 827	209 801	229 471	250 262	284 139
Халх	1 055 654	237 424	173 562	189 908	209 814	244 946
Казак	57 210	12 999	11 706	11 359	11 296	9 850
Дөрвөд	36 436	7 791	6 338	7 271	7 751	7 285
Баяд	28 292	6 180	4 904	5 680	5 970	5 558
Буриад	19 625	4 190	3 240	3 575	4 002	4 618
Дарьганга	11 882	2 484	2 177	2 532	2 386	2 303
Урианхай	12 892	2 711	2 292	2 604	2 534	2 751
Дархад	10 939	2 298	1 893	2 293	2 186	2 269
Хотгойд	7 388	1 800	1 334	1 452	1 373	1 429
Өөлд	7 014	1 417	1 126	1 372	1 517	1 582
Тува	2 673	548	485	578	511	551
Барга	1 291	284	176	209	268	354
Үзэмчин	1 216	241	213	243	262	257
Элжигэн	645	142	128	175	115	85
Сартуул	501	108	71	83	119	120
Цаатан	135	34	25	25	22	29
Узбек	130	26	34	24	28	18
Харчин	61	18	4	11	12	16
Цахар	46	9	8	8	10	11
Бусад	250	58	33	43	51	65
Бусад үндэстэн	220	65	52	26	35	42

ХҮСНЭГТ 4. 15-24 НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ,
НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Насны бүлэг, хүйс	15 ба түүнээс дээш насны хүн ам-Бүгд	Огт гэр бүл болоогүй	Үүнээс: гэрлэлтийн байдлаар				
			Батлуулсан гэр бүлтэй	Батлуулаагүй гэр бүлтэй	Тусгаарласан	Цуцалсан	Бэлбэсэн
БҮГД	549 828	440 610	78 437	28 521	1 306	720	234
15-17	146 446	145 992	-	454	-	-	-
18-19	111 199	105 414	2 424	3 249	84	18	10
20-24	292 183	189 204	76 013	24 818	1 222	702	224
ЭРЭГТЭЙ - БҮГД	278 032	234 725	30 734	11 868	449	229	27
15-17	74 236	74 142	-	94	-	-	-
18-19	56 324	54 803	590	888	37	6	-
20-24	147 472	105 780	30 144	10 886	412	223	27
ЭМЭГТЭЙ - БҮГД	271 796	205 885	47 703	16 653	857	491	207
15-17	72 210	71 850	-	360	-	-	-
18-19	54 875	50 611	1 834	2 361	47	12	10
20-24	144 711	83 424	45 869	13 932	810	479	197
ХОТ - БҮГД	410 118	330 995	53 764	23 697	974	550	138
15-17	98 994	98 670	-	324	-	-	-
18-19	89 340	85 071	1 523	2 670	57	12	7
20-24	221 784	147 254	52 241	20 703	917	538	131
ХӨДӨӨ - БҮГД	139 710	109 615	24 673	4 824	332	170	96
15-17	47 452	47 322	-	130	-	-	-
18-19	21 859	20 343	901	579	27	6	3
20-24	70 399	41 950	23 772	4 115	305	164	93

ХҮСНЭГТ 5. 15-24 НАСНЫ СУУРИН ХҮН АМЫН ТОО, НАС, ХҮЙС, ШАШНЫ УРСГАЛ,
ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

	15 ба түүнээс дээш насны	Шашин шүтлэгийн ангилал					Бусад
		Шүтддэггүй	Будда	Христ	Ислам	Бөө	
БҮГД	549 828	253 408	243 381	14 555	18 215	18 429	1 840
15	50 808	27 091	19 382	1 170	1 973	1 089	103
16	50 065	24 602	20 477	1 305	2 241	1 321	119
17	45 573	21 722	19 213	1 202	1 881	1 408	147
18	54 037	25 446	23 084	1 634	1 837	1 836	200
19	57 162	26 797	24 729	1 663	1 738	2 037	198
20	59 826	27 273	26 529	1 728	1 828	2 236	232
21	60 316	27 019	27 415	1 703	1 733	2 232	214
22	58 836	25 818	27 453	1 515	1 656	2 195	199
23	56 835	24 024	27 466	1 403	1 659	2 050	233
24	56 370	23 616	27 633	1 232	1 669	2 025	195
ЭРЭГТЭЙ - БҮГД	278 032	135 709	117 760	5 436	9 197	8 994	936
15	25 650	13 934	9 697	447	989	535	48
16	25 459	12 851	10 272	493	1 145	641	57
17	23 127	11 512	9 516	429	945	657	68
18	27 443	13 633	11 217	591	966	930	106
19	28 881	14 463	11 924	593	835	963	103
20	30 522	14 805	12 926	643	908	1 131	109
21	30 387	14 588	13 097	644	872	1 077	109
22	29 696	14 023	13 042	569	838	1 113	111
23	28 694	13 145	13 047	543	861	982	116
24	28 173	12 755	13 022	484	838	965	109
ЭМЭГТЭЙ - БҮГД	271 796	117 699	125 621	9 119	9 018	9 435	904
15	25 158	13 157	9 685	723	984	554	55
16	24 606	11 751	10 205	812	1 096	680	62
17	22 446	10 210	9 697	773	936	751	79
18	26 594	11 813	11 867	1 043	871	906	94
19	28 281	12 334	12 805	1 070	903	1 074	95
20	29 304	12 468	13 603	1 085	920	1 105	123
21	29 929	12 431	14 318	1 059	861	1 155	105
22	29 140	11 795	14 411	946	818	1 082	88
23	28 141	10 879	14 419	860	798	1 068	117
24	28 197	10 861	14 611	748	831	1 060	86
ХОТ - БҮГД	410 118	188 235	182 062	13 429	9 117	15 803	1 472
15	32 237	17 617	11 925	1 028	752	847	68
16	33 474	16 825	13 427	1 166	919	1 048	89
17	33 283	15 999	14 015	1 104	841	1 204	120
18	43 517	20 247	18 887	1 536	1 028	1 652	167
19	45 823	21 081	20 207	1 543	1 041	1 795	156
20	47 962	21 552	21 427	1 634	1 179	1 971	199
21	47 454	21 110	21 608	1 594	997	1 970	175
22	44 424	19 337	20 780	1 395	878	1 875	159
23	41 506	17 534	20 026	1 295	742	1 725	184
24	40 438	16 933	19 760	1 134	740	1 716	155
ХӨДӨӨ - БҮГД	139 710	65 173	61 319	1 126	9 098	2 626	368
15	18 571	9 474	7 457	142	1 221	242	35
16	16 591	7 777	7 050	139	1 322	273	30
17	12 290	5 723	5 198	98	1 040	204	27
18	10 520	5 199	4 197	98	809	184	33
19	11 339	5 716	4 522	120	697	242	42
20	11 864	5 721	5 102	94	649	265	33
21	12 862	5 909	5 807	109	736	262	39
22	14 412	6 481	6 673	120	778	320	40
23	15 329	6 490	7 440	108	917	325	49
24	15 932	6 683	7 873	98	929	309	40

ХҮСНЭГТ 6. 6-24 НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Насны бүлэг	6, түүнээс дээш насны хүн ам-Бүгд				Боловсролтой						Бүрэн дунд	Суурь	Бага	
	Бүгд	Магистр	Дипломын болон бакалаврын дээд мэргэжлийн дунд	Тусгай Техникийн болон мэргэжлийн	Бүгд	Магистр	Дипломын болон бакалаврын дээд мэргэжлийн дунд	Тусгай Техникийн болон мэргэжлийн						
БҮГД	959 557	267 573	691 984	1 459	69 527	10 504	12 609	251 327	151 222	195 336				
6-9	172 864	168 944	3 920	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3 920	
10-14	236 865	78 054	158 811	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17 121	141 690
15-19	257 645	8 823	248 822	-	1 441	2 539	4 562	101 559	105 758	32 963				
20-24	292 183	11 752	280 431	1 459	68 086	7 965	8 047	149 768	28 343	16 763				
ЭРЭГТЭЙ - БҮГД	486 047	140 475	345 572	495	27 003	6 033	7 180	121 822	80 403	102 636				
6-9	87 951	86 041	1 910	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 910	
10-14	120 064	40 776	79 288	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8 170	71 118
15-19	130 560	5 869	124 691	-	613	1 495	2 620	47 258	54 173	18 532				
20-24	147 472	7 789	139 683	495	26 390	4 538	4 560	74 564	18 060	11 076				
ЭМЭГТЭЙ - БҮГД	473 510	127 098	346 412	964	42 524	4 471	5 429	129 505	70 819	92 700				
6-9	84 913	82 903	2 010	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 010	
10-14	116 801	37 278	79 523	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8 951	70 572
15-19	127 085	2 954	124 131	-	828	1 044	1 942	54 301	51 585	14 431				
20-24	144 711	3 963	140 748	964	41 696	3 427	3 487	75 204	10 283	5 687				
ХОТ - БҮГД	660 516	110 078	505 294	1 356	58 851	8 542	8 056	218 798	99 613	110 078				
6-9	106 552	2 720	2 720	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 720	
10-14	143 846	86 573	99 082	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12 509	86 573
15-19	188 334	15 932	185 386	-	1 372	2 124	3 047	91 162	71 749	15 932				
20-24	221 784	4 853	218 106	1 356	57 479	6 418	5 009	127 636	15 355	4 853				
ХӨДӨӨ - БҮГД	299 041	85 258	186 690	103	10 676	1 962	4 553	32 529	51 609	85 258				
6-9	66 312	1 200	1 200	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 200	
10-14	93 019	55 117	59 729	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4 612	55 117
15-19	69 311	17 031	63 436	-	69	415	1 515	10 397	34 009	17 031				
20-24	70 399	11 910	62 325	103	10 607	1 547	3 038	22 132	12 988	11 910				

ХҮСНЭГТ 7. 6-24 НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Насны бүлэг	6, түүнээс дээш насны хүн ам			Бичиг үсэг мэддэг			Бичиг үсэг мэддэггүй		
	Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө
БҮГД	959 557	660 516	299 041	927 519	645 005	282 514	32 038	15 511	16 527
6-9	172 864	106 552	66 312	152 590	95 394	57 196	20 274	11 158	9 116
10-14	236 865	143 846	93 019	233 567	142 438	91 129	3 298	1 408	1 890
15-19	257 645	188 334	69 311	253 504	186 931	66 573	4 141	1 403	2 738
20-24	292 183	221 784	70 399	287 858	220 242	67 616	4 325	1 542	2 783
ЭРЭГТЭЙ - БҮГД	486 047	326 302	159 745	467 906	317 726	150 180	18 141	8 576	9 565
6-9	87 951	54 183	33 768	77 252	48 305	28 947	10 699	5 878	4 821
10-14	120 064	72 244	47 820	118 122	71 466	46 656	1 942	778	1 164
15-19	130 560	92 124	38 436	127 848	91 222	36 626	2 712	902	1 810
20-24	147 472	107 751	39 721	144 684	106 733	37 951	2 788	1 018	1 770
ЭМЭГТЭЙ - БҮГД	473 510	334 214	139 296	459 613	327 279	132 334	13 897	6 935	6 962
6-9	84 913	52 369	32 544	75 338	47 089	28 249	9 575	5 280	4 295
10-14	116 801	71 602	45 199	115 445	70 972	44 473	1 356	630	726
15-19	127 085	96 210	30 875	125 656	95 709	29 947	1 429	501	928
20-24	144 711	114 033	30 678	143 174	113 509	29 665	1 537	524	1 013

ХҮСНЭГТ 8. СУУРЬ, БҮРЭН ДУНД БОЛОВСРОЛ, МСҮТ-Д ХАМРАГДДАГ ХҮН АМЫН ТОО, ХҮЙС, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2010 ОН

	Бүгд			Суурь боловсрол хамрагддаг			Бүрэн дунд болон МСҮТ-д		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	230 349	117 196	113 153	141 102	71 751	69 351	89 247	45 445	43 802
Архангай	8 063	4 114	3 949	1 690	862	828	6 373	3 252	3 121
Баян-Өлгий	10 452	5 228	5 224	3 665	1 860	1 805	6 787	3 368	3 419
Баянхонгор	7 817	3 876	3 941	2 742	1 337	1 405	5 075	2 539	2 536
Булган	4 673	2 452	2 221	1 096	544	552	3 577	1 908	1 669
Говь-Алтай	6 068	3 087	2 981	1 794	903	891	4 274	2 184	2 090
Дорноговь	5 475	2 698	2 777	2 998	1 496	1 502	2 477	1 202	1 275
Дорнод	5 944	3 068	2 876	3 234	1 649	1 585	2 710	1 419	1 291
Дундговь	3 883	1 992	1 891	1 248	650	598	2 635	1 342	1 293
Завхан	6 688	3 469	3 219	1 607	818	789	5 081	2 651	2 430
Өвөрхангай	10 369	5 243	5 126	3 789	1 933	1 856	6 580	3 310	3 270
Өмнөговь	5 221	2 654	2 567	1 708	880	828	3 513	1 774	1 739
Сүхбаатар	5 138	2 639	2 499	1 375	720	655	3 763	1 919	1 844
Сэлэнгэ	9 283	4 717	4 566	4 338	2 179	2 159	4 945	2 538	2 407
Төв	7 410	3 794	3 616	1 056	540	516	6 354	3 254	3 100
Увс	8 499	4 319	4 180	2 792	1 394	1 398	5 707	2 925	2 782
Ховд	8 545	4 296	4 249	2 744	1 340	1 404	5 801	2 956	2 845
Хөвсгөл	11 204	5 591	5 613	3 547	1 745	1 802	7 657	3 846	3 811
Хэнтий	7 045	3 617	3 428	3 104	1 583	1 521	3 941	2 034	1 907
Дархан-Уул	7 140	3 628	3 512	5 728	2 918	2 810	1 412	710	702
Улаанбаатар	82 860	42 368	40 492	82 860	42 368	40 492	0	0	0
Орхон	7 384	3 746	3 638	7 124	3 599	3 525	260	147	113
Говьсүмбэр	1 188	600	588	863	433	430	325	167	158

ХҮСНЭГТ 9. 2-24 НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ,
НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Нас	6-24 насны хүн ам			Сургуульд сурдаг			Сургуульд сурдаггүй		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	959 557	486 047	473 510	688 154	334 333	353 821	271 403	151 714	119 689
6	42 149	21 510	20 639	39 462	20 003	19 459	2 687	1 507	1 180
7	42 579	21 737	20 842	41 670	21 231	20 439	909	506	403
8	43 150	21 967	21 183	42 469	21 592	20 877	681	375	306
9	44 986	22 737	22 249	44 293	22 351	21 942	693	386	307
10	48 471	24 557	23 914	47 603	24 036	23 567	868	521	347
11	47 368	24 093	23 275	46 223	23 388	22 835	1 145	705	440
12	46 317	23 524	22 793	44 795	22 536	22 259	1 522	988	534
13	46 192	23 429	22 763	44 249	22 172	22 077	1 943	1 257	686
14	48 517	24 461	24 056	45 960	22 706	23 254	2 557	1 755	802
15	50 808	25 650	25 158	47 260	23 215	24 045	3 548	2 435	1 113
16-19	206 837	104 910	101 927	157 076	72 993	84 083	49 761	31 917	17 844
20-24	292 183	147 472	144 711	87 094	38 110	48 984	205 089	109 362	95 727
ХОТ - БҮГД	660 516	326 302	334 214	487 843	234 459	253 384	172 673	91 843	80 830
6	26 147	13 356	12 791	25 129	12 790	12 339	1 018	566	452
7	26 489	13 519	12 970	26 059	13 284	12 775	430	235	195
8	26 411	13 392	13 019	26 064	13 209	12 855	347	183	164
9	27 505	13 916	13 589	27 160	13 726	13 434	345	190	155
10	29 592	14 908	14 684	29 143	14 649	14 494	449	259	190
11	29 109	14 714	14 395	28 564	14 406	14 158	545	308	237
12	27 853	14 016	13 837	27 182	13 617	13 565	671	399	272
13	27 916	13 923	13 993	27 094	13 434	13 660	822	489	333
14	29 376	14 683	14 693	28 378	14 061	14 317	998	622	376
15	32 237	16 141	16 096	30 883	15 278	15 605	1 354	863	491
16-19	156 097	75 983	80 114	129 449	59 931	69 518	26 648	16 052	10 596
20-24	221 784	107 751	114 033	82 738	36 074	46 664	139 046	71 677	67 369
ХӨДӨӨ - БҮГД	299 041	159 745	139 296	200 311	99 874	100 437	98 730	59 871	38 859
6	16 002	8 154	7 848	14 333	7 213	7 120	1 669	941	728
7	16 090	8 218	7 872	15 611	7 947	7 664	479	271	208
8	16 739	8 575	8 164	16 405	8 383	8 022	334	192	142
9	17 481	8 821	8 660	17 133	8 625	8 508	348	196	152
10	18 879	9 649	9 230	18 460	9 387	9 073	419	262	157
11	18 259	9 379	8 880	17 659	8 982	8 677	600	397	203
12	18 464	9 508	8 956	17 613	8 919	8 694	851	589	262
13	18 276	9 506	8 770	17 155	8 738	8 417	1 121	768	353
14	19 141	9 778	9 363	17 582	8 645	8 937	1 559	1 133	426
15	18 571	9 509	9 062	16 377	7 937	8 440	2 194	1 572	622
16-19	50 740	28 927	21 813	27 627	13 062	14 565	23 113	15 865	7 248
20-24	70 399	39 721	30 678	4 356	2 036	2 320	66 043	37 685	28 358

ХҮСНЭГТ 10. 6-15 НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, СУРГУУЛЬД ХАМРАГДАЛТ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

Аймаг, нийслэл	6-15 насны хүн ам			Сургуульд сурдаг			Сургуульд сурдаггүй		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	460 537	233 665	226 872	443 984	223 230	220 754	16 553	10 435	6 118
Архангай	17 569	8 932	8 637	16 654	8 319	8 335	915	613	302
Баян-Өлгий	20 648	10 429	10 219	18 884	9 408	9 476	1 764	1 021	743
Баянхонгор	15 853	7 950	7 903	15 076	7 447	7 629	777	503	274
Булган	10 163	5 242	4 921	9 839	5 021	4 818	324	221	103
Говь-Алтай	11 046	5 626	5 420	10 685	5 385	5 300	361	241	120
Дорноговь	10 437	5 150	5 287	10 143	4 964	5 179	294	186	108
Дорнод	12 222	6 245	5 977	11 878	6 022	5 856	344	223	121
Дундговь	7 958	4 066	3 892	7 719	3 917	3 802	239	149	90
Завхан	13 496	6 942	6 554	13 031	6 635	6 396	465	307	158
Өвөрхангай	20 977	10 704	10 273	19 805	9 911	9 894	1 172	793	379
Өмнөговь	10 056	5 136	4 920	9 753	4 942	4 811	303	194	109
Сүхбаатар	9 821	5 032	4 789	9 322	4 697	4 625	499	335	164
Сэлэнгэ	17 788	9 009	8 779	17 265	8 680	8 585	523	329	194
Төв	15 059	7 754	7 305	14 513	7 378	7 135	546	376	170
Увс	17 236	8 759	8 477	16 255	8 094	8 161	981	665	316
Ховд	17 472	8 811	8 661	16 747	8 357	8 390	725	454	271
Хөвсгөл	22 668	11 301	11 367	21 364	10 445	10 919	1 304	856	448
Хэнтий	13 140	6 785	6 355	12 792	6 548	6 244	348	237	111
Дархан-Уул	15 110	7 626	7 484	14 774	7 421	7 353	336	205	131
Улаанбаатар	164 222	83 271	80 951	160 240	80 965	79 275	3 982	2 306	1 676
Орхон	15 124	7 624	7 500	14 826	7 438	7 388	298	186	112
Говьсүмбэр	2 472	1 271	1 201	2 419	1 236	1 183	53	35	18

ХҮСНЭГТ 11. БАГА БОЛОВСРОЛЫН ШАТНЫ СУРГУУЛЬД ХАМРАГДДАГ 6-11 НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, ХҮЙС, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	230 349	117 196	113 153	141 102	71 751	69 351	89 247	45 445	43 802
Архангай	8 063	4 114	3 949	1 690	862	828	6 373	3 252	3 121
Баян-Өлгий	10 452	5 228	5 224	3 665	1 860	1 805	6 787	3 368	3 419
Баянхонгор	7 817	3 876	3 941	2 742	1 337	1 405	5 075	2 539	2 536
Булган	4 673	2 452	2 221	1 096	544	552	3 577	1 908	1 669
Говь-Алтай	6 068	3 087	2 981	1 794	903	891	4 274	2 184	2 090
Дорноговь	5 475	2 698	2 777	2 998	1 496	1 502	2 477	1 202	1 275
Дорнод	5 944	3 068	2 876	3 234	1 649	1 585	2 710	1 419	1 291
Дундговь	3 883	1 992	1 891	1 248	650	598	2 635	1 342	1 293
Завхан	6 688	3 469	3 219	1 607	818	789	5 081	2 651	2 430
Өвөрхангай	10 369	5 243	5 126	3 789	1 933	1 856	6 580	3 310	3 270
Өмнөговь	5 221	2 654	2 567	1 708	880	828	3 513	1 774	1 739
Сүхбаатар	5 138	2 639	2 499	1 375	720	655	3 763	1 919	1 844
Сэлэнгэ	9 283	4 717	4 566	4 338	2 179	2 159	4 945	2 538	2 407
Төв	7 410	3 794	3 616	1 056	540	516	6 354	3 254	3 100
Увс	8 499	4 319	4 180	2 792	1 394	1 398	5 707	2 925	2 782
Ховд	8 545	4 296	4 249	2 744	1 340	1 404	5 801	2 956	2 845
Хөвсгөл	11 204	5 591	5 613	3 547	1 745	1 802	7 657	3 846	3 811
Хэнтий	7 045	3 617	3 428	3 104	1 583	1 521	3 941	2 034	1 907
Дархан-Уул	7 140	3 628	3 512	5 728	2 918	2 810	1 412	710	702
Улаанбаатар	82 860	42 368	40 492	82 860	42 368	40 492	0	0	0
Орхон	7 384	3 746	3 638	7 124	3 599	3 525	260	147	113
Говьсүмбэр	1 188	600	588	863	433	430	325	167	158

ХҮСНЭГТ 12. СУРГУУЛЬ ЗАВСАРДСАН 6-15 НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2010 ОН

	Бүгд			6-9			10-14			15		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	16 553	10 435	6,118	4 970	2 774	2 196	8 035	5 226	2 809	3 548	2 435	1 113
Архангай	915	613	302	202	112	90	481	335	146	232	166	66
Баян-Өлгий	1 764	1 021	743	1 000	549	451	541	337	204	223	135	88
Баянхонгор	777	503	274	178	98	80	418	271	147	181	134	47
Булган	324	221	103	93	57	36	161	111	50	70	53	17
Говь-Алтай	361	241	120	89	51	38	184	129	55	88	61	27
Дорноговь	294	186	108	78	44	34	155	104	51	61	38	23
Дорнод	344	223	121	83	43	40	173	120	53	88	60	28
Дундговь	239	149	90	56	32	24	130	76	54	53	41	12
Завхан	465	307	158	115	67	48	235	159	76	115	81	34
Өвөрхангай	1 172	793	379	280	170	110	635	439	196	257	184	73
Өмнөговь	303	194	109	65	36	29	155	98	57	83	60	23
Сүхбаатар	499	335	164	80	48	32	275	187	88	144	100	44
Сэлэнгэ	523	329	194	159	93	66	248	151	97	116	85	31
Төв	546	376	170	167	101	66	248	173	75	131	102	29
Увс	981	665	316	309	183	126	470	345	125	202	137	65
Ховд	725	454	271	212	111	101	361	238	123	152	105	47
Хөвсгөл	1 304	856	448	265	148	117	688	470	218	351	238	113
Хэнтий	348	237	111	74	39	35	179	131	48	95	67	28
Дархан-Уул	336	205	131	104	56	48	167	107	60	65	42	23
Улаанбаатар	3 982	2 306	1,676	1 266	694	572	1 950	1 122	828	766	490	276
Орхон	298	186	112	78	31	47	157	108	49	63	47	16
Говьсүмбэр	53	35	18	17	11	6	24	15	9	12	9	3

ХҮСНЭГТ 13. 0-24 НАСНЫ ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ИРГЭДИЙН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, АЙМАГ НИЙСЛЭЛЭЭР, 2010 ОН

Аймаг, нийслэл	0-24 насны хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн ам-Бүгд	Насны бүлгээр				
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24
БҮГД	23 784	1 957	3 068	4 436	6 390	7 933
Архангай	873	53	100	193	256	271
Баян-Өлгий	781	50	135	148	224	224
Баянхонгор	916	77	114	186	250	289
Булган	506	34	70	116	122	164
Говь-Алтай	588	33	95	115	140	205
Дорноговь	598	62	80	112	160	184
Дорнод	832	72	101	126	253	280
Дундговь	436	44	59	85	115	133
Завхан	545	36	78	110	162	159
Өвөрхангай	1 040	73	147	255	271	294
Өмнөговь	495	34	81	95	118	167
Сүхбаатар	686	47	59	153	197	230
Сэлэнгэ	976	65	114	190	248	359
Төв	795	72	107	137	207	272
Увс	878	67	134	209	254	214
Ховд	730	46	90	165	190	239
Хөвсгөл	1 604	89	217	359	490	449
Хэнтий	899	73	132	172	268	254
Дархан-Уул	721	75	90	122	186	248
Улаанбаатар	8 097	792	961	1 244	2 069	3 031
Орхон	686	56	90	125	176	239
Говьсүмбэр	102	7	14	19	34	28

ХҮСНЭГТ 14. 0-24 НАСНЫ ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ИРГЭДИЙН ТОО,
ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭР, ХҮЙС, НАСНЫ БҮЛГЭЭР 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд	Хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр					Бусад
		Харааны	Ярианы	Сонсголын	Хөдөлгөөний	Сэтгэцийн	
БҮГД	23 784	4 141	2 470	2 614	6 229	5 326	3 004
0-4	1 957	366	185	79	742	231	354
5-9	3 068	601	480	204	895	481	407
10-14	4 436	905	560	487	1 066	889	529
15-19	6 390	1 100	648	769	1 507	1 669	697
20-24	7 933	1 169	597	1 075	2 019	2 056	1 017
ЭРЭГТЭЙ - БҮГД	13 339	2 214	1 443	1 530	3 454	2 993	1 705
0-4	1 052	179	109	49	378	145	192
5-9	1 685	301	282	114	463	282	243
10-14	2 438	471	333	270	577	503	284
15-19	3 539	585	369	440	822	926	397
20-24	4 625	678	350	657	1 214	1 137	589
ЭМЭГТЭЙ - БҮГД	10 445	1 927	1 027	1 084	2 775	2 333	1 299
0-4	905	187	76	30	364	86	162
5-9	1 383	300	198	90	432	199	164
10-14	1 998	434	227	217	489	386	245
15-19	2 851	515	279	329	685	743	300
20-24	3 308	491	247	418	805	919	428

 ХҮСНЭГТ 15. 15-24 НАСНЫ ХҮН АМЫН ТОО, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ,
НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Насны бүлэг	15 ба түүнээс дээш насны хүн ам-Бүгд	Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам			Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам				Бусад
		Ажил эрхэлдэг	Ажилгүй-чүүд	Сургуульд сурдаг	Тохирох ажил олдохгүй байгаа	Өвчтэй, хөгжлийн бэрхшээлийн группт	Гэрийн ажилтай	Ажиллах сонирхолгүй	
БҮГД	549 828	148 523	49 864	287 558	22 353	7 041	22 469	652	11 368
15-19	257 645	25 631	11 492	204 876	5 492	2 875	3 660	265	3 354
20-24	292 183	122 892	38 372	82 682	16 861	4 166	18 809	387	8 014
ЭРЭГТЭЙ - БҮГД	278 032	91 413	28 826	132 105	13 162	4 042	2 074	432	5 978
15-19	130 560	18 684	7 193	96 350	3 534	1 651	864	176	2 108
20-24	147 472	72 729	21 633	35 755	9 628	2 391	1 210	256	3 870
ЭМЭГТЭЙ - БҮГД	271 796	57 110	21 038	155 453	9 191	2 999	20 395	220	5 390
15-19	127 085	6 947	4 299	108 526	1 958	1 224	2 796	89	1 246
20-24	144 711	50 163	16 739	46 927	7 233	1 775	17 599	131	4 144
ХОТ - БҮГД	410 118	91 564	33 676	240 398	14 331	4 283	17 111	475	8 280
15-19	188 334	10 905	7 106	161 003	3 130	1 586	2 302	178	2 124
20-24	221 784	80 659	26 570	79 395	11 201	2 697	14 809	297	6 156
ХӨДӨӨ - БҮГД	139 710	56 959	16 188	47 160	8 022	2 758	5 358	177	3 088
15-19	69 311	14 726	4 386	43 873	2 362	1 289	1 358	87	1 230
20-24	70 399	42 233	11 802	3 287	5 660	1 469	4 000	90	1 858

ХҮСНЭГТ 16. 15-24 НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Насны бүлэг	15 ба түүнээс дээш насны хүн ам-Бүгд	Үүнээс: ажил эрхлэлтийн байдлаар					Бусад
		Цалин хөлстэй ажиллагч	Ажил олгогч	Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч	Нөхөрлөл, хоршооллын гишүүн	Өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч	
БҮГД	148 523	94 248	797	23 375	207	28 845	1 051
15-19	25 631	13 037	39	2 700	30	9 439	386
20-24	122 892	81 211	758	20 675	177	19 406	665
ЭРЭГТЭЙ - БҮГД	91 413	56 423	557	18 301	138	15 112	882
15-19	18 684	9 547	25	2 104	22	6 621	365
20-24	72 729	46 876	532	16 197	116	8 491	517
ЭМЭГТЭЙ - БҮГД	57 110	37 825	240	5 074	69	13 733	169
15-19	6 947	3 490	14	596	8	2 818	21
20-24	50 163	34 335	226	4 478	61	10 915	148
ХОТ - БҮГД	91 564	75 101	694	12 956	110	2 142	561
15-19	10 905	8 799	33	1 318	14	599	142
20-24	80 659	66 302	661	11 638	96	1 543	419
ХӨДӨӨ - БҮГД	56 959	19 147	103	10 419	97	26 703	490
15-19	14 726	4 238	6	1 382	16	8 840	244
20-24	42 233	14 909	97	9 037	81	17 863	246

ХҮСНЭГТ 17. 6-24 НАСНЫ ХҮН АМЫН ГАР УТАС БОЛОН ИНТЕРНЕТИЙН ХЭРЭГЛЭЭ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

	Гар утас хэрэглэдэг			Интернет хэрэглэдэг		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	628 438	302 258	326 180	366 034	173 755	192 279
6-9	39 089	18 213	20 876	13 264	7 027	6 237
10-14	121 927	56 615	65 312	60 309	30 363	29 946
15-19	210 199	100 810	109 389	137 615	65 021	72 594
20-24	257 223	126 620	130 603	154 846	71 344	83 502
ХОТ - БҮГД	499 917	236 626	263 291	339 582	160 743	178 839
6-9	33 271	15 651	17 620	12 887	6 819	6 068
10-14	90 003	42 179	47 824	55 190	27 844	27 346
15-19	167 500	79 170	88 330	126 768	59 785	66 983
20-24	209 143	99 626	109 517	144 737	66 295	78 442
ХӨДӨӨ - БҮГД	128 521	65 632	62 889	26 452	13 012	13 440
6-9	5 818	2 562	3 256	377	208	169
10-14	31 924	14 436	17 488	5 119	2 519	2 600
15-19	42 699	21 640	21 059	10 847	5 236	5 611
20-24	48 080	26 994	21 086	10 109	5 049	5 060

ХҮСНЭГТ 18. 18 ХҮРТЭЛХ НАСНЫ СУУРИН ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ЭЦЭГ, ЭХТЭЙГЭЭ ХАМТ АМЬДАРДАГ БАЙДЛААР, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

	Бүгд			Эцэг эхтэйгээ хамт амьдардаг			Зөвхөн эхтэйгээ хамт амьдардаг			Зөвхөн эцэгтэйгээ хамт амьдардаг		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	745 861	378 917	366 944	639 042	324 352	314 690	88 890	45 024	43 866	17 929	9 541	8 388
0-4	236 086	119 910	116 176	215 521	109 546	105 975	17 779	8 888	8 891	2 786	1 476	1 310
5-9	186 797	95 130	91 667	160 841	81 737	79 104	21 916	11 260	10 656	4 040	2 133	1 907
10-14	207 917	105 288	102 629	171 805	86 849	84 956	29 647	15 000	14 647	6 465	3 439	3 026
15-17	115 061	58 589	56 472	90 875	46 220	44 655	19 548	9 876	9 672	4 638	2 493	2 145
ХОТ - БҮГД	451 075	228 215	222 860	373 211	188 681	184 530	65 708	33 130	32 578	12 156	6 404	5 752
0-4	147 074	74 514	72 560	131 349	66 580	64 769	13 741	6 892	6 849	1 984	1 042	942
5-9	110 247	56 154	54 093	91 352	46 445	44 907	16 152	8 266	7 886	2 743	1 443	1 300
10-14	121 271	60 967	60 304	95 668	47 987	47 681	21 346	10 730	10 616	4 257	2 250	2 007
15-17	72 483	36 580	35 903	54 842	27 669	27 173	14 469	7 242	7 227	3 172	1 669	1 503
ХӨДӨӨ - БҮГД	294 786	150 702	144 084	265 831	135 671	130 160	23 182	11 894	11 288	5 773	3 137	2 636
0-4	89 012	45 396	43 616	84 172	42 966	41 206	4 038	1 996	2 042	802	434	368
5-9	76 550	38 976	37 574	69 489	35 292	34 197	5 764	2 994	2 770	1 297	690	607
10-14	86 646	44 321	42 325	76 137	38 862	37 275	8 301	4 270	4 031	2 208	1 189	1 019
15-17	42 578	22 009	20 569	36 033	18 551	17 482	5 079	2 634	2 445	1 466	824	642

ХҮСНЭГТ 19. 18 ХҮРТЭЛХ НАСНЫ СУУРИН ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ЭЦЭГ, ЭХТЭЙГЭЭ ХАМТ АМЬДАРДАГҮЙ БАЙДЛААР, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Өвөө эмээтэйгээ хамт амьдардаг			Ах, эгчтэйгээ хамт амьдардаг			Бусад төрөлтэйгээ хамт амьдардаг			Хамааралгүй		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	87 635	44 674	42 961	14 165	7 066	7 099	24 925	12 518	12 407	13 401	6 585	6 816
0-4	43 544	22 128	21 416	1 350	677	673	5 840	2 967	2 873	1 675	832	843
5-9	21 123	10 781	10 342	1 997	1 012	985	4 834	2 442	2 392	1 452	748	704
10-14	15 672	8 006	7 666	4 524	2 281	2 243	6 456	3 238	3 218	2 239	1 222	1 017
15-17	7 296	3 759	3 537	6 294	3 096	3 198	7 795	3 871	3 924	8 035	3 783	4 252
ХОТ - БҮГД	69 837	35 344	34 493	10 845	5 325	5 520	21 252	10 519	10 733	10 846	5 104	5 742
0-4	34 461	17 433	17 028	1 069	528	541	5 018	2 553	2 465	1 258	641	617
5-9	16 904	8 610	8 294	1 460	752	708	4 033	2 041	1 992	1 085	558	527
10-14	12 411	6 248	6 163	3 201	1 559	1 642	5 270	2 572	2 698	1 642	872	770
15-17	6 061	3 053	3 008	5 115	2 486	2 629	6 931	3 353	3 578	6 861	3 033	3 828
ХӨДӨӨ - БҮГД	17 798	9 330	8 468	3 320	1 741	1 579	3 673	1 999	1 674	2 555	1 481	1 074
0-4	9 083	4 695	4 388	281	149	132	822	414	408	417	191	226
5-9	4 219	2 171	2 048	537	260	277	801	401	400	367	190	177
10-14	3 261	1 758	1 503	1 323	722	601	1 186	666	520	597	350	247
15-17	1 235	706	529	1 179	610	569	864	518	346	1 174	750	424

ХҮСНЭГТ 20. 0-14 НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ТОО, АМЬДАРЧ БАЙГАА ӨРХИЙН ШИНЖ
БАЙДЛААР, СУРГУУЛЬД СУРАЛЦАЖ / ЦЭЦЭРЛЭГТ ХҮМҮҮЖИЖ БАЙГАА
ЭСЭХЭЭР, 2010 ОН

	2 хүртэлх насны нийт хүүхдийн тоо	2-14 насны нийт хүүхдийн тоо	Үүнээс: Сургууль/ цэцэрлэгт суралцаж/ хүмүүжиж байгаа эсэх	
			Тийм	Үгүй
БҮГД	128 878	548 064	488 668	59 396
АМ БҮЛИЙН ТОО				
2-3	29 434	90 008	81 064	8 944
4-5	67 192	312 888	279 354	33 534
6-8	30 483	139 444	123 309	16 135
10-14	1 716	5 514	4 759	755
15+	53	210	182	28
ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧИЙН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН				
Боловсролгүй	6 273	21 864	16 645	5 219
Бага	15 597	64 289	51 169	13 120
Суурь	23 985	126 630	110 775	15 855
Бүрэн дунд	44 535	189 557	172 694	16 863
Техникийн болон мэргэжлийн	4 059	22 226	20 592	1 634
Тусгай мэргэжлийн дунд	6 398	33 891	31 854	2 037
Дипломын болон бакалаврын дээд	25 688	79 550	75 348	4 202
Магистр	2 130	8 914	8 505	409
Доктор	213	1 143	1 086	57
ӨРХӨД АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮНИЙ ТОО				
Ажил эрхэлдэг хүн байхгүй	27 263	111 436	99 964	11 472
1	46 691	175 659	159 859	15 800
2	45 635	223 102	195 483	27 619
3	6 656	28 969	25 652	3 317
4	1 983	6 929	6 041	888
5+	650	1 969	1 669	300

ХҮСНЭГТ 21. 15-24 НАСНЫ ЗАЛУУЧУУДЫН ТОО АМЬДАРЧ БҮЙ ӨРХИЙН ШИНЖ
БАЙДЛААР, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГ ЭСЭХЭЭР, 2010 ОН

	15-24 насны залуучуудын тоо	Үүнээс: Хөдөлмөр эрхэлдэг эсэх	
		Тийм	Үгүй
БҮГД	497 383	131 894	365 489
АМ БҮЛИЙН ТОО			
2-3	154 822	53 056	101 766
4-5	216 617	49 799	166 818
6-8	119 397	27 516	91 881
10-14	6 333	1 473	4 860
15+	214	50	164
ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧИЙН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН			
Боловсролгүй	17 924	7 829	10 095
Бага	49 935	19 529	30 406
Суурь	88 861	24 662	64 199
Бүрэн дунд	187 161	41 969	145 192
Техникийн болон мэргэжлийн	21 291	4 766	16 525
Тусгай мэргэжлийн дунд	39 129	8 330	30 799
Дипломын болон бакалаврын дээд	84 348	23 097	61 251
Магистр	7 608	1 499	6 109
Доктор	1 126	213	913
ӨРХӨД АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮНИЙ ТОО			
Ажил эрхэлдэг хүн байхгүй	102 947	-	102 947
1	158 689	32 356	126 333
2	158 102	52 355	105 747
3	54 619	30 869	23 750
4	17 310	11 970	5 340
5+	5 716	4 344	1 372

**ХҮСНЭГТ 22. 15-24 НАСНЫ ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ӨРХИЙН ТОО,
 СУУЦНЫ ТӨРЛӨӨР, СУУЦНЫ ӨМЧИЙН ХЭЛБЭР, ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭРЭЭР,
 ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧИЙН ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН**

	15-24 насны өрхийн тэргүүлэгчтэй өрх	Сууцны өмчийн хэлбэр			Сууцны эзэмшлийн хэлбэр			
		Төрийн өмчийн	Хувийн өмчийн		Өөрийн эзэмшлийн	Бусдын сууц		Бусад
			Аж ахуйн нэгж, байгууллагын	Иргэний		Түрээстэй	Түрээсгүй	
БҮГД	52 370	1 446	2 120	48 804	35 803	9 575	6 300	692
ӨРХИЙН СУУЦНЫ ТӨРӨЛ								
Гэр	24 540	104	131	24 305	21 532	665	2 161	182
Байшин								
Орон сууцны байшин	11 786	340	304	11 142	6 427	4 025	1 222	112
Бие даасан тохилог сууц	185	5	15	165	86	66	30	3
Сууцны тусдаа байшин	11 634	95	278	11 261	7 344	1 961	2 155	174
Оюутан, сурагчдын нийтийн байр	514	194	301	19	9	440	48	17
Ажиллагчдын нийтийн байр	1 568	525	442	601	181	884	412	91
Нийтийн зориулалтын бусад байр	1 174	54	206	914	95	977	90	12
Зориулалтын бус сууц	962	126	442	394	128	555	180	99
Бусад сууц	7	3	1	3	1	2	2	2
ЭРЭГТЭЙ ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧ - БҮГД	41 682	1 145	1 528	39 009	29 974	6 508	4 668	532
Өрхийн сууцны төрөл								
Гэр	21 041	89	104	20 848	18 818	497	1 595	131
Байшин								
Орон сууцны байшин	8 040	262	212	7 566	4 533	2 590	836	81
Бие даасан тохилог сууц	140	4	11	125	68	41	28	3
Сууцны тусдаа байшин	9 408	82	213	9 113	6 230	1 392	1 641	145
Оюутан, сурагчдын нийтийн байр	354	129	214	11	8	306	27	13
Ажиллагчдын нийтийн байр	1 210	445	343	422	137	647	346	80
Нийтийн зориулалтын бусад байр	846	46	156	644	77	685	73	11
Зориулалтын бус сууц	640	87	275	278	102	348	122	68
Бусад сууц	3	1	0	2	1	2	0	0
ЭМЭГТЭЙ ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧ - БҮГД	10 688	301	592	9 795	5 829	3 067	1 632	160
Өрхийн сууцны төрөл								
Гэр	3 499	15	27	3 457	2 714	168	566	51
Байшин								
Орон сууцны байшин	3 746	78	92	3 576	1 894	1 435	386	31
Бие даасан тохилог сууц	45	1	4	40	18	25	2	0
Сууцны тусдаа байшин	2 226	13	65	2 148	1 114	569	514	29
Оюутан, сурагчдын нийтийн байр	160	65	87	8	1	134	21	4
Ажиллагчдын нийтийн байр	358	80	99	179	44	237	66	11
Нийтийн зориулалтын бусад байр	328	8	50	270	18	292	17	1
Зориулалтын бус сууц	322	39	167	116	26	207	58	31
Бусад сууц	4	2	1	1	0	0	2	2

ХҮСНЭГТ 23. ХҮҮХЭДТЭЙ ӨРХ, ТУХАЙН ӨРХӨД АМЬДАРЧ БҮЙ ХҮҮХДИЙН ТОО, ОРОН СУУЦНЫ НӨХЦЛӨӨР, ХҮҮХДИЙН НАСААР, 2010 ОН

	Өрхийн тоо	6 хүртэлх насны хүүхэдтэй өрхийн тоо	6 хүртэлх насны хүүхдийн тоо	7-17 насны хүүхэдтэй өрхийн тоо	7-17 насны хүүхдийн тоо	18-24 насны залуучуудтай өрхийн тоо	18-24 насны залуучуудын тоо
БҮГД	475 265	283 787	372 548	392 987	505 400	247 649	357 591
ӨРХИЙН СУУЦНЫ ТӨРӨЛ							
Гэр	218 210	134 215	181 725	181 473	243 909	107 328	151 511
Байшин							
Орон сууцны байшин	96 663	57 225	71 005	74 128	86 049	54 781	79 589
Бие даасан тохилог сууц	2 505	1 443	1 831	2 124	2 514	1 172	1 700
Сууцны тусдаа байшин	144 094	82 798	107 893	124 646	159 816	73 971	108 395
Оюутан, сурагчдын нийтийн байр	813	489	569	539	622	936	1 625
Ажиллагчдын нийтийн байр	6 265	3 926	4 916	4 702	5 809	4 258	6 427
Нийтийн зориулалтын бусад байр	2 410	1 373	1 680	1 823	2 233	2 256	3 929
Зориулалтын бус сууц	4 272	2 297	2 902	3 531	4 421	2 931	4 394
Бусад сууц	33	21	27	21	27	16	21
ҮНДНИ УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭР							
Төвлөрсөн систем	105 014	61 980	76 901	80 827	94 110	60 191	
Төвлөрсөн системд холбогдсон ус түгээх байр	57 368	34 360	44 304	46 929	58 692	36 477	
Хамгаалагдсан худаг	78 471	46 199	61 570	68 072	90 338	32 427	
Хамгаалагдсан булаг, шанд	3 532	2 063	2 727	3 063	4 103	1 461	
Цэвэршүүлж савласан ус	121	84	106	80	93	61	
Төвлөрсөн системд холбогдоогүй ус түгээх байр	96 427	58 207	74 882	77 369	97 170	58 797	
Зөөврийн ус	30 138	17 727	23 195	25 427	32 955	14 471	
Гол, мөрөн, нуур, хамгаалагдаагүй худаг, булаг, шанд	104 194	63 167	88 863	91 220	127 939	43 764	
ЦАХИЛГААНЫ ЭХ ҮҮСВЭР							
Төвлөрсөн систем	364 731	216 160	277 709	298 273	373 377	200 660	295 892
Дизель станц	12 958	7 422	9 678	11 151	14 798	4 655	6 085
Сэргээгдэх эрчим хүчний төхөөрөмж	76 387	47 275	67 237	65 966	93 228	31 715	41 380
Бага оврын цахилгаан үүсгүүр	8 353	5 180	7 197	7 068	9 786	3 788	5 088
Цахилгааны эх үүсвэргүй	12 836	7 750	10 727	10 529	14 211	6 831	9 146
ХООЛ УНДАА БОЛГОХДОО АШИГЛАДАГ ТҮЛШ							
Цахилгаан	146 905	87 271	108 619	113 497	134 156	86 946	129 436
Савласан хий	5 362	3 185	4 074	4 387	5 365	3 076	4 529
Мод	127 250	74 824	99 316	108 780	142 865	56 920	78 429
Нүүрс, шахмал түлш	106 073	64 358	84 548	87 538	112 722	63 189	95 965
Аргал, хөрзөн	87 962	53 104	74 612	77 324	108 397	36 591	47 903
Бусад	1 713	1 045	1 379	1 461	1 895	927	1 329
БИЕ ЗАСАХ ГАЗАРТАЙ ЭСЭХ							
Тийм, сууцны дотор	104 371	61 628	76 465	80 313	93 455	59 860	87 426
Тийм, сууцны гадна	308 557	183 302	240 565	259 264	336 652	160 736	234 727
Тогтсон газар байхгүй	62 337	38 857	55 518	53 410	75 293	27 053	35 438
БОХИР УС ЗАЙЛУУЛАХ БАЙДАЛ							
Төвлөрсөн системээр зайлуулдаг	104 228	61 542	76 343	80 176	93 290	59 804	87 334
Бие даасан системээр зайлуулдаг	900	542	704	731	885	558	868
Цооногт асгадаг	249 718	147 191	191 634	209 391	269 712	132 563	194 829
Задгай асгадаг	120 419	74 512	103 867	102 689	141 513	54 724	74 560
ХАТУУ ХОГ ХАЯГДЛЫН ЗАЙЛУУЛАХ БАЙДАЛ							
Үйлчилгээний байгууллагаар	290 276	172 211	219 253	233 238	287 098	169 236	252 674
Өөрсдөө, зөвшөөрөгдсөн цэгт	95 367	56 164	75 264	83 517	112 237	38 113	51 267
Өөрсдөө тогтсон газар байхгүй	89 622	55 412	78 031	76 232	106 065	40 300	53 650